

KIRUNA KOMMUN

ÖVERSIKTSPLAN 2018

Del 1

SEKTORÖVERGRIPANDE
PLANERINGSUNDERLAG

LAGAKRAFTHANDLING

Titel: Översiktsplan 2018 – Sektorövergripande planeringsunderlag

Status: Lagakrafthandling

Datering: 10 januari 2019

Denna skrift kan läsas och sparas hem via Kiruna kommuns hemsida

(<http://kiruna.se/Kommun/Bygga-bo-miljo/Oversiktsplaner/>)

(<http://www.kiruna.se/Kommun/Kommun-politik/Oversiktsplan-2018/>)

Allmänna kartor: © Lantmäteriet Gävle © Geodatasamverkan

Medverkande:

Sara Thelin Tillväxtavdelningen

Therese Olsson Tillväxtavdelningen

Mary Rosenfors Tillväxtavdelningen

Tjänstemän övriga förvaltningar och TVAB

Läsanvisningar Översiktsplan 2018

Översiktsplanen är ett omfattande dokument uppdelat i två delar. För att lättare kunna ta del och få en bättre översikt av dokumentet ges ett antal läsanvisningar.

Plankarta

Områdesgränserna på plankartan ska inte ses som exakta. Vid prövning av bygglov eller annan markanvändning ska bedömning göras utifrån syftet med översiktsplanen samt förhållandena på platsen.

Del 1

Del 1 innehåller mål för Kiruna kommun, sektorövergripande planeringsunderlag samt planeringsöverväganden. Del 1 är kopplad till del 2, som innehåller beskrivning och rekommendationer för mark- och vattenanvändning, samt till miljökonsekvensbeskrivningen. Miljökonsekvensbeskrivningen är inarbetad i del 1.

Del 2

Del 2 innehåller beskrivning och rekommendationer för mark- och vattenanvändning. Del 2 är kopplad till del 1 samt till miljökonsekvensbeskrivningen. Miljökonsekvensbeskrivningen är inarbetad i del 2. Del 2 är uppdelad i tio bygder och beteckningar med tillhörande beskrivningar för de olika områdena finns under respektive bygd. Områdesgränserna för utpekade områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) ska inte ses som exakta. Bedömning ska göras utifrån syftet med LIS-området samt förhållandena på platsen. Vid hantering av enskilda ärenden måste Hantering av enskilda ärenden/planeringsöverväganden (blå rutor) läsas samt det som specifikt gäller för varje område, ex B22. Hänvisning till del 1 understryker vikten av att läsa rekommenderade avsnitt i del 1.

Innehållsförteckning

1. Ny översiktsplan	6
1.1 Ändrade förutsättningar.....	6
1.2 Övergripande mål i översiktsplan 2018 för Kiruna kommun.....	7
1.3 Planeringsområden med strategiska inriktningar	8
1.4 Dialog.....	13
1.5 Sammanfattning av planförslaget	13
1.6 Regionala, nationella och internationella strategier för hållbarhet	18
2. Kommunens struktur	23
2.1 Mark och vatten.....	23
2.2 Ortstruktur.....	24
2.3 Befolkningen.....	27
3. Bostäder och service	28
3.1 Bostäder.....	28
3.2 Skolor.....	34
3.3 Vård och omsorg.....	38
3.4 Handel.....	42
4. Näringsliv	45
4.1 Näringsliv allmänt	45
4.2 Utvinning.....	46
4.3 Mineralförekomster och täkter	48
4.4 Industriell verksamhet.....	49
4.5 Tjänster	50
4.6 Forskning och högre utbildning	50
4.7 Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) och digital infrastruktur.....	53
4.8 Besöksnäring och turism.....	54
4.9 Rennäring	56
4.10 Fiske	58
4.11 Jordbruk och livsmedel	60
4.12 Skogsbruk.....	61
4.13 Transport, spedition, logistik och mobilitet.....	63
4.14 Kulturella och kreativa näringar.....	63
5. Fritid, natur och kultur	65
5.1 Rekreation och fritidshus.....	65
5.2 Kultur och fritid	69
5.3 Naturvård	71

5.4	Friluftsliv	79
5.5	Kulturmiljö.....	80
6.	Kommunikationer.....	86
6.1	Inriktningen för trafikplaneringen i Kiruna kommun.....	86
6.2	Vägar	87
6.3	Järnvägar.....	91
6.4	Buss- och båttrafik.....	93
6.5	Flygtrafik.....	94
6.6	Bredband och IT-infrastruktur	95
7.	Energi	97
7.1	Energiplan	97
7.2	Energianvändning.....	98
7.3	Material/avfall.....	100
7.4	Vindkraft.....	102
8.	Miljö, hälsa och säkerhet	108
8.1	Miljöns utveckling i Kiruna kommun.....	108
8.2	Geologiska och geotekniska förhållanden.....	114
8.3	Folkhälsa och social hållbarhet	116
8.4	Riskanalys.....	119
8.5	Räddningstjänsten.....	121
8.6	Totalförsvaret	122
9.	Klimatets påverkan på planen	124
9.1	Ett förändrat klimat	124
10.	Miljömål och kvalitetsnormer.....	131
10.1	Miljömål.....	131
10.2	Miljökvalitetsnormer.....	135
11.	Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)	144
11.1	Bakgrund	144
11.2	Allmänt om strandskydd.....	144
11.3	Landsbygdsutveckling i Kiruna kommun	145
11.4	Urvalsprocessen.....	146
12.	Riksintressen	150
13.	Konsekvenser.....	160
13.1	Miljökonsekvenser	160
13.2	Övriga konsekvenser	164
14.	Genomförande	168
14.1	Markägare, markberedskap, upplåtelseformer.....	168
14.2	Ekonomiska bedömningar.....	170

14.3	Bygglov och kommunal ekonomi.....	170
15.	Källförteckning	172
16.	Bilaga 1 - Flyttade och rivna byggnader	177

1. Ny översiktsplan

Första kapitlet inleder med ändrade planeringsförutsättningar jämfört med föregående översiktsplan samt fördjupade översiktsplaner. Kapitlet ger en beskrivning av Kiruna kommuns övergripande mål samt mål som ingår i Vision Kiruna 2.0, strategiska planeringsinriktningar utifrån olika kommunala sektorer och andra samhällsområden som är relevanta för planeringen, hur samråd har genomförts, samt en sammanfattning av planförslaget. Det finns också en översikt av ett antal regionala, nationella och globala strategier som alla har ett hållbarhetsperspektiv och bör beaktas i planeringsöverväganden. Sist finns en redogörelse för mellankommunal och mellannationell samverkan.

1.1 Ändrade förutsättningar

Bedömning av aktualiteten av Kiruna kommuns översiktsplan 2002

Den kommuntäckande översiktsplanens (ÖP) aktualitet ska ses över minst en gång per mandatperiod. Nu gällande plan antogs i juni 2002. Ett flertal fördjupade översiktsplaner är antagna under 1980-talet och behöver ses över vad avser aktualiteten och deras strategiska funktion. Kiruna kommun har av tradition ett mycket bra översiktsplanematerial, men det är viktigt att materialet inte förfaller och blir inaktuellt. Ett bra och aktuellt översiktsplanematerial innebär en snabbare ärendehantering inom alla sektorer i kommunen, men även på regional och på nationell nivå.

De senaste 10 åren har varit en av de mer omvälvande perioderna i Kirunas historia. För att kunna hantera situationen i Kiruna centralort gjordes en fördjupad översiktsplan (FÖP) som antogs i januari 2007. En fördjupning innebär att översiktsplanen görs mer detaljerad och aktuell inom ett avgränsat geografiskt område. Under de senaste åren har ytterligare två fördjupade översiktsplaner tagits fram. Den fördjupade översiktsplanen för Torneträskområdet antogs i mars 2014 och den fördjupade översiktsplanen för Svappavaara antogs i juni 2015. Den fördjupade översiktsplanen för Kiruna centralort 2006 reviderades 2013-2014 och antogs i september 2014.

Kommunfullmäktige har 2014-12-08-09 § 237 gett kommunkontoret i uppdrag att ta fram en ny fördjupning (FÖP) för området kring Kurravaara, Laxforsen, Poikkijärvi och Jukkasjärvi. Kommunfullmäktige har också 2010-06-07 § 40 gett kommunkontoret i uppdrag att ta fram fyra tillägg till översiktsplanen; för vindkraft, landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS), riksintresset rennärning och turism. De beslutade tilläggen är väldigt nära kopplade till varandra och måste utredas samtidigt. Konsekvenserna för den gällande översiktsplanen ÖP 2002 och för de tidigare fördjupningarna ska framgå i varje tillägg.

Länsstyrelsen har inkommit med synpunkter angående översiktsplanens aktualitet.

Motivering för uppdatering av Kiruna kommuns befintliga översiktsplan 2002, antagen i kommunfullmäktige 2002-06-17 § 73.

En uppdatering av den kommunövergripande översiktsplanen ger en aktuell och tydlig översiktsplan, där all markanvändning hanteras samtidigt. De tidigare uppdragen att göra tilläggen för vindkraft, LIS-områden, rennärings riksintressen och turism samt uppdraget att hantera området kring Jukkasjärvi, Kurravaara och Laxforsen i en separat fördjupning, inarbetas i kommande uppdatering av den kommuntäckande översiktsplanen.

Ytterligare fördelar med att förnya den befintliga översiktsplanen är samordning med andra strategiska planer som till exempel tillväxtstrategin och bostadsförsörjningsprogrammet, vilket är nödvändigt för att få ett samlat strategiskt beslutsunderlag. Översiktsplanen ska också präglas av kommunens vision.

Viktiga förändrade förutsättningar jämfört med 2002 är:

- Ett förändrat klimat som kommer att påverka oss i framtiden.
- Befolkningsutvecklingen och behov av bostäder.
- Intresse för att flytta ut i fritidshus.
- Stor efterfrågan på villatomter och fritidshustomter.
- Behov av att få en samlad bild av behovet av att förvärva mark framför allt från staten.
- Stora infrastruktursatsningar t.ex. framtida dubbelspår mellan Kiruna och Riksgränsen, förlängning av rullbanan på Kiruna flygplats.
- Mineralprospektering, ny mineralstrategi.
- Utvecklingen inom rymdverksamheten.
- Utvecklingen av turistnäringen med målet fördubbling av antalet gästnätter.
- Intresset för vindkraft varierar över tid.
- Utveckling av områden utanför centralorten t.ex. östra kommundelen och en översyn av äldre fördjupningar.
- Möjligheten till landsbygdsutveckling i strandnära områden, LIS-områden.
- Nya mål och styrdokument: kommunens övergripande mål, Vision Kiruna 2.0, de nationella miljökvalitetsmålen, miljökvalitetsnormer, ny trafikstrategi, regionala strategier för utveckling och tillväxt.
- Krav på miljöbedömning av översiktsplaner med miljökonsekvensbeskrivning.
- Nya riksintressen för rennäringen, mineraler, precisering av riksintresse för flygplatsen och försvaret.
- Kommunens ansvarsområden ska jämställdhetsintegreras (CEMR)
- Barnperspektivet ska beaktas i all planering enligt Barnkonventionens fyra huvudartiklar (FN)

Målet är en strategisk, välförankrad, och aktuell översiktsplan. Planen ska utformas så att den blir lätt att uppdatera. Faktaunderlaget ska kunna hållas aktuellt över tid.

1.2 Övergripande mål i översiktsplan 2018 för Kiruna kommun

Översiktsplanen ska ge förutsättningar för kommunens visioner och övergripande mål. Jämställdhet och hållbarhet är två aspekter som ska genomsyra allt arbete i kommunen.

Kiruna vision 2.0

I Kiruna kommuns vision fastställs att jämställdhet, hållbarhet och inflytande är nyckeln till vår framtid. En jämställd arbetsmarknad, utbildning på lika villkor och samhällsplanering är viktiga fokusområden. Kiruna ska utvecklas på ett sätt som samordnar ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet genom innovativa lösningar, god tillgänglighet, ekologiskt känslig fjällvärld, människors lika värde, delaktighet. Kiruna har plats för alla.

"Vår övertygelse om människors lika värde är lika djup och värdefull som vår malm. Våra ambitioner är högre än våra fjäll. Våra näringar gör oss världsledande. De stora vidderna ger rymd åt ursprung och nytänkande. Vi är Kiruna."
(Vision Kiruna 2.0)

Övergripande målsättning 2020

Utöver visionsmålen har fullmäktige också beslutat om *Övergripande målsättning för 2020* med tre mål:

- Att vi har plats för alla, ett jämställt och inkluderande samhälle.
- Att kommunen i samverkan med näringslivet har skapat förutsättningar för 1 000 nya jobb.
- Att i samverkan med universitet och högskolor har Campus Kiruna etablerats med minst 400 heltidsstudenter.

(Kommunfullmäktige 2016-09-12 § 85)

1.3 Planeringsområden med strategiska inriktningar

För att möta de nya planeringsförutsättningarna så redovisas ett antal planeringsområden i översiktsplanen med *strategiska inriktningar* för vad kommunen vill uppnå. De inledande planeringsområdena utgår från kommunens visionsdokument *Vision Kiruna 2.0*. Dessa planeringsområden (*Näringsliv och arbetsmarknad, Offentlig och kommersiell service, Boende, bebyggelse och livsmiljö, Kommunikationer, Utbildning och forskning, samt Kultur, fritid och idrott i hela kommunen*) har ett tillhörande övergripande, politiskt mål vilket övriga planeringsområden (*Hållbar utveckling, Ett attraktivt samhälle, Mark och vatten, samt Klimat, hälsa, miljö och risker*) inte har. Kiruna kommuns tre övergripande målsättningar för 2020 enligt ovan utgör inte egna planeringsområden, utan ska genomsyra intentionerna i hela översiktsplanen.

Näringslivsutveckling och arbetsmarknad

Mål i Vision Kiruna 2.0: I Kiruna har arbetsmarknaden en bredd som attraherar både kvinnor och män samt att förutsättningarna att driva företag är bra.

En ekonomisk hållbar utveckling består i att ha en minskad konjunkturkänslig arbetsmarknad, med bredd av fler näringar och branscher. En väl fungerande offentlig sektor skapar möjlighet för näringslivet att utvecklas. En jämställd och jämlik arbetsmarknad ger förutsättningar för att offentlig sektor och näringsliv kan rekrytera kvinnor och män, personer med olika könsidentitet, könsuttryck samt etnisk bakgrund. Mångfald och jämlikhet bidrar både till en social och ekonomisk tillväxt i Kiruna och minskar beroendet av inpendling i framtiden. För delar av näringslivet är tillgången till mark över stora arealer viktig. För att nå en hållbar utveckling är det viktigt att besöksnäring, rennäring, gruva och rymd kan samexistera.

Gruvnäringen utgör basen i vårt näringsliv. Utveckling av nya gruvor ska dock avvägas mot påverkan på andra verksamheter och annan markanvändning samt naturmiljön. Gruvprojektets långsiktighet och aktuella mineraler/värdefulla ämnen är andra faktorer som har betydelse. Kortsiktiga gruvprojekt är inte hållbara. Hänsyn ska tas till kommande generationer och där har gruvnäringen ett viktigt ansvar i att utveckla den hållbara kommunen.

Rennäringen är viktig. Den är grunden för den samiska kulturen och en av förutsättningarna för att Sveriges miljömål storslagen fjällmiljö ska kunna uppfyllas.

Besöksnäringen och rymdnäringen är två branscher med stor utvecklingspotential, vilka bidrar till en breddad arbetsmarknad och till att förverkliga Kiruna kommuns målsättning att tillsammans med näringslivet skapa förutsättningar för 1 000 nya jobb.

Variation av jobb, karriärmöjligheter och företagande för kvinnor, män, personer med olika könsidentitet, könsuttryck samt etnisk bakgrund är en förutsättning för att attrahera kompetens och därigenom en hållbar tillväxt. Stadsomvandlingen kan bidra till visionsmålet genom att företag, både de som redan finns på orten och nya, investerar i Kiruna. Det ska finnas en planberedskap för att öka förutsättningarna för näringslivsetableringar med olika typer av förutsättningar. Översiktsplanen ska ge förutsättningar för etablering av framtida verksamheter i hela kommunen.

Offentlig och kommersiell service

Mål i Vision Kiruna 2.0: En välfungerande offentlig sektor tryggar invånarnas hälsa, sociala välfärd och ska finnas nära invånarna.

Översiktsplanen ska ge förutsättningar för att servicen ska kunna bibehållas och utvecklas i hela kommunen. Detta kan ske genom att ge möjligheter att bygga bostäder och fritidsbostäder samt ta fram områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge. Det ska vara möjligt att bygga anläggningar för verksamheter även på landsbygden.

Offentlig såväl som kommersiell service tillsammans med handel ska finnas i en sammanhållen stad med ett levande centrum, vilket också bidrar till ett hållbart samhälle med god service och minskat bilberoende.

En väl fungerande offentlig service tryggar invånarnas hälsa och sociala välfärd och ska finnas nära invånarna. God offentlig service ska finnas och utvecklas i hela kommunen. Kommersiell och offentlig service ska samordnas över sektorsgränser i effektiva helhetslösningar inte minst för att skapa förutsättningar för utveckling på landsbygden.

Boende, bebyggelse och livsmiljö

Mål i Vision Kiruna 2.0: En god och trygg livsmiljö där god tillgång till ett varierat utbud av bostäder är en självklarhet.

Kiruna kommun har ett subarktiskt klimat med det man kan kalla arktisk livsstil, i Kiruna stad kan livsstilen kallas arktisk livsstil i en delvis urban miljö. Kombinationen av urbana och naturnära livsmiljöer och lägre omkostnader för boende och fritid skapar attraktivitet.

En god och trygg livsmiljö för alla oavsett kön, identitet och könsuttryck, etnisk bakgrund med god tillgång till ett varierat utbud av bostäder är en självklarhet. Även miljön utanför bostaden, livsrummet, spelar en avgörande roll för att Kiruna ska vara attraktivt att bo och leva i. En attraktiv livsmiljö bygger på närheten till service likväl som till naturen med möjlighet till friluftsliv och ett utbud av kulturella uttryck och aktiviteter. En attraktiv livsmiljö är en förutsättning för att kunna rekrytera arbetskraft i framtiden som vill bosätta sig i kommunen.

Bostäder måste byggas i en takt som tar höjd för en ökning av befolkningen. Bostadsområden och bebyggelse ska ha en säker energiförsörjning för uppvärmning som är hållbar. Energiförbrukningen ska minskas för att ge förutsättningar för rimliga boendekostnader och minskad klimatpåverkan i framtiden.

Plan- och markberedskap i Kiruna centralort och på landsbygden är viktiga tillväxtfaktorer.

Utveckling i befintliga bostadsområden och verksamhetsområden ska vara möjlig. Utveckling med en positiv bebyggelsestruktur på landsbygden ska underlättas genom att befintliga äldre fördjupade översiktsplaner aktualiseras, omarbetas eller upphävs.

Fritidsboende i hela kommunen är viktigt för både kommuninvånare och besökare. Ett varierat utbud av boendeformer och platser bör eftersträvas.

Kiruna kommun ska arbeta efter det övergripande folkhälsopolitiska målet: att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Den fysiska miljön ska utformas så att den ger positiva och trygga möjligheter till vardagsaktivitet och rörelsemönster. Ett hållbart Kiruna är inkluderande och ger alla människor lika möjlighet att utvecklas, tillgodogöra sig kunskap och förutsättningar för en god hälsa.

Vid den stora omvandlingen i centralorten är det viktigt att både nya centrum blir attraktivt under hela uppbyggnadstiden och att boendekvaliteten i avvecklingsområdena behålls. Framväxten av det nya Kiruna centrum måste ta sin utgångspunkt i hur människorna vill bo och vilken livsmiljö de vill ha i sitt samhälle. Boende och miljön kring boende måste utformas så att det tillfredsställer förväntningar och behov hos olika grupper av invånare. Genom god planering ges förutsättningar för att inte segregation ska uppstå. Kvalitet, arkitektur och hållbarhet är nyckelbegrepp i det nya Kiruna. Kirunas nya centrum ska ha en tät stadskärna. Det är viktigt med många grönområden, parker och platser, där man kan träffas och umgås.

Gestaltningen i nya centrum är en nyckelfråga. Det stora intresset för norrsken har tillfört ytterligare en anledning att besöka Kiruna. Belysning i bebyggelse och vid vägar ska utformas så att ljusföroreningar minimeras. Belysning är en trygghetsskapande faktor i flera avseenden, vid mötesplatser, offentliga miljöer och färdstråk. I Kiruna kommun bör man ha en tydlig, enhetlig skyltning och utformning av belysning.

Befintlig vegetation och äldre träd ska så långt som möjligt behållas. Vid exploatering av tomtmark bör övervägning göras av möjlighet att flytta marktäcket till områden som saknar vegetation. På omgivande mark som inte är bebyggd och saknar vegetation bör plantering av träd göras och gräs alternativt markvegetation flyttas hit i ett tidigt skede. Masshantering vid ny- och ombyggnationer måste ske på ett ordnat sätt. Återanvändning ska prioriteras. Upplag ska inte belasta boendemiljön och heller inte förstöra naturen.

Kommunikationer

Mål i Vision Kiruna 2.0: Kiruna ska ha goda kommunikationer mot omvärlden och tidsenliga lösningar för att klara omställningar och framtida klimatkrav.

Kiruna ska ha en god infrastruktur med goda kommunikationer mot omvärlden och tidsenliga lösningar för att klara omställningar och framtida klimatkrav. Persontrafik på järnvägen är viktig nu och särskilt i framtiden för kommuninvånarna och för besöksnäringen samt övrigt näringsliv. Verksamheten på Kiruna flygplats ska ha förutsättningar för att byggas ut.

Trafikverket utreder utbyggnad av dubbelspår på Malmbanan mellan Kiruna och Riksgränsen. Ökad kapacitet på Malmbanan är positiv för övrig godstrafik och persontrafiken.

Förutsättningar ska finnas för framtida infrastruktur som gör att vi kan bygga ett hållbart samhälle. En del i detta är ett centrumnära resecentrum, som via bil, buss, tåg och flyg förser centrala Kiruna och byarna med ett hållbart resande.

Möjligheter till arbetspendling inom kommunen är viktiga förutsättningar liksom möjligheter för kommuninvånare och besökare att resa inom kommunen genom en utvecklad kollektivtrafik.

Möjligheter till arbetspendling till och från andra kommuner i Norrbotten, framför allt Gällivare och Sunderbyn/Luleå, är viktigt liksom goda förutsättningar för sjukresor.

God tillgänglighet ska gälla för alla grupper i samhället. Framtiden måste mötas med en kollektivtrafik som är miljövänlig, effektiv och tillgänglig för alla resenärsgupper. Inriktningen ska vara att minimera beroendet av den egna bilen. Olika kollektivtrafiklösningar ska eftersträvas.

Kiruna ska ha förutsättningar för att klara en omställning till fossilfria transporter. För att boende i byar utanför de stora stråken ska kunna nyttja kollektivtrafiken behöver möjlighet till pendlarparkering finnas i strategiska lägen. Det är viktigt att boende utanför centralorten också omfattas av miljövänliga och lättillgängliga kommunikationslösningar.

En viktig demokratifråga är god IT-kommunikation i hela kommunen.

Kultur, fritid och idrott i hela kommunen

Mål Vision Kiruna 2.0: Kultur och idrott ska vara lättillgängligt och ge invånare och besökare ett rikt liv.

Ett levande kulturliv är en betydelsefull faktor för Kirunas attraktionskraft. Kultur och idrott ska vara lättillgängligt och ge invånare och besökare ett rikt liv. Samhörigheten med orten och den kulturella traditionen i bygden är väsentliga värden att värna om. Det gäller den samiska traditionen såväl som rallar- och gruvhanteringstraditionen eller den tornedalska nybyggarkulturen, likväl som influenser av nya kulturer och kulturella uttryck. Det rika konst-, teater-, film- och musiklivet i kommunen måste också ges förutsättningar att utvecklas vidare både i centralorten och på landsbygden.

Bra kvalitet på kultur, fritid och idrott bidrar till kommunens attraktivitet. Genom bostadsnära och centrumnära anläggningar och lokaler får man god tillgänglighet, minskat bilberoende och det bidrar till ett hållbart samhälle. Satsningar på fritid och idrott ska ske på lika villkor för män och kvinnor oavsett ålder.

Tillgången till natur är en förutsättning för friluftsliv. I den fysiska planeringen bör tätortsnära natur bevaras i så stor utsträckning som möjligt då det främjar såväl fysisk som psykisk hälsa (och utgör en viktig del av barnens närmiljö).

Kulturen har stor betydelse och en stor roll i levande centrum. En bra blandning mellan kultur- och idrottsanläggningar skapar möjliga mötesplatser. Handel och annan service bidrar också till detta och till livsmiljöer i kommunen.

Levande centrum med kultur och idrott ska öka Kirunas attraktionskraft för både besökare och invånare. Det ska vara enkelt att ta sig mellan olika aktiviteter på ett miljövänligt sätt. Detta gäller även från byarna in till tätorten. Olika kollektivtrafiklösningar är ett sätt att nå detta mål.

Möjligheter till ett rikt friluftsliv, kulturliv och idrottsutövande ska finnas i centralort och bygder. Människors tillgång till fritidsintressen och kulturliv ska göras enkelt genom centrumnära och bostadsnära lägen.

Utbildning och forskning

Mål Vision Kiruna 2.0: Kiruna har god kvalitet i utbildningen från grundskola till högskola och forskningen fokuserar på starka sektorer som miljö, rymd, gruva och besöksnäring.

Kiruna har en ovanligt stor bredd och kvalitet i utbildningen i förhållande till folkmängd och geografiskt läge. Detta gäller från grundskola till högskola och forskningen fokuserar på starka sektorer som miljö, natur, rymd, gruva och besöksnäring,

Kiruna har naturliga förutsättningar för forskning och utveckling inom en rad områden tack vare sitt geografiska läge inom Arktis och de omfattande råvaru- och naturtillgångarna. Det handlar om rymd, klimat, miljö och mineralutvinning. Det finns en utvecklad forskningsinfrastruktur inom klimat, norrsken, atmosfär och rymd. Natur- och glaciärforskning har bedrivits under mycket lång tid i Abisko och Tarfala.

Det är viktigt med fortsatt och utvecklad samverkan mellan och inom akademi och näringsliv. Ett samlat utbildningsutbud med kvalitet stärker kommunens attraktionskraft som bostadsort och attraherar studerande från Sverige och världen.

Ett varierat utbud av utbildad arbetskraft som motsvarar arbetsmarknadens behov gör samhället mindre sårbart. Det kräver kurser och utbildningar på eftergymnasial nivå med bland annat universitetsutbildningar som svarar mot Kirunas efterfrågan, våra unika förutsättningar och arbetslivets behov. Ett varierat utbildningsutbud är därtill en förutsättning för entreprenörskap och utveckling av nya företag, branscher och marknader.

Det övergripande målet om 400 heltidsstudenter kräver bostäder för både studenter och forskare, fler arbetslokaler samt förutsättningar för en god livsmiljö med aktiviteter utanför studielokalerna.

Mark och vatten

Mark och vatten är begränsade resurser, som många olika intressen gör anspråk på. Detta gäller även i Kiruna kommun, som är Sveriges till ytan största, och en av de mest glest befolkade.

Många olika verksamheter av avgörande betydelse för Kirunas framtid är direkt beroende av tillgången till stora och relativt opåverkade mark- och vattenområden.

Även boende och rekreation är beroende av hur vi använder våra mark- och vattenresurser.

Naturmiljön i vid mening är förutsättningen för människans livsmiljö. Det är alltså marken och vad som finns under eller på den som är förutsättningen för välfärden. Jordbruket är marginellt idag, men den jordbruksmark som finns kvar är väl värd att bibehållas.

Våra vattenresurser i form av rent vatten, tillgång till grundvatten, bör särskilt kartläggas och beaktas vid all markanvändning. Tillgången till rent vatten är en bristvara i världen idag.

Kommunens attraktivitet har stor betydelse för inflyttning och för arbetsgivares möjligheter att rekrytera kompetens. Planeringen i Kiruna kommun behöver inkludera frågor som gäller närmiljön kring själva bostaden, kulturellt utbud, föreningsliv, fritidsaktiviteter och samhällsservice såsom vård, omsorg och undervisning samt teknisk infrastruktur.

Kiruna har goda kvaliteter i naturresurser med de stora, orörda markerna, den rena luften och det rena vattnet som ger många möjligheter, vilka behöver både bevaras och tillgängliggöras för människor med olika funktionsnivåer.

Vi ska sträva efter att ha den bästa luften, de renaste vattnen, de friskaste skogarna och de av människan minst påverkade naturmiljöerna så att de kan få bestå även i framtiden.

Den framtida tillgången på mark för samhällsbyggande, innefattande även fritidsboende, måste tryggas. En god planberedskap bör finnas i hela kommunen för att ge förutsättningar för tillväxt.

Utveckla och försvara en för hela kommunens framtid positiv bebyggelsestruktur på landsbygden. Det är angeläget att utveckla den lokala servicen i hela kommunen.

Hållbar utveckling

Social hållbarhet är att kvinnor och män, flickor och pojkar och alla oavsett kön, identitet och könsuttryck, etnisk bakgrund känner sig inkluderade. Andra viktiga sociala frågor är ekonomiska och fysiska möjligheter att kunna nyttja resurser och anläggningar. De måste vara tillgängliga för alla och tillgodose olika funktionsnivåer, det gäller inte minst kollektiva färdmedel och offentliga miljöer.

Ekologisk hållbarhet för vår kommun handlar om de unika naturvärdena, som är en värdefull resurs. Det är allas gemensamma ansvar att arbeta för att minska människans avtryck i naturen. Vi måste skapa möjligheter för vår egen och efterföljande generationer att leva och verka i en miljö på ett sätt som i ett långt perspektiv är bra för miljön. Kommunen ska särskilt värna om miljön genom att i alla beslut beakta och minimera negativ ekologisk påverkan och arbeta för biologisk mångfald.

Kommunens strävan mot den renaste luften och de renaste vattnen innebär också höga krav på framstående reningsteknik i de fall där utsläpp till miljön inte kan undvikas. Miljöbelastningen ska minska. Alternativa energikällor, resmönster och val av transportmedel påverkar också miljön.

Kommunen ska fortsätta sin strävan mot effektiv energianvändning. Samhällsplanering och investeringar ska därför ha en inriktning mot energibesparing och vara resurssnåla. Kiruna kommun ska också verka för en bebyggelsestruktur som bidrar till minskad energiförbrukning. Klimatanpassad bebyggelseplanering och hantering av snö, korta avstånd, gångavstånd till frekventa målpunkter, bra kollektivtrafik, förnyelsebara energikällor, fjärrvärme, ökad användning av spillvärme prioriteras. Kiruna kommun strävar därför efter att bli ett långsiktigt uthålligt samhälle, där återanvändning och återvinning av material ska öka och vara en naturlig del i planering och förvaltning av kommunens resurser.

Kommunens verksamhet ska kännetecknas av goda kunskaper i miljö och naturfrågor i alla förvaltningar, kommunala bolag, nämnder och styrelser. Miljökonsekvensbeskrivningar och riskanalyser samt hälsokonsekvenser är viktigt för att ge ett bra beslutsunderlag vid planering av nya områden och ändrad verksamhet.

Klimat, hälsa miljö och risker

Kommunen strävar mot att vara klimatneutral till 2035. Kommunen ska vara långsiktigt hållbar med avseende på ett förändrat klimat. Risker ska förebyggas genom att ny bebyggelse anpassas med hänsyn till översvämningsrisker, ökad nederbörd och ras- och skredrisker. Klimat- och sårbarhetsutredningar som identifierar risker i befintlig bebyggelse, anläggningar och områden bör upprättas samt skyddsområden för grundvattenförekomster och vattentäkter. Kommunen ska beakta och förebygga hälsorisker i ett framtida varmare klimat.

Kommunen ska beakta klimatets påverkan på rennäringen och behov av alternativa flyttleder. Utveckling av besöksnäringen anpassas till framtida klimatförändring. En ökning av antalet besökare vintertid kräver anpassning av kapaciteten för övernattnings-, liftsystem, service, fler leder eller bättre iordningställda leder etc.

Bebyggelsen ska planeras så att risken för transport av farligt gods på väg och järnväg minimeras. Riskanalyser ska genomföras om avstånden understiger nationella och regionala riktlinjer. Gällande riktlinjer för trafikbuller och annat samhällsbuller ska vara huvudinriktning vid planering.

Kommunen ska främja en hälsosam livsstil genom tillgängliga gång- och cykelvägar, natur- och parkområden i nära anslutning till bostäder, skolor/förskolor och service. Kommunen ska underlätta för drift av elfordon genom att ge förutsättningar för laddningsstationer i hela kommunen.

Ett attraktivt samhälle

Kiruna är en arktisk kommun som är hållbar, jämställd och inkluderande. Alla är välkomna och det är tillåtet att gå utanför traditionella normer.

Vid den stora omvandlingen i centralorten är det viktigt att både nya centrum blir attraktivt under hela uppbyggnadstiden och att boendekvaliteten i avvecklingsområdena behålls.

Ortens attraktivitet har också stor betydelse för företagens möjligheter att rekrytera särskild kompetens. Därför måste Kiruna kommun visa stor uppmärksamhet på sådana frågor som närmiljön kring själva bostaden, kulturellt utbud, föreningsliv, fritidsaktiviteter och samhällsservice såsom vård, omsorg och undervisning samt teknisk infrastruktur. En viktig social fråga är ekonomiska och fysiska möjligheter att kunna utnyttja resurser och anläggningar. De måste vara tillgängliga för alla.

I Kiruna bör man ha en tydlig, enhetlig skyltning och utformning av belysning. Gestaltningen i nya centrum är en nyckelfråga. Det stora intresset för norrsken har tillfört ytterligare en anledning att besöka Kiruna. Belysning i bebyggelse och vid vägar ska utformas så att ljusföroreningar minimeras.

Masshantering måste ske på ett ordnat sätt. Återanvändning ska prioriteras. Upplag ska inte belasta boendemiljön och heller inte förstöra naturen.

Befintlig vegetation och äldre träd ska så långt som möjligt behållas. Vid exploatering av tomtmark bör övervägning göras av möjlighet att flytta marktäcket till områden som saknar vegetation. På omgivande mark som inte är bebyggd och saknar vegetation bör plantering av träd göras och gräs alternativt markvegetation flyttas hit i ett tidigt skede.

1.4 Dialog

Tidiga samråd har hållits med samebyarna och andra större markanvändare. Workshops har hållits med näringslivet, tjänstemän och politiker samt turistnäringen.

1.5 Sammanfattning av planförslaget

Översiktsplanen är uppdelad i ett sektorövergripande planeringsunderlag, mark- och vattenanvändningsplan och en karta över kommunen i skala 1:300 000. Uppdelningen i bygder i del 2 har gjorts för att tydliggöra vilka orter som fungerar som serviceorter och bredda kunskapen om omgivande markanvändning. De ursprungliga beteckningarna bokstav/bokstäver+nummer behålls. B=bostadsort, F=fritidshusområden, N=natur av olika slag, J=gruvindustri, Y,Yb=anläggningsturism, T=forskning, Rb,Ra=rennäring bostad eller särskild anläggning, G= friluftsliv, rennäring, enstaka fritidshus och enstaka små turistanläggningar, S=skogsbruk, E=raketverksamhet, W=leder, vandringssturism med övernattningsstugor, X=strategisk markreserv. Kombinationer av verksamheter förekommer.

Föreslagna förändringar jämfört med gällande översiktsplan

Kommunen har indelats i 10 bygder för att tydliggöra vilka orter som fungerar som serviceorter och bredda kunskapen om omgivande markanvändning. På detta sätt blir det tydligare att varje ort och varje markanvändning ska ses i ett större sammanhang. Bygdeindelningen är gjord så att vägförbindelse finns till serviceorten och följer fastighetsindelningen. Huvudprincipen är att t ex Svappavaarafastigheter ligger inom Svappavaara-Vittangibygden, Jukkasjärvifastigheter inom Jukkasjärvibygden o s v.

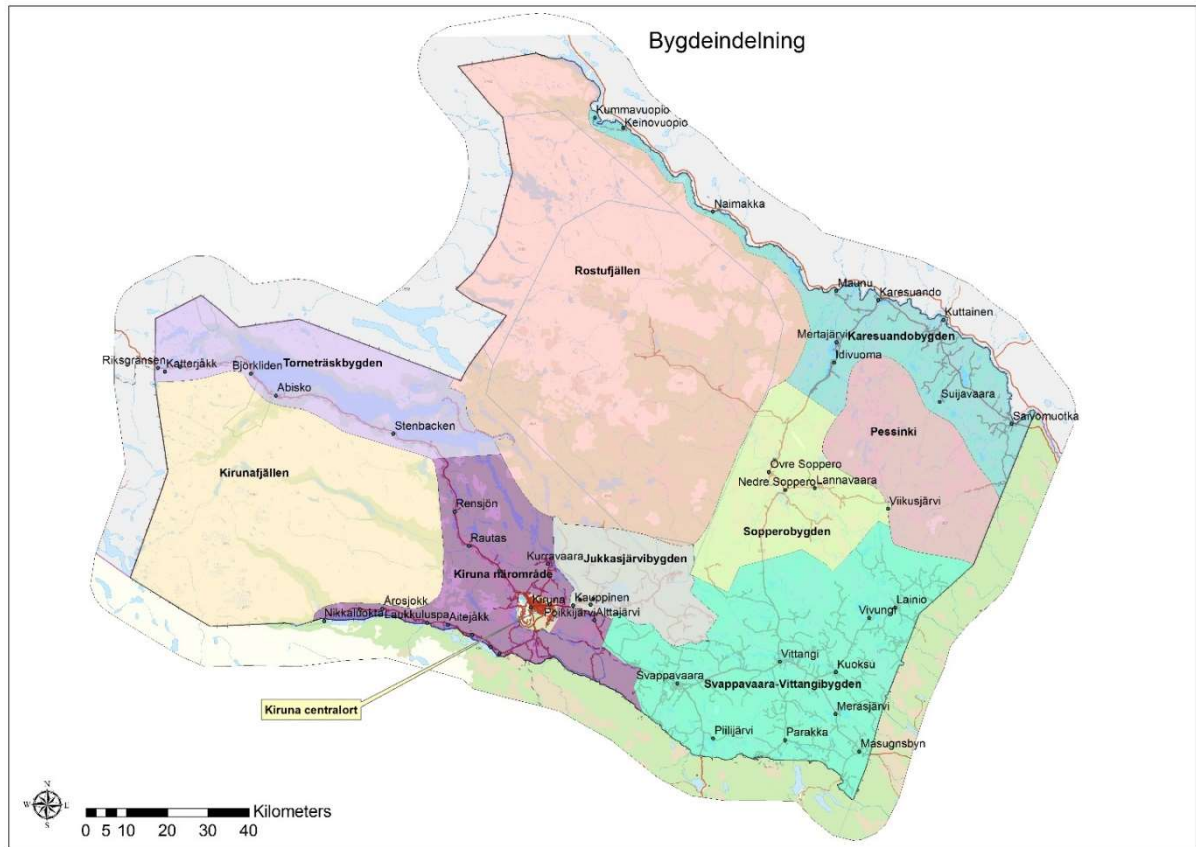

Bild 1.5.1 Bygdeindelning

Planförslaget innehåller tidigare markanvändningsområden över hela kommunen. I planförslaget finns på en mer detaljerad nivå ny markanvändning för verksamheter och utbyggnadsplaner i Kiruna centralort B10, Jukkasjärvi B30 och Abisko B22. Två olika lokaliseringar för ny begravningsplats i Kiruna närområde och centralort, ett förslag till framtida lokalisering av avfallsanläggning i Kiruna närområde och tre förslag till ny plats för gokartbana. Ett utredningsområde, X₂, för småindustri i korsningen E10-väg 875 mot Jukkasjärvi föreslås för att möta bristen på industrimark i centralorten och Jukkasjärvi. Avgränsning av området görs senare. Ett nytt verksamhetsområde/småindustriområde mellan Kiruna och flygplatsen öster om väg 870 föreslås. Området kan inte tas i anspråk innan en fastställd järnvägssträckning är beslutad in till nya centrum.

Område för begravningsplats för sällskapsdjur som hundar, katter och andra smådjur föreslås i anslutning till befintlig skjutbana vid Kurravaaravägen väg 874. Begravningsplatsen omfattar inte hästar.

Esrange planerar en stor utveckling av sin verksamhet. Utveckling av nytt område för testning och uppskjutning av satelliter planeras ~3 km öster om befintligt uppskjutningsområde. Utvidgningen mot öster innebär ny A-zon som avlyses vid uppskjutningar. Här kommer en närhet till koboltförekomsten i Kiskamavaara. A-zonen går in i Rautusakara naturreservat, vilket inte betyder något ingrepp i naturreservatet.

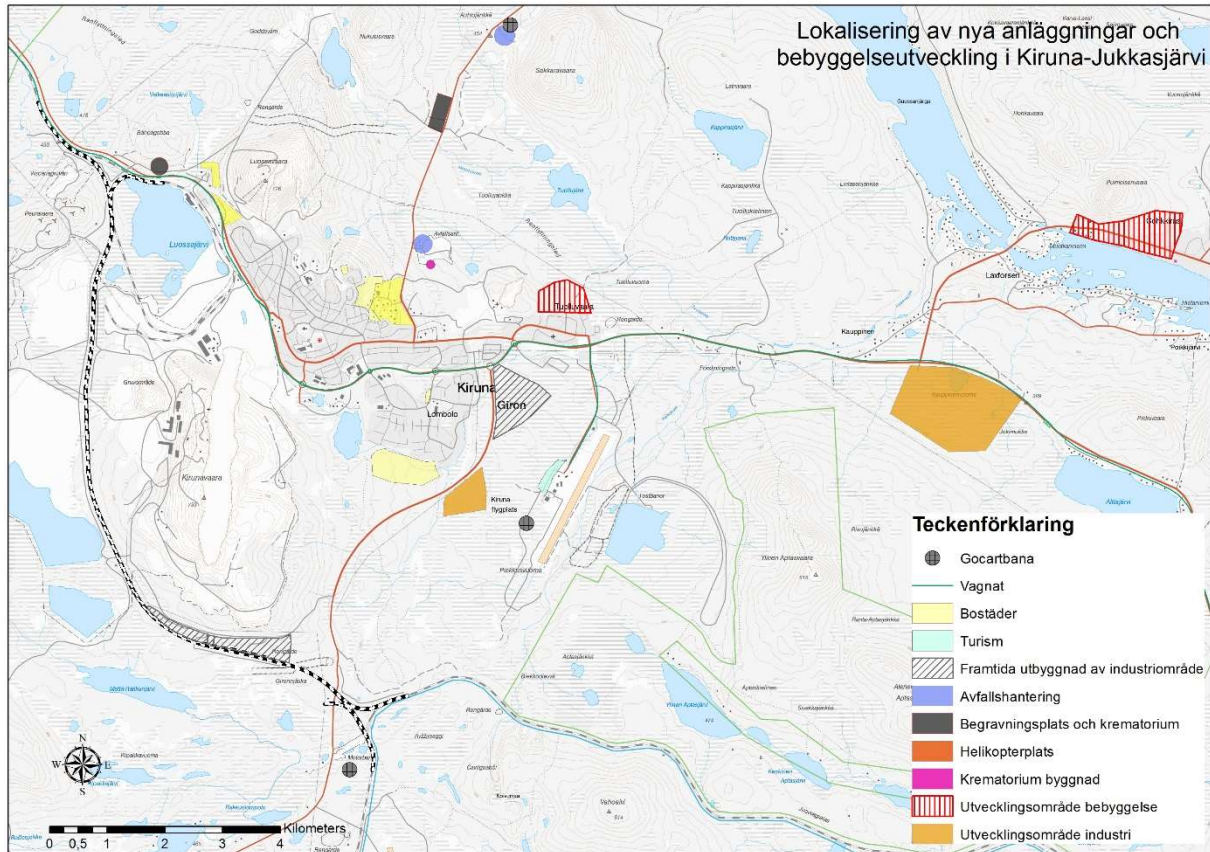

Bild 1.5.2 Lokalisering av framtida avfallsanläggning, gokartbana, industriområden begravningsplatser och krematorium samt bebyggelseutveckling Jukkasjärvi och Kiruna

I planen föreslås en fördjupning av översiktsplanen för Abiskoområdet där Abisko Ö, Abisko turist, Naturvetenskapliga stationen/Polarforskningssektariatet samt ny helikopterplats ingår. I översiktsplanen prövas ny helikopterplats vid Miellejohka, en ny utvecklingsriktning mot naturreservatet i väster och norrut mot Torneträsk samt en utökning av fritidshusområdet sydväst om Abisko. Brist på industrimark finns även i Abisko.

Gabna sameby planerar att utöka sin verksamhet i anslutning till befintligt rengärde. I detta område finns en grundvattenförekomst som är aktuell att tas i bruk. Konsekvenser för vattenkvaliteten måste utredas. En vandringsled går genom området mot Kungleden.

Swedavia/Kiruna Airport arbetar med en utvecklingsplan för flygplatsen.

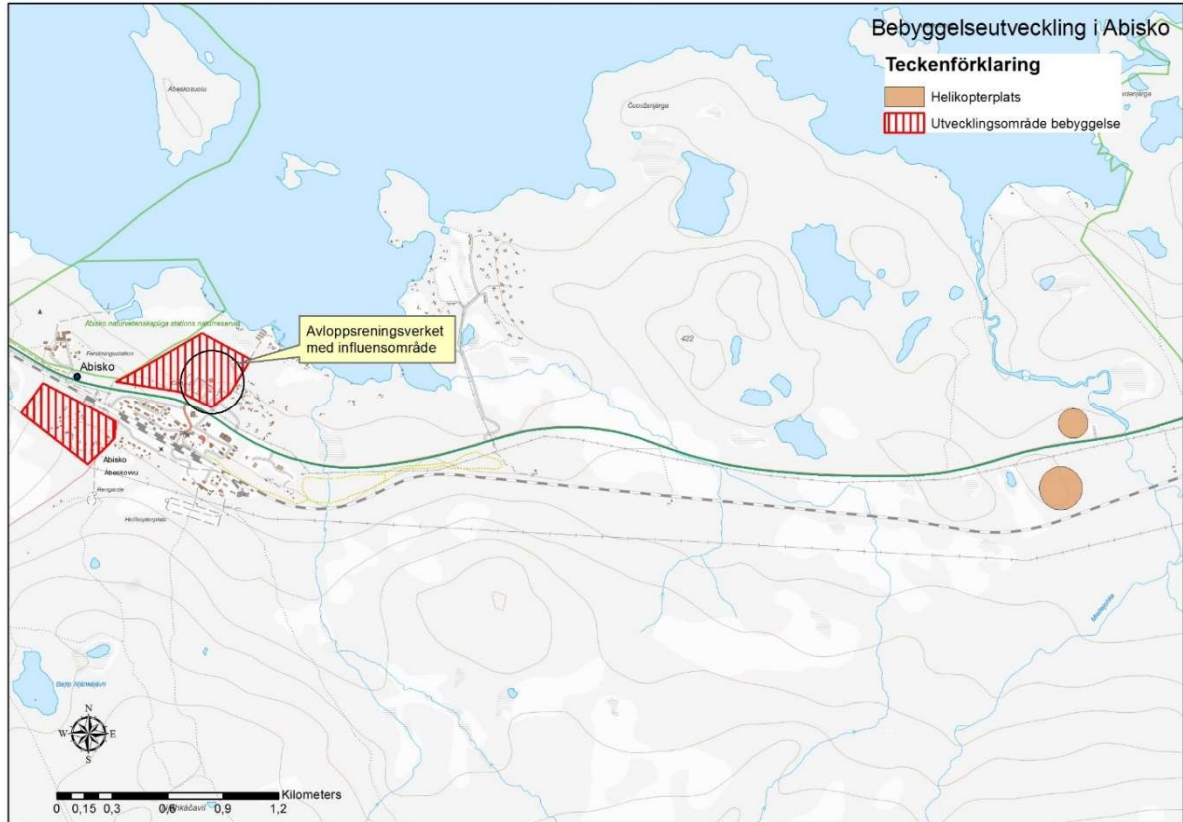

Bild 1.5.3 Utvecklingsområden Abisko, svart cirkel visar skyddsområde för avloppsreningsverk och helikopterplats vid Miellegjokka

Ett läge för helikopterverksamhet provas vid Ylipää, i närheten av Pirttivuopio i Kalix älvdal. Helikopterverksamheterna riktar sig mot turistverksamheten, rörliga friluftslivet samt transporter till turist-, forsknings- och rennäringens verksamheter i väglöst land både i Abiskoområdet och i Kalix älvdal.

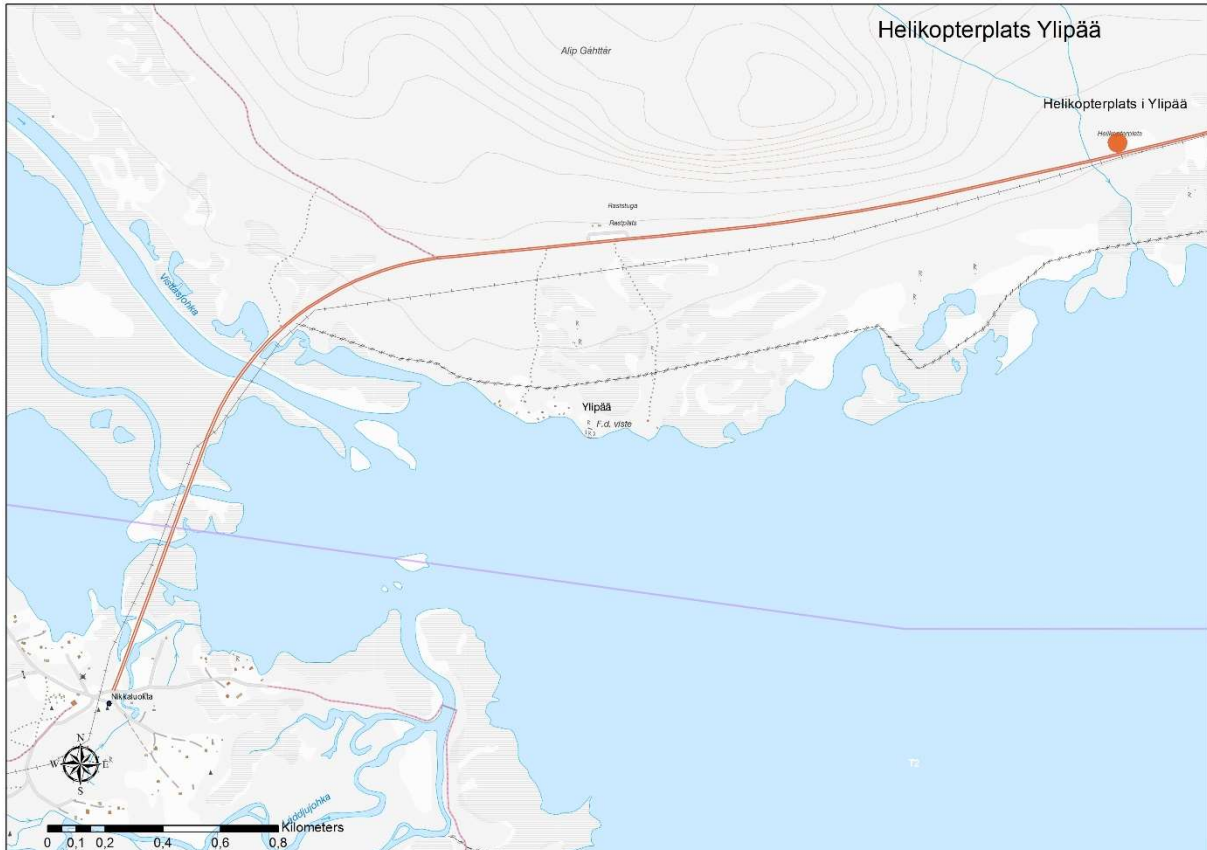

Bild 1.5.4 Ny helikopterplats Ylipää

Nytt forskningsområde i Gáisenjårga/Kaiseniemi för antenner för signalmottagning (Eiscat). Vid IRF, Institutet för Rymdfysik, finns ett område avsatt för verksamheten. Inom detta område föreslås att även rymdanknuten kommersiell verksamhet ska kunna etableras i samråd med pågående forskningsverksamhet.

Justeringar av lägen och några nya områden för renskötselplanläggningar och renskötarbostäder har gjorts.

Planförslaget innehåller även förslag till gång- och cykelväg mellan Kiruna centralort och Jukkasjärvi, mellan Riksgränsen och Katterjåkk samt i Karesuando. Trafikverkets föreslagna förbifarter för väg 395 vid Vittangi och Masugnsbyn finns med liksom dubbelspår längs Malmbanan norr om Peuravaara. Längs förbifart Vittangi föreslås verksamhetsområde för små industri.

Inom vissa områden framför allt i den östra kommundelen har kraven på detaljplan minskat. I GS-områden har möjlighet att pröva mindre turistverksamheter utan detaljplanekrav införts. Samma gäller inom fritidshusområden F.

Vindkraftsområden har tagits bort dels för att vissa fanns i områden som föreslås som ”nej”-områden dels där det saknas tillräcklig vindhastighet. Inom Svappavaara-Vittangibygderna kan vindkraft etableras om vindförhållandena och övriga kriterier uppnås under förutsättning att rennäringen eller de stora områdena med höga naturvärden av naturreservatsklass inte påverkas.

Dolomitbrytningen i Masugnsbyn och gruvverksamheten i Mertainen har blivit gruvområde.

Utvecklingen i Kurravaara gör att kommunen utreder förutsättningarna för vatten och avlopp. I samband med denna utredning föreslås en fördjupad översiktsplan för Kurravaara.

Områden för LIS, landsbygdsutveckling i strandnära läge, finns i planen. Huvudprincipen är att det ska finnas en koppling till orter med service. Befintlig bebyggelse har LIS-områden för att täcka behovet av tillbyggnad, komplementbyggnader och nybyggnad för att ge de boende möjlighet att utveckla sitt boende för att det ska vara attraktivt att bo kvar. I anslutning till tätorterna kan även nya bostäder tillkomma i strandnära läge. LIS-områden i fritidshusområden är kopplade till orter med service även om avståndet är långt. Möjligheten att bygga strandnära kan gynna utvecklingen i hela kommunen.

1.6 Regionala, nationella och internationella strategier för hållbarhet

I arbetet med kommunens översiktsplanering behöver andra regionala, nationella och globala strategier med fokus på planering och hållbar utveckling beaktas. De flesta regionala strategier bygger på nationella strategier som i sin tur bygger på EU-strategier eller globala strategier. En sådan global strategi som även Sverige skrivit under och arbetar efter är Agenda 2030 som beskrivs nedan och vars mål även beaktas i detta dokument.

Den övergripande ”paraplystrategin” på regional nivå utgörs av Norrbottens regionala utvecklingsstrategi (RUS) som flera andra regionala strategier utgår ifrån. Förutom RUS:en beskrivs kort de regionala strategier som är av störst betydelse för översiktsplanering.

Regional utvecklingsstrategi

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) för långsiktig, hållbar utveckling är det övergripande styrdokumentet fastställt av det regionala partnerskapet för Norrbottens tillväxtarbete utifrån länets unika förutsättningar. Strategin utgår från Sveriges och EU:s strategier för hållbar tillväxt (Europa 2020), och ligger till grund för länets tillväxtprogram (RTP), EU:s olika strukturfondsprogram, infrastrukturplaner, och beaktas i andra regionala planer och program.

Den regionala utvecklingsstrategin för hållbar utveckling i Norrbotten 2020 visar vilka åtgärder som är viktigast för att öka tillväxten, sysselsättningen och den inomregionala balansen mellan olika sektorer och aktörer. Strategin har fokus på fem prioriterade områden; *livsmiljöer, innovation och förnyelse, tillgänglighet, kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud*, samt *strategiskt gränsöverskridande samarbete*.

Den regionala utvecklingsstrategin är ett vägledande dokument för kommunens tillväxtstrategi och all planering. Genom de strategiska inriktningar som föreslås i översiktsplanen skapas förutsättningar för att främja en hållbar utveckling och tillväxt i Kiruna kommun.

Region Norrbotten har under 2017 tagit över det regionala utvecklingsansvaret i Norrbotten och arbetet pågår med att ta fram ”Regional utvecklingsstrategi Norrbotten 2030”.

Regionalt serviceprogram 2014-2018

Fungerande kommersiell och offentlig service är viktiga förutsättningar för utveckling i Norrbottens gles- och landsbygdsområden. Det regionala serviceprogrammet för Norrbottens län syftar till att lokala, regionala och nationella aktörer tillsammans långsiktigt ska utveckla och främja tillgången till kommersiell och offentlig service i gles- och landsbygd. Det övergripande målet med det regionala serviceprogrammet är att skapa förutsättningar för människor och företag att bo och verka var de vill i länet och erbjudas god servicenivå utifrån realistiska förutsättningar och inom rimliga avstånd. Programmet, som sorterar under den regionala utvecklingsstrategin och som också utgår ifrån de tre hållbarhetsperspektiven, har tre prioriterade områden. Dessa prioriterade områden innehåller förslag till åtgärder som är viktiga för den framtida utvecklingen i länets gles- och landsbygd: ökad samordning av serviceslag inom offentlig och kommersiell service, tillgänglighet till drivmedel och dagligvaror, samt tillgång till grundläggande betaltjänster.

Länstransportplan 2018-2029

Den regionala motsvarigheten till den nationella planen för transportinfrastruktur benämns länstransportplan. Länstransportplanen är ett medel för att uppnå målen i den regionala utvecklingsstrategin. Länstransportplanen syftar till att lyfta behovet av resurser i länets transportsystem för att stärka förutsättningar att bo och verka samt besöka Norrbottens län.

I förslaget till ny Länstransportplan 2018-2029 framhålls att en hållbar infrastruktur är en av de avgörande faktorerna för att skapa attraktiva samhällen.

Bra utformad infrastruktur och smarta transportlösningar bidrar till att korta restider över långa avstånd, stärka näringslivets förutsättningar (gruv-, skogs-, energi- och besöksnäring), skapa en bredare och mer differentierad arbetsmarknad för både kvinnor och män, samt ge större och mera lättillgängligt utbud av utbildning, service och kultur.

I länstransportplanen konstateras att det som behövs är framkomliga och säkra vägar samt en utveckling av personresande på järnväg. Till exempel kan de trafiksäkerhetsbrister som finns på E10 medföra hastighetssänkningar om inte åtgärder vidtas, och det innebär konkret en direkt regionminskning.

I länstransportplanen prioriteras insatser som stärker länets utveckling och bidrar till en ökad trafiksäkerhet och även till en förbättrad hälsa. Exempelvis bidrar kollektivtrafikåtgärder och gång- och cykelåtgärder i kombination med en strategisk järnvägsåtgärd till mindre utsläpp, buller och en förbättrad folkhälsa.

Regional strategi för innovativ och hållbar utveckling av mineralsektorn -2025

Den regionala strategin för innovativ och hållbar utveckling av mineralsektorn är en del av länets övergripande strategier för regional utveckling och knyter an till Sveriges mineralstrategi. Strategin föreslår inriktningar för den fortsatta utvecklingen av redan starka metall- och mineralkluster samt innovationssystem kopplat till gruv- och mineralverksamheter i Norrbotten och Västerbotten. Länet utgör det starkaste gruvområdet inom EU och ett av EU:s övergripande mål är att säkra tillgången till råvaror för industrin. Både EU och den nationella mineralstrategin har ett hållbarhetsperspektiv utifrån att mineraltillgångar ska användas på ett långsiktigt hållbart sätt.

Syftet med den regionala mineralstrategi är att föreslå inriktningar med åtgärder som bidrar till genomförandet av Sveriges och EU:s målsättningar och till den regionala strategins vision om att Norrbotten och Västerbotten till år 2025 har utvecklat och stärkt sin ledande ställning inom innovativ och hållbar utveckling av mineralsektorn, såväl nationellt som internationellt.

De utmaningar som följer med mineralutvinning handlar om samhällsutveckling, miljöpåverkan, infrastruktur, näringsliv och olika markintressen. Samhällsomvandlingarna i Kiruna och Gällivare är en direkt följd av gruvverksamhet där hela samhället och dess befolkning berörs utifrån dessa aspekter.

Sametinget har antagit strategin ”Sametingets syn på mineraler och gruvor i Sápmi” som är ett politiskt ställningstagande och ett inspel till regeringen och till de myndigheter som på olika sätt är berörda av gruv- och mineralverksamhet. I dokumentet framgår Sametingets ställningstagande kring hur naturresurserna inom Sápmi ska hanteras.

Klimat- och energistrategi för Norrbotten 2050

Strategin innehåller målsättningar på både kort (2020) och lång sikt (2050). Syftet med den regionala klimat- och energistrategin är att identifiera Norrbottens förutsättningar för att bidra till en omställning av energisystemet, en ökad tillväxt genom energieffektivisering och ökad substitution av fossila till förnybara energikällor, en minskning av klimatutsläppen samt en hållbar regional utveckling. Det innebär att lösningar vilka ger synergieffekter mellan de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna prioriteras, samtidigt som avvägningar mellan motstående intressen och konflikter också behöver göras.

Norrbotten har en hög energiintensitet jämfört med Sverige som helhet. Regionens utsläpp av växthusgaser beror främst på koldioxidutsläpp orsakade av förbränning av fossila bränslen, i huvudsak olja och kol inom sektorerna industri, transport och energiförsörjning.

Glest befolkade kommuner med långa avstånd behöver hitta nya energilösningar för både näringsliv och privatpersoner. Till exempel behöver eldrift för tyngre trafik utvecklas, speciellt för de områden där järnväg inte är ett alternativ för industrins transporter. Ändrade förutsättningar för privatpersoner kan underlätta ett mer miljösamt beteende, exempelvis effektivare kollektivtrafik eller förbättrad snöröjning på cykelbanor vilket möjliggör vintercykling.

Regional vattenförsörjningsplan

Den regionala vattenförsörjningsplanen för Norrbotten syftar till att långsiktigt säkerställa tillgången på vattenresurser för dricksvattenförsörjning. Planen, som dels består av en översikt av tillgängliga resurser och dels en beskrivning av kommande behov, ska kunna utgöra underlag och stimulera kommunerna att ta fram egna vattenförsörjningsplaner och att göra lokala risk- och sårbarhetsanalyser. Planen tar också upp bland annat påverkan och potentiella hot, klimatförändringarnas påverkan, vattenresurser av regional betydelse, bristområden (exempelvis fjällorter), samt mellankommunala och gränsöverskridande vattenintressen.

Norrbotten har en hög vattenanvändning främst på grund av industrin i Norrbotten, exempelvis pappersbruk och stålverk, som står för den absolut största vattenanvändningen. Det framtida vattenbehovet beror dels på befolkningsutvecklingen, dels på olika slags etableringar såsom nya gruvor, serverhallar eller livsmedelsindustrier. Kiruna är en av de kommuner som bedöms få ett ökat vattenbehov på grund av stadsomvandlingen.

Gruvor, sand- och grustäkter, fordonstrafik, jordbruk och skogsbruk är exempel på verksamheter som kan utgöra potentiella föroreningskällor.

Vattenresurser och vattentäkter kan påverkas av klimatförändringarna som bland annat väntas medföra att årsmedelnederbörden i länet ökar med 15-50 % i slutet av seklet. Den genomsnittliga vattenföringen beräknas öka med 10-25 % i de större älvarna. De allra högsta vårflödena väntas minska, men i stället kan högre flöden ske under längre perioder.

Den regionala vattenförsörjningsplanen ger ett antal rekommendationer till länets kommuner som bland annat berör översyn av dricksvattentäkter, inrättande av reservvattentäkt, och påbörja klimatanpassning av vattenförsörjningen.

Agenda 2030

Agenda 2030 är FN:s resolution ”Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling” med globala mål inom 17 samhällsområden för att uppnå en social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling och rättvisa i världen. Målen är integrerade och odelbara, d.v.s. de hänger alla samman. Förutom 17 övergripande mål finns 169 delmål och 230 indikatorer för uppföljning. Agenda 2030 utgör både en global och nationell strategi, och i Sverige är regeringen ansvarig för att genomföra Agenda 2030 inom de politiska ansvarsområdena, och Agenda 2030-delegationen har i uppdrag att stödja och stimulera det svenska arbetet för att alla delar av samhället ska inkluderas i arbetet.

Bild 1.6.1. Agenda 2030 med globala mål inom 17 samhällsområden.

Stora delar i målbeskrivningarna fokuserar på utvecklingsländer, men alla länder ska arbeta med målen utifrån sina förutsättningar. I planeringsöversväganden i Översiktsplanen hänvisas till Agenda 2030 där så är relevant. Vissa av de 17 målområdena ska beaktas genomgående i hela dokumentet och refereras inte alltid till specifikt. Detta gäller framför allt mål 1, 2, 5 och 10. Hunger och fattigdom (1 och 2) är inget vi förknippar med de flestas vardag i Sverige, men inte ens i Kiruna kommun är ekonomiska och sociala resurser rättvist och jämlikt fördelat. Därför är dessa mål synnerligen viktiga även i översiktsplaneringen. Liksom mål 5 och 10, är ett av Kiruna kommuns övergripande mål att vi ska ha ett jämställt och inkluderande samhälle där alla människor oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning, etnicitet, religion eller ekonomisk eller annan ställning är inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet. Även detta ska all planering utgå ifrån.

Strategi för jämställdhet i Norrbotten

Kiruna kommun stödjer hållbar utveckling bland annat genom att man har undertecknat den europeiska deklARATIONEN för jämställdhet (CEMR - Council of European Municipalities and Regions) som är ett led i att säkerställa en jämställd och jämlik samhällsutveckling.

Den regionala jämställdhetsstrategin fokuserar på arbetet med jämställdhetsintegrering i länet och har också lyft in länsstyrelsens uppdrag att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Syftet med strategin är att följa upp utvecklingen av de nationella jämställdhetspolitiska målen i Norrbotten, främja ett förverkligande av målen regionalt samt att öka samverkan mellan olika strategiska aktörer. I strategin finns tre prioriterade målområden: jämställd utbildning, jämställd hälsa, och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Hållbarhetsprojekt i Kiruna kommun

Innovationsplattform Kiruna är ett exempel på projekt som stödjer hållbar stadsutveckling i syfte att Nya Kiruna ska byggas smart och hållbart i en arktisk miljö. I projektet Innovationsplattform Kiruna avser kommun, näringsliv, forskningsaktörer och medborgare att arbeta tillsammans för att utveckla och testa innovativa och hållbara lösningar, där vissa lösningar kan leda till nya affärsmöjligheter. För att stödja integration av nya kirunabor har Kiruna kommuns integrationsenhet med tillhörande projekt upprättats för att nå målet med inkludering.

Mellankommunala och mellannationella frågor

Samverkan med andra kommuner sker främst genom Lapplands kommunalförbund, LKF, som är ett kommunalförbund som ägs av kommunerna Gällivare, Jokkmokk, Kiruna och Pajala. Inom ramen för LKF drivs Lapplands gymnasium samt Lapplands lärcentra för de fyra kommunerna. Utbildningsutbudet på lärcentra i medlemskommunerna utgörs av ett trettio-tal olika programutbildningar samt ett stort antal fristående kurser. De andra samverkansområdena berör upphandling/inköp, personliga ombud, samt energi- och klimatrådgivning.

Övrigt samarbete över kommun- eller nationsgränser sker exempelvis inom avfallshantering, samt olika former av planering utifrån rennäring, besöksnäring och gruvnäring.

Järnvägstrafiken, oavsett om det är godstrafik eller persontrafik, är viktig för både Gällivare och Kiruna kommun. Kiruna och de övriga kommunerna inom LKF har gemensamma utmaningar i form av till ytan stora kommuner med liten befolkning, där varje kommun i stort sett utgör en solitär bostads- respektive arbetsmarknad. För att möta behovet av kompetensförsörjning, utbildningsmöjligheter och en arbetsmarknad med ökad rörlighet är det viktigt med förbättrade kommunikationsmöjligheter mellan kommunerna, främst pendlingsmöjligheter mellan Kiruna och Gällivare, Luleå.

Snabbtåg mellan Kiruna, Gällivare och Sunderbyn/Luleå skulle gynna arbetspendling och tillgängligheten till sjukvården i båda riktningarna.

Samarbete över kommungränsen för att behålla och utveckla persontrafiken är nödvändig. Kiruna kommun har lyft önskemål om dubbelspår även på sträckan Kiruna-Luleå. Detta påverkar bebyggelse vid järnvägen i Gällivare kommun och även i övriga kommuner längs sträckan.

E10:s standard är låg i förhållande till den tunga trafiken i både Gällivare och Kiruna kommun. En högre standard gynnar båda kommunerna. Att sänka hastigheten på E10 istället för att höja standarden medför regionminskning istället för en önskad regionförstoring.

Väg 395 mot Pajala har byggts om i etapper. Vägen är viktig för pendling mellan Kiruna och Pajala kommun. I och med återöppningen av gruvan i Kaunisvaara kan trafiken förväntas öka igen.

Exploatering med vindkraft kan beröra närliggande kommuner ur ett landskapsbildsperspektiv. Vid en eventuell exploatering kommer berörda kommuner att höras enligt Esbo-konventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang för att förebygga gränsöverskridande miljöeffekter.

Samarbete finns sedan många år med gemensamt avloppsreningsverk mellan Karesuando och finska Karesuvanto.

Samarbete med Enontekiö kommun om hämtning av avfall från byarna längs Könkämäälven finns sedan några år. Byarna är bara tillgängliga via finska sidan och saknar broförbindelse.

Samarbete med räddningstjänst i både Enontekiö kommun i Finland och Narviks kommun i Norge finns.

Byar på södra sidan av Kalixälven tillhör Gällivare kommun. Stora delar av samhällsservicen finns i Kiruna.

2. Kommunens struktur

I andra kapitlet ges en översyn av kommunens struktur och planeringsöverväganden med avseende på mark och vatten, demografiska förutsättningar, samt ortstrukturen med presentation av kommunens olika bygder.

2.1 Mark och vatten

Kommunen omfattar en yta på 20 000 km², där stora delar utgörs av fjällområden.

Hela fjällkedjan omfattas av bestämmelser i miljöbalkens 4:e kapitel. Pessinki, Rostu och hela västra fjällen omfattas av 5 § "obruttet fjäll". Inom obruttet fjäll får endast bebyggelse och anläggningar för rennäring, bofasta befolkningen, vetenskapliga forskningen eller det rörliga friluftslivet uppföras. Andra åtgärder i områdena får endast vidtas om de inte förändrar områdenas karaktär. Områden mellan obrutna fjällområden är utpekade i 2 § som riksintressen för turism och friluftsliv, främst rörligt friluftsliv.

I kommunen finns två mindre nationalparker samt många stora och små naturreservat, dels för den vetenskapliga forskningen dels för bevarande av skog s.k. fjällurskogsreservat. Ytterligare naturreservat utreds av länsstyrelsen. Större delen av reservatsförslagen ligger i den östra kommundelen och i Jukkasjärvibygden.

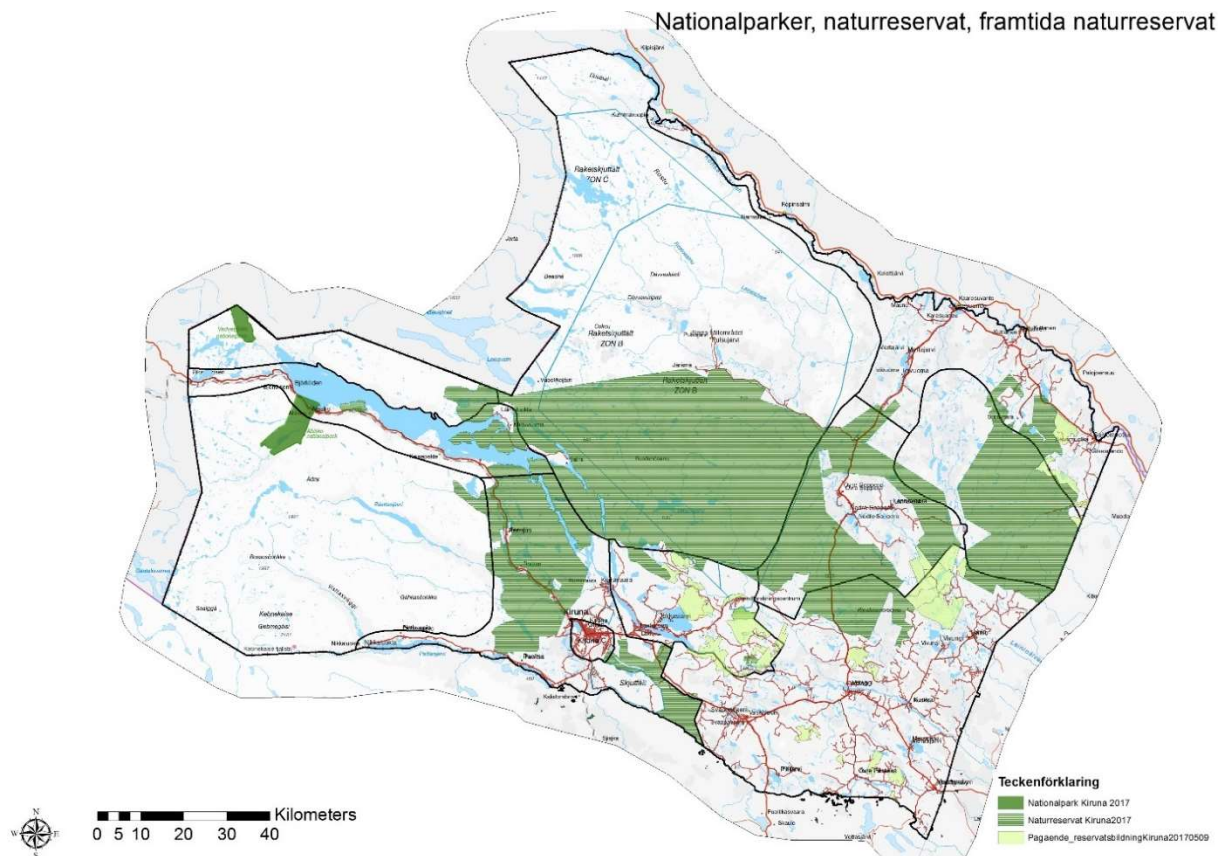

Bild 2.1.1 Nationalparker, naturreservat, framtida naturreservat

Kommunen har fyra skilda vattenavrinningsområden, som utanför kommunen rinner ihop till två; Kalix älv och Torne älv. Söderifrån räknat finns Kalix älv, som också är gränsälv mot Gällivare kommun. Sedan kommer Torneträsk med Torne älv, till vilken också Rautasälven och Vittängälven ansluter. Nästa vattensystem är Råstojaure med Rostueatnu-Dáavaeatnu-Lainioälven och slutligen Könkämä älv-Muonio älv, som är gränsälv mot Finland.

Enligt miljöbalken, MB, 4 kap. 6 § får vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte utföras i Kalixälven och Torneälven med tillhörande källflöden och biflöden. Båda älvsystemen inklusive biflöden och sjöar ingår i Natura 2000 enligt MB 4:8 och MB 7:27.

För avrinningsområdet runt Torneträsk finns ett särskilt skydd i form av ett regeringsbeslut från 1974, reviderat 1979, som begränsar föroreningsnivåer för avloppsutsläpp. Utvecklingen av turismen i området har medfört stora investeringar i ökad kapacitet samt förbättring av reningen i avloppsreningsverken.

Under de senaste 10 åren har stort intresse funnits för mineralprospektering i kommunen. Det finns planer på att öppna Viscariagruvan nära Kiruna igen. Grafitförekomsten i Nunasvaara kan komma att brytas inom de närmsta åren. Brytning i Svappavaara i både Gruvberget och Leveäniemi har återupptagits. Förberedelser för start av järnmalmsbrytning i Mertainen har gjorts men gruvverksamhet har inte startat.

Staten äger den största delen av marken i kommunen, ca 75 % av ytan. Fjällområdet dominerar inom statens markinnehav. En del produktiv skogsmark finns inom den östra delen av statens marker. Renskötsel bedrivs över hela kommunen, som i sin helhet ligger ovan Lappmarksgränsen och till större delen ovan odlingsgränsen.

Tidigare jordbruksverksamhet i östra och nordöstra kommundelarna är i stort sett nedlagd, men de igenväxande jordbruksmarkerna finns kvar.

Planeringsöverväganden - 2.1 Mark och vatten

- För Torneträskbygden gäller att utveckling i Abisko ska prioriteras. Exploatering som leder till att avloppreningskapaciteten måste utökas ska föregås av utredning av konsekvenserna för exploatering inom hela bygden. Man kan även behöva överväga att omfördela avloppskapaciteten mellan orterna.
- Gruvnäringen utgör basen i vårt näringsliv. Utveckling av nya gruvor ska dock avvägas mot påverkan på andra verksamheter och annan markanvändning samt naturmiljön. Gruvprojektets långsiktighet och aktuella mineral/värdefulla ämnen är andra faktorer som har betydelse. Kortsiktiga gruvprojekt är inte hållbara. Hänsyn ska tas till kommande generationer och där har gruvnäringen ett viktigt ansvar i att utveckla den hållbara kommunen.
- Möjlighet att köpa mark från staten är en förutsättning för att kunna möta bostadsbristen.

2.2 Ortstruktur

Kiruna kommun är förvaltningsområde för minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. Att vara förvaltningsområde innebär att kommunen har en skyldighet att informera minoriteterna om deras rättigheter, tillhandahålla både barnomsorg och äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråk till den som så önskar, samt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk. Enskilda har också rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med kommunen.

Språket är en viktig bärare av kulturella värden, och flerspråkighet och mångkultur är en rikedom som vi ska ta tillvara. För att språk ska utvecklas och leva vidare krävs att de både syns och hörs.

Kiruna samhälle byggdes upp kring gruvorna i området i slutet av 1890-talet. Innan dess utgjordes detta område av helt obebyggd fjällterräng. Malmbrytningen i Kiirunavaara, påverkar nu befintligt centrum med service, handel och bostäder genom markdeformationer. Största delen av handeln och andra målpunkter i Kiruna påverkas. En utvecklingsplan för ett nytt centrum har tagits fram. I den fördjupade översiktsplanen för Kiruna centralort beskrivs förändringarna och konsekvenserna.

Nytt centrum byggs mellan Kiruna och Tuolluvaara på ett tidigare industriområde och delvis i ett nedlagt gruvområde samt ett tidigare skjutbaneområde. Lokaliseringen har inneburit att mark som tidigare varit förorenad sanerats så att den nu kan användas. Stadsomvandlingen i centralorten påverkar människors val av bostadsort. Tillgång till nya bostäder måste finnas när deformationerna från gruvverksamheten påverkar befintliga områden.

Kommuninvånare som inte bor i centrum bor i mindre tätorter längs älvdalarna. Befolkningen har minskat i östra kommundelen. Den minskande befolkningen har inneburit att butiker lagts ned.

Befolkningstillväxten sker i stället i centralortens närhet. Kurravaara, Laxforsen, Paksuniemi, Poikkijärvi och Jukkasjärvi har vuxit kraftigt. I centralorten bor färre personer än när tidigare översiktsplan antogs 2002, trots högkonjunkturen under senare år. Utvecklingen i Kurravaara och boenden i fritidshus i Laxforsen och Poikkijärvi har medfört att kommunen ser över vatten- och avloppssituationen i dessa områden. I Jukkasjärvi finns viss service, medan de övriga orterna är hänvisade till Jukkasjärvi eller Kiruna centralort.

Orter av betydelse som bostadsort för de renskötande samerna är bl.a. Årosjokk, Krokvik och Rautas för Laevas sameby, Rensjön för Gabna sameby, Kattuvuoma och Jukkasjärvibygden för Talma sameby, Övre Soppero för Saarivuoma sameby, Idivuoma för Lainiovuoma sameby, Tuolpukka, Lainio, Vivungi, Viikusjärvi, Saivomuotka och Suijavaara för Vittangi sameby samt Kuttainen, Karesuando, Mertajärvi och Suijavaara för Könkämä sameby. Höst-, vår- och sommarvisten för samebyarna finns inne i fjällvärlden i Alesjaure, Råvvetieva, Vuoskojaure, Laimoluokta, Råstojaure, Järämä och Pulsujärvi, Keinovuopio, Kummavuopio, Saarikoski.

Fritidshusbebyggelse finns i alla byar. Särskilda fritidshusområden utanför byar och tätorter finns längs med Torneälven och Kalixälven mot Nikkaluokta, längs Lainioälven norr om Övre Soppero samt vid Torneträsk och Katterjäkk-Riksgränsen.

Naturvetenskaplig forskning pågår strax utanför Kiruna centralort vid IRF (Institutet för rymdfysik), vid Esrange och Tarfala samt Polarforskningssekretariatet i Abisko Östra.

Bebyggelsestrukturen med bosättningar samlade i små tätorter med en del lokal service är bra ur transportsynpunkt och därmed också miljösynpunkt. Detta bebyggelsemönster är viktigt att försöka behålla, då avstånden mellan byarna inom den i övrigt glest befolkade och ytmässigt stora kommunen är betydande. I planen har kommunen delats upp i bygder med serviceorter för att ge en bättre överblick och därigenom kunna behålla service med olika servicenivå i närområdet. Samordning av samhällsservice och kommersiell service eftersträvas.

Kiruna centralort och närområde

I Kiruna centralort erbjuds kvalificerad samhällsservice och kommersiell service. I Kiruna närområde ingår Kurravaara, byarna längs Kalix älvdal, Rensjön, Rautas och Krokvik samt Altajärvi och Kauppinen. Service för dessa byar finns i tätorten.

Befolkningen längs Kalix älvdal bor i små byar. Fritidsbostäder görs om till helårsboenden. Fler har flyttat ut till byarna. Rennäring bedrivs i området och turistisk verksamhet förekommer i liten skala i Puoltsa och Laukkuluspa.

Svappavaara - Vittangibygden

Vittangi är en av de större tätorterna utanför Kiruna centralort med drygt 800 personer. Här finns utbyggd service med butiker, bensinstation, äldreboende, vårdcentral, barnomsorg och skola. I Svappavaara med 400 invånare finns matvarubutik, bensinstation och skola. I övriga mindre byar i bygden har befolkningen minskat. Byarna saknar kommersiell service och butiker har lagts ner i Masugnsbyn och Parakka. Vittangi bedöms vara huvudserviceort men med Svappavaara som komplement.

Småindustri finns i Vittangi samt i Svappavaara. Gruvverksamheten har återupptagits i Svappavaara och sysselsätter befolkningen från flera av de närliggande byarna. Turistverksamhet bedrivs i Masugnsbyn och Piilijärvi. I Lainio finns en turistanläggning med liten verksamhet. I området behövs markreserver för turism, industri och boende.

Sopperobygden

Sopperobygden utgörs av Övre Soppero, Nedre Soppero, Silkkimuotka och Lannavaara. Ca 350 personer finns i området. Övre Soppero med 250 invånare har skola och bensinstation. Läget vid E45 och avståndet till Karesuando (5,2 mil) och Vittangi (5 mil) gör det möjligt att driva bensinstation. Lannavaara kompletterar servicen med matvarubutik. I Sopperobygden är det två orter som kompletterar varandra.

I Lannavaara har en större turistverksamhet etablerats. Övre Soppero har en förädlingsanläggning för renkött.

Karesuandobygden

Karesuando med sina drygt 300 invånare fungerar som huvudserviceort med utbyggd service och F-9 skola, sameskola F-6 samt äldreboende och vårdcentral. Närheten till finska Karesuvanto ger ett större serviceunderlag. Kuttainens befolkning har minskat men fortfarande finns matvarubutik och en friskola F-6. Bristen på barn gör att skolan i Kuttainen kan komma att läggas ner i en nära framtid. I Idivuoma och Karesuando bedrivs turistverksamhet i mindre skala. En renslaktanläggning med förädling av renkött och butik finns i Karesuando.

Torneträskbygden

I den västra delen fungerar Abisko Östra med ca 150 invånare som servicecentrum med skola och butik. En större handelsetablering för gränshandel planeras i Abisko Ö. Matvarubutiker finns i både Riksgränsen och Katterjåkk. Turism är den huvudsakliga sysselsättningen i Abisko, Björkliden, Katterjåkk och Riksgränsen m.fl. orter efter Nordkalottvägen (E10). Hotellen i området har mindre servicebutiker. Restauranger finns i Riksgränsen, Katterjåkk, Björkliden och Abisko turiststation.

Jukkasjärvibygden

Huvudserviceorten Jukkasjärvi med närmare 1 200 invånare, inklusive Laxforsen och Poikkijärvi, är den största tätorten i kommunen, näst efter centralorten. Avståndet till Kiruna är 1,9 mil. Jukkasjärvi är en tätort som växer. Här finns matvarubutik och F-6 skola. Jukkasjärvi har en stor turistverksamhet, ICEHOTEL, framför allt vintertid men sedan 2017 finns ICEHOTEL 365 året runt.

Planeringsöverväganden - 2.2 Ortstruktur

- Det är ur ett långsiktigt hushållningsperspektiv viktigt att behålla strukturen med den i tätorter samlade bebyggelsen. Varje tätort som har befolkningsunderlag stort nog att behålla service som exempelvis den lokala butiken och skolan innebär mindre behov av dagliga transporter i den annars så glest befolkade och arealmässigt stora kommunen.
- Strukturen med de samlade stora orörda områdena inom kommunen är viktig också ur ett hushållningsperspektiv för såväl invånarnas och besökarnas välbefinnande, som för näringslivet.

2.3 Befolkningen

Under det senaste decenniet har befolkningen legat runt 23 000 invånare. Vid årsskiftet 2016/2017 fanns 23 167 invånare och i slutet av år 2017 fanns 23 170 invånare. Fördelningen ligger på runt 52 % män och 48 % kvinnor. Störst skillnad mellan män och kvinnor återfinns i åldersspannet 15 -34 år med 55 % män och 45 % kvinnor.

Inpendlingen hänger ihop med större byggprojekt. I samband med byggande i nya centrum kan man räkna med ökad inpendling.

Andelen av befolkningen som är 80 år och äldre i Kiruna kommun har passerat riksgenomsnitt och uppgick till ca 5,6 % inför 2017. För riket som helhet var andelen 5,1 %. Enligt SCB:s framskrivning för 5 år beräknas Kiruna kommuns andel av 80 år och äldre uppgå till 5,9 %. Trots att befolkningen ökat de senaste åren så är antalet invånare fortfarande ca 1 000 färre än 2002 och ca 3 000 färre än i början av 1990-talet.

Trenden i östra kommundelen har varit minskande befolkning och i vissa byar har befolkningen nästan halverats. Åldersfördelningen är stigande medelålder i den östra kommundelen och minskning av antalet barn.

En viss omflyttning mellan tätorterna i Kiruna har skett under den senaste tioårsperioden. I och med utvecklingen inom gruvverksamheten har många lämnat byarna i öster och bosatt sig i Kiruna och närliggande byar och tätorter. Jukkasjärvi, Laxforsen och Kurravaara har vuxit tack vare närheten till Kiruna centralort. Kurravaara har ökat sin befolkning med 40 % sedan 2002. 333 personer bodde i Kurravaara 2015. Jukkasjärvi har ökat med nästan 25 % sedan 2002. Många av fritidshusen i närheten av Kiruna centralort har också blivit helårsbostäder.

Befolkningen i Vittangi och Svappavaara är beroende av LKAB:s verksamhet. Trots att gruvverksamheten återupptagits syns ingen trend med ökande befolkning. Särskilt i Svappavaara har folkminskningen varit drastisk. Särskilt de yngre familjerna har flyttat, vilket har betydelse för barnantalet i byn.

Åldersstrukturen i exempelvis Jukkasjärvi och Kurravaara med större andel yngre människor, ger en helt motsatt bild i förhållande till vad som råder i utpräglade glesbygdsorter. För Jukkasjärvi och Kurravaara förklaras detta naturligtvis av närheten till Kiruna centralort. Jämfört med Kurravaara och Jukkasjärvi har Vittangi och Karesuando en motsatt utveckling.

En betydande folkomflyttning sker också säsongsvist i kommunen. De renskötande samerna flyttar sommartid upp till fjälls. En stor andel människor kommer också till sina gamla hembyar under sommaren, både från Kiruna centralort och från andra håll i landet. På så sätt kan en by femdubbla sin befolkning under sommaren. Turistorterna har också en mycket ojämn befolkningsfördelning med en markant topp under vårvintern och en annan under sommaren. Utvecklingen av turismen i t.ex. Abisko och Björkliden innebär i stort sett verksamhet året runt.

Planeringsöverväganden - 2.3 Befolkningen

- Tillgång till ett varierat utbud av bostäder för olika behov och i olika livsskedens behövs.
- Struktur och utbud behöver attrahera både kvinnor och män, pojkar och flickor.
- Ett jämställt och inkluderande samhälle är i linje med Agenda 2030 mål 5 och 10.

3. Bostäder och service

Kapitlet om bostäder och service innefattar planeringsöverväganden för både offentliga och kommersiella behov gällande bostäder, skolor, vård och omsorg, tillgänglighet, sjukvård samt handel. Till stor del handlar det om hur behovet ser ut för respektive verksamhet kopplat till stadsomvandlingen, exempelvis bostadssituationen i Kiruna C, socialnämndens behov av olika former av boenden, möjlighet till förbättrad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, samt sjukvårdens och handelns behov och infrastruktur.

3.1 Bostäder

Bostadsbeståndets historia

Historiskt sett har det i centralorten Kiruna under långa tider varit brist på bostäder. Samhället kring gruvorna växte från obebyggda renskötselområden till stad på några årtionden. Kirunas bestånd av flerfamiljshus byggdes i huvudsak upp under perioden 1910-1930 och 1950-1975, d.v.s. under de tidsperioder då basnäringen, gruvan, ständigt ökade antalet anställda. Det senaste större projektet slutfördes 1978 och vid den tiden hade en vändning inletts inom gruvnäringen som på kort tid resulterade i ett ökande överskott på bostäder.

I HSB:s och Riksbyggens fastigheter finns bostadsrättslägenheter. I övrigt är lägenheterna i flerbostadshusen upplåtna med hyresrätt. De största fastighetsförvaltarna är Kirunabostäder AB och LKAB fastigheter.

Under 1980-talet upprustades ett antal bostadshus med högt kulturhistoriskt värde inom Bolagsområdet och SJ-området. Bostäderna är av hög arkitektonisk kvalitet samt är ett uttryck för den sociala satsning som redan vid samhällets första uppbyggnad under åren 1900-1930 gjordes för att åstadkomma ett bra boende för alla i den nya gruvstaden.

Under 1970-talet avvecklades bostadsområdet Ön p.g.a. påverkan från gruvbrytningen. Under 1960-70 talet byggdes flerbostadshus i Svappavaara. Flerbostadshus byggdes även i Vittangi.

Det har skett flyttning av flerbostadshus till Övre Soppero och Karesuando.

De på 1960-talet byggda flerbostadshusen i kvarteret Ortdrivaren i nuvarande Kiruna centrum liksom flerbostadshuset Ormen Långe i Svappavaara ritade av Ralph Erskine är ytterligare exempel på bostadshus av högt arkitektoniskt värde från en senare epok i Kirunas historia.

Stadsomvandlingen

Redan i förra översiktsplanen från 2002 konstaterade kommunen att bebyggelsen i Kiruna centralort kunde komma att påverkas av gruvbrytningen. Ändringen i efterfrågan på malm gjorde att LKAB startade processen med stadsomvandlingen 2004. Detta skedde genom att LKAB uppmärksammade kommunen på att detaljplaner för områdena närmast LKAB:s industriområde skulle komma att hamna inom deformationsområdet. Då nuvarande huvudnivå, 1365, är utbruten visar prognosen att deformationerna kommer att ha nått Adolf Hedinsvägen i norr.

Huvudprincipen är att utveckling ska gå före avveckling och områden som avvecklas ska under en övergångstid bli en Gruvstadspark som fungerar som ett för allmänheten tillgängligt område och en buffert mot gruvindustriområdet.

En utvecklingsplan för nya centrum togs fram parallellt med den fördjupade översiktsplanen för Kiruna centralort. Utvecklingsplanen antogs av kommunfullmäktige 2014-04-22. Utvecklingsplanen är ett dokument som anger principer och riktlinjer för utvecklingen av den nya staden och är öppen för justeringar och kompletteringar. Planen är ett viktigt styrande dokument för detaljplaneringen av området.

Utvecklingsplanen bygger på följande nio stadsbyggnadsprinciper:

1. Arkitektoniska kvalitéer som förmedlar stolthet
2. En tät stadskärna
3. Funktionsblandning
4. Attraktiva kluster och stråk som förbinder
5. Levande gatumiljöer med öppna bottenvåningar
6. Hög kvalité på torgbildningar och parker
7. Offentliga och privata mötesplatser
8. Promenadvänligt
9. Säkerhet och trygghet

Utvecklingsplanen vidareutvecklas och justeras fortlöpande för att anpassas till områdets förutsättningar och de behov som uppstår.

Bild 3.1.1 Justerad utvecklingsplan 2015. Det nya stadshuset Kristallen illustreras av den runda byggnaden på det gula området.

Den nya stadskärnan ligger drygt 3 kilometer öster om nuvarande stadskärna strax innan Tuolluvaara. Se bild nedan. Just nu pågår byggnationen av det nya stadshuset Kristallen som blir inflyttningsklart hösten 2018. Se bild ovan. Gatunätet i den nya stadskärnan är i det närmaste färdigbyggt. Även strukturen för de framtida kvarteren som ska bebyggas med bostäder, handel, hotell med mera träder fram allt mer. Infrastruktur för den nya stadskärnan, såsom vatten, avlopp, dagvatten, fjärrvärme och fibernät finns på plats i marken. En ny huvudledning byggs nu och kommer att koppla samman gamla skjutbancområdet med den nya stadskärnan när den färdigställs sommaren 2018.

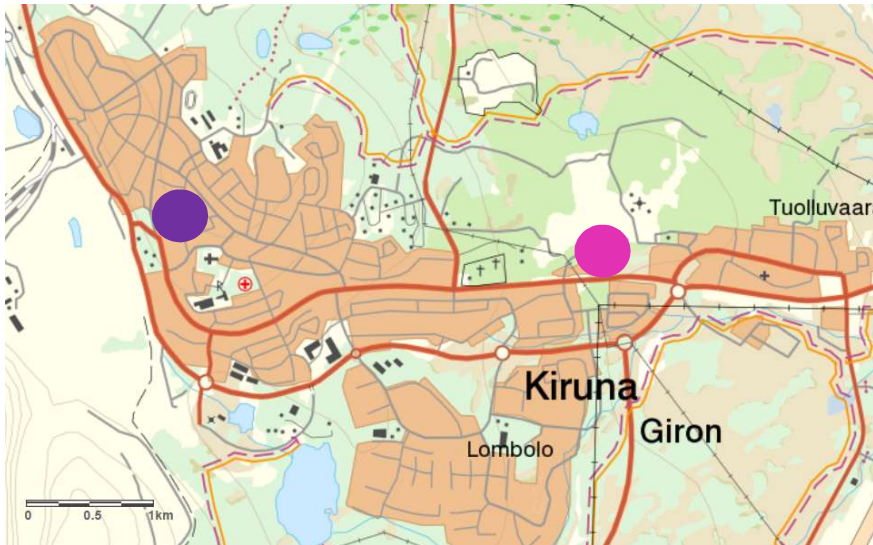

Bild 3.1.2 Nuvarande centrum markerat med lila, nytt centrum markerat med rosa.

Inom de närmsta åren planerar man att bygga de 10 kvarter som ligger i stadskärnan, bostäder på och omkring gamla skjutbanan, volymhandelsområdet i nära anslutning till stadskärnan, badhus, gymnasieskola inklusive kulturskola och lärcentra samt räddningstjänst.

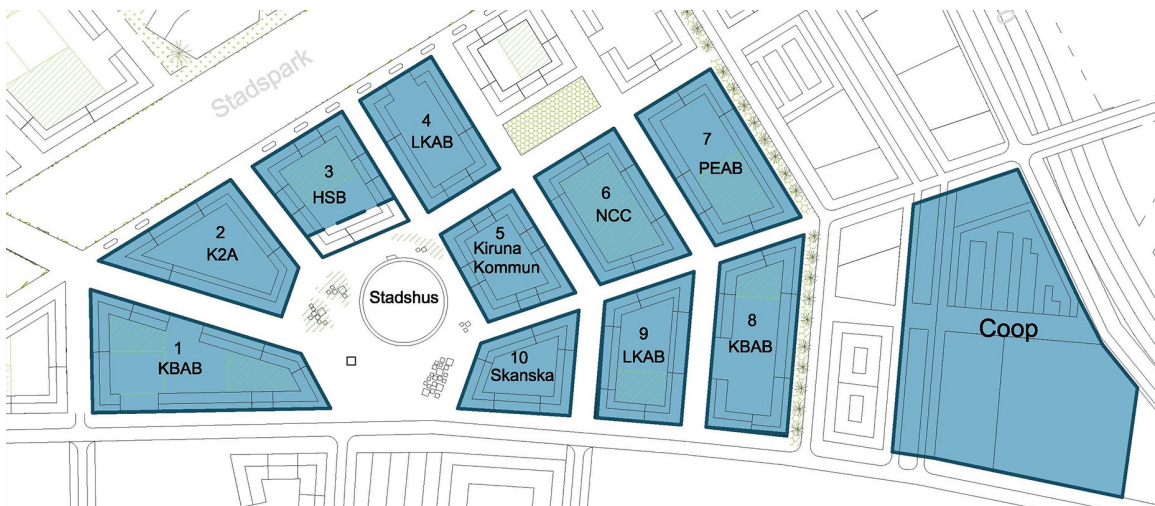

Bild 3.1.3 Kvarternummering i nya centrum

Inom området som berörs av den senaste huvudnivån finns 3 200 bostäder, 750 hotellbäddar, hela stadskärnans kommersiella centrum, flertalet större offentliga institutioner bland annat stadshuset, gymnasieskolan, en grundskola, sjukhuset, biblioteket, kyrkan och badhuset samt cirka 1 000 arbetsplatser. 6 000 personer i stadskärnan måste flytta, vilket är hela 33 procent av centrala Kirunas befolkning. Alla kommuninvånare berörs dock på något sätt av stadsomvandlingen, eftersom många viktiga samhällsfunktioner finns i området.

Nedan visas aktuell tidplan för flytt och deformationsprognosen för brytningsnivå 1365. LKAB kommer att förvärva fastigheterna i enlighet med sin tidplan för köp. Aktuella tidplaner finns på www.lkab.com.

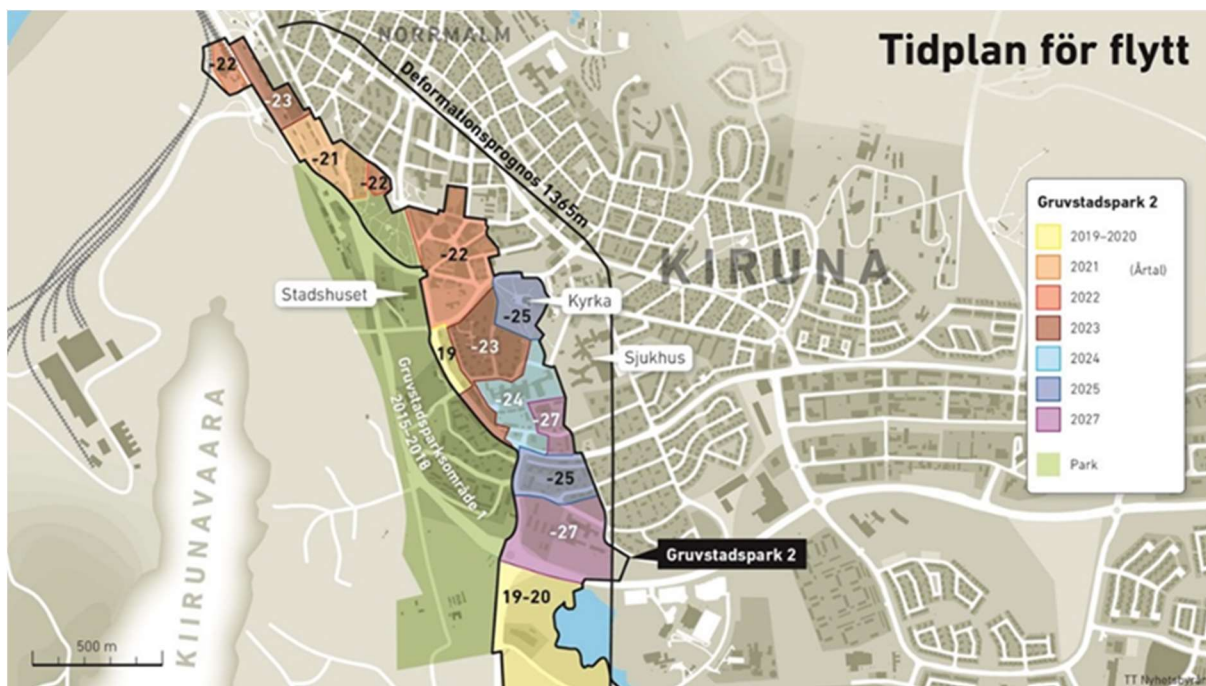

Bild 3.1.4 Tidplan för flytt, LKAB. Aktuella tidplaner finns på www.lkab.com.

Bostadssituationen

Kiruna centralort

Bostadsbristen i centralorten har varit stor de senaste åren. En orsak har varit omfattningen av inpendlande arbetskraft och konsulter som behövt bostäder. En del av behovet har tillgodosetts genom tillfälliga bostäder hos KBAB och LKAB fastigheter, hotellboende samt genom att många småhus och lägenheter köpts eller hyrts av företag. Under övergångstiden då områdena är Gruvstadspark upplåts lägenheter med tidsbegränsade hyreskontrakt.

Under 2016-2017 har rivning av bostäder inom Gruvstadspark 1 genomförts liksom flytt av byggnader till LKAB:s nya bostadsområde vid Luossavaara. En viss avmattning av bostadsbehovet har märkts, men under kommande år kommer byggandet av nytt centrum och ny E10 att påverka bostadsmarknaden. De lägenheter som har hög hyra är svårare att hyra ut. Det finns inga vakanser i Kirunabostädernas bostadsbestånd i Kiruna centralort. En trend är att människor som direkt berörs av stadsomvandlingen i nuvarande centrum söker sig till det äldre bostadsbeståndet på Lombolo, här har också kötiden ökat. Bostadstillgången för ungdomar prioriteras; 25 % av en- och tvårumslägenheter går till ungdomar. Integrationsförtur tillämpas genom att 10 % av bostäderna går till personer som beviljats asyl och placerats i Kiruna. Ett större bostadsområde byggs vid Luossavaara, hit har flera av husen från Gruvstadspark 1 flyttats.

Det finns behov av olika former av seniorboende och trygghetsboende samt äldreomsorg. Socialnämnden har tagit fram en ny boendeplan där det framgår att planeringen av ett nytt vård- och omsorgsboende måste påbörjas omgående. Behovet av nya korttidsplatser bedöms idag vara 20 platser för korttidsvistelse och avlastning samt 5 platser avsedda för palliativ vård vid livets slutskede. Totalt 25 boendeplatser måste fram så snart som möjligt. Äldreomsorgen utreds centralt och det kan förändra kommunernas förutsättningar för framtida äldreomsorg. Behovet av LSS-bostäder, gruppboende, är svårare att prognostisera. Bedömningen i socialförvaltningens rapport är att ca 10 personer med funktionshinder kan komma att behöva LSS-boende. Bostäder inom socialpsykiatri på Glimten/Bromsgatan påverkas av deformationer i närtid. Socialförvaltningen blockförhyr bostäder i Rosenroten/Trädgårdsgatan 19, ett hyreshus med 17 lägenheter, varav 14 hyrs ut i andra hand för att kunna erbjuda personer med psykiska funktionshinder ett tryggt boende med närhet till personal.

Totalt sett behöver nästan 3 000 bostäder avvecklas till följd av gruvbrytningen på nuvarande huvudnivå. Utöver dessa har den politiska ledningen slagit fast att ytterligare 1 000 bostäder ska byggas för att kompensera för bostadsbrist och befolkningsökning. Eftersom avvecklingen kommer att ske under 15-20

år framåt och förutsättningar i omvärlden kommer att förändras är planeringen av nya bostäder väldigt viktig. Den långa avvecklingstiden möjliggör planering av nya bostäder så att det harmonierar med avvecklingen och att hänsyn kan tas till förändringar i omvärlden.

Torneträskbygden

Bostadsbrist råder även i Abisko-Riksgränsenområdet. I första hand bör centralorten Abisko utvecklas. Den pågående detaljplaneringen för nya bostäder i Abisko har försenats på grund av miljöskäl som buller från helikopterverksamhet, närhet till avloppsreningsverk samt ett kommande skyddsområde för grundvattentäkt.

Bristen på tillgång till byggbar mark som inte påverkas av miljöstörande verksamheter begränsar utvecklingen. En lösning är att flytta ut den civila helikopterverksamheten alternativt att flytta avloppsreningsverket. Ny helikopterplats kräver tillgång till mark som ägs av Statens fastighetsverk. Bristen på bostäder gör att nya verksamheter och utveckling i området försvåras.

Jukkasjärvibygden

I Jukkasjärvi, som är största orten i Kiruna närområde, består bostadsbeståndet huvudsakligen av småhus. Det finns en detaljplan för småhus på kommunal fastighet som inte är fullt utbyggd. Många nya småhus har byggts i området. Kommunen planerar att exploatera ett område till inom detaljplanen. En detaljplan i centrala Jukkasjärvi för förtätning i ett litet område har antagits, men är fortfarande inte exploaterad. Väster om Jukkasjärvi finns ett område med äldre fritidshus. De flesta är fortfarande fritidshus, men några har blivit åretruntbostad. Många fritidshus i Laxforsen har blivit permanentbostäder. Byggnadsyta och byggnadshöjd är begränsade.

Kiruna närområde

I Kurravaara finns både fritidshus och åretruntbostäder. Nya områden som detaljplanelagts har byggrätter som är lämpliga för åretruntboende. I Kurravaara är bebyggelsestrukturen anpassad så att vattenbrunnar och enskilda avlopp ska kunna anordnas på varje enskild tomt, men förutsättningarna för ytterligare enskilda vattentäkter och avlopp är begränsade. VA-frågan i Kurravaara är under utredning.

Kauppinen har huvudsakligen åretruntbebyggelse. Kauppinen har utvecklats och ökat sin befolkning. Områdesbestämmelser antogs 2009. Syftet var bl.a. att säkerställa område för rennärningen, värdefull gemensam mark, riktlinjer för ny bebyggelse och redovisa markanspråk för framtiden. Det innebär att det finns en strävan att behålla en gles struktur för att göra det möjligt att lösa VA-frågan med enskilda vattenbrunnar och enskilda avloppsanläggningar.

I Kiruna närområde i övrigt är efterfrågan liten. Det finns detaljplan i Rensjön för ytterligare åtta småhus. I Kaalasjärvi finns ett tiotal obebyggda planlagda bostadstomter.

Svappavaara-Vittangibygden

Bostadsefterfrågan i Svappavaara är svårbedömd. Den beror i hög grad på hur verksamheten utformas i Gruberget och Leveäniemi. Större delen av bostadsbeståndet är småhus, både bebodda och obebodda. Det största och nu enda större flerbostadshuset i Svappavaara, med 31 lägenheter, är Ormen Långe som blivit mindre genom rivning av kallställda lägenheter. En detaljplan för flerbostadshus i bostadsområdet Vargbacken har antagits 2014, men de är inte uppförda. Flerbostadsområdet Solbacken har stått tomt i många år och kan inte tas i bruk utan åtgärder, eftersom byggnaderna inte är i gott skick. Solbacken har en ny fastighetsägare. Kommunen äger mycket mark i Svappavaara. En fördjupad översiktsplan för Svappavaara antogs 2015. Planen möjliggör bostäder och tillfälligt boende. Det finns inga vakanser i Kirunabostädernas bostadsbestånd.

I Vittangi är andelen lägenheter i flerbostadshus relativt hög. Utmed Centralvägen finns flera bostadshus med affärslokaler i gatuplanet. Majoriteten av detaljplanerna är äldre än 30 år och områdena är i stort sett bebyggda. Den senaste antagna detaljplanen finns i östra delen av Vittangi, i korsningen Sjövägen-Centralgatan, med ett tiotal möjliga småhustomter som inte är bebyggda. Intresset för att bo i Vittangi är beroende av tillgången till arbete, vilket betyder att LKAB:s planerade gruvverksamhet i Leveäniemi påverkar utvecklingen i Vittangi. Många arbetspendlar dagligen till Kiruna. Det finns inga vakanser i Kirunabostädernas bostadsbestånd.

Övrigt

Säsongspersonal med lägre löneläge har mycket svårt att hitta boende till rimlig kostnad. Detta gör att befintliga verksamheter har svårt att attrahera kompetens vilket påverkar utvecklingen inom besöksnäringen negativt. Behovet av bostäder uppkommer på orter där turistverksamhet eller annan verksamhet bedrivs.

En planberedskap på 1-5% av befintligt befolkningsunderlag eftersträvas inom utvecklingsområden.

Kirunabostäder har sålt flerbostadshus i Karesuando.

Planeringsöverväganden - 3.1 Bostäder

- Höga produktionskostnader och hyresnivåer som inte motsvarar marknadens behov påverkar bostadsbyggandet negativt. För att klara bostadsförsörjningen framöver behöver strategiska diskussioner föras mellan stat, kommun och region för hur man tillsammans kan arbeta för ett ökat bostadsbyggande som vänder sig till alla människor. Kommunen bör förvärva byggbar mark för bostäder men även för verksamheter.
- Detaljplaner för bostäder bör tas fram för att underlätta snabb byggstart.
- En grundläggande strävan är att främja mångfald i boendet. Detta betyder att det ska finnas en variation av olika lägenhetsstorlekar, hustyper, prisbilder och upplåtelseformer i olika stadsdelar och områden. Detta är en förutsättning för att människor med olika behov ska ha möjlighet att bo i alla delar av kommunen och staden. Behovet och efterfrågan från olika grupper beaktas i bostadsplaneringen.
- Segregation ska undvikas.
- Vid planering ska eftersträvas att skolor, service, arbetsplatser och bostäder är strategiskt placerade ur ett funktionellt, geografiskt och miljömässigt perspektiv.
- Under kommande år har byggande i nytt centrum och skjutbaneområdet hög prioritet. Utvecklingen av området måste ske så att det blir attraktivt att bo där, även under byggtiden.
- Nya bostäder i områden med hög utvecklingspotential för turistverksamhet och annan näringsverksamhet prioriteras.
- Bostadsbehovet på landsbygden utreds.
- Det är viktigt att kommunen, vid ny- och ombyggnad av bostäder samt övriga anläggningar, ställer höga krav på materialval, uppvärmning och utformning för att sträva mot ett långsiktigt hållbart byggande. Både vid förvaltande av byggnader och vid ny- och ombyggnad bör kommunen, på olika sätt, stimulera till miljövänliga och energieffektiva lösningar särskilt anpassat till Kirunas kalla klimat.
- Kommunen ska, genom allmännyttan, sträva efter att det finns ett bestånd av bostäder med rimliga hyror/boendekostnader i attraktiva lägen. Segregering ska motverkas.
- Kommunen ska genom direktiv till allmännyttan verka för att allmännyttans bestånd hålls i ett bra skick. Kommunen vill att alla ska kunna bo i en trygg och stimulerande miljö till en rimlig kostnad.

- Behoven hos personer med funktionsnedsättning ska särskilt beaktas i planering och byggande. Förutsättningar ska ges för ett bostadsutbud som passar äldre med avseende på lokalisering och tillgänglighet till vård och service. Utveckling av trygghetsboenden för äldre får hög prioritet.
- När nya bostäder blir tillgängliga är tendensen att det uppstår flyttkedjor inom Kiruna centralort. De som flyttar in i nya områden kommer nödvändigtvis inte från avvecklingsområden utan från hela Kiruna centralort. När bostäder planeras i nya Kiruna bör därför hänsyn tas till bostadssituationen och demografin i hela Kiruna centralort.
- En förväntad hög nettoinpendling över tid kommer att ställa krav på små lägenheter och entreprenörsboenden/moduler. Denna form av boende kan även användas i rekryteringshänseende som ”prova på ” att bo i Kiruna. I det fall behovet eller efterfrågan på denna form av boende minskar kan ett alternativ vara att det kan användas som hotell eller vandrarhem för turister. Denna boendeform behöver blandas in i övrig bebyggelse för att undvika social segregation.
- Det finns ett stort behov av personalbostäder inom besöksnäringen i Torneträskbygden, Jukkasjärvi och delvis i Lannavaara.
- Enligt mål 11 i Agenda 2030 behöver tillgång till fullstora, säkra och ekonomiskt överkomliga bostäder säkerställas för alla.

3.2 Skolor

Kommunal skolverksamhet

Kultur- och utbildningsförvaltningen ansvarar för det kommunala skolväsendet för åldrarna 1-16 år. Verksamheten är idag organiserad med en central administration, 12 skolor med 16 skolenheter som omfattar grundskola, grundsärskola, förskoleklasser samt fritidshem. Förskolan är organiserad i förskoleområden som idag omfattar 52 förskoleavdelningar. Förvaltningen innehåller även pedagogisk omsorg hos enstaka dagbarnvårdare i såväl familjehem som i lokal, samt kommunens elevhälsa, samlad måltidsverksamhet för förskola, grundskola, gymnasieskola och äldreomsorg. Utanför det kommunala skolväsendet, men inom förvaltningens verksamhetsområde med koppling till barn och unga, ingår även kommunens kulturskola, ungdomsverksamhet och folkbibliotek.

Organiseringen bygger på tankarna om en decentraliserad målstyrd verksamhet, som ger rektor/förskolechef en stor flexibilitet och ett stort inflytande att utifrån nationella och kommunala mål leda verksamheten.

Förskolor/grundskolor i statlig/enskild regi

Gällande lagstiftning gör det möjligt för andra organisationer att bedriva både pedagogisk omsorg, förskole- och skolverksamhet. I kommunen finns nio fristående huvudmän för pedagogisk omsorg, för- och grundskola. I Kiruna kommun finns två sameförskolor och två sameskolor i statlig regi samt fyra förskolor och tre grundskolor i enskild regi.

Sameskolstyrelsens förskolor

Sameskolstyrelsens förskolor är en statlig verksamhet som har ett särskilt uppdrag att ta tillvara och utveckla de samiska språken och kulturen. I Kiruna kommun finns två samiska förskolor - Giron ovdaskuvla i Kiruna centralort och förskolan Lávvu i Karesuando. Båda förskolorna ligger i anslutning till sameskolornas lokaler.

Förskolor i enskild regi

I Kiruna centralort finns det fyra förskolor i enskild regi där alla har olika arbetssätt och inriktningar; Fjällbjörken, Fyrklövern, I Ur och Skur Myggan och Noas Ark.

Sameskolstyrelsens grundskolor

I Kiruna kommun finns två sameskolor - en i Kiruna centralort och en i Karesuando. Sameskolans verksamheter innefattar förskoleklass upp till årskurs 6. Efter årskurs 6 anvisas eleverna till den kommunala verksamheten. En av de kommunala skolorna i Kiruna centralort, Högalidskolan, och den kommunala skolan i Karesuando har avtal med Sameskolstyrelsen om att organisera så kallad sameintegrerad verksamhet i årskurs 7-9. Eleverna från sameskolan anvisas till dessa skolor från och med årskurs 7.

Grundskolor i enskild regi

I Kiruna centralort finns det två grundskolor i enskild regi som samarbetar. Båda skolorna har inriktat sig på friluftprofil och har sina lokaler på området Vasallen. Vita Vidderens Barnskola har verksamhet från förskoleklass upp till årskurs 3 och Friluftsskolan Vargen har verksamhet från årskurs 4 upp till årskurs 9. I byn Kuttainen finns kommunens tredje grundskola i enskild regi. Denna skola har verksamhet från förskoleklass upp till årskurs 6. Efter årskurs 6 börjar eleverna i den kommunala skolan i Karesuando för att gå årskurs 7-9.

Elevantal (februari 2018)

Nedan redovisas respektive verksamhets omfattning i relation till antalet barn/elever.

• Pedagogisk omsorg	108
• förskola (1-5 år)	1 082
• fritidshem	744
• förskoleklass-grundskola	2 538
• grundsärskolan	14

*I statistiken ingår inte elever inskrivna i förberedelseklass, barn och elever som är folkbokförda i Kiruna kommun men går för- och grundskola på annan ort. Statistiken omfattar skolverksamhet i såväl kommunal som statlig/enskild regi.

I Kiruna centralort har alla skolor verksamhet för elever i förskoleklass till årskurs 6 (F-6) samt fritidshem. Tre skolor omfattar även högstadium, d.v.s. årskurs 7-9 (F-9). Dessa är Nya Raketskolan, Högalidskolan, Triangelnskolan och Friluftsskolan Vargen.

Utanför Kiruna centralort varierar skolverksamheten. I Jukkasjärvi, Svappavaara och Övre Soppero erbjuds förskola/pedagogisk omsorg, förskoleklass och grundskola samt fritidshem till och med årskurs 6 (F-6). I Vittangi, Karesuando och Abisko omfattas även grundskolans årskurs 7-9 (F-9).

Skolorna

Skollokaler/-byggnader upprättades i huvudsak under 1960- och 70-talen med ett fåtal undantag, bl. a. Nya Raketskolan (2013), och är i allmänhet i kommunal ägo. I Kiruna centralort finns flera skolbyggnader av hög arkitektonisk kvalitet bland andra Triangelnskolan och Högalidskolan som ritats av Jan Mickelsen.

Den yttre miljön runt skolorna har under 2000-talet förbättrats något, främst genom att uppmärksamhet har ägnats åt trafiksäkerheten med nedsatt hastighet och anlagda lämnings-/hämtningsplatser vid skolorna. Dessa åtgärder är i enlighet med Agenda 2030:s mål 3 om god hälsa och halverande av trafikolyckor.

Skolskjutsar

Skolskjutsar går till Kiruna centralort från Jukkasjärvi och Kurravaara, från byarna utmed Kalix älvdal ända från Nikkaluokta samt från orter utmed Nordkalottvägen (E10). Till Vittangi går skolskjutsar från Masugnsbyn, Lainio och Övre Soppero samt till Karesuando från Idivuoma-Mertajärvi, Maunu, Suijavaara och Kuttainen.

Gymnasieskola, vuxenutbildning och eftergymnasiala utbildningar genom Lapplands kommunalförbund

Kiruna kommun äger tillsammans med Gällivare, Jokkmokk och Pajala kommuner Lapplands kommunalförbund som ansvarar för de kommunala gymnasieskolorna, vuxenutbildningen samt lärcentra för eftergymnasiala utbildningar på de fyra orterna. Ungdomsgymnasiet och gymnasiesärskolan benämns Lapplands Gymnasium och är i Kiruna lokaliserade på Hjalmar Lundbohmsskolan. Skolan är i sin tur organiserad i fyra enheter med en ansvarig rektor för var och en av enheterna.

Samtliga utbildningsformer för vuxna benämns Lapplands lärcentra och finns lokaliserade på före detta Parkskolan. I samband med stadsomvandlingen pågår planering för gemensamma lokaler i Kiruna nya centrum för förbundets alla verksamheter.

Samtliga verksamheter inom kommunalförbundet är politiskt styrda av förtroendevalda från de fyra ägarkommunerna. All vuxenutbildning och lärcentraverksamhet ligger direkt under direktionen som är kommunalförbundets högsta beslutande organ. Gymnasieverksamheterna styrs av en särskild gymnasienämnd.

Ungefärliga antal samtidiga elever/studenten (2017) på de olika utbildningsformer som Lapplands kommunalförbund ansvarar för i Kiruna framgår nedan.

- Gymnasieskola/gymnasiesärskola 815
- Lär vux 11
- Vuxenutbildning grundläggande nivå 35
- Vuxenutbildning gymnasial nivå 300
- Svenska för invandrare Sfi 250
- Yrkehögskola, program 14
- Högskola, heltid program 65
- Högskola, deltid, kurser 15

Antalet studenter/elever förväntas öka under de närmsta åren och är i hög utsträckning beroende av antalet nyanlända samt i vilken utsträckning dessa kommer att bo kvar i Kiruna. Lapplands kommunalförbund arbetar för att tillgängliggöra utbildningar som svarar mot kommuninvånarnas efterfrågan och behoven på den lokala arbetsmarknaden. Här är de nyanlända eleverna/studenterna en mycket viktig resurs för den framtida kompetensförsörjningen.

Rymdgymnasiet

Rymdgymnasiet i Kiruna är en fristående gymnasieskola med två program med inriktning mot rymdvetenskap och rymdteknik. Rymdgymnasiet rekryterar elever från hela landet och har ett nära samarbete med branschen och forskningsverksamheterna på orten. Under utbildningen ges möjligheter att på raketbasen Esrange göra elevexperiment med raket eller ballong högre upp än ozonlagret. Eleverna tillverkar även egna krutraketer med tillhörande beräkningar. De genomför astronomiska observationer vid skolans eget observatorium (Bengt Hultqvist-observatoriet BHO) för att studera till exempel planeter eller nebulosor i rymden. Rymdgymnasiet har haft många välkända besökare, däribland nobelpristagaren Frank Wilce, mobiltelefonins fader Östen Mäkitalo, Sveriges astronaut Christer Fuglesang, samt Nasa-astronauten Mario Runco.

Högskoleutbildning från Luleå tekniska universitet

Luleå tekniska universitet bedriver högskoleutbildning inom bland annat rymdteknik och rymdvetenskap på så väl grundläggande som avancerad nivå. Utbildningarna är lokaliserade till Rymdcampus ett par kilometer öster om Kirunas nya centrum. Höstterminen 2017 studerade ca 80 studenter programutbildningarna.

Stadsomvandling

Gymnasieskolans och kulturskolans lokaler kommer att påverkas av markdeformationer till följd av utbrytning av huvudnivån på 1365 meter.

Gymnasieskolan, lärcentra och kulturskolan är tre olika skolformer som idag är lokaliserade på olika fysiska ställen inom Kiruna centralort. Antalet elever på gymnasieskolan är ca 800, på lärcentra drygt 500 och på kulturskolan knappt 400. I nya centrum kommer dessa verksamheter att samlokaliseras och för att få ytterligare samordningsvinster samordnas dessa verksamheter med ny grundskola och nya kulturhuset. Verksamheterna kommer att vara lokaliserade nära varandra och lokalerna kommer att samnyttjas.

Planeringsöverväganden - 3.2 Skolor

- Födslotalen har minskat kraftigt inom östra kommundelen och trenden är en fortsatt minskande befolkning. Befintliga skollokaler inom detta område bedöms vara tillräckliga för förväntad och prognostiserad befolkningsutveckling. Det finns dock ett inte helt ringa underhållsbehov för aktuella lokaler/byggnader. I västra kommundelen (Abisko) kan en ökad turistverksamhet och ett stabilt befolkningsantal dock konstateras. Barn och elevantalet har här varit oförändrat under 2000-talet och relativt konstant omfattat ca 25 elever i de olika skolformerna.
- I Kiruna centralort och Jukkasjärvi har under 2010-talet barn- och elevantalet minskat för att sedan 2015 konstaterats åter öka. Befintliga skollokaler och byggnader har de senaste åren behövt kompletteras med nyproduktion samt tillfälliga lokaler, bl. a. i form av s.k. modullösningar för främst förskolans verksamheter. Grundskolans lokaler i Kiruna centralort och Jukkasjärvi, förutom Nya Raketskolan, är föremål för omfattande renoveringsbehov. Om man ser till den prognostiserade ökningen av elevantal i relation till nuvarande och väntade brist på pedagogisk personal på nationell och lokal nivå, bedöms att man bör överväga en förändrad organisation av den befintliga skolstrukturen. Detta kan sammantaget uttrycka ett behov av såväl nya som utökade lokaler för goda och tidsenliga pedagogiska verksamheter.
- Agenda 2030 mål 4 handlar om att säkerställa god tillgång till förskola av god kvalitet som ger omvårdnad och förbereder flickor och pojkar för att börja grundskolan. Även grund- och gymnasieskolan ska vara likvärdig och av god kvalitet. Alla kvinnors och mäns lika tillgång till yrkesutbildning och eftergymnasial utbildning av god kvalitet ska också säkerställas.

3.3 Vård och omsorg

Kommunens verksamhet

Kiruna kommun har fortfarande en relativt sett ung befolkning. Sett till andelen som uppnått pensionsåldern har det sedan 2002 skett en stadig ökning. Samtidigt som den totala befolkningmängden minskat med 500 invånare har antalet 65 år och äldre ökat med 830 personer där mer än hälften, 480 också passerat 80 års ålder. Andelen äldre-äldre har därmed ökat från 21 till 27 %. Befolkningsprognosen för kommande 10 år, fram till 2026, visar på en blygsam ökning med 130 kommuninvånare över 65 år. Däremot prognostiseras gruppen över 80 år öka med 200, vilket ökar andelen äldre-äldre till 30 %.

Inom socialnämndens ansvarsområde som regleras av SoL (Socialtjänstlagen, 2001:453) kommer den prognostiserade utvecklingen med en allt större andel äldre-äldre ställa krav på kommunen att tillhandahålla äldreomsorg i en större omfattning, då åldersrelaterade funktionsnedsättningar vanligtvis uppstår efter 80 års ålder. Den utvecklingen har resulterat i ett tilltagande behov av hemtjänstinsatser i större omfattning och en utbyggnad av särskilda boenden för äldre. Sedan 2002 har utökningen av särskilda boendeplatser motsvarat 29 % av dagens 310 permanenta boendeplatser.

Även om kvarboendepincipen fortsätter tillämpas kommer det oundvikligt att leda till ett utökat behov av särskilda boenden för äldre. I det fall inga alternativa boendeformer anpassade för äldre, utan behov av dygnet-runt-omsorg, tillskapas kommer ett behov av ytterligare 35 särskilda boendeplatser uppstå under kommande 10-årsperiod.

Den nuvarande Socialtjänstlagen (2001:453) som reglerar villkoren för äldres särskilda boenden är utformad för äldre med behov av omvårdnadsinsatser dygnet runt. För äldre där behoven endast föränsleds av otrygghet, ensamhet och social isolering är nuvarande utformning av de särskilda boendena definitivt inte en optimal boendelösning. Avsaknaden av alternativa boendeformer för denna kategori av äldre i Kiruna kommun leder trots allt till beslut om särskilt boende i en viss utsträckning, för att uppnå en skälig levnadsnivå. Trygghetsboenden kan vara en viktig alternativ boendeform för äldre, huvudsakligen för otrygga och/eller socialt isolerade äldre. Över landet har det dock visat sig att kommunernas riktlinjer för att delfinansiera dessa boendeformer ger tillräde i stor utsträckning även till unga friska pensionärer. Av den anledningen kan man inte räkna med att uppförandet av ett trygghetsboende skulle avlasta behovet av ytterligare särskilda boendeplatser för äldre i någon nämnvärd omfattning under kommande 10-årsperiod. Socialförvaltningen utreder nya boendeplatser för korttidsvistelser, antingen för avlastning/avlösning för anhöriga som vårdar sina närstående eller för de som fått beviljat särskilt boende men inte kan återvända till sitt ordinarie boende, av olika skäl. Dessa platser har hittills huvudsakligen funnits i kommunens permanenta särskilda boenden, varför en lösning med nytt korttidsboende också skulle kunna bidra till lediga platser på permanenta särskilda boenden för äldre.

Regeringen har i Kommittédirektiv 2015:72 (Socialdepartementet Ds 2017:12) bl.a. gett uppdraget om översyn av särskilda boendeformer. Det kan möjligen resultera i ändringar av Socialtjänstlagen (2001:453), vilket i sin tur ger kommunerna en möjlighet att uppföra mellanboendeformer för äldre med ett begränsat omvårdnadsbehov. I samma direktiv finns också en målsättning att öka de äldres delaktighet vid ställningstagande om äldreomsorgsinsatser, vilket vid en eventuell lagändring kan leda till en stor efterfrågan av mellanboendeformen, hos dem som idag får avslag vid ansökan om särskilt boende för äldre.

Sedan 2013 har dessutom kommunens äldreomsorg utökats med ett ansvar för hemsjukvården, i enlighet med HSL (Hälsa- och sjukvårdslagen, 2017:30) som tidigare tillhandahölls av Regionens närsjukvård. Målgruppen är vanligtvis de multisjuka äldre som av olika anledningar har behov att få sjukvårdsinsatserna i det egna hemmet. Med anledning av den demografiska utvecklingen lär även denna verksamhet utökas successivt.

Socialtjänstlagen reglerar också det kommunala ansvaret för Individ och familjeomsorgen, det som i dagligt tal benämns socialtjänsten. Här kan även socialpsykiatri räknas in. Under senare år har dessutom det stora inflödet av ensamkommande barn belastat socialförvaltningens verksamheter med upprättande av HVB-hem (Hem för vård och behandling).

Antalet boendeplatser för personer med psykiska funktionsnedsättningar har inte utökats under den gångna 10-årsperioden, snarare har behovet minskat till förmån för yngre personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. I övrigt tillgodoses behovet av stöd inom socialpsykiatri genom så kallat boendestöd i ordinära boenden. Gruvans utbredning kommer här att leda till en flytt av verksamheten. Definitivt besked om tidpunkten för flytten har varit oklart en längre tid, men det senaste beskedet från LKAB kan flytt planeras till 2027.

Precis som i allt fler svenska kommuner får socialtjänsten även agera som en förtäckt bostadsförmedling, för att undvika hemlöshet, vilket egentligen inte är ett regelrätt förfarande. Då kommunen, bland annat, har den övergripande målsättningen att bli en plats för alla i ett jämställt och inkluderande samhälle finns en hel del kvar att eftersträva inom socialnämndens ansvarsområden. På bostadsförsörjningsområdet måste då bl.a. lösningar finnas som reducerar socialförvaltningens alla andrahandskontrakt och blockförhyrningar av fastigheter dit kommunmedborgare med olika former av funktionsnedsättningar och problem hänvisas, utan något egentligt lagstöd.

Övriga vård- och omsorgsverksamheter som socialnämnden ansvarar för är det som regleras inom LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade 1993:387) som vänder sig till invånare med olika funktionsnedsättningar som inte är föranledda av hög ålder. Formellt är målgruppen de invånare som inte ännu fyllt 65 år.

Behovet av boenden för funktionsnedsatta enligt LSS har också utökats med 10 nya platser under det senaste åren och uppgår idag till totalt 52 boendeplatser. Inom kommande 10-årsperiod kommer det att finnas behov av en viss utökning, även på detta verksamhetsområde. Planer har upprättats för att bygga om delar av Vilan 2 för ändamålet, men de enskildas huvudsakliga behov kan förmodligen inte tillgodoses med gruppboendeplatser som skulle bli fallet genom planerad ombyggnation. Nu efterfrågas mer fristående boendeformer av typen ”Trapphusmodell” där personer med funktionsvariationer erbjuds ett boendestöd.

Det mesta som sker i vårt samhälle berör socialtjänsten mer eller mindre direkt. Socialtjänsten har därför ansvar att medverka i samhällsplaneringen enligt gällande socialtjänstlag (2001:453) för att påverka utformning av nya och äldre bostadsområden i kommunen.

Socialtjänsten skall även ta initiativ till att bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn, ungdomar, äldre och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Om den yttre och inre miljön är tillgänglig blir människor med funktionsnedsättning mer oberoende och självständiga, vilket också påverkar socialtjänstens verksamheter. Socialnämnd- och förvaltning har en målsättning att människor ska kunna bo kvar i sina egna hem så länge som möjligt.

Samhällets ansvar

Människor med funktionshinder ska kunna utföra sina rättigheter och skyldigheter och kunna delta i samhällslivet på samma villkor som andra i enlighet med FN:s standardregler som Sverige har antagit 1993, och som överensstämmer med målen för den svenska handikappolitiken.

Många av de yttre miljöerna inom kommunen, såsom kollektivtrafiken och byggnader samt verksamheter, har brister när det gäller tillgängligheten. Bristande tillgänglighet beror ofta på olämpligt utformade detaljer som egentligen inte skulle kosta så mycket att åtgärda. Ännu billigare blir det om man har med dessa detaljer redan från början i bygg- eller anläggningsskedet. Ibland behövs mer omfattande åtgärder såsom att hiss installeras.

I arbetet med att skapa ett samhälle tillgängligt för alla handlar det bland annat om attitydförändringar och att öka kunskapen. Därför är det viktigt att försöka klargöra hur samhällsförändringar påverkar enskilda människor i samhällslivet och socialtjänsten, samt vilken betydelse förändringar har för socialtjänstens framtida roll och uppgifter. Bristande samhällsplanering och samhällsförändringar, även till synes små åtgärder som t.ex. borttagande av sopnedkast eller sämre postutdelning, har direkta konsekvenser för enskilda människor och socialförvaltningens verksamhet.

Den politiska målsättningen är att vi inom Kiruna kommun ska bli en förebild när det gäller samverkan för att skapa goda levnadsförhållanden och goda livsmiljöer samt kommunikationer som är tillgängliga för alla.

Pågående stadsomvandling samt nu gällande Plan- och bygglag ger oanade möjligheter att förbättra tillgängligheten i och till byggnader och den yttre miljön i och med de större tillgänglighetskrav som ställs. En hel del arbete återstår fortfarande för att åstadkomma detta. Svårigheter uppstår ibland med att finna lösningar som tillgodoser alla intressen – trafiksäkerhet och trygghet för barn och äldre likväl som framkomlighet för människor med synskador respektive rörelsehinder samt för de som ska sköta om gångbanorna och hålla dessa snö- och halkfria. Vilka resurser som avsätts för snöröjningen är också avgörande vintertid för vilken grad av framkomlighet som finns i samhället, särskilt för de äldre och övriga personer med funktionsvariationer.

Det är viktigt att handikappaspekter synliggörs i alla planeringssammanhang och kommunen bör vid utförande och upphandlingar av tjänster se till att tillgänglighet och användbarhet uppnås. Detta är i linje med målet i Agenda 2030 om att minska ojämlikheten, det vill säga att alla människor oavsett exempelvis ålder och funktionsnedsättning ska ha tillgång till och inkluderas i samhället (Mål 10).

Här har planeringen av stadsomvandlingen en utmaning samtidigt som den erbjuder en alldeles unik möjlighet att skapa en plats för alla i ett jämställt och inkluderande samhälle. Detta är också av stor betydelse i vår strävan mot en hållbar utveckling.

Sjukvård

I Kiruna centralort finns ett sjukhus samt hälsocentraler och i Vittangi och Karesuando finns hälsocentraler. Närmaste sjukhus utanför kommungränsen finns i Gällivare. Vilken servicenivå som ska ligga på sjukhuset i Kiruna respektive Gällivare och övriga sjukhus i länet diskuteras fortlöpande och med olika intensitet.

Patientsäkerhet och god vård måste stå i centrum när det gäller sjukvården. Akutsjukvården är särskilt omdebatterad då det finns ett stort inslag av farliga arbetsplatser (gruv- och rymdverksamhet) samt en besöksnäring som sträcker sig över stora obebyggda områden.

Infrastrukturen i form av E10 och Malmbanan har brister och vid dåligt väder kan inte helikopter användas. Sårbarheten är extra stor då det inte finns en alternativ väg förrän i Svappavaara. Omvägen till Gällivare blir ca 8 mil. Detta medför att det kan vara svårt att komma till sjukvården på övriga sjukhus i länet.

Det är alltså en mycket angelägen fråga för Kirunas framtida utveckling och med den näringslivsstruktur som samhället har, att det finns en väl fungerande sjukvård med en god tillgänglighet.

Framtida sjukvård

Grubrytningen kan komma att påverka nuvarande sjukhus i Kiruna centralort. Ett nytt sjukhus behöver då byggas och tillgängliggöras genom att placeras centralt och kopplat till resecentrum. Detta underlättar sjukresor inom kommunen och länet och övriga Sverige.

Utmaningen är att organisera ett effektivt och hållbart sjukvårdssystem för ett befolkningsunderlag på endast 23 000 personer spritt över ett mycket stort område. Lösningar för att kunna erbjudas en god och säker sjukvård oavsett var man bor inom upptagningsområdet, kan finnas inom följande tre fält genom att:

- Utveckla nya typer av tjänster och standarder baserat på nya metoder och arbetssätt genom en mer följsam vård utifrån patientperspektiv.
- Utveckla ett tekniskt avancerat sjukvårdssystem där ny teknik utvecklas för att öka tillgänglighet, delaktighet och säkerheten i vården. Det handlar om att koppla specialistkunskaper mellan olika sjukhus men också att erbjuda trygga och säkra lösningar för vård i hemmen.
- Integrera verksamheten med den kommunala vård- och omsorgen både vad det gäller vårdens organisation och gemensamt nyttjande av teknisk och fysisk infrastruktur.

Det innovativa för fysisk planering och byggnader utgår från att framtidens hälso- och sjukvård kan bli mer integrerad i övriga samhället. Mer undersökning och vård kommer att kunna ske i hemmen via Informations- och kommunikationsteknologin (IKT).

Tillämpning av utrustning för E-hälsa är fortfarande rätt begränsad men sensorer för exempelvis blodtrycksmätning, falldetektering och trygghetslarm med kommunikationsmöjligheter via internet finns tillgängliga. Det som nu krävs är pålitliga systemlösningar sett till informationssäkerhet och patientsäkerhet. Främjandet av forskning och innovationer stöds i Agenda 2030 genom mål 8 och 9.

Beaktas dessa tekniska möjligheter i kombination med att ett stort antal bostäder ska byggas i Kiruna öppnar sig nya möjligheter att redan från början bygga in eller förbereda för en avancerad teknisk infrastruktur. För äldre bostäder som kanske är långt från sjukhuset kan mobila enheter för vård i hemmet utvecklas.

För själva sjukhuset, dess planering och byggande finns en omfattande arkitektonisk forskning att ta tillvara och utveckla. En väl planerad energi- och installationseffektiv byggnad liksom projektering och byggprocess minskar byggkostnaderna.

Planeringsöverväganden - 3.3 Vård och omsorg

- Det beräknade behovet av ytterligare 35 boendeplatser på särskilda boenden för äldre under kommande 10 års period kommer inte att vara tillräckligt. Gruvans utbredning och stadsomvandlingen kommer att leda till att vård- och omsorgsboendet Fjällgården måste utrymmas, vilket enligt LKAB:s tidplan för flytt måste genomföras 2022. Därmed utökas behovet av boendeplatser med ytterligare 24 platser. Vid planeringen för flytten av Fjällgårdens boendeplatser måste överväganden även göras rörande de 36 boendeplatserna på Solbacken och 33 på Rosengården, om än flytt inte aktualiseras under kommande 10-årsperiod, då enheterna finns inom eller angränsar till LKAB:s gräns för 1 365 metersnivån.
- Regeringens Kommittédirektiv 2015:72 (Socialdepartementet Ds 2017:12) kan möjligen resultera i ändringar av Socialtjänstlagen (2001:453). Det i sin tur kan ge kommunerna en möjlighet att uppföra mellanboendeformer för äldre med begränsat omsorgsbehov där behoven föranleds av otrygghet, ensamhet och social isolering.
- Tillskapande av boendeplatser för korttidsvistelse skulle kunna bidra till lediga platser på särskilda boenden för äldre.
- Bromsgatans boendeplatser för personer med psykiska funktionsnedsättningar kommer att behöva flyttas till följd av gruvans utbredning. LKAB:s senaste besked är att det planeras till 2027. Verksamhetens senaste utredning från 2014 uppskattar det framtida behovet till 20 boendeplatser, vilket är en ökning med 5 från dagens 15 platser.
- För att försöka råda bot den situation som leder till att socialtjänsten blir en förtäckt bostadsförmedling genom tilldelning av andrahandskontrakt kan andra kommuners erfarenheter tillämpas. Som exempel har Västerås stad några års erfarenhet av en Case Management modell benämnd Bostad först, där inte bara allmännyttan bär ansvaret, vilket är något som skulle behövas även i Kiruna kommun.
- Ett visst behov av ytterligare boenden för funktionsnedsatta enligt LSS föreligger under kommande 10 års period. Det som nu efterfrågas är framför allt fristående boendeformer av typen ”Trapphusmodell” där personer med funktionsvariationer erbjuds ett boendestöd, i enlighet med LSS lagen.

- I arbetet med samhällsplaneringen och de samhällsförändringar som nu pågår, särskilt i Kiruna centralort, är det av största vikt att fokus läggs på tillgänglighet, särskilt för de äldre och övriga personer med funktionsvariationer.
- Kiruna kommuns framtida sjukvård är frågor som Region Norrbotten ansvarar för. Men det är samtidigt av största vikt att kommunen, med anledning av sitt alltmer tilltagande hälso- och sjukvårdsansvar, är engagerade och delaktiga i planeringen för den framtida sjukvården.

3.4 Handel

Utveckling

Handeln i nuvarande centrum står inför en stor omställning och utmaning i att behålla köpkraft innan det nya centrum är etablerat. Det all handel är beroende av är dragare som matvarubutiker, vilka behöver finnas i anslutning till annan handel. Besöksmål eller institutioner som dagligen drar till sig invånare och besökare är viktiga för handeln, även tillgänglighet är en viktig faktor.

I ett globalt perspektiv står handeln inför stora utmaningar och omställningar. Det gäller både dagligvaror och sällanköpsvaror och drivs på av digitalisering och konsumtionsmönster vilket i högsta grad påverkar lokal handel. En åtgärd för handeln är att använda sig av en omni-kanal-strategi vilket betyder att handelsföretag bygger både fysiska butiker och digitala webbplatser. Det digitala utbudet måste överensstämma med det fysiska utbudet i butiken. Dagligvaror får konkurrens av måltidslösningar via digitala tjänster som exempelvis matkassar och hemleveranser. Det finns redan idag företag i Kiruna som börjat utveckla omni-kanal-strategier och fler förväntas ta efter. Dessa typer av förutsättningar ger också möjlighet till handelsföretag ute i bygderna, vilket det redan finns exempel på i Karesuando. En annan utvecklingsmöjlighet är en mer utvecklad koppling mellan besöksnäring och handel, där handeln är en del av upplevelsen förutsatt att utbudet matchar efterfrågan.

Omfattning

I centralorten Kiruna finns det ojämförligt största utbudet av den kommersiella servicen inom kommunen. En utökning av kommersiell aktivitet i området mellan Lombolo och centrum har inneburit att ett nytt handelsområde bildats. Både handel med dagligvaror och sällanköpsvaror har stadigt ökat i Kiruna sedan 2010 och låg tillsammans på ca 1 500 mkr 2016. Ökad köpkraft, ökat antal besökare och ökat utbud i form av etableringar på handelsområdet kan ligga bakom, detta trots en ökad näthandel under perioden.

I serviceorterna Vittangi, Karesuando, Abisko och Katterjåkk/Riksgränsen finns det bästa serviceutbudet på landsbygden. Dagligvarubutikerna i Abisko, Katterjåkk och Riksgränsen har en stor kundkrets, gränshandel, från Norge. I Björkliden finns en lanthandel. Butiker finns även i Jukkasjärvi, Svappavaara, Lannavaara och Kuttainen. Mindre jourbutiker med begränsat utbud finns i Övre Soppero och Nedre Soppero.

Drivmedelsförsäljning finns i Abisko, Svappavaara, Vittangi, Övre Soppero och Karesuando. Post- och paketutlämning finns i Abisko, Jukkasjärvi, Svappavaara, Vittangi, Lannavaara, Övre Soppero, Karesuando och Kuttainen. Även kontanthantering är hänvisad till de kommersiella aktörerna inom detaljhandel och drivmedel då inga postkontor eller banker längre finns i byarna. Ett reellt problem i många byar, både för företag och enskilda, är hanteringen av kontanter och grundläggande betaltjänster.

För att ta fram och hitta nya lösningar på ovanstående finns möjlighet att ansöka om stöd i olika former genom regionala och nationella program.

De som bor längs Kalix älvdal, Nordkalottvägen (E10) närmast Kiruna centralort och i Kurravaara gör i allmänhet sina inköp i samband med arbets- och andra resor in till Kiruna centralort.

Matställen som grundar sig på besöksnäringen finns i Jukkasjärvi, Abisko Östra och Abisko Turist, Björkliden och Riksgränsen.

Hemsändningsbidrag utgår för dagligvarutransporter från butik endast i Kuttainen. Denna hemsändning sker med handlarens egen bil. I andra orter sker hemsändning av dagligvaror via kommunens försorg genom kommunens hemtjänstpersonal.

Vidare ersätter kommunen varutransporter med flyg vid två tillfällen, under de så kallade förfallsperioderna vår och höst, till bosättningarna norr om Torneträsk. Där brukar ett femtontal personer vistas under dessa perioder.

Varudistributionen för dagligvarubutiker och övriga entreprenörer på landsbygden blir alltmer ansträngd. I det Regionala Serviceprogrammet påpekas att samordning mellan kommunala, privata och ideella servicegivare är viktigt att beakta och utveckla.

Kommunerna kan tillsammans med andra aktörer utveckla pilotsatser inom serviceområdet, organisera verksamheten tillsammans med andra servicegivare och kommuner för att förbättra tillgängligheten till service och för att prova nya lösningar och för att investera i strategiska mötesplatser för att skapa attraktiva bygder.

Bredbandsutbyggnad pågår i hela Kiruna kommun inom projektet Gironet. Projektets mål är att fram till 2020 bygga ut en hållbar infrastrukturlösning som uppfyller samhällets framtida kapacitet och säkerhetsbehov och som finns tillgänglig för minst 90 % av hushållen i Kiruna kommun. Hushållen ska ha tillgång till fiber med hög hastighet och obegränsad överföring.

Planeringsöverväganden - 3.4 Handel

- Kommunen har ingen varuförsörjningsplan. Länsstyrelsen i Norrbotten har i ett brett samråd tagit fram ett Regionalt Serviceprogram 2014-2018, som omfattar tre prioriterade områden;
  - Ökad samordning av serviceslag inom offentlig och kommersiell service
  - Tillgänglighet till drivmedel och dagligvaror
  - Tillgång till grundläggande betaltjänster
- Det regionala serviceprogrammet finns som stöd för både regionala och kommunala prioriteringar och satsningar. Samverkan och samordning ska prioriteras, att prova nya lösningar för bibehållen och förbättrad service ska välkomnas. Det är viktigt att se samverkansmöjligheter inom kommunens förvaltningar och bolag men även med kommersiella aktörer och ideella krafter och grannkommuner.
- Det är viktigt att resurser avsätts för att dessa frågor fortlöpande beaktas, analyseras och framförallt utvecklas. I planeringsprocessen bör tillgången till god väginfrastruktur och kyl- och frystransporter behandlas.
- Målsättningen är att boende i kommunen skall ha en tillfredsställande dagligvaruförsörjning, tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga kostnader och god infrastruktur i form av bredband.
- Bredband är en nödvändighet för en stor del av dagens och framtidens offentliga service. Redan idag förutsätter många kontakter med skattemyndigheten, banker m.fl. att vi är uppkopplade. I framtiden ser vi att fler och fler sjukvårds- och vårdtjänster kommer att kunna åtnjutas via bredbandslösningar. Detta underlättar exempelvis läkarkontakter då man kan "träffa" sin läkare hemma vid datorn istället för att behöva resa långt för ett läkarbesök.
- De fasta dagligvarubutikerna utgör grundstenarna i en bra varuförsörjning och fyller också en stor social funktion. Det är också viktigt ur ett perspektiv med hushållning med våra resurser och glesbygdens fortlevnad att tillgången på dagligvaror finns lokalt och inom gångavstånd för

så många som möjligt.

- Utvecklingen mot ett uthålligare samhälle kräver också att närbutikerna i de olika stadsdelarna i centralorten finns kvar och att ett levande centrum kan behållas.
- För att öka servicen för dem som har långt till dagligvarubutiken är kommunen beredd att genom bidrag stödja hemsändningsverksamheten. Detta stöd kan också ses som ett medel att stimulera köptroheten för att på sikt kunna bibehålla butikerna på landsbygden. Utan butiker läggs en än större börda på kommunen, främst hemtjänstpersonal, för att tillgodose människors behov av dagligvaror.
- Planera för handelsstråk i koppling till besöksmål och institutioner.
- Mindre lokaler i A-lägen med möjlighet till lager i C-lägen eller industriområden.
- Besöksnäringen föreslår tillgänglighet till gratis WiFi på utvalda platser som en del i att skapa ett attraktivt samhälle för invånare och besökare. Detta skulle även möjliggöra smarta kommunikationsmöjligheter för framtida besöksservice.
- I Agenda 2030 mål 11 påpekas vikten av att främja utvecklingen även inom landsbygdsområden.

4. Näringsliv

Kirunas näringsliv bygger främst på tre grundstenar som är viktiga för kommunens framtida utveckling. Gruva, rymd och besöksnäring är framgångsrika och behöver utvecklas vidare i framtiden. LKAB:s järnmalmproduktion är viktig för tillväxten i Norrbotten och hela Sverige. Samtidigt behövs ett mer diversifierat näringsliv med ökad branschbredd och mindre könssegregerad arbetsmarknad. Kapitel fyra belyser förutsättningar och behov hos mineral- och utvinningsindustri, tillverkningsindustri, tjänster, forskning och högre utbildning, besöksnäring, rennäring, fiske, jordbruk och livsmedelsproduktion, skogsbruk, transport och logistik, kulturella och kreativa näringar, samt digitaliseringens möjligheter inom sektorn för information- och kommunikationsteknologi.

4.1 Näringsliv allmänt

Kirunas näringsliv har historiskt kännetecknats av ett högt beroende av järnmalmstutvinning med angränsande näringar inom verkstad och transport. Utvinningsverksamheten har genomgått, och genomgår fortfarande, effektiviseringar inom produktionen vilket i viss mån innebär minskad andel direkta arbetstillfällen. Däremot tillkommer arbetstillfällen inom stödjande sektorer till utvinningen som t.ex. entreprenad- och byggsektor, IT, transport samt underhålls- och företagstjänster. Sammantaget gör detta utvinningsindustrin fortsatt dominant. Järnmalmspris och konkurrens med omvärlden påverkar starkt konjunkturen på den lokala arbetsmarknaden. Fler lokala företag utvecklar också strategier för att finna fler geografiska marknader eller produktområden.

Mer av tjänste- och specialistinnehåll kombinerat med att olika investeringar sker genom projekt och begränsade uppdrag. Det bidrar till att arbetskraft pendlar in i allt högre grad än tidigare och inpendlingen förväntas fortsätta öka. Säsongsanställningar inom turism bidrar även till detta likväl som en generell kompetensbrist som gäller för både privat och offentlig sektor. Inpendling är i huvudsak period- och veckobaserad och ställer krav på små övernattningslägenheter och entreprenörsboende.

Turismen eller besöksnäringen har en historisk tradition av fjällvandring och skidåkning främst i Kirunafjällen. Utvecklingen har gått från besökare med enkla krav på boendestandard och hög grad av självförsörjning till en van global resenär med höga krav på boendestandard, kvalitativ mat och unika upplevelser. Den senare typen av resenär är van att betala för det unika och kan på så sätt öka lönsamheten för branschen. Kiruna har i flera internationella undersökningar utpekats som den destination efter Stockholm som mest intressant att besöka i Sverige för den globale resenären. Kiruna är idag den starkaste turistdestinationen i norra Sverige. Icehotel och norrskensturismen har varit bidragande i utvecklingen. Kiruna har gått från att vara en destination med fokus på vårvinterns skidåkning och sommarens fjällvandring, till att närma sig en året-runt-destination med större tyngdpunkt på vinterhalvåret.

Test i kallt klimat och experimentell miljö har en stor marknad då intresset för näringsverksamhet och samhällsutveckling i arktiskt klimat har ökat från bland andra EU och OECD. Kirunas position i Sverige som den nordligaste kommunen och som den största staden i svenska Arktis har förutsättningar för test av fordon, material, byggande och livsstil vilket kan bidra till innovation och nya företag. Kiruna kommun driver projekten Testbädd Kiruna och Kiruna Sustainability Center vilka syftar till att genomföra innovationsprojekt inom infrastruktur och inom social hållbarhet som har bäring på byggandet och planerandet av den nya stadskärnan och det arktiska klimatet.

Kirunas tillgång till testområden tillsammans med dess läge på den nordliga polen i Arktis gör Kiruna särskilt lämpad att studera rymden och atmosfären ifrån, och här finns en 60-årig erfarenhet inom området. Kirunas rymdindustri har unika komparativa fördelar genom sitt geografiska läge med stora ytor, flygplats, stort know-how och innovationsmöjligheter som bidrar till europeiska värdekedjor och är viktig för hela EU:s näringslivsutveckling. Rymdverksamheten består idag av verksamheter som forskning, utbildning, test samt samhälls- och kommersiella tillämpningar vilka tillsammans bildar ett strategiskt viktigt branschområde för Kirunas utveckling.

Andelen av inkomster från privat sektor, den så kallade marknadsförsörjningsgraden har ökat under de senaste femton åren och ligger strax under 60 %. Den lokala arbetsmarknaden är kraftigt könssegregerad med män inom tillverkning och utvinning och kvinnor inom offentlig sektor som förskola och vård och

omsorg. För att göra arbetsmarknaden mer jämställd och bättre attrahera underrepresenterat kön behöver arbetsgivare arbeta med tydliga strategier i sin kompetensförsörjning kombinerat med en ökning av branscher med jämnare könsfördelning.

Digitaliseringen är en viktig faktor för utvecklingen inom i stort sett all privat och offentlig verksamhet. Tillgången till företag inom IT-sektorn och kompetens inom digitalisering är avgörande för näringslivets utveckling. Mycket av innovationer och utveckling sker idag mellan olika branscher och analys av utvecklingsområden måste ses utifrån de enskilda branschernas koppling och beroende till varandra för att få en sammanhållen bild av näringslivets utveckling och behov.

Övergripande planeringsöverväganden – 4. Näringsliv allmänt

- Flertalet branscher är i dag sammanlänkade i en värdekedja som lokalt påverkar fler än en enskild sektor/bransch av näringslivet. Detta behöver tas med i bedömningen av anspråk och tillgänglighet av mark, t.ex. i form av en konsekvens- eller påverkansanalys.
- Idag finns branscher med stort beroende av energiförsörjning, som utvinning och verkstad vilka kräver hög leveranssäkerhet. Andra branscher med likartade krav är datalagringshallar vilka även har kravet på förnyelsebar energi och kallt klimat. För etablering av dessa behövs större tomter på industrimark.
- Blandning av arbetsplatser och flexibla arbetsmiljöer är viktiga i uppförandet och utformningen av nya byggnader för att öka etablering av tjänste-, IT-, FoU-verksamhet och kulturella näringar. Flexibla miljöer med samlokalisering av flera olika branscher bidrar också till uppstart av nya företag.
- En förväntad hög nettoinpendling över tid kommer att ställa krav på små lägenheter och entreprenörsboenden/moduler. Denna form av boende kan även användas i rekryteringshänseende som ”prova på ” att bo i Kiruna. I det fall behovet eller efterfrågan på denna form av boende minskar kan ett alternativ vara att det kan användas som hotell eller vandrarhem för turister. Denna boendeform behöver blandas in i övrig bebyggelse för att undvika social segregation.
- Det finns ett stort behov av personalbostäder inom besöksnäringen i västra fjällen och Jukkasjärvi och delvis i Lannavaara.
- Betydelsen av en inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt som främjar kreativitet och innovation, likväl som en hållbar turism, betonas i Agenda 2030:s mål 8. Diversifiering och innovation är viktiga för att uppnå högre ekonomisk produktivitet.

4.2 Utvinning

Utvinningsindustri

Under 2003 och framåt har det rått en hög efterfrågan på mineral utifrån höga priser. Antalet undersökningstillstånd har ökat markant jämfört med ett knappt årtionde tillbaka och tidigare nedlagda gruvor har öppnats igen. Den lokala ekonomin i Kiruna har gynnats av hög sysselsättningsgrad, höga löner och lönsamhet för de lokala företagen. Som en konsekvens av markdeformationer från gruvan tillkommer flytten av Kirunas stadskärna vilket ytterligare påverkar den ekonomiska, sociala och miljömässiga utvecklingen.

Gruvdriftens påverkan på en kommun är en komplex sammansättning av ekonomiska, sociala och miljömässiga faktorer vilka påverkar både i närtid och på lång sikt. En gruva kan vid ett tillfälle vara avgörande för den lokala arbetsmarknaden men vid ett annat tillfälle utgöra en miljöbelastning som hindrar andra former av etableringar eller hotar redan befintlig verksamhet. Nedlagda gruvor med stark

miljöpåverkan kan skapa problem på ett område på mycket lång sikt.

Gruvor kan bedrivas på olika sätt, med ovan- eller underjordsbrytning, under lång eller kort tid och i olika storleksordningar och därmed bidrar de i olika grad till utveckling och påverkan. I ljuset av den ekonomiska uppgång som rått under ett drygt decennium ska tilläggas att Kiruna historiskt även har erfarenheter av nedgång i konjunktur för mineralutvinning och nedläggning av gruvor som resulterat i hög arbetslöshet, kraftig utflyttning och nedmontering av bostäder som följd.

Kommunen råder inte över beslut om undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession men kan utifrån sitt planmonopol uttrycka en grundsyn på vilka typer av brytningsformer och/eller geografiska områden som är önskvärda och icke önskvärda. Det finns stora utmaningar i att värdera olika markintressen och deras påverkan på den lokala ekonomins hållbarhet och resursutnyttjande. I dag beviljas undersökningstillstånd inom skyddade områden och det bör ifrågasättas om det fortsättningsvis ska beviljas undersökningar i områden som från början är avsedda att skyddas.

Undersökningstillstånd ger innehavaren ensamrätt till undersökning inom ett visst område. För att få utföra undersökningsarbete måste bl. a. en arbetsplan delges berörda sakägare och rättighetsinnehavare. Bearbetningskoncession ger innehavare ensamrätt till ev. framtida brytning av fyndigheten. För bearbetning krävs miljöstillstånd med mera. Avvägningen mellan olika riksintressen görs först i prövningen av ansökan om bearbetningskoncession och grundas på den MKB som bifogats ansökan. Bergsstaten skickar ansökan inklusive MKB till kommunen för yttrande före beslut.

LKAB är kommunens största privata arbetsgivare. Förädlingen av högkvalitativ järnmalmspellet har bidragit till att LKAB har blivit en specialiserad och konkurrenskraftig leverantör som är EU:s största järnmalmproducent och bryter ca 70-80 % av all järnmalm inom EU. Företaget är världens tredje största producent av järnmalmspellet och 90 % av inkomsterna kommer från förädlad pellets.

Huvudnivån på 1365 m under jord (KUJ 1365) i Kiruna-gruvan togs i drift 2013 och förväntas kunna brytas fram till 2035. Mertainen, Leveäniemi och Gruvberget har tagits i bruk som dagbrott, där Mertainen från 2016 lagts i malpåse. Järnmalmstutvinningen och pelletstillverkningen utvecklas genom investeringar, forskning och utveckling av befintlig och ny teknik, ökad fjärrstyrning och automation och nya arbetssätt. LKAB har en långsiktig strategi att förvärva mer mark för att säkerställa järnmalmproduktionen. Ett kommande beslut om ny huvudnivå kommer att påverka hur utvinningsindustrin långsiktigt kommer att utvecklas.

Utbrytning av dagens huvudnivå på 1365 m innebär deformationer i marken i Kirunas nuvarande centrum. Det område som LKAB har beräknat påverkas av utbrytningen av huvudnivån 1365 beräknas täcka verksamhetens behov av industrimark fram tills en eventuellt ny huvudnivå tas i bruk. Det område som man beräknar påverkas måste detaljplaneras för gruvindustri.

Väster om Kurravaaravägen och norr om planerade områden kring Sandstensberget och Jägarskoleområdet finns mineraliseringen Lappmalmen där brytning kan bli aktuell i framtiden.

LKAB innehar tre undersökningstillstånd över Lappmalmen, vilken numera ingår i Per Geijer-malmerna tillsammans med Haukivaara, Rektorn, Henry och Nukutus. Två av undersökningstillstånden har förlängts av Bergsstaten 2016 resp. 2017 och för det tredje kommer ansökan om förlängning att lämnas in under 2018. Relativt omfattande borrhning har genomförts 2011, 2013 och 2015. Planering av ytterligare borrhning pågår. Mycket arbete återstår innan brytning kan bli aktuell, men mineraliseringen bedöms vara så intressant att det med säkerhet kommer att fortsätta.

Avalon minerals innehar brytningstillstånd för koppar i området för nedlagda Viscaria-gruvan och planer finns på att öppna gruvan för brytning. Bryttiden kan betraktas som begränsad.

Planeringsöverväganden – 4.2 Utvinning

- Gruvnäringen utgör basen i vårt näringsliv. Utveckling av nya gruvor ska dock avvägas mot påverkan på andra verksamheter och annan markanvändning samt naturmiljön. Gruvprojektets långsiktighet och aktuella mineral/värdefulla ämnen är andra faktorer som har betydelse. Kortsiktiga gruvprojekt är inte hållbara. Hänsyn ska tas till kommande generationer och där har gruvnäringen ett viktigt ansvar i att utveckla den hållbara kommunen.

4.3 Mineralförekomster och täkter

Mineraler

Inom Kiruna kommun finns förekomster av efterfrågade mineraler.

Följande beviljade bearbetningskoncessioner finns i dagsläget i kommunen:

- Viscaria K nr 3 och 4 – guld, järn, koppar, silver, zink
- Kiirunavaara K nr 1, 2, 3 – järn
- Kiirunavaara K nr 4 och 5 – apatit, järn
- Luossavaara K nr 1 – järn
- Mertainen K nr 1-3 – järn
- Gruvberget K nr 1 – järn
- Gruvberget K nr 2 – apatit, järn
- Leveäniemi K nr 1 - järn

Till följande koncessioner finns beviljade markanvisningar:
Kiirunavaara, Luossavaara, Mertainen, Gruvberget, Leveäniemi

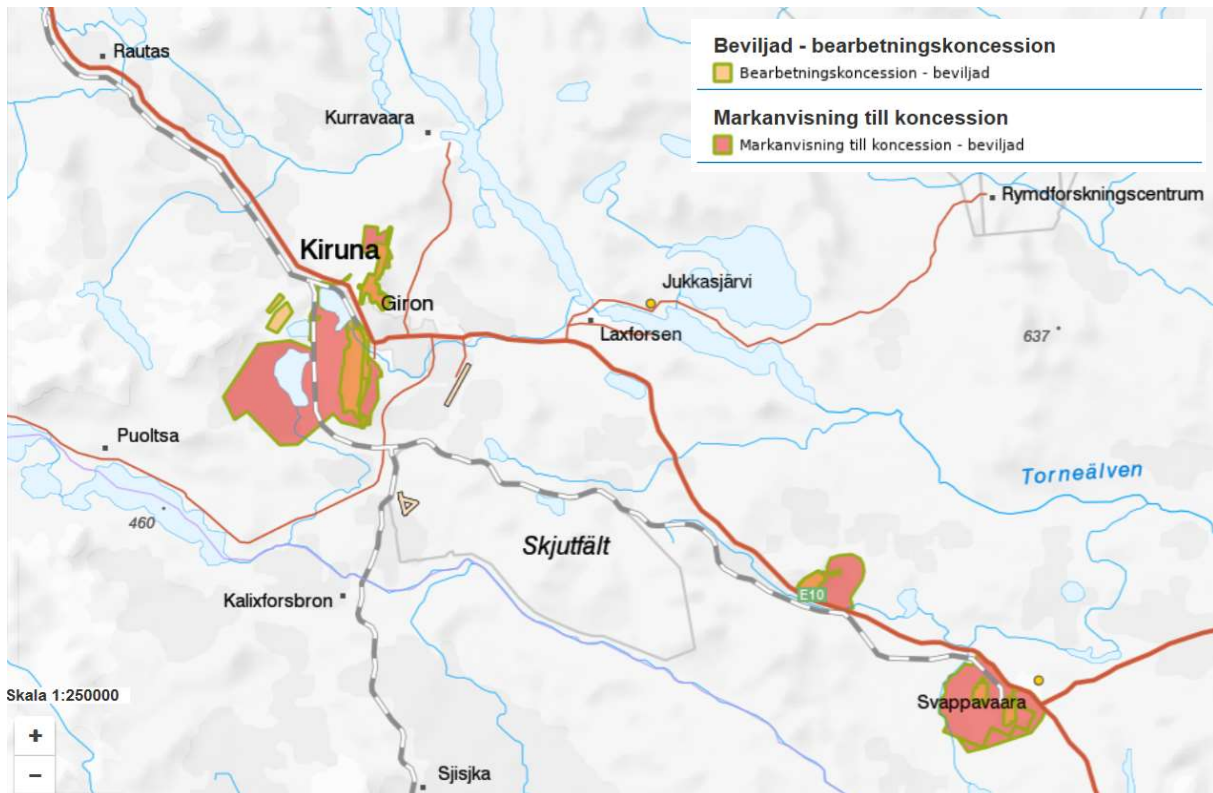

Bild 4.3.1 Beviljade bearbetningskoncessioner och markanvisningar till koncessioner inom Kiruna kommun.
Källa: www.sgu.se/bergsstaten, 2017-11-16

Kiruna kommun påverkas i hög grad av EU:s nationella och regionala strategier för mineralutvinning. Sverige har tagit fram en mineralstrategi i syfte att öka konkurrenskraften i svensk gruv- och mineralnäring så att Sverige behåller och förstärker sin position som EU:s ledande gruvland. Sveriges mineraltillgångar ska nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt, med beaktande av ekologiska, sociala och kulturella dimensioner så att natur- och kulturmiljöer bevaras och utvecklas. Det betonas i strategin att hållbara samhällen måste skapas runt brytbara mineralfyndigheter och att alltför omfattande tillfällig arbetskraft genom kraftig inpendling bör undvikas.

Efterfrågan på nya mineraler

Ny teknik framförallt inom digital teknik och energisektorn skapar efterfrågan på nya mineraler som exempelvis kobolt, litium och grafit. Mineralerna är intressanta bland annat som komponenter i batterier för elbilar. Företaget Northvolt har planer på en större batterifabrik i Skellefteå och vid en etablering av en fabrik förväntas bland annat dessa mineraler bli mer eftertraktade för brytning i norra Sverige.

Inom Kiruna kommun finns intresse för förekomster av kobolt vid Ahmavuoma mellan Lannavaara och Lainio. Företaget Talga Mining har ansökt om undersökningstillstånd i området. Det är även sedan tidigare känt att det finns koppar och guld i samma område. Samma företag har också provborrat i Nunasvaara mellan Svappavaara och Vittangi. Grafitfyndigheten här betraktas som en av de största i världen. Talga Mining har även ett undersökningstillstånd för koppar i Kiskamavaara sydost om Estringe. I Kiskamavaara finns även kobolt.

Täkter

I Piilijärvi finns den enda torvtäkt som är i bruk inom kommunen.

Det finns två tillstånd för grustäkt och moräntäkt i området kring Svappavaara. Två grustäkter finns kring Vittangi, varav en där brytning pågår. Resterande grustäkter är avslutade och alla utom den i Karesuando är efterbehandlade. Grustäkten i Svappavaara 14:3 har 2017 fått nytt tillstånd, dock rör det inte sig om någon omfattande verksamhet. Grustäkten vid Salamasjärvi är en tredje som fortfarande har tillstånd. Enligt verksamhetsutövaren ska den dock avslutas under 2018.

Planeringsöverväganden – 4.3 Mineralförekomster och täkter

- Prospekteringarna i kommunen är omfattande och måste uppdateras kontinuerligt i planeringen.
- Identifiera markområden som kan bli aktuella för brytning, avväga mot andra markintressen
- Tillgång på industrimark för upprättande av bearbetningsanläggningar

4.4 Industriell verksamhet

Tillverkningsindustrin har sitt ursprung och sin bas i underleveranser till gruvindustrin och marknaden har i huvudsak varit lokal. I takt med produktionsutveckling i gruvindustrin har de lokala företagen utvecklat en specialisering och börjat sälja på andra marknader i Sverige och i utlandet.

Industri inbegriper generellt sett flera branscher som behöver tillgång till verkstäder, laboratoriemiljöer, lager och gemensamma kontorslokaler i närhet av verkstadsmiljö. Det kan handla om t.ex. företag inom underhåll, tillverkningsindustri, installationsföretag och teknikföretag och handel med material, vilka har behov av lokaler och mark i en industriell miljö. Branscher som kan tänkas växa är energieffektivisering och miljöteknik inom så kallade cleantech. I takt med att nya byggnader och ny infrastruktur anläggs finns utvecklingspotential av nya marknader för befintliga företag och utveckling av nya företag med behov av industrimark.

På de detaljplanlagda områdena för småindustri/industri i Kiruna tätort finns en blandning av industriverksamheter och handel. Idag finns ca 180 hektar planlagd mark för industri inklusive släpp för grönområden och vägar. En del av industrimarken är belägen nära nya centrum.

Intresset för industrimark är stort. Det finns behov av att köpa och planlägga ny mark för industri, främst småindustri inom tätorten. Inom 15-20 år kan behovet sträcka sig upp till 100 hektar, både för ny industri och möjlighet till flytt av befintliga verksamheter. Även i övriga kommunen finns behov av markeredskap och planberedskap för industri.

Idag är en del av industriområdet lokaliserat precis i anslutning till Kirunas nya centrum. Här kommer en omlokalisering att behöva göras på sikt, bland annat med tanke på ökade fastighetspriser på grund av närheten till centrum. Området är betecknat som strategiskt centrumnära omvandlingsområde i den fördjupade översiktsplanen för Kiruna centralort (2014).

Planeringsöverväganden – 4.4 Industriell verksamhet

- Det finns behov av att kommunen köper mark och planlägger för nya industritomter både inom Kiruna tätort och i vissa av byarna.
- På sikt kan industriområdet vid nya centrum, söder om Malmvägen, komma att genomgå en omvandling med större inslag av centrumnära användning exempelvis ett resecentrum.
- Agenda 2030 mål 9 handlar bland annat om att verka för en hållbar industrialisering och främja innovation. Infrastruktur kan behöva rustas upp och anpassas till industrin för att göra dem hållbara med effektivare resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser.

4.5 Tjänster

Tjänstesektorn innehåller ett brett spektrum av tjänster som företagsstödande tjänster, tekniska konsulter, administrativa- och ekonomiska konsulter. Hit räknas också offentliga tjänsteföretag och myndigheter. Under 90-talet utlokaliserades statliga företag som Radiotjänst, CSN och Posten frimärken. Här har posten frimärken lagts ned och därmed har en arbetsplats försvunnit, Radiotjänst ligger under utredning. Båda dessa arbetsplatser är viktiga inte minst för att de är kvinnodominerade.

En tjänstesektor med blandade branscher och kvalifikationskrav är en förutsättning för att uppnå en diversifierad och bred arbetsmarknad som attraherar både män och kvinnor. En utökning av denna typ av arbetstillfällen är viktig. Det är av stor vikt att snabbt ersätta eventuella arbetstillfällen som försvinner. Tjänstesektorn utgör en viktig del av bredden i den lokala arbetsmarknaden.

Planeringsöverväganden – 4.5 Tjänster

- Se över lokaler och lokalisering för etableringar av tjänsteföretag.
- Agenda 2030 mål 8 stöder utvecklingsinriktad politik som främjar produktiv verksamhet, skapande av anständiga arbetstillfällen, företagande, kreativitet och innovation.

4.6 Forskning och högre utbildning

Kirunaområdet har länge varit av stort intresse och viktigt för forskning med en hög grad av internationella inslag. Den första naturvetenskapliga stationen i Kirunafjällen etablerades 1903. Kirunas geografiska läge ovanför polcirkeln samt mångfalden av arktiska naturtyper och dess lättillgänglighet har skapat unika förutsättningar för forskning relaterade till rymd, atmosfär och miljö.

Rymd

Den nationella Rymdstrategin beräknas vara klar våren 2018.

Rymdverksamheten i sig består av flera olika verksamheter som forskning, utbildning, test samt samhälls- och kommersiella tillämpningar vilka tillsammans bildar ett strategiskt viktigt branschområde för Kirunas utveckling. Det finns en sextioårig tradition av forskning relaterad till rymd och atmosfär.

Esrang är en unik anläggning som drivs av Svenska Rymdaktiebolaget, Swedish Space Corporation (SSC). Esrang är med sitt geografiska läge idealiskt för kommunikation med satelliter i polär bana runt jorden. SSC har två uppdrag, dels samhällsuppdraget vilket innebär att äga, driva och utveckla Esrang som forskningsfacilitet samt det kommersiella uppdraget att driva en global verksamhet inom avancerade rymdtjänster.

På Esrange bedrivs två operationella verksamheter: uppsändning av stratosfärballonger och sondraketer för forskningsändamål, samt avancerade tjänster kopplade till styrning respektive nedtagning av data från satelliter.

Satellitstationen på Esrange utgör navet i SSC:s världsomspännande markstationsnät. Stationen är en av världens största och mest använda kommersiella markstationer och består av ett stort antal antenner och en global ledningscentral. Ägarna fjärrstyr antennerna från sina hemländer.

SSC bedriver ett omfattande arbete med att modernisera Esrange för att uppfylla samhällsuppdraget och för att möta och förvalta forskarnas behov. Infrastrukturen och tjänsterna måste kontinuerligt utvecklas för att möta kundernas behov av tjänster. För att möta utvecklingsbehovet i Esranges verksamhet behöver deras verksamhetsområde utökas österut. Förändringen österut innebär att den zon som avlyses vid raketuppskjutningar kommer att behöva utökas.

Institutet för rymdfysik (IRF) är ett statligt finansierat rymdinstitut som bedriver grundforskning inom planetologi och rymdplasmafysik, atmosfärfysik och klimatforskning. Markbaserade långsiktiga mätningar för geofysik och atmosfärfysik utförs sedan 1947. Institutet startade sin verksamhet i Kiruna 1957, har i dag ett hundratal anställda och bedriver sin verksamhet på Rymdcampus strax utanför Kiruna centrum. Kiruna är också institutets huvudkontor. Institutet utvecklar vetenskapliga instrument och analysmetoder för studier av rymdväder, gör långsiktiga observationer och miljömonitorering, sprider forskningresultat och kunskap till allmänheten samt samverkar internationellt och med näringslivet.

Framtida planer för institutet inkluderar bl.a. en utveckling av SpaceLab för att göra simuleringar i rymdmiljö med kringliggande verksamheter. IRF:s mätstationer inom det arrenderande området utför mycket känsliga och långsiktiga mätningar och ställer därför krav på en kontrollerbar miljö med avseende på bl.a. vägar, byggnation, ljud- och belysningsförhållanden, radiomiljö, magnetfält, skogsbruk m.m. (enligt arrendeavtal med länsstyrelsen). Mätanläggningar finns även vid Abisko samt planeras efter väg 45, Vittangi - Karesuando.

EISCAT (European Incoherent SCATter scientific association) är en vetenskaplig organisation som driver ett antal radaranläggningar på Nordkalotten och Svalbard. Organisationens huvudkontor ligger i Kiruna. Huvudsakligen studeras jordens jonosfär och övre atmosfär. Via känsliga radarsystem tar man emot mycket svaga radiovågor som sänds ut när radarns sändarvåg sätter jonosfärens fria elektroner i rörelse. Den stora EISCAT- parabeln som finns utanför rymdcampus kommer att monteras ned och ersättas med ett system med små mottagare i ett projekt som benämns EISCAT 3D. Lokaliseringen av systemet är tänkt vid Kaiseniemi vid Torneträsk.

Utbildning rymd

Luleå tekniska universitet har förlagt civilingenjörsutbildningen i rymdteknik på Rymdcampus. Efter tre års grundutbildning i Luleå är rymdspecialiseringen förlagd till Kiruna. I Kiruna finns också nationellt intag av gymnasieelever till rymdgymnasiet.

Kommersiell tillämpning kopplat till forskning

Projekt och aktiviteter bedrivs för att utveckla både kommersiell tillämpning och samhällsnytta av den forskning som bedrivs. Spin off-effekter och avknoppning kan dock inte endast ses i lokal utveckling utan effekterna får snarare ses i ett regionalt, nationellt och internationellt sammanhang. Ett fortsatt arbete mot ett mer sammanhållet kluster av de olika aktörerna kopplade till rymd i Kiruna och regionen som bättre kan kommunicera resultat och erbjudanden för investering, är en framgångsfaktor för den fortsatta utvecklingen och dess bidrag till tillväxt.

Kopplingen till besöksnäringen finns i rymdverksamheten och det finns en möjlig utvecklingspotential i att paketera upplevelser med fakta och en möjlighet att visualisera och ta del av faktisk forskning på plats. Detta kan exempelvis göras via besökscenter och guidade turer för att ta del av rymden på jorden. Kirunas och främst Abiskos position som världens säkraste plats att studera norrsken stärker detta.

I en förlängning av den tekniska utvecklingen ligger också möjligheten att få till resor för besökare med rymdfärjor för tyngdlösa upplevelser. För det krävs en utbyggnad av den nuvarande flygplatsen.

Miljö

För miljöforskningen finns två väl utvecklade forskningsstationer i kommunen. Vid Tarfalastationen, på 1135 m.ö.h, vilken ägs av Statens Fastighetsverk, SFV, och drivs av Stockholms universitet, bedrivs forskning på och mätning av glaciärer samt forskning inom hydrologi, meteorologi och på permafrost. De första mätningarna genomfördes redan 1946 på Storglaciären. Dessa mätserier är världens längsta i sitt slag och utgör ett betydelsefullt underlag för internationella vetenskapliga glaciologiska och klimatologiska studier.

Mellan samebyn Laevas och Tarfala forskningsstation bedrivs ett unikt forsknings-samarbete i syfte att studera klimatförändringens påverkan på betesförutsättningarna för renarna.

Abisko forskningsstation ägs av Statens Fastighetsverk, SFV, och drivs av Polarforskningssektariatet. Vid forskningsstationen samlas kontinuerligt miljödata om fenomen och processer i fjällmiljö sedan över 100 år. Stationens datasamlingar omfattar en mängd olika miljövariabler, till exempel klimat, snödjup och istäckets tjocklek och varaktighet på Torneträsk. Miljöövervakningen bedrivs även inom områdena hydrologi, vattenkemi, flora och fauna, geomagnetism och atmosfär. Dessa helt unika mätserier används både av forskningsprojekt som genomförs på stationen samt av forskare på distans från många olika länder. Varje år utgör besökande forskare och studenter nära 5000 persondygn. Till detta kommer ca 3000 persondygn från konferens- och mötesdeltagare.

Flera forskningsnätverk samarbetar och bedriver forskningsaktiviteter utgående från stationerna, exempelvis Swedish Infrastructure for Ecosystem Science (SITES) vilket är en sammanslutning av: Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Uppsala universitet och Polarforskningssektariatet. SITES stöds ekonomiskt av Vetenskapsrådet. Umeå universitet är ett annat lärosäte med stark närvaro i kommunen inom forskning och utbildning. Vid stationen i Abisko finns en permanent forskargrupp, Climate Impacts Research Centre (CIRC). CIRC fokuserar på effekter av klimat- och miljöförändringar i nordliga ekosystem.

Miljö- och klimatpåverkan är en av de globala utmaningarna, särskilt med fokus på påverkan på Arktis, varför forskningen förväntas öka och utvecklas. Förutom att fysisk omgivning behöver säkerställas för forskning och forskningsinstrument behövs ett utökat boende för forskare och besökare till forskningsstationen i Abisko.

Utbildning miljö

I Kiruna och Abisko erbjuder Umeå Universitet en naturguideutbildning på 2 år som ges av Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten.

Gruva

Inom gruvnäringen bedrivs en intensiv forskning som avser utveckling av grön och klimatsmart pellets, automatisering, digitalisering och brytmetoder. Forskningen bedrivs inom befintlig gruvverksamhet och bedöms inte ha behov av särskilt avsatta markområden.

Samhälle

I och med stadsomvandlingen finns möjlighet till forskning och utveckling av infrastruktur och tekniska lösningar, Projektet ”Innovationsplattform Kiruna” och projekt ”Testbed Kiruna” drivs av Kiruna kommun. Innovationsplattform Kiruna syftar till att ta fram hållbara innovationslösningar i samband med stadsomvandling och i kallt klimat. Testbed Kiruna-projektet syftar i huvudsak till kommersialisering av tekniska, hållbara lösningar och är riktat till små och medelstora företag (SMEs).

Planeringsöverväganden – 4.6 Forskning och högre utbildning

- Säkerställa mark för rymdverksamhet, motivera mot andra riksintressen med ändliga resurser.
- Ta fram industritomter för rymdrelaterad verksamhet.

- Plan för utökning av miljöer för utbildning och forskning.
- Bevara ljusmiljöer för forskning, anlägga anpassat ljus eller mörklägga vid särskilt känsliga områden.
- Säkerställa mark för forskningsmiljöer vilket avser både rymd och miljöforskning. Forskningsverksamheterna kräver mätserier över långa tidsperioder och behöver därmed ha tillgång till säkerställda markområden för instrument och mätningar.
- Tillgång till boende med särskild betoning på långtidsboende i anslutning till forskningsstationen i Abisko.
- Män och kvinnors lika tillgång till högskoleutbildning av god kvalitet ska säkerställas enligt Agenda 2030 mål 4.

4.7 Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) och digital infrastruktur

Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) möjliggör digitaliseringen som idag sker i vårt samhälle. IKT omfattar kommunikationsteknologier såsom fiberinfrastrukturer och trådlösa accessnätverk, datalagring, beräkningskraft, programvaror och de tjänster som skapas. Digitaliseringen katalyseras av datatillgången från medborgare, sakernas internet (även kallat Internet of Things, IoT), sensorer och datakällor såsom offentliga databaser inkluderat olika former av öppen data.

Med den ökade tillgången till datakällor möjliggörs nya tjänster som underlättar, effektiviserar, skapar hållbarhet och utvecklar företag och samhällsfunktioner. Digitaliseringstrenden möjliggör en expansion av nya och existerande IKT-företag baserat på den stora efterfrågan som finns av digitala tjänster för såväl industrin, offentliga sektorn och övriga organisationer som behöver IKT i sin verksamhet. I ett globalt perspektiv är digitaliseringen den starkast drivande trenden för utvecklingen av näringslivet och samhället. Denna trend förutsätter att det existerar en grundläggande infrastruktur såsom bredbandsutbyggnad, datalagring och beräkningskapacitet, tjänsteportaler och kompetens för att utveckla och hantera dessa. En kombination av IKT-infrastrukturer krävs och behöver integreras, där viss del är offentligt ägd och finansierad, kombinerat med motsvarande inom privat sektor.

Avgörande för digitaliseringens möjligheter är kompetensförsörjningen inom IKT-företag, övrig industri och i offentlig sektor som ska hantera framtidens digitala system. Nya kompetensbehov som vuxit fram är expertis inom sakernas internet, molnsystem, bearbetning av stora datamängder, maskininlärning, nya användargränssnitt baserade på virtuell och förstärkt verklighet för att nämna några.

En förutsättning för utvecklingen är fiberstruktur. ”Gironet” bredbandsutbyggnad syftar till en utbyggd fiberstruktur vars mål är att fram till 2020 bygga ut en hållbar infrastrukturlösning som uppfyller samhällets framtida kapacitet och säkerhetsbehov och som finns tillgänglig för minst 90 % av hushållen i Kiruna kommun. Hushållen ska ha tillgång till fiber med hög hastighet och obegränsad överföring. Det optiska fibernät som redan idag finns och som byggs ut är anpassat även till företag med krav på mycket hög bandbredd.

I takt med utvecklingen uppstår därtill behov av datalagring. Norrbottens kustkommuner har profilerat sig för och fått fler etableringar av datahallar. Konkurrensfördelen för datacenteretableringar i norra Sverige är förnyelsebar energi, konkurrenskraftigt energipris, energieffektivisering som delvis kommer sig av kallt klimat. Behov av datalagring kopplad till rymdverksamhet skulle vara ett möjligt komplement till rymdverksamheten.

Planeringsöverväganden – 4.7 Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) och digital infrastruktur

- Ta fram detaljplaner för kontorslokaler som kan attrahera företag inom IKT-sektorn.
- Ta fram industrimark och detaljplan för möjlig dataetablering med koppling till industrimark för rymdrelaterad verksamhet.
- Tekniska anläggningar såsom optonoder och transformatorstationer kan med fördel samförläggas.
- En samordning mellan olika aktörers anläggningar bör eftersträvas.

4.8 Besöksnäring och turism

Besöksnäringen har haft en stadig ökning av besökare de senaste tio åren och attraherar allt fler internationella besökare i form av de i branschen kallade globala resenärerna. Anledningen till att besöka Kiruna förutom affärsresor samt släkt och vänner, är i huvudsak naturen, de tre kulturerna, ICEHOTEL, norrsken, midnattssol, gruvan, stadsomvandlingen, konst och design. Besöksnäringen har potential att öka lokal och regional konkurrenskraft och sysselsättning, men även att bidra till ökad jämställdhet på arbetsmarknaden och fler arbetstillfällen på landsbygden. Förutsättningarna för att utveckla besöksnäringen är goda men samtidigt i behov av stöd och samordning.

Besöksnäringens utveckling bygger på att man tar tillvara på naturen och kulturen och paketerar det tillsammans med goda kommunikationer till ett attraktivt utbud för gästerna. Detta inkluderar hela leverantörskedjan (resa, bo, äta, göra) och inspirerar till resor och differentierar destinationen från konkurrenterna. Kiruna är norra Sveriges mest besökta vinterdestination. Abisko boendeanläggningar med Aurora Sky Station har gått från att ha sin huvudsäsong på sommaren till att ha högre beläggning under vinterperioden. Viss del av säsongen har beläggningskapaciteten slagit i taket medan andra tider behöver utvecklas. Branschen strävar efter säsongförlängning främst under barmarkspérioden. ICEHOTEL har från 2017 inrättat ett året-runt-boende i is och snö genom ICEHOTEL 365. Byggnationen och driften är i sig en nyskapande innovation. Säsongförlängningen är avgörande för företagets lönsamhet och kompetensförsörjning för att skapa året-runt-arbetstillfällen. Besöksnäringen i Kiruna har en hög internationell konkurrens och behöver ständigt utvecklas. Planer på att koppla ihop rymdverksamhet för besökare samt mer utveckling av konferenser och kongresser i kommande anläggningar i nya centrum finns.

I takt med utvecklingen av besöksnäringen har efterfrågan på kommersiellt boende både inom Kiruna centralort, Jukkasjärvi och de västra fjällen ökat. Efterfrågan avser både fler bäddar och en diversifiering av utbudet, d.v.s. från enklare boenden av vandrarhemsstandard till mer högklassig standard. I Jukkasjärvi, Lannavaara och västra fjällen finns därtill efterfrågan på permanentboende till överkomliga hyror för personal. Bristen på tillgängliga bostäder är ett hot mot branschens kompetensförsörjning.

Kiruna Lappland ekonomisk förening har under lång tid marknadsfört Kiruna som ett attraktivt resmål med produkter som värnar om miljön, kontrasterna och äktheten. Man har jobbat med hållbarhet som en strategisk utvecklingsfaktor, det gäller både hållbarhet i de enskilda företagen så väl som på destinationen som helhet. I detta inkluderas kommunalt ansvar inom exempelvis energiförsörjning, avfallshantering och kommunikationer, även sociala hållbarhetsaspekter inkluderas.

Kiruna kommun har stora naturskyddade arealer som är en given styrka för natur- och kulturturismen. Samtidigt kan skyddade områden utgöra en hämmande faktor för utveckling då marken har restriktioner för olika användningsområden. Kommunen har en intressant topografi; sjöar, rika våtmarker, fjäll, urskog och starkt naturskydd. Kiruna Lappland har tagit fram en markplan för besöksnäringen i Kiruna med

kartor som pekar ut områden utifrån kända grunddata, naturområden med höga attraktionsvärden, ur ett naturupplevelseperspektiv. Kommunen har att avväga besöksnäringens behov mot övriga intressen.

Det finns svårigheter med att man som turistföretag idag ofta säljer naturupplevelsen och det orörda och samtidigt vill utveckla sin verksamhet. Ofta vill man inte ha in fler företag i närheten av sitt eget för att det stör upplevelsen, men samtidigt efterfrågas mer mark att bygga turistisk verksamhet på.

Det finns behov av att förbättra dagens kommunikationer till turistmål, främst med tåg och buss samt fler parkeringsplatser. Behovet är störst vid E10 mellan Kiruna och Riksgränsen, men det finns även behov till turistmål som Luossavaara inom Kiruna centralort samt till östra kommundelen. Kiruna flygplats, E10 och Malmbanan är mycket viktiga för besöksnäringen. För E10 och Malmbanan är sträckningarna både norrut och söderut från Kiruna tätort mycket viktiga.

I takt med ökande turistströmmar blir samverkan mellan olika intressen viktigt, likaså förvaltning och kanalisering av besöksströmmar. Idag finns exempelvis en samverkansgrupp med heliski-företag och rennärigen vid Norgevägen. Rennärigen kontaktar heliski-företagen när de stänger och öppnar områden och turistföretagen kontaktar samebyarna om var de har renar innan de åker ut.

Planeringsöverväganden – 4.8 Besöksnäring och turism

- Detaljplaner för turistisk verksamhet bör upprättas och möjlighet till turistisk verksamhet bör beaktas vid övrig planläggning.
- För att kunna utveckla besöksnäring och turism behövs bostäder i Abisko, Riksgränsen, Jukkasjärvi och delvis i Lannavaara.
- Behov av service/drivmedelförsäljning i byarna.
- Leder bör vara sammanbundna och underhållas, främst sommartid.
- Kollektivtrafiken till turistmål (inklusive busshållplatser) behöver utvecklas. Främst i Kiruna centralort samt längs E10 västerut.
- Behovet av säkra övergångar över väg och järnväg, t.ex. Låktatjåkka-anhalten, Katterjåkk och Abisko turiststation, behov av parkering mm har behandlats i den åtgärdsvalsstudie som genomförts i samverkan mellan berörda aktörer.
- Parkeringsplatser vid turistmål.
- Markreserv för boende och turism i Lannavaara behövs.
- Agenda 2030 mål 8 och 12 syftar till en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, exempelvis en hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.

4.9 Rennäring

Omfattning och betydelse, samebyar

Sett i ett nationellt perspektiv är rennärigen en liten näring. Renskötseln som är en av Kiruna kommuns äldsta näringar är dock en viktig del av kommunens näringsliv. Näringen producerar värden som är svåra att sätta siffror på. Indirekt har många sin utkomst helt eller delvis från rennärigen – slöjdare, slakterier, skoterbranschen och flygföretag. På landsbygden är rennärigen av avgörande betydelse för sysselsättningen och för behållandet av privat och offentlig service.

Rätten att bedriva renskötsel i Sverige tillkommer enligt rennärlagen från 1971 den samiska befolkningen, men för att få utöva den rätten måste man vara medlem i en sameby. Av alla samer i Sverige är det bara ungefär tio procent som är medlemmar i någon sameby. En sameby är ett bestämt landområde men också en ekonomisk samarbetsform.

Inom samebyns område får medlemmarna bedriva renskötsel. I delar av området får medlemmarna dessutom fiska och jaga. Man har också rätt att uppföra stugor och anläggningar för rennärigen samt ta bränsle och byggnadsvirke för husbehov och slöjdvirke. Renskötselrätten grundar sig på begreppet urminnes hävd, det vill säga att man jagat, fiskat och nyttjat renbetesmarkerna sedan urminnes tid. Reglerna för samebyarna regleras i rennärlagen.

I en sameby finns flera olika rensköselföretag som består av en eller flera ägare. Samebyn drivs av en styrelse som väljs på årsstämman. Styrelsen tar kollektiva beslut om betesmarker, gården och gemensamma arbeten som ska utföras. Varje renägare beslutar själv om sina egna renar, t.ex. hur många renar som ska slaktas. Den som vill bli medlem i en sameby måste ansöka om det. Därefter är det samebyns årsstämma som beslutar vem eller vilka som får bli medlemmar. Samebyns marker räcker bara till för ett visst antal renar, beroende på areal och markbeskaffenhet. Det landområde som en sameby nyttjar är uppdelat i åretruntmark och vinterbetesmark. Åretruntmarker är de områden där renskötsel får bedrivas under hela året. På vinterbetesmarkerna i skogslandet får renarna beta under tiden 1 oktober - 30 april.

Teknikutveckling inom rennärigen

Rennärigen har genomgått en snabb teknikutveckling och idag används snöskotrar, motorcyklar, fyrhjulingar och helikopter i det dagliga arbetet. Ny och gammal teknik används sida vid sida. Det beror delvis på att kostnaderna för den moderna tekniken är en stor belastning för enskilda rensköselföretag. Ett exempel på hur ny och gammal teknik används tillsammans är att renhundar fortfarande används men nu tillsammans med fyrhjulingar och skotrar. Inom rennärigen prövas också ny teknik. Med hjälp av satellit och internet kan man snabbt se var renbetet är bra, men det möjliggör även kommunikation i glesbygd där det varken finns vägar, mobilnät eller el. I dag tar satellittelefoner över allt mer av den kommunikation som tidigare sköttes med kommunikationsradio och NMT-telefoner. I takt med att tekniken utvecklas i övriga samhället, framkommer även nya användningssätt inom rennärigen och andra samiska näringar.

1998 påbörjades ett arbete med att ta fram renbruksplaner för enskilda samebyar. Det arbetet är Sametinget verksamhetsägare för sedan januari 2016. Konceptet med renbruksplaner är tänkt att bli ett webbaserat verktyg för rennärigen. Projektet övergår till att ta fram fasta former för en långsiktig process med bättre stöd för renskötseln i samhällsplaneringen.

Rennärigen och klimatförändringar

Oförutsägbara väderförhållanden får både direkta och indirekta konsekvenser för de samiska näringarna och den samiska kulturen. Direkta effekter kan t.ex. vara betesbortfall för renarna eller påverkan på renens, viltets och fiskens hälsa. Åtgärder för att lindra klimatförändringens tempo, t.ex. skogsgödsling, utbyggnad av vindkraft med mera leder till sämre kvalitet i olika biotoper. Indirekta effekter kan vara till exempel fragmentering av betesmark och isbildning som gör att fler motorfordon behövs. Möjligheten att utöva jakt, fiske och traditionella sysslor påverkas genom tillgången på ren, vilt och fisk. Den samiska kulturen har en lång historia av att överleva genom anpassning, därför är det många som har en tilltro till att anpassningen kommer att fungera även i den situation som vi nu befinner oss i. Sametinget vill

tillsammans med andra arbete förebyggande så att de samiska näringarna och den samiska kulturen bättre kan möta de förändringar som förväntas.

Sametinget har under 2016 tagit fram en handlingsplan för klimatanpassning. Målet med handlingsplanen är att öka kunskapen om hur klimatförändringarna påverkar samiska näringar och samisk kultur. I planen har man övervägt möjliga anpassningsåtgärder och hur dessa kan genomföras. Tre övergripande åtgärdsområden som identifierats är: Ökad flexibilitet, Kunskapsförmedling och Krisberedskap.

Rennäring i Kiruna kommun

Inom Kiruna kommun finns sex fjällsamebyar; Laevas, Gabna, Talma, Saarivuoma, Lainiovuoma och Könkämä samt en skogssameby, Vittangi. En liten del av Girjas sameby ligger också i Kiruna kommun. Rennäring bedrivs på så gott som hela kommunens yta och en stor del av kommunen omfattas också av riksintresse rennäring. Se bild 4.9.1. Sametinget reviderar riksintresseområdena för rennäringen i och med att markanvändningen för rennäringen förändras. Fjällsamebyarna har också betesområden i Norge.

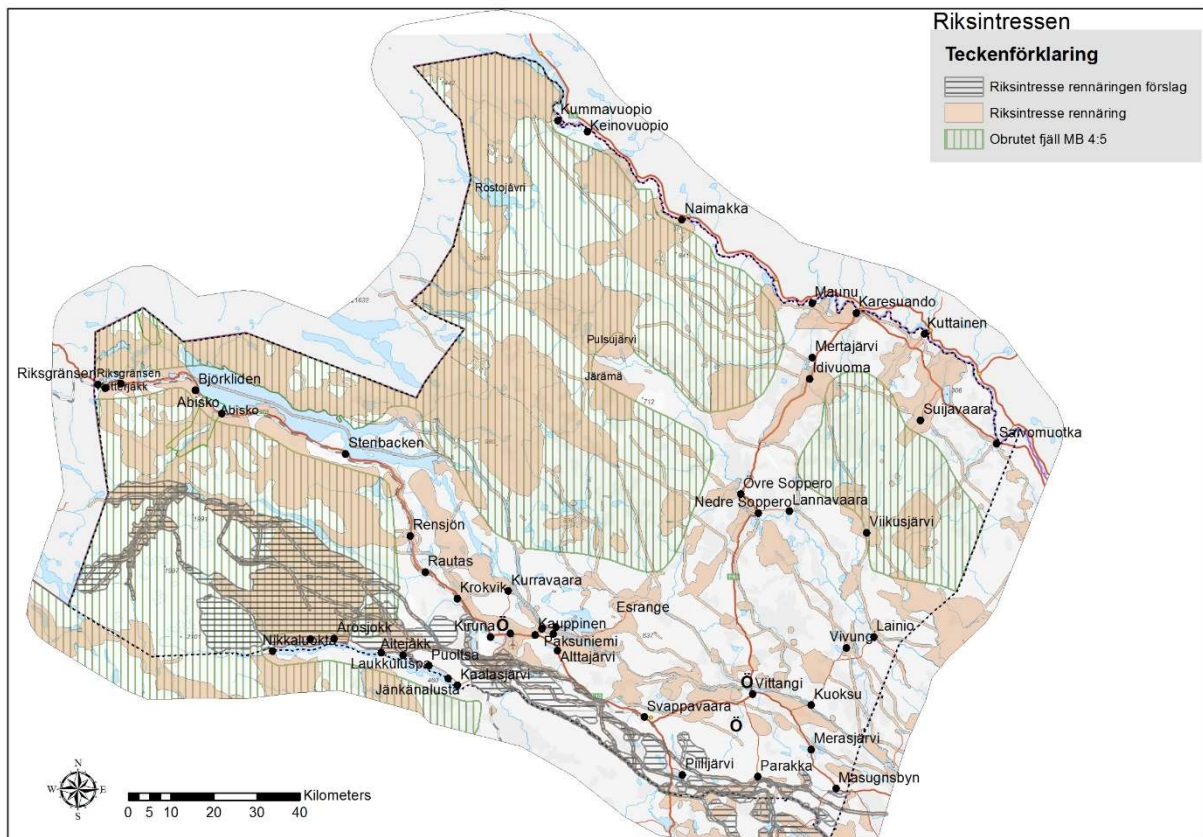

Bild 4.9.1 Riksintresse rennäring markerat med beige. Svarta streckade områden är föreslaget riksintresse inom Laevas sameby.

Antalet renskötsel företag har ökat, det innebär att det har blivit färre rennar per företag. Rennäringen är ett av flera riksintressen som är stora markanvändare i kommunen. Turismen, det rörliga friluftslivet och gruvnäring är andra riksintressen som finns på samma landområden. Detta skapar utmaningar i form av forum för dialog och samråd, inte minst i samband med stadsomvandlingen som pågår i kommunen.

I vissa områden kring Kiruna centralort är det väldigt svåra passager för renflyttning.

Flera samebyar har ett stort antal gps-försedda rennar vilket underlättar arbetet då man vet var renarna befinner sig. Framtida klimatförändringar kan ställa krav t ex på alternativa flyttvägar.

Inför varje säsong hålls ett samrådsmöte med berörda företag och samebyar där informationsutbyte sker. Vid behov, beroende på var renhjordarna befinner sig, föreslår samebyarna områden där heliski inte är lämpligt, den informationen publiceras i en intern facebook-grupp där förändringar sker fortlöpande och med kort varsel.

Många verksamma inom rennäringen arbetar även inom andra näringar. Andra har rennäringen som bisyssla eller arbetar med slöjd, turism eller annan verksamhet kopplad till rennäringen.

Planeringsöverväganden - 4.9 Rennäring

- Rennäringen är beroende av samhällsservice, därför är det viktigt att en fortsatt avfolkning av orter inom renskötselområdet motverkas. Viktigt även att både offentlig och kommersiell service finns kvar på landsbygden.
- Riksintresse rennäring ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande. Riksintresseanspråk prövas i planeringen.
- Vinterbetesmarkerna är den avgörande faktorn för hur stort renantal en sameby kan ha, därför är utvecklingen i dessa områden av stor betydelse för rennäringen. Här ligger de flesta bebyggelseområdena och här bedrivs det mesta skogsbruket i kommunen. Viss typ av skogsbruk försvårar framkomlighet i terrängen och skogsbilvägar kan leda renarna på avvägar. Kanalisering av skotertrafik och turism är önskvärd. Myrar är viktiga som betesmark, samlingsställe och flyttled. Torvtäkter kan därför vara av stor skada för rennäringen.
- Rennäringen kan också behöva ta hänsyn till naturvårdsintressen så att exempelvis den i rennäringen tillåtna barmarkskörningen bara sker när det är nödvändigt för renskötseln. Alltför utbredd och utspridd bebyggelse och andra anläggningar i obrutna fjäll kan också inverka menligt på den känsliga naturen där. Bebyggelse bör så långt som möjligt samlas till vissa platser inom de olika samebyarnas områden. Omfattning och lokalisering av samebyarnas framtida behov gällande bebyggelse bör utredas av respektive sameby.
- En dialog bör tas upp med rennäringen om behov av alternativa flyttleder ur ett klimatförändringsperspektiv. Nuvarande ortstruktur med bebyggelse koncentrerat i byar kvarstår.
- I Agenda 2030 mål 11 påpekas vikten av att främja utvecklingen även till landsbygdsområden.

4.10 Fiske

Vattenbruk

För vattenbruk tillämpas inte benämningen riksintresse och inom kommunen finns inget stort intresse för vattenbruk. För vattenbruk, fisk- och kräftodling, krävs tillstånd från länsstyrelsen.

Olika fiskarter kräver skilda betingelser för odling. Älvvatten är vintertid alltför kallt med ringa tillväxt som följd. Djupa sjöar kunde vara lämpade för röding medan grunda sjöar med någorlunda varmt vatten under barmarkssäsong kan vara lämpade för regnbågslox.

Yrkesfiske

Det bedrivs inget licensierat yrkesfiske inom kommunen.

Samebymedlemmarnas fiske regleras med stöd av rennärlagen. Husbehovsfisket för samerna har betydelse medan endast ett fåtal har fiske som binäring.

Torneälven, Kalixälven och Lainioälven är av riksintresse för yrkesfisket.

Sport- och fritidsfiske, generellt

Fiske är ett av svenskarnas vanligaste fritidsintressen med långt fler än en miljon utövare. För många barn och ungdomar blir fiske ett livslångt intresse som ofta leder till engagemang för natur- och miljövård. I Sverige finns fantastiska förutsättningar för fritidsfiske, med mycket god tillgänglighet i såväl allmänt som enskilt förvaltade vatten. Tillsammans med utländska fisketurister skapar detta mycket goda förutsättningar för fisketuristiskt företagande i Sverige, särskilt på landsbygden.

Det är fiskerilagstiftningen som styr vilka regler som gäller för sport- och fritidsfiske. Där står det var, när och hur det är tillåtet att fiska.

Fritidsfisket regleras i följande författningar:

1. Fiskelagen
2. Förordningen om fisket, vattenbruket och fiskenäringen
3. Havs- och vattenmyndighetens författningssamling

De senare omfattar havet och de fem stora sjöarna i Sverige samt till dessa vatten mynnande vattendrag upp till första vandringshindret. Vissa bestämmelser om artskydd och förbjudna fiskemetoder gäller dock i hela landet. Dessutom tillkommer speciell reglering av fisket ovanför odlingsgränsen.

Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten har ett delat ansvar för fritidsfiskets och fisketurismens utveckling och det finns behov av en gemensam strategi.

Sport- och fritidsfiske i Kiruna kommun

Inom kommunen bedrivs ett omfattande sport-, fritids- och turistiskt fiske. Riksintresse friluftsliv finns i stora områden i kommunen. I dessa områden finns också skyddsvärda fiskstammar.

Inom kommunen finns ett mycket varierat utbud av fritidsfiskevatten, från laxälvar till mindre tjärnar med abborre och gädda. För kommuninvånarna är fisket en tillgång både som friluftsliv- och fritidsaktivitet och som tillskott till hushållet. Fiske är också en resurs som bidrar till kommunens attraktivitet. Många besöker Kiruna för de fantastiska fiskemöjligheter som erbjuds i kommunen och fiske är även en fritidsaktivitet som lockar då vi rekryterar nya kirunabor.

I älvarna och de många bäckarna är fisket efter öring och harr attraktivt och fisket efter lax har ökat kraftigt de senaste åren tack vare den stora uppgången av vildlax. Flugfiske är en ständigt växande fiskeform. Catch and release är för många en självklarhet idag. Älvfisket är en resurs som endast nyttjas delvis och här finns mycket goda möjligheter att ur turistisk synpunkt utveckla näringen. Fritidsfisket i Råstojaure är unikt med den tillgänglighet och service som erbjuds genom befintlig flygfiskecamp.

Under vårvintern är pimpelfiske i fjällsjöar en uppskattad fritidssyssla och familjeaktivitet för kommuninvånarna. Bland annat är den så kallade "Rautaspremiären", då ett tusental fiskearkar tas upp till Rautasjaure för några veckors pimpelfiske, en unik tradition och kulturupplevelse. För att människor ska kunna ta sig till pimpelfiskesjöarna krävs skoterleder. Dessa leder är idag både kommunala och statliga och bör finnas med i framtida planering ur ett friluftslivperspektiv.

Behov av fiskeplatser tillgängliga för funktionshindrade finns i hela kommunen.

Det finns ett antal företag specialiserade på fisketurer och fiskeguidning i kommunen, denna verksamhet har utvecklingspotential.

De flesta byasamfälligheter och fiskevårdsområden har fiskekort till försäljning. Länsstyrelsen förvaltar alla statens vatten inom kommunen, vilket innebär att det går att lösa fiskekort till alla statens upplåtta vatten i kommunen. Utarrendering av statliga vatten till föreningar och privatpersoner har upphört.

Finansiering för tillgängliggörande av fiske; upprustning av fiskeplatser, restaurering av lekbottnar och andra fiskefrämjande aktiviteter finns att söka genom landsbygdsprogrammet, Leaderområden och länsstyrelsen. Kiruna kommun är delaktig i Fiskeområde Tornedalen 2020 och Leader Tornedalen 2020 genom vilka resurser för utveckling i landsbygden finns tillgängliga.

Planeringsöverväganden - 4.10 Fiske

- Äldre fiskevårdsplaner för utveckling av husbehovs- och fritidsfisket i den östra kommundelen finns. Utvecklingsbara områden, enligt dessa planer, finns inom Lainio, Vittangi, Soppero, Lannavaara och Idivuoma.
- Genomförandet av fiskevårdsplanernas intentioner kan utgöra ett viktigt inslag i den turistiska verksamheten och dessa bör övervägas vid hantering av enskilda ärenden.
- Mindre fiskelodger och fisketurismanläggningar är tänkbara då fisketurister idag satsar alltmer på hållbart fiske. I planeringen bör områden för denna utveckling identifieras. Dessa platser kan finnas vid kommunens älvar och sjöar.
- Skoterleder som infrastruktur för att kommuninvånare ska kunna ta sig till pimpelfiske under vintern är viktiga. Dessa frågor kan också komma upp i framtida kommunal friluftspan, kopplat till de tio nationella friluftsmålen i Sverige och kopplat till regionalt arbete med friluftsliv i Norrbotten.
- Särskilt tillgängliggörande av fiskeplatser för funktionshindrade ska medges i planering. Det kan handla om iordningställande av bryggor, fiskebryggor, båtplatser, grillplatser och vindskydd som är lätta att ta sig till.

4.11 Jordbruk och livsmedel

Som en motvikt till EU:s jordbrukspolitik och globaliseringens påverkan på matproduktionen har Region Norrbotten tagit fram en livsmedelsstrategi som syftar till mer lokalproducerad mat i Norrbotten. Bakgrunden till det är att självförsörjningsgraden av livsmedel i Sverige är låg och i Norrbotten än lägre än riket i snitt. Det är bara den egna spannmålsproduktionen som täcker landets behov. Syftet med att öka självförsörjningsgraden är både en säkerhetsåtgärd vid störningar i samhället men också ett sätt att tillgodose den ökade efterfrågan av lokalproducerad och ekologiskt odlad.

Kirunas jordmån och klimat är inte lämplig för storskalig livsmedelsproduktion. En viktig faktor för möjlighet till lönsamhet och utveckling är produktutveckling och paketering av livsmedel. Här inkluderas bär med främst tillgång på hjortron, blåbär och lingon.

Alternativa sätt att odla på via växthus med spillvärme eller solceller kan övervägas. Växthusodling av tomater har till exempel bedrivits i kommunen tidigare.

En småskalig livsmedelsproduktion kan bidra till landsbygdens utveckling och Kirunas profilering mot hållbarhet. I kommunen finns några slakterier som idag tar hand om lokalproducerad ren- och älgkött.

I Kuttainen finns en ekonomisk förening som håller får. I dagsläget finns omkring 300 får i besättningen. Planer för framtida utveckling av verksamheten finns, både inom förädling av råvaror men även turistisk utveckling av verksamheten.

Jordbruksmark är mycket viktigt att bevara på grund av att områdena kan bli aktuella att åter använda som jordbruksmark. Anledningar till detta kan vara t.ex. förändrat klimat med mer värme och nederbörd samt ökad efterfrågan på närproducerad. I många av byarna i kommunen finns stora arealer tidigare jordbruksmark som nu håller på att växa igen. Dessa marker kan åter tas i bruk.

Byarna Lainio, Kuoksu, Nedre Parakka, Övre Soppero, Kaalasjärvi, Kuttainen, Närvä vid Mertajärvi, Karesuando, Maunu, Merasjärvi samt fjällägenheterna i Kummavuopio, Keinovuopio, Saarikoski, Naimakka och Siikavuopio ingår i Bevarandeprogrammet för odlingslandskapet Vårt hävdade Norrbotten (Länsstyrelsen i Norrbottens län). Bevarandeprogrammet innefattar hela byar. Jordbruksmark kan ha höga natur- och kulturvärden. En mycket liten del av jordbruksmarken berörs av föreslagna LIS-områden. En

utveckling måste kunna ske i byarna trots att de ingår i bevarandeprogrammet. Det kan därför bli aktuellt att göra en avvägning mellan utveckling i en ort och bevarandevärdet. Inom de LIS-områden som ligger inom Bevarandeprogrammet för odlingslandskap bör bebyggelse placeras i utkanten av den sammanhållna jordbruksmarken.

Statens jordbruksverk har inventerat ängs- och betesmark inom kommunen. Många ängs- och betesmarker bär på stor biologisk mångfald och höga kulturmiljövärden. Här finns en hög artrikedom av exempelvis växter, svampar och insekter så väl som att marken i sig, med alla sina spår, förklarar tidens gång. Med ängslador, fossil åkermark och tuktade träd berättar markerna om en lång odlingshistoria. De marker som finns kvar idag är en fragmentarisk rest av det sammanhängande landskap som påverkades av fodertäkt och betande boskap. Utvecklingen inom jordbruket, framför allt under förra århundradet, har inneburit att slätterängarna nästan helt försvunnit och naturbetesmarkerna långt mer än halverats. Inventerade ängs- och betesmarker redovisas i del 2 i respektive bygd.

Intresse av att odla energiskog finns i flera byar.

Planeringsöverväganden – 4.11 Jordbruk och livsmedel

- Den inventerade ängs- och betesmarken bör inte bebyggas.
- Det kan bli aktuellt att göra en avvägning mellan utveckling i en ort och odlingsmarkens bevarandevärde.
- Inventering av tillgänglig jordbruksmark bör utföras och idéer om jordbrukets utvecklingsmöjligheter bör tas fram med särskild inriktning på småskalig och ekologisk produktion. Klimatets påverkan bör tas med i underlaget. Identifiera mark för nya grödor som klarar vårt klimat och kan komma att möjliggöra framtida odling.
- Odling av energigrödor bör inte ske på odlingsmark på grund av risk för utarmning av marken.
- Utveckling av djurhållning i områden som tidigare använts för jordbruk ska möjliggöras.

4.12 Skogsbruk

Omfattning och betydelse

Skogsbruket är enligt miljöbalken 3:4 en näring av nationell betydelse. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Skogen är fortsatt en av vårt lands mest betydelsefulla förnyelsebara naturresurser. Större delen av råvaran används till pappersproduktion och i träindustrin. Användningen av trä vid byggande har ökat. Användningen av råvaran för energiproduktion är fortsatt stor i Kiruna kommun. Värmecentralen i Vittangi använder flis som en råvara för energiproduktion under vinterhalvåret och värmeverket i Kiruna har flis som en av sina viktigaste råvaror för energiproduktion tillsammans med hushållsavfall. I Kiruna kommun finns det ett par mindre sågverk bl.a. i Vittangiområdet.

Skogsmarken i Kiruna kommun är till största delen privatägd. Andra ägare är Statens fastighetsverk, Svea skog, Svenska Kyrkan och Jukkasjärvi sockens skogsallmänning.

Stadsbyggnadsförvaltningen förvaltar kommunens 11 skogsfastigheter, totalt 1 210 ha, varav ca 668 ha är produktiv skogsmark. Som ett led i kommunens miljöarbete finns en skogsbruksplan, ”grön plan”, upprättad av Skogsvårdsstyrelsen. Syftet med denna grönare plan är att kommunen på ett bättre sätt ska förena ett lönsamt skogsbruk med ett långsiktigt miljöarbete innefattande bl.a. att säkra biologisk mångfald

och värna om skogens kulturella, estetiska och sociala värden. Denna ”gröna plan” finns inarbetad i ett databaserat program benämmt PC-skog, vilket innehåller skogsbruksplanen som grund kopplat till olika informationskällor (t.ex. satellitbilder, ÖSI-kartor etc.), ett komplett GIS-system anpassat till skogsverksamhet. Detta system kan användas som ett planeringsinstrument för att förena ovan angivna målsättning med det kommunala skogsinnehavet.

Det av skogsbruket byggda skogsbilvägnätet har varit och är av stor betydelse för skogsbruket. Skogsbilvägarna är också av avgörande betydelse för andra areella näringar t.ex. turism, rennäring och prospektering.

Hänsynsregler och tillstånd

Den svenska skogspolitiken, som beslutades av riksdagen 1993, kännetecknas av två jämställda mål - ett miljömål och ett produktionsmål.

Produktionsmålet

Skogen och skogsmarken skall utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthållig och god avkastning.

Miljömålet

En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen skall säkras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas. Skogen skall brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd.

En stor del av skogen inom Kiruna kommun är fjällnära skog. Avverkning får inte ske utan Skogsstyrelsens tillstånd inom dessa områden. Fjällnära skog avser skog inom området som är beläget ovanför den fastlagda fjällnäragränsen. Vid bedömning av en tänkt avverkning inom fjällnära skog ska hänsyn tas till natur- och kulturvärden, rennäringens intressen, förnyingsbetingelser, skogstillstånd, topografi, lokalklimat, huggningsform och angränsande skogs ålder. Skogsstyrelsen får inte ge tillstånd till större hygge än 20,0 hektar inom fjällnära områden.

Inom samebyarnas åretruntmarker skall samråd hållas innan tillstånd kan ges.

På den privata skogen har en översiktlig skogsinventering gjorts som idag finns som databas och som kartor med tabeller.

I Kiruna kommun har det också utförts nyckelbiotop- och sumpskogsinventering. Med nyckelbiotop menas livsmiljöer för hotad fauna och flora. Begreppet syftar på de ur naturvårdssynpunkt speciellt värdefulla miljöer (naturtyper) där det kan förväntas förekomma så kallade rödlistade (hotade) arter.

Skogsområden som är betydelsefulla för friluftslivet och naturvärden i Kiruna kommun finns utmed Kalix, Torne, Lainio och Muonio älvar, på Sopperoåsen och i Pessinkiområdet samt några andra spridda urskogsområden. Skogen närmast tätorterna har betydelse som närreklamationsområden. Renskötelsens vinterbetesmarker ligger i barrskogsregionen.

Enligt plan- och bygglagen behövs inte bygglov för uppförande av ekonomibyggnader för skogsbrukets behov om byggnader ska uppföras utanför detaljplanlagt område. För skogskojor och andra typer av övernattningsstugor krävs dock alltid bygglov.

Enligt skogsvårdslagen och enligt miljöbalken ska skador till följd av skötsel av skog förhindras eller begränsas på mark och vatten. Utöver det finns EU-direktivet Natura 2000 som är en ytterligare skärpning. En praktisk följd är att vid avverkningar mot vattendrag behövs det en funktionell kantzon som förhindrar skador på vattendraget samt förhindrar att mängden humusämnen ökar och förändrar vattnet. Den naturliga vegetationen längs älvarna (300 meter från strandkant) bör därför bibehållas. Vid åtgärder som är anmälningspliktiga eller omfattas av avverkningsansökan kan Skogsstyrelsen meddela om åtgärder som måste vidtas.

Det finns inget generellt krav på att Skogsstyrelsen ska samråda med kommunen men det är praxis att göra detta i och omkring tätortsnära områden. Även åtgärder kring vattentäkter skickas in till kommunen för yttrande.

Planeringsöverväganden – 4.12 Skogsbruk

- Hänsyn till Skogsstyrelsens biotopskyddsområden och nyckelbiotoper samt skogens kulturmiljövärden ska tas vid lov- och planärenden.

4.13 Transport, spedition, logistik och mobilitet

Transportsektorn är betydande och är idag till stor del kopplad till gruv- och industrirelaterade verksamheter. Med ökat inflöde av material till bygg- och anläggningsindustrin ökar även transporter och logistiklösningar med kombinerade transportslag.

Kiruna ligger mycket strategiskt till och kan fungera som en knutpunkt för transporter till och från hela västliga nordkalotten. På godsbangården i Kiruna drivs sedan 2013 en terminal. Verksamheten arbetar med logistik i samband med tågtransporter till, från och via staden, där lastning och lossning av gods sker på terminalområdet.

I en nära framtid ligger också begreppet mobilitet som kommer att utgöra en del av omställningen av transportsystemen. Det gäller nya lösningar på dagens transportbehov som exempelvis bilpools- och e-handelstjänster. Det kan också gälla incitament för att skapa ett samhälle som inte kräver mer transporter än vad som är långsiktigt hållbart. Transportsnålt stadsbyggande är en del i hållbar mobilitet men det handlar även om att ta fram och föreslå nya incitament, styrmedel och tjänster som driver på en önskvärd utveckling och omställning av transportsystemet, exempelvis förnybara drivmedel och bränslesnåla fordon. En utmaning i Kiruna är att nya fordon som drivs på exempelvis el ska vara anpassade och kunna fungera i vinterklimat och med långa avstånd.

Planeringsöverväganden – 4.13 Transport, spedition, logistik och mobilitet

- Detaljplaner för industritomter behöver tas fram.
- Möjliggöra för laddstationer för elfordon i kommunen.
- Detaljplanelagt område vid godsbangården ska i första hand användas för transportverksamhet som har anknytning till järnvägstrafik.

4.14 Kulturella och kreativa näringar

Till kulturella och kreativa företag räknas utövare inom musik, konst, författarskap, journalistik, design, hantverk, scenkonst samt festivaler och kulturella evenemang. Upplevelser med kulturella inslag inom besöksnäring räknas även in. Utövandet kan ske i företagsform eller genom ekonomiska eller ideella föreningar.

I Kiruna finns en tämligen stor andel hantverksföretag. Flera mindre företag har nischat sig inom det som kan beskrivas som en del av samiska näringar med samiskt hantverk, duodji, och samiskinspirerat hantverk och design.

Evenemang är viktiga för invånarnas möjlighet till kulturutövande men även för handel, restauranger och hotell då evenemangen drar besökare. Viktiga evenemang som bidrar till Kirunas profil är Kirunafestivalen, Snöfestivalen, Bokfestivalen, filmfestivalen Arctic Light men också konserter i Arena Arctica. Viktiga institutioner är även Giron Sámi Teáhter och tillkommande konstmuseum och konsthall.

Enprocentsregeln anger att en procent av totala budgeten vid ny-, om- och tillbyggnad ska avsättas för konstnärlig gestaltning. Konstnärlig gestaltning och kulturella uttryck har i sig ett högt värde för livsmiljö och attraktivitet. Kiruna har en tradition i konst och konstuttryck. I det nya stadshuset etableras

länskonstmuseet, och i kulturhuset en konsthall. Dessa kommer att lyfta befintlig konst samtidigt som dagens konstnärer får möjlighet till en arena för uttryck. Det saknas än så länge regeringsuppdrag för Statens Fastighetsverk att bygga en parlamentsbyggnad för Sametinget, men byggnaden finns med i Kirunas utvecklingsplan med en tänkt lokalisering någonstans i anslutning till nya centrum.

Planeringsöverväganden – 4.14 Kulturella och kreativa näringar

- En parlamentsbyggnad för Sametinget i Kiruna skulle bidra till ytterligare en arena för konstnärliga och hantverksmässiga uttryck i linje med Kirunas profil. Placeringen av parlamentsbyggnaden bör avvakta E10:ans nya läge och slutliga sträckning.
- Fysiska platser utomhus ska säkerställas för festivaler och större evenemang.

5. Fritid, natur och kultur

I Kiruna kommun utgör friluftsliv och kultur viktiga fritidsaktiviteter för befolkningen. I kommunen finns cirka 400 kultur- och fritidsföreningar, varav flera verksamheter och byggnader (både inomhus- och utomhusanläggningar) kommer att påverkas av stadsomvandlingen. Kapitlet redogör för bland annat riksintressen, nationalparker, naturreservat, närreklamationsområden, världsarv, riksintresse kulturmiljövärd samt övriga angelägenheter kopplat till natur- och kulturvård. Behov finns av en friluftsplän respektive ett nytt kommunövergripande kulturmiljöprogram.

5.1 Rekreation och fritidshus

Naturen är viktig för friluftsliv och rekreation. Jakt, fiske, skoterkörning, skidåkning och annan motion är stora intressen. Lättillgängliga närreklamationsområden har stor betydelse för kommunens invånare.

Enskilda fritidshus bidrar i hög grad till rörligt friluftsliv särskilt för kommuninvånarna, men det är viktigt att tillgängligheten till stränder och leder inte begränsas. Man får också beakta möjligheten att fritidsbostäder kan hyras ut.

Kommunen som helhet

Naturen själv är den "rekreationsanläggning" som är ojämförligt viktigast för Kirunabornas rekreation. Men också de iordningställda anläggningarna har stor betydelse. Främst utnyttjas naturligtvis de lokaler och anläggningar som finns i och intill tätorterna.

I Torneträskområdet och även utmed Kalix älvdal, är det vanligt att Kirunaborna vintertid hyr husvagnsplats respektive ställer upp sin husvagn hela skidsäsongen. Övriga anläggningar i de större turistorterna nyttjas också, liksom vandringslederna, skoterlederna, kanotlederna och allt annat som också lockar turister till kommunen. Under senare år har en tilltagande vandringsturism i fjällen, sommar och vinter, kunnat ses. Grillplatser och vindskydd finns längs skidspår, skoterleder och vandringsleder.

Fjällvärlden

Övernattning i fjällvärlden kan ske i stugor, kåtor och tält eller vintertid i fiskearkar. Fiskearkarna dras också ut på Torneträsk is, men med skoter drar man också iväg med arkar ganska långt in i fjällvärlden. I Torneträskområdet finns ca 20 planlagda områden för uppställning av totalt ca 850 fiskearkar sommartid. Av dessa har uppställningsplatser för ca 550 arkplatser byggts ut. Inga nya platser har tillkommit under lång tid. I Torneträskområdet finns också båthusområden, vilka nu praktiskt taget är fullbyggda och inga nya har tillkommit sedan millennieskiftet.

Det finns ca 12 500 registrerade skotrar i kommunen, varav många inte nyttjas längre. Diskussioner pågår för att styra upp skotertrafiken. En skoterledsplan för hela kommunen finns och de planerade lederna har till största del färdigställts. På några ställen finns områden för skotergarage och fler sådana skulle behövas. Norr om Torneträsk och inom ett område omfattande Abisko Naturvetenskapliga station råder totalt skoterförbud. Övriga reglerade områden är regleringsområdena Kebnekaise och Råstojaure, naturreservaten Alajaure, Stordalen och Vassivagge samt nationalparkerna Abisko och Vadvetjåkka. Tillfälliga förbudsområden tillkommer varje år.

Genom underhållsansvariga Tekniska Verken i Kiruna AB utfördes under 2017 en inventering av de kommunala skoterlederna. Målet med inventeringen var att få fram vilket underhållsbehov som finns och vilka åtgärder som krävs för att höja kvaliteten på de kommunala lederna. Denna kommunala inventering och upprustning ligger i linje med den upprustning av fjällederna som Länsstyrelsen i Norrbotten genomförde under samma tid.

Skoterleder och behov av färdstråk behöver ses över främst på platser där det idag förekommer frekvent skotertrafik. Detta för att uppnå god fjällsäkerhet och tillgänglighet. Färdstråket mellan Unna Allakas och Hukejaure är ett exempel på stråk som behöver ses över p.g.a. fjällsäkerheten. I den mån som befintliga leder är tillräckliga behövs inga färdstråk men kommunen och samebyarna bör ha en dialog om behovet av färdstråk.

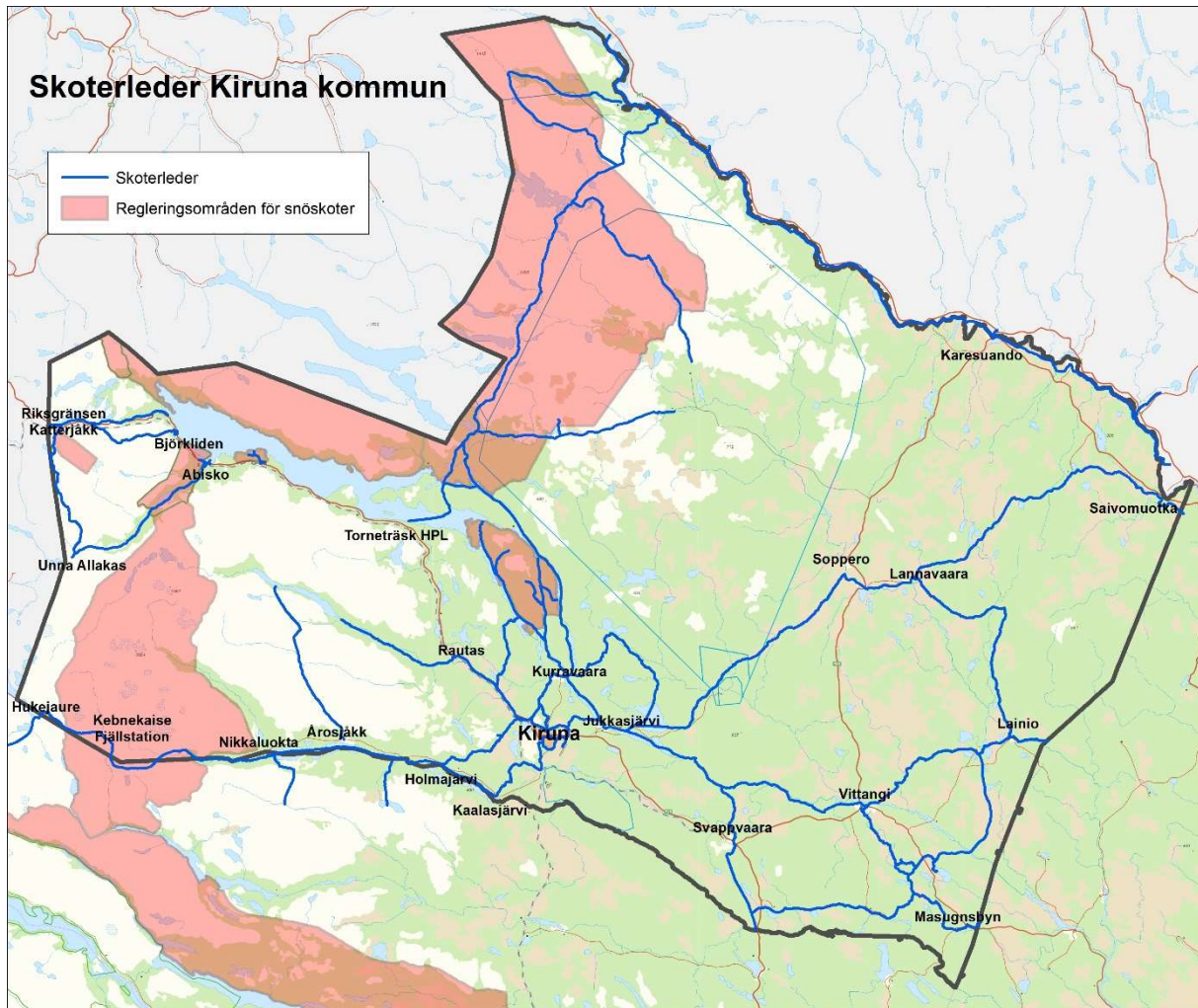

Bild 5.1.1 Kommunal och statliga skoterleder inom kommunen.

Kirunaborna strövar också fritt eller åker skoter utanför etablerade leder, ofta i samband med jakt, fiske eller bärplockning. Kiruna Jakt- och Fiskevårdsförening har cirka 2 000 medlemmar. Tidigare skötte föreningen, på uppdrag av länsstyrelsen, fiske- och viltvård på statens mark inom kommungränsen. Denna uppgift har minskat i omfattning under senare år för att nu nästan helt ha försvunnit. Vinterstadens Skoterförening har cirka 1 000 medlemmar och det finns också skoterföreningar i Vittangi och Karesuando. Även många norrmän, som inte får köra skoter fritt i Norge, kör i Kirunas fjällområden.

Vandringsleder

Naturområdena är stora i Kiruna kommun och det finns många mil vandringsleder. Mest kända leden är Kungsleden men även Nordkalottledens sträckning går genom kommunens fjällvärld. I naturreservaten finns också iordningställda leder med länsstyrelsen som huvudman.

Leder på land och vatten är ofta ett komplement till anläggningsturismen. Men även i anslutning till tätorterna finns ett omfattande ledsystem som också används av lokalbefolkningen. Hänsyn till de funktionshindrades behov ska tas vid utformning av leder och tillhörande anläggningar. Hänsyn till kända såväl som okända fornlämningar måste alltid tas. De är skyddade enligt lagen om kulturminnen (KML).

De W-områden som finns utsatta på plankartan omfattar större leder med raststugor mm. Iordningställande av vandringsleder är ett medel att kanalisera det rörliga friluftslivet i ett för slitage känsligt landskap. Eventuella nya övernattningsstugor bör därför läggas i anslutning till lederna.

Beteckningen EW på plankartan innebär att leden går genom område som omfattas av områdesbestämmelserna enligt 'Esrangle generalplan'.

Området för W-skoter på plankartan utgörs av större skoterleder som inte sammanfaller med övriga W-områden.

Motionsspår, tätortsnära leder och naturstig

Motionsspår med belysning finns på Lombolo, Tuolluvaara, Varggropen, Matojärvi och Luossavaara. I Varggropen finns en värmestuga med omklädningsmöjligheter som hålls öppen för allmänheten. Längs spårsystemet i Varggropen finns även ett vindskydd/grillplats.

Jägarspåret som utgår från Varggropen och del av spåren i Matojärviområdet saknar belysning. Utöver dessa spår finns särskilda hundspår i Matojärvi-Luossavaaraområdet, skidåkning med hund kan även vara tillåten på andra spår.

Vandringsled och skidspår samt separat skoterled finns till Eátnamvarri-stugan.

Från Camp Ripan utgår populära vandringsstigen Midnattssolstigen. Den går på norra sidan av Luossavaara, via toppen av berget och tillbaka till Camp Ripan på södra sidan av berget.

Vid södra utfarten från Kiruna, infart via Institutet för Rymdfysik, kommer man till en led i naturreservatet Aptsavare Fjällurskog. Leden, delvis spångad, används för vandring, löpning, cykling och även skidåkning. Leden är ca fyra kilometer lång och leder till toppen av Aptsavare.

Från bilvägen mellan Kiruna C och Kurravaara kan man ta sig till många omärkta stigar som återfinns på IFK Kirunas orienteringskartor som finns till försäljning för allmänheten under namnet Naturpasset.

Kring Jukkasjärvi och Kurravaara byar finns många stigar till fina, uppskattade rast- och utsiktsplatser. Dessa stigar är dock inte märkta.

Genom extern projektfinansiering och delvis kommunala medel kommer kommunen att se över och rusta upp åretrunt-/skoter-/vandringsleder under 2018-2019.

Fritidshus

I fjällvärlden finns det sedan gammalt ca 250 fritidshus i Torneträskområdet. Inom den fördjupade översiktsplanen för Torneträskområdet (2014) finns områden framtagna där en utveckling av fritidshusbebyggelse kan vara möjlig.

Ett antal andelslägenheter avsedda för privatpersoner, föreningar och företag har byggts i Riksgränsen. Detaljplan finns för utökning av verksamheten och försäljning av markområdet till enskilda intressenter har skett. Ett mindre antal fritidshus kommer också att tillföras.

Många hyr också SJ:s hus utmed Malmbanan. En del av dessa hus har sålts till privatpersoner, eftersom SJ inte längre har något behov av byggnaderna. Många är intresserade av att få köpa husen, som är attraktiva p.g.a. sitt läge i fjällvärlden. Byggnaderna är också av kulturhistoriskt intresse och bör bevaras.

Efterfrågan på fritidshus i övrigt är störst inom detaljplanelagda kommunägda områden och inne i byarna eller dess omedelbara närhet. Utspridd fritidsbebyggelse i terrängen eller detaljplanering av privatägd mark har knappast förekommit alls, trots att översiktsplanerna tillåter detta. Tendensen verkar vara att man vill ha en stuga, som ofta kan användas, i närheten av Kiruna tätort eller en stuga intill föräldrahemmet i hembyn. Det kan också vara så att p.g.a. svårigheter att komma över privat mark, så söker man genom kommunens tomtkö för fritidshus, och dessa finns bara inom detaljplanelagda områden, varav många finns i närheten av Kiruna centralort.

Efterfrågan på fritidshus är störst i Riksgränsenområdet men det efterfrågas även en del efter Nikkaluoktavägen (väg 870) och intresse finns även för Torneträsk och Abisko. I Abisko efterfrågas både fritidshus och fastboende. Enstaka förfrågningar har kommit in gällande Laxforsen/Poikkijärviområdet.

Efterfrågan på fritidshus genom kommunens försorg är störst i Torneträskområdet, Laxforsen och Kurravaara. Tomter finns för närvarande tillgängliga i Kallovaara och Vittangi. Under 2018 kan ett mindre antal färdigexploaterade fritidshus tillkomma i Riksgränsen. I övrigt finns ingen eller mycket liten markberedskap. I kommunen finns även privatägda obebyggda tomter, framför allt längs Kalix älvdal.

Närrektionsområden

Närrektionsområden i omedelbar anslutning till bostadsbebyggelse har stor betydelse. Alla har inte möjlighet att ge sig av på längre utflykter i fjäll eller skog under veckoslut eller längre helger, och även för andra människors dagliga motion och rekreation är närområdena betydelsefulla. Det kan vara viktigt att kunna ta en fisketur på kvällen, plocka bär, rasta hunden eller ta en skidtur i närheten av bostaden. I dessa områden kan också skolutflykter eller familjearrangemang ske. Här måste man kunna komma överens med andra markanvändare såsom skogsnäringen, rennäringen eller försvaret om lämpliga former för samnyttjande av marken.

Närrektionsområden är också viktiga i stugområdena, så att stugägarna får tillgång till fri natur i närheten i form av stränder vid sjöar, forsar eller fina skogs- och bärmarker.

Gruvstadsparker

För att hantera den successiva övergången från stad till gruvområde inrättas s.k. gruvstadsparker som buffert mellan staden och deformationszonen. Gruvstadsparkerna ska fungera som en attraktiv övergångszon mellan befintlig bebyggelse och LKAB:s inhägnade gruvområde. I nuvarande gruvstadspark finns lekplats, bollplan, grillplats, konst m.m. Gruvstadsparken är ett populärt utflyktsmål för förskole- och skolklasser. När deformationerna ökar kommer nuvarande gruvstadspark att övergå till inhägnat industriområde och nya områden utformas som gruvstadspark i samband med att befintlig bebyggelse behöver avvecklas. Innehållet i framtida gruvstadsparker kan hanteras i kommande detaljplaner för gruvindustri med gruvstadspark.

Planeringsöverväganden – 5.1 Rekreation, fritidshus

- Fler fritidshusområden på kommunalägd mark eller statlig mark särskilt i närheten av tätorten samt i Torneträskområdet behövs.
- Hela Torneträskområdet inklusive all bebyggelse ligger inom riksintresse turism och friluftsliv. Kommunen bedömer att föreslagna områden, oavsett om det är bostäder, övriga verksamheter eller fritidshus, är förenliga med riksintressets syfte.
- Skötseln av skogsmarken och hur skogsbruket bedrivs har stor betydelse för människans rekreativsmöjligheter i anslutning till tätorter och fritidshusområden. Hänsyn till rennäringen måste alltid tas.
- Tillgängliggöra de leder som finns så att boende och turister hittar.
- En kanalisering av hundspans- och skotertrafik behöver utredas. Stora markanvändare som rennäring, besöksnäring och friluftsliv måste kunna samexistera.
- Eventuella nya övernattningsstugor bör anläggas i anslutning till lederna.
- Hänsyn till kända såväl som okända fornlämningar måste alltid tas. De är skyddade enligt kulturmiljölagen (KML).
- Koppla "transferspår" runt hela Kiruna tätort. Detta gör det möjligt att ta sig mellan olika skidspår och för boende att lätt ta sig ut i skidspåret utan att ta bilen.
- Tillgängliggöra närrektionsområden för människor med nedsatt fysisk funktion och/eller begränsad kunskap.
- Agenda 2030 mål 11 vill se en universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser för alla.

5.2 Kultur och fritid

Lokaler

Kiruna har ett mycket rikt föreningsliv med ca 400 föreningar. Idrotten dominerar, men även andra viktiga aktiviteter finns, såsom Kiruna Jakt- och Fiskevårdsförening med sina cirka 2 500 medlemmar. Det är därför viktigt att det finns ordentligt med lokaler för de olika verksamheterna.

Folkets Hus-rörelsen som tidigt var stark i kommunen samt laestadianismen har medfört att det finns Folkets Hus-lokaler respektive bönhus i de flesta tätorterna inom kommunen. Dessa lokaler används ofta som samlingslokaler för olika typer av sammankomster och uppträdanden. I Kiruna finns Folkets Hus med en ordentlig teater- och konserthall. Även Jukkasjärvi har ett Folkets Hus. I de byar som tillhört f.d. Karesuando kommun finns det inga Folkets Hus. I Vittangiområdet finns Folkets Hus i Vittangi och Parakka.

Kyrkorten Kiruna, Vittangi och Karesuando har också särskilda församlingshem. Frikyrkor finns i Kiruna och Övre Soppero.

Skolorna används också mycket för olika aktiviteter. I en del byar finns nedlagda skolor som används för annan verksamhet och i övrigt används skolorna för andra verksamheter kvällstid. Tre större gymnastikhallar finns exempelvis på skolorna i Kiruna centralort och ordentliga gymnastiksalar, 18x36 m, finns i Svappavaara och Vittangi samt ett antal mindre gymnastiksalar i övriga skolor. I Kiruna centralort finns sporthall, simhall, fotbollshall med klättring och friidrott, gymnastikhall, ridhus samt två ishockeyhallar. Simbassänger inomhus finns också i Svappavaara, Vittangi, Karesuando och Abisko.

Det finns ett flertal stall för fler än en häst. En stor del av hästarna är islandshästar som vistas ute stor del av året. Stallarna finns i byar runt Kiruna. Inne i centrala Kiruna har kommunen byggt ut ridhuset år 2000. Verksamheten kan komma att behöva flyttas till följd av gruvbrytningen. I fördjupad översiktsplan för Kiruna centralort 2014 finns ett område norr om nya centrum avsatt för ridanläggning, golf, bågskyttebana.

I kommunen finns också ett flertal större anläggningar med polarhundar. Anläggningarna finns framför allt i Laxforsen, Kauppinen och Jukkasjärviområdet.

Släktforskning bedrivs i f.d. Hjalmar Falcks Hus där Kiruna Amatörforskarförening svarar för verksamheten. Samegården i Kiruna centralort är kontaktpunkt för samisk verksamhet och kultur. Kulturaktiviteter bedrivs i Bolagsskolan (Kulturskolan) och Östermalmsskolan. I Folkets Hus i Kiruna och Vittangi visas regelbundet teater och film. I Karesuando finns ett krigs- och bygdemuseum.

Stadshushallen i Kiruna centralort samt biblioteken fungerar också för sammankomster och utställningar av olika slag. Huvudbiblioteket finns i Kiruna på Föreningsgatan. I övrigt finns det filialbibliotek i Svappavaara, Vittangi och Karesuando. Kommunen har en bokbuss som besöker 43 byar runt om i hela kommunen.

Fritidsgårdar finns idag i Kiruna centrum (simhallens källare), i Nya Raketskolan i Kiruna samt i Svappavaara och Vittangi.

Musik, dans

Musikundervisning bedrivs i Vittangi, Svappavaara, Övre Soppero och Karesuando. Danslokaler finns i några restauranger i Kiruna centralort och i LKAB Fritids lokal "Petsamo". Dansmöjligheter finns även i sporthallarna i Svappavaara, Vittangi och Karesuando, Folkets Hus i Jukkasjärvi samt "Utmaningen" i Lainio.

Utomhusanläggningar

I Kiruna centralort finns en vintergrön fotbollsplan, utomhusbad, tennisbanor, ishockeyplaner och fotbollsplaner, banor för friidrott, slalombacke samt 5 elljusspår, skidspår för draghundar, slädhundspår,

skidororienteringsspår och elljusbelyst tävlings- och träningspår för elitåkare samt en skoterled runt hela centralorten. Elljusspåret används lika flitigt sommartid till löpning och promenader.

I de flesta byar finns isbanor med sarg, fotbollsplaner och elljusspår/motionsspår. Fler och bättre badplatser efterfrågas i byarna.

Ny skjutbana har anlagts vid 4:e kilometern längs Kurravaaravägen. Älgskyttebanor finns i flera byar. En pistolbana finns vid Luossavaara. Lokalisering av skjutbanor prövas enligt miljöbalken.

Slalombackar finns i Kiruna centralort, Abisko, Björkliden och Riksgränsen. Planer på utveckling av området kring Luossavaaras slalombackar finns i och med att ingen gruvhantering för närvarande pågår i området. En utvecklingsplan för hela Luossavaara friluftsområde har tagits fram i dialog med föreningar, och är antagen av kommunstyrelsen 2017-05-15 § 102. Planen lägger grunden för ett långsiktigt utvecklingsarbete av Luossavaaras alpinanläggning, Matojärvi och Varggropen och vandrings- och cykelleder i den stadsnära miljön, som utgör kärnan i kirunabornas välbesökta rekreativområde. Luossavaaras alpinanläggning är belägen på statlig mark som förvaltas av Statens fastighetsverk, SFV, och länsstyrelsen. Marken är utarrenderad till LKAB. Kiruna kommun behöver förvärva mark för framtida möjlighet till stugby och logi i direkt anslutning till skidbacken.

Golfbana finns i Kiruna centralort och i Björkliden. Förutsättningar för kanotslombana finns i Rautasälven och anläggningar för segelflygning i Pirttivuopio.

Det finns en enskild väg för biltester i närheten av flygfältet. Under många år har en biltillverkare haft testbana på Sautusjärvi. Det finns även en halkbana på sjön. Motorbanor är anmälningspliktiga enligt miljöbalken. Motorbana finns i Råttjedalen, som används för motorcykelträning och tävling samt folktrace. Skotertävlingar brukar anordnas vid Luossavaarabacken.

I fjällvärlden finns markerade vandringsleder, skoterleder, övernattningsstugor och vindskydd, områden för sommaruppställning av fiskearkar samt skotergarage och båthus i samlade grupper.

Stadsomvandling

Kiruna kommun står inför stora utmaningar i närtid men också inom de kommande 10 åren. Förutom de utmaningar som finns inom området kulturmiljöer finns också mycket kopplat till den nya centrumkärnan med tillhörande funktioner.

Kommunen har historiskt sett skapat sig ett gott rykte vad gäller kultur och kulturella uttryck. Här finns LKAB:s konstsamlingar initierade av Hjalmar Lundbohm, kommunens egna konst- och bildsamlingar, Kirunastipendiet samt ett för övrigt rikt konstliv där exempelvis Kiruna konstgille har varit och är en betydande aktör. Inriktningen barn och ungdom kommer också att ta sig uttryck i kommande nya lokaler för Kulturskolan och med eventuell flytt av byggnaden där musikföreningen Tusen Toner bedriver sin verksamhet.

Kultur- och utbildningsförvaltningens ambition är att fortsätta verka i samma anda. Ytterligare en dimension läggs till det lokala kulturlivet i och med att Länskonstmuseet etablerar sig i det nya stadshuset Kristallen.

För närvarande finns ett stort projekt beslutat vilket omfattar flera delar av den kulturella verksamheten i Kiruna centralort. Folkets Hus verksamhet, Folkbiblioteket samt Ungdomens hus kommer att flytta in i det kulturhus som ska byggas i Kirunas nya centrum. Det betyder att nuvarande lokaler i Folkets Hus, på Föreningsgatan och i simhallen avvecklas. Kommunen har också ett bildarkiv i en gammal banklokal på Föreningsgatan. Detta ska flyttas över till nya utrymmen i Kristallen och lokalen kommer därmed att avvecklas.

Kulturskolan har för närvarande lokaler i Bolagsskolan. Ny gymnasieskola, kulturskola och lärcentra för vuxna kommer att finnas i gemensamma lokaler norr om Kirunas nya centrum. På detta sätt kan personalens kompetens användas på ett bättre och effektivare sätt. Denna verksamhet kommer också att samordnas med ny grundskola och kulturhuset för att minska lokalytor.

Sedan många år använder sig Kiruna kommun av den s.k. 1 % - regeln. Den innebär i korthet att 1 % av kostnaden för ny-, om- och tillbyggnation ska gå till konstnärlig gestaltning i, på eller intill byggnaden.

Med GP2 (Gruvstadspark 2)-avtalet finns 21 mkr avsatta för konstnärlig gestaltning i de byggnader som ska ersätta funktioner som försvinner i den gamla stadskärnan. Tanken är att från objekt till objekt avgöra huruvida den konst som nu är på plats ska följa med till aktuell byggnad, till annat objekt eller om det ska investeras i ny konst. Detta är ett stort arbete, ansvaret för detta ligger hos Kultur- och utbildningsförvaltningen och lär pågå i ca 10 år.

Utöver den byggnadsspecifika konsten finns ett antal fria objekt utplacerade i nuvarande stadskärna. Det måste fattas ett beslut om, och vart dessa ska flyttas.

I och med stängningen av nuvarande stadshus kommer det att finnas ett behov av mellanlagring för byggnadsdetaljer som eventuellt ska återanvändas i kommande byggnader. Här är kontakt tagen med Region Norrbotten som har lämpliga lokaler i nuvarande Kiruna sjukhus.

Målet är att Kiruna ska ha ett modernt kulturliv med moderna funktioner i nya lokaler, men ändå ett kulturliv som bottnar i de starka traditioner Kiruna har som kulturstad.

Planeringsöverväganden – 5.2 Kultur och fritid

- Möjliggöra för alternativa utomhusanläggningar såsom utomhusgym, parkour m.m.
- I samband med flytt av verksamheter till nya centrum bör möjligheter för samordning ses över.
- 1 % av kostnaden för ny-, om- och tillbyggnation ska gå till konstnärlig gestaltning.
- En strategi för hantering av konst och dess placering i nya centrum bör tas fram.
- I strävan mot ett uthålligt samhälle bör det finnas avsättning av gödsel från alla stall. Det kan dock inte uppnås fullt ut, eftersom den odlade arealen inom kommunen är liten. Det är också önskvärt med tillgång till betesmark i anslutning till stall.

5.3 Naturvård

Omfattning och betydelse

Lokalbefolkningens och turisternas friluftsliv är, förutom rennärigen m.fl. näringar, i stor utsträckning beroende av tillgången på fri och oförstörd natur. Skogsmarkerna, fjällnaturen och djur- och växtlivet får inte skövlas och decimeras.

Framsynta naturvårdsåtgärder kommer sannolikt att få stor betydelse för Kirunas framtida välfärd. Ansvaret är stort också för kommande generationer.

Enligt miljöbalken ska stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär. Inom Kiruna kommun består nästan all mark utanför tätorterna och kommunikationszonerna av sådana områden, varför det inte går att särskilt ange dem på karta. Planeringen genomsyras dock av insikten av värdet med dessa områden. (MB 3:2)

Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt ska också enligt miljöbalken (MB kap 3:3) skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Områden som ska skyddas är:

- Områden med instabila produktionsförhållanden och ogynnsamma återväxtförutsättningar.
- Områden som inrymmer växt- och djurarter som är utrotningshotade.
- Urskogsområden samt rester av äldre skogsbestånd i hårt nyttjade omgivningar.

- Våtmarker med särskilda ekologiska värden.
- Viktiga häckningsområden och rast- och födolokaler för fåglar.
- Sjöar och vattendrag som har särskilt god vattenkvalité samt är viktiga reproduktionsområden och vandringsvägar för fisk och viktiga tillrinningsområden till andra ekologiskt känsliga områden.
- Områden med speciella klimatologiska förhållanden.

Allt detta finns representerat inom kommunen. Områden med instabila produktionsförhållanden och ogynnsamma återväxtförutsättningar utgörs av den fjällnära skogen, samt områden med naturligt försurade sjöar, vilket finns i Lainioområdet. I övrigt är nationalparkerna och de olika naturreservaten områden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt, då de innehåller urskogsområden och andra marker med särskilt känsliga djur- och växtarter.

Viktiga rastlokaler för fåglar finns också i fågelskyddsområdena i Kuttainen, Vittangi, Nedre Soppero, Svappavaara, Piijärvi, Parakka och Abiskodeltat m fl. Sjö med särskilt god vattenkvalitet är Torneträsk med sitt nederbördsområde. Kalix och Torne älvar samt Råstojaure utgör viktiga reproduktionsområden för fisk samt är viktiga tillrinningsområden till andra ekologiskt känsliga områden. Både Kalixälven och Torneälven är Natura 2000-områden. Palsmyrarna vid Torneträsk hållplats samt Tavvavuoma, utgör områden med speciella klimatologiska förhållanden. Tavvavuoma är ett utpekat Ramsarområde.

Lagstiftning

Naturvårdsområdet regleras i huvudsak i miljöbalkens kap 3 och 4 när det gäller naturresurshantering och i kap 7 när det gäller skyddsområden av olika slag. Både länsstyrelsen och kommunen kan bilda naturreservat. Beslut om bildande av naturreservat får inte stå i strid mot detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (PBL).

Riksintresseområden

Inom kommunen finns flera för naturvården riksintressanta områden enligt miljöbalken 3:6 och Natura 2000 MB 4:8 (se karta).

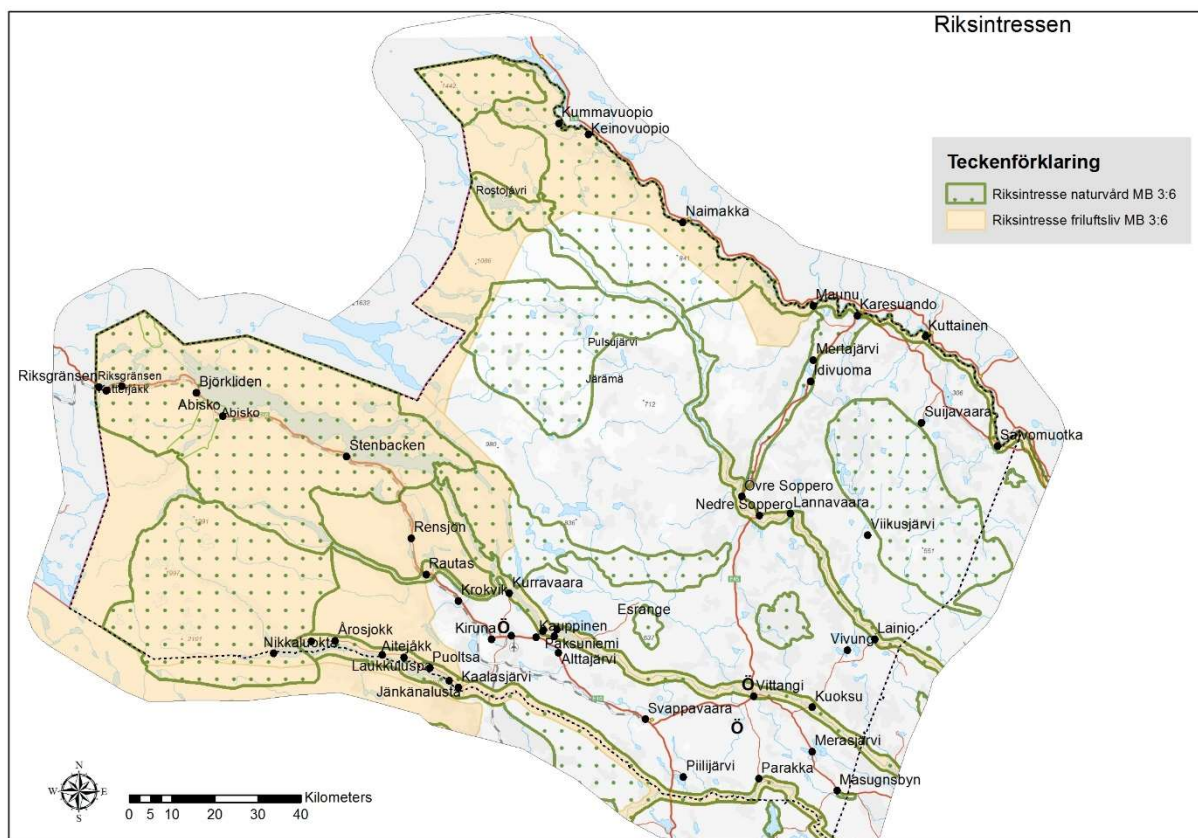

Bild 5.3.1 Riksintresse naturvård och friluftsliv

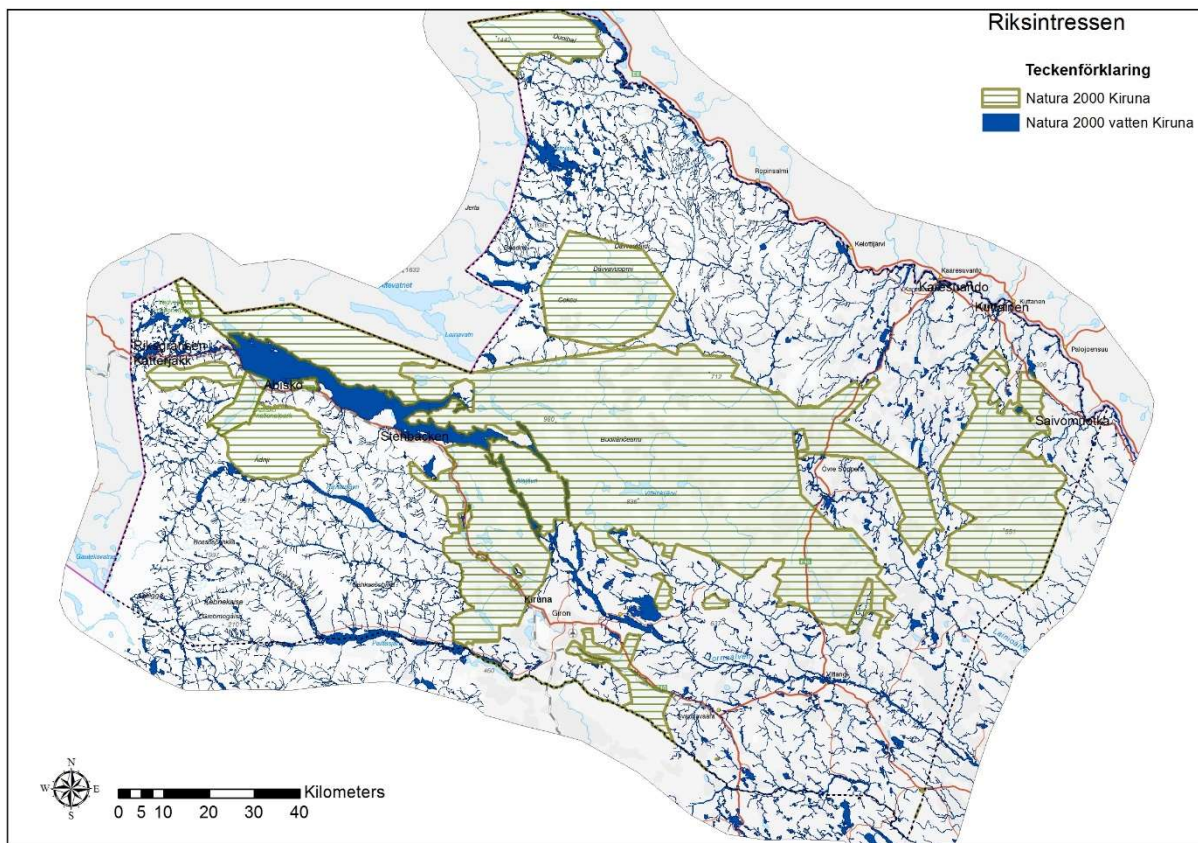

Bild 5.3.2 Natura 2000 mark- och vattenområden Kiruna kommun

Fjällområdena kring Kebnekaise, Torneträsk respektive Pältsa är av riksintresse. Kebnekaiseområdet är ett av landets praktfullaste högfjällsområden med Sveriges högsta fjäll. Dalgångarnas deltaland är botaniskt värdefulla områden som också innehåller värdefulla lokaler för vadare och andfåglar samt enstaka hotade arter. Torneträskområdet med Sveriges största fjällsjö har en fjällvärld med anslående och världsberömd landskapsbild med bl.a. Lappporten. Området är ett opåverkat fjällområde med hotade och sårbara djurarter och mycket rik flora. Inom området finns Abisko och Vadvetjåkka nationalparker, Stordalens och Abisko naturreservat samt delar av Rautas, Alajaure och Torneträsk-Soppero naturreservat. Pältsa är Sveriges nordligaste högfjällsområde med särpräglad och märklig natur.

Kalix, Torne, Lainio och Könkämä-Muonio älvdalar är också riksintressanta ur naturvårdssynpunkt. Kalix och Torne älvar hör till Europas största oreglerade vattendrag, och är också fortsättningsvis undantagna från vattenkraftsutbyggnad enligt miljöbalken. I älvdalarna finns hotade och sårbara arter och delvis rik flora och fauna. Vid Könkämä-Muonio älv finns växter med nordlig eller östlig huvudutbredningstygdpunkt, vilket skiljer älven från de flesta andra svenska älvar. Finsk forskningsstation finns i Kilpisjärvi. Älvdalarna är ofta flygstråk för flyttfåglar upp till häckningsplatserna. Älvarna och de flesta sjöar och vattendrag i kommunen är Natura 2000-områden.

Våtmarker av betydelse för fågellivet mm finns också inom kommunen. Söder om Pältsa fjällområde finns vårt lands enda egentliga tundraområde, och där finns fjällkedjans största dynfältsområde. I detta riksintressanta område ingår den internationellt betydelsefulla våtmarken Tavvavuoma, där också Sveriges förnämsta palsmyrsområde finns. Ramsarområden: Tavvavuoma, Mannavuoma och Pirttimysvuoma. Ripakaisenvuoma är också ett framstående exempel på en fågelrik myr som är av riksintresse.

Riksintressanta urskogsområden finns i Alajaure naturreservat och kring Vuolussjöarna samt på Rautasakara, som har urskog med högsta värde i urskogsinventeringen. Utökning utreds. I Pessinkiområdet finns också mycket opåverkad och värdefull urskog.

Inom det riksintressanta Pessinkiområdet finns också ett par utpräglade kanjons, s.k. kursudalar. Sällsynta naturtyper och ett flertal hotade arter finns i området, som är väsentligt opåverkat. Även i Masugnsbyns naturreservat finns en kursudal, lättillgängligt belägen invid vägen.

En intressant och spännande naturtyp av riksintresse utgör också ett åsnät och dynfält utmed väg 45 mellan Soppero och Karesuando. Detta är ett ovanligt långt och välutbildat stråk av lösa avlagringar från inlandsisen och dess avsmältning. Området utgör också ett märkligt gränzsomsområde mellan barr- och lövregionen med alpina inslag. Här förekommer en skogstyp, som i vissa delar skiljer sig från övriga nordsvenska skogstyper. Det kyliga klimatet tillsammans med lågt näringsutbud och återväxtsvårigheter har gynnat denna skogstyp.

Hela fjällområdet (enligt MB kap 4:2, område N6-N9, och MB kap 4:5, område N3-N5) är enligt miljöbalken (kap 4:1) av riksintresse med hänsyn till de naturvärden som finns i dessa områden.

Natura 2000 är ett av EU skapat nätverk med värdefulla naturområden som medlemsstaterna har ansvar för att skydda för framtiden. I Kiruna består områdena främst av befintliga nationalparker och naturreservat men även områden som har obrutet fjäll som enda skydd.

Värdena i Natura 2000-områdena beskrivs utförligare i miljökonsekvensbeskrivningen.

Övriga intressen

Statens jordbruksverk har inventerat ängs- och betesmark inom kommunen. Detta redovisas i del 2 i respektive bygd. Den inventerade ängs- och betesmarken bör inte bebyggas.

Skyddad natur

Nationalparkerna och naturreservaten är skyddade områden enligt miljöbalken kap 7. I Kiruna kommun finns två nationalparker, Abisko och Vadvetjåkka samt 11 naturreservat. Vissa naturreservat kallas

fjällurskogsreservat, FUR. Begreppet kom i samband med att de stora domänreservaten med fjällnära skog skulle omvandlas till naturreservat. Beslut med motivering och skyddsvärden samt riktlinjer finns för varje naturreservat och nationalparkerna. De naturreservat som har Natura 2000-status har även bevarandeplaner.

Nationalparkerna påverkas inte av planförslaget. Naturreservaten och fjällurskogsreservaten omfattar inga bebyggda områden förutom i byn Tuolpukka sydost om Nedre Soppero. Reservatsgränsen bör justeras så att byn inte ligger inom reservatet.

Tidigare förslag om att utveckla bebyggelsen genom att ta delar av naturreservatet för Abisko Naturvetenskapliga station har reviderats. En fördjupad översiktsplan ska tas fram för Abiskoområdet.

Länsstyrelsen utreder flera mindre områden för reservatsbildning. Dessa har en särskild benämning på plankartan (N2e).

Det finns flera mindre biotopskyddsområden, huvudsakligen i Svappavaara-Vittangibygden. Det är skogliga biotopskyddsområden beslutade av Skogsstyrelsen. Hänsyn tas vid lov- och planärenden.

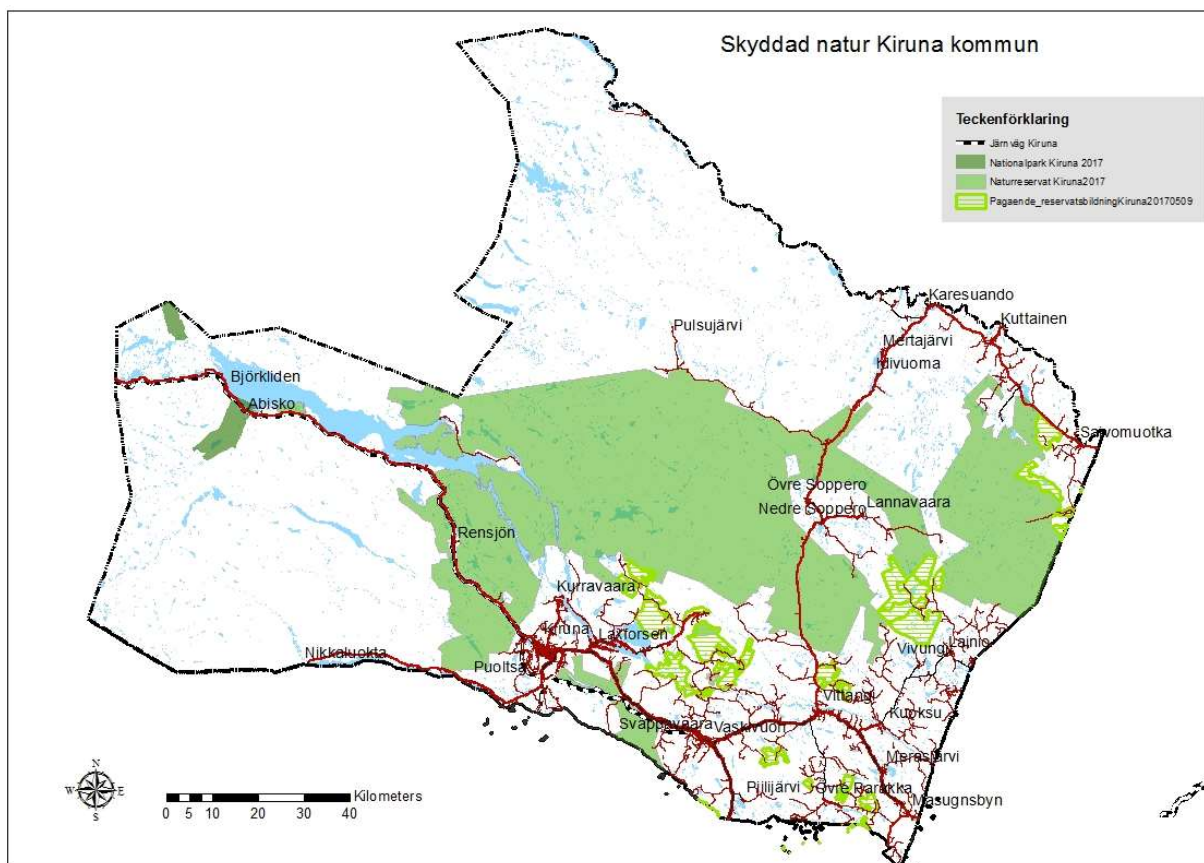

Bild 5.3.3 Nationalparker, naturreservat och pågående reservatsbildningar. Se även under bygder i del 2.

Abisko nationalpark

Abisko nationalpark bildades 1909. Den är länets mest besökta nationalpark. Den ligger söder om Torneträsk, i Kiruna kommun. Här hittar du den fjällbjörksklädda Abiskodalen omgiven av fjälltoppar. Abiskojåkka rinner genom dalgången och närmast turiststationen och naturum har det bildats en ravin där jåkken forsar fram. Kungsleden och flera andra leder går genom parken. Abisko nationalpark har en flora som är bland de artrikaste i fjällen. Djurlivet i nationalparken är rikt. Abisko nationalpark har Natura 2000-status.

Länsstyrelsen fastställde en bevarandeplan 2007. Bevarandeplanen är ett vägledande dokument för myndigheter, kommuner mm som kan komma att bli berörda vid eventuella bedömningar och prövningar vid exploatering eller andra åtgärder som kan skada Natura 2000-området. Den är ett underlag för hur området bör skötas för att bibehålla dess naturvärden samt en bedömning om ytterligare skydd (naturreservat, biotopskydd mm) är nödvändigt för att uppnå syftet med området. Den är också en informationskälla till markägare, brukare, exploitörer och allmänhet om Natura 2000-områdets speciella värden och vad som kan skada dessa. (Källa: Länsstyrelsen)

Vadvetjåkka nationalpark

Vadvetjåkka nationalpark bildades 1920. Vadvetjåkka är en ganska liten nationalpark om man jämför med övriga nationalparker i norrbottensfjällen. Den ligger i väglöst land och här finns Sveriges nordligaste glaciär. I norr gränsar Vadvetjåkka mot Norge och i väster och öster gränsar den mot djupa dalgångar med bäckar. Vadvetjåkka är uppkallad efter fjället med samma namn. Nationalparken ligger ganska nära Atlanten och får mycket nederbörd i form av både regn och snö. Största delen av parken är kalvfjäll med 1200 meter höga toppar. Mot söder övergår fjällmassivet i frodiga björkskogar och Njuoraeatnus deltaland, känt för sitt fågelliv och sina älgar. Inga anläggningar finns i parken.

Bevarandeplan se avsnitt bevarandeplan för Abisko nationalpark.

Abisko naturvetenskapliga station

Området är ett litet naturreservat kring Abisko naturvetenskapliga station som är avsatt för forskning.

Alajaure naturreservat

Alajaure är ett svårtillgängligt och värdefullt naturområde på gränsen mellan skog och fjäll. Området har ett rikt fågelliv. Det beror dels på områdets orördhet, dels på att här finns både fjäll- och skogsarter. Området har Natura 2000-status.

Aptasvare FUR

I reservatet är skogen gammal, med ett stort inslag av lövträd. Här finns en vidsträckt, urskogsliknande barrskog med ett stort inslag av björk och andra lövträd. Två tredjedelar av reservatet täcks av barrskog, medan resterande delar utgörs av myr, vatten, fjällbjörkskog och fjällhed. Skogen är gammal och har inte påverkats av modernt skogsbruk. Rosenticka och ostticka är två vedsvampar som visar på skogens orördhet. Området har Natura 2000-status.

Masugnbyns naturreservat

Den stora attraktionen i reservatet är en djup kanjon, utmejslad ur berggrunden av strida isälvar från inlandsisarna. Nu rinner en liten bäck på botten av kanjonen. På sidorna reser sig 50 meter höga klippstup. Området har Natura 2000-status.

Pauranki naturreservat

Syftet med reservatet är att bevara områdets värdefulla naturmiljö med dess opåverkade karaktär och biologiska mångfald. Skogar, våtmarker, vattendrag och andra ingående ekosystem ska ges förutsättningar att utvecklas naturligt. Syftet är även att motverka fragmentering av området och att de delar av reservatet som idag har lägre naturvärden ska utvecklas i riktning mot ett naturligt tillstånd.

Pessinki FUR

Hela området ligger på urberggrund, långt från den egentliga fjällkedjan i väster. På rik gabbro i nordöstra delen finns ett stort myrkomplex med den gula myrbräckan i massor vid kallkällorna. På lågfjällstopparna är det fjällhed. Skogarna präglas av att de ligger både östligt och nordligt. I norra delen av Pessinki breder fjällbjörken ut sig. I södra delen är det tall urskogar och i sydost mest gran.

Rautas FUR

Rautas Fjällurskog ingår som en länk i en kedja av naturreservat längs fjällranden. Hälften av områdets yta är bevuxen med fjällbjörkskog ur vilken många lågfjäll med fjällhed reser sig. På lägre partier breder vidsträckta myrmarker ut sig och i öster urskogsartade barrskogar. Reservatet är rikt på sjöar och avvattnas genom Kalix älv, Rautasättno och Torne älv. Djupa kursudalar med frodig vegetation skär på flera håll

genom landskapet. De mejslades en gång ut av vattenmassor från den smältande inlandsisen. Området öster om Bergfors är botaniskt intressant. Där förekommer det sällsynta gräset venhavre.

Rautusakkara naturreservat

Rautusakkara omfattar lågfjället Sattavaara och sjöarna Sattajärvi och Rautujärvi. Naturreservatet är ett svårtillgängligt bergsområde med tall- och granurskogar. Östra delarna av området utgörs av ett stort våtmarksområde med höga naturvärden.

Stordalen naturreservat

Naturreservatet ligger vid Torneträsk. I Stordalens småsjöar och myrmarker finns ett rikt fågelliv med en del sällsynta arter. Området är av mycket stort vetenskapligt intresse för internationell forskning. På snöfattiga myrar i området är det permafrost, vilket innebär att jorden är frusen året om. Där kan man se så kallade palsar, bruna kullar av frusen torv som tryckts upp ur marken.

Torneträsk-Soppero FUR

Torneträsk-Soppero fjällurskog är Sveriges näst största naturreservat. Barrskogen domineras av tall i väster och gran i öster. Här finns också vidsträckta fjällbjörkskogar och myrområden med mycket rikt fågelliv och välutbildade palsar, torvkullar med ständig tjäle. Andra är aapamyrar med kilometerlånga myrsträngar genom lösa starrkärr. I södra delen ligger det stora myrområdet Ripakaisenvuoma med sina väldiga rostfärgade järnockrautfällningar och sin rika förekomst av den vackra gula myrbräckan.

Vinkkakoski naturreservat

I Vinkkakoski finns urskogsartad blandskog där de vanligaste träden är gran och björk. I naturreservatet ingår forssträckan Vinkkakoski i Kalixälven, våtmarksområden samt barrblandskog med gran och tall. Vinkkakoski är ett litet naturreservat som utgör en mindre del av ett större sammanhängande område med mycket höga naturvärden.

Pågående utredningar om nya naturreservat

Inom Svappavaara-Vittangibygd, nordöst om Pessinki och inom Jukkasjärvibygden pågår utredningar om ett flertal nya mindre reservat. Se även under bygder i del 2.

Naturreservatsklass

Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen har gjort naturinventeringar i kommunen. I områden med höga naturvärden av naturreservatsklass ska naturinventering göras vid detaljplaneläggning. Vid lovärenden bör de naturvärden som inventerats av länsstyrelsen/Skogsstyrelsen beaktas. Se även under bygder i del 2.

Lokala naturvårdsobjekt

Skogsstyrelsen har inventeringar över nyckelbiotoper, sumpskogar och naturvärdesobjekt. En annan inventering som kan vara värd att nämna är Vägverkets projekt om artrika vägkanter.

Det finns ett antal objekt inom kommunen med särskilt artrik och hänsynskrävande flora.

Särskild naturvårdshänsyn

Markslitage har uppträtt i den nordliga delen av fjällområdet. Terrängkörning med fyrhjuling på barmark får endast ske inom rennäringsområdet. Varje sameby har en plan för spångning över känsliga markområden. Terrängkörningsförbud med snöskoter gäller norr om Torneträsk. I norra delen av kommunen får skoter endast framföras på markerade leder. Länsstyrelsen har reglerat trafiken i Abisko och Kebnekaiseområdet. Stordalen och Alajaure naturreservat har också reglering av skotertrafiken. Inom renbetesområdet råder tillfälliga förbud för att skydda rennäringsområdet. Skoterförbud råder i Vassivagge för att tillgodose friluftslivets behov, framför allt skidåkning.

Våtmarksinventering, VMI

Inventeringen är en del av en landsomfattande inventering av Sveriges våtmarker som genomfördes under åren 1995-2004. Den samlade kunskapsbasen utgör ett underlag för prövning av ärenden som berör våtmarker. Naturvärdesklassningen har gjorts i en fyrgradig skala där klass 1 objekt har mycket höga naturvärden och klass 4 objekt är starkt påverkade objekt som saknar naturvärden. Våtmarker med höga naturvärden ska inte bebyggas.

Planeringsöverväganden - 5.3 Naturvård

- De stora mark-och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp skyddas genom att bebyggelse och annan exploatering av större omfattning förläggs intill redan etablerade områden och utmed kommunikationslederna.
- Inom de ekologiskt särskilt känsliga områdena finns redan skydd i form av nationalparker, naturreservat och fjällurskogsreservat. En stor del av kommunens yta berörs av olika skydd. Torneträsks nederbördsområde är skyddat mot avloppsutsläpp utöver den nivå som gällde 1974 enligt miljöskyddslagens § 8.
- Hänsyn till riksintresseområdena måste tas vid all planering och utbyggnad så att riksintressena inte påtagligt skadas.
- Skjutfältet vid Esrange har områdesbestämmelser.
- Alla stränder och sjöar och vattendrag av någon betydelse har 100 m strandskydd, inom vilket man inte får bygga om inte särskilda skäl föreligger. Enbart i Vistasväggi finns utökat strandskydd. Landsbygdsutveckling i strandnära läge, LIS-områden, finns i del 2.
- Täktillstånd bör inte ges inom de mest skyddsvärda delarna av åsarna utmed vägen Soppero-Karesuando. Skogsbruk i detta område samt inom en zon på ca 300 m bredd utmed älvdalarna bör bedrivas med stor naturvårdshänsyn, vilket Skogsstyrelsen bör beakta i sin tillståndsgivning.
- Risk för markslitage bör beaktas i planeringen. Mineralprospektering innebär i regel samrådsskyldighet enligt MB 12:6 med länsstyrelsen. Länsstyrelsen föreskriver försiktighetsmått som även bör beakta markslitagerisken.
- I områden med höga naturvärden av naturreservatsklass samt inom områden med riksintresse naturvård ska naturinventering göras vid detaljplaneläggning. Vid lovärenden bör de naturvärden som inventerats av länsstyrelsen/Skogsstyrelsen beaktas.
- Hänsyn till Skogsstyrelsens biotopskyddsområden och nyckelbiotoper samt skogens kulturmiljövärden ska tas vid lov- och planärenden.
- Den inventerade ängs- och betesmarken bör inte bebyggas.
- Våtmarker med höga naturvärden ska inte bebyggas.
- Mål 15 i Agenda 2030 handlar om att skydda, återställa och främja ett hållbart utnyttjande av ekosystem på land och i sötvatten, exempelvis att hållbart bruka skogar och hejda förlusten av biologisk mångfald.

5.4 Friluftsliv

I Kiruna kommun är närheten till natur och friluftsliv en del av kommunens identitet. Möjligheterna till friluftsliv är en viktig grund för både boende och näringsliv i kommunen.

I kommunen finns många olika intressen som gör anspråk på marken; bostäder, rennärning, skogsbruk, vindkraft, besöksnäring och utövande av många olika former av friluftsliv. Den infrastruktur och service för friluftsliv som finns för boende i kommunen är också viktig för besökare och besöksnäring.

Folkhälsomyndigheten har delat in friluftslivet i fem huvudsakliga typer:

1. Storslagen miljö-friluftslivet – längre turer, orört
2. Fysiska friluftslivet – t.ex. springa i naturen
3. Vetenskapligt friluftsliv – t.ex. fågelskådning
4. Nytt-friluftslivet – plocka svamp, bär m.m.
5. Sociala friluftslivet – syfte att umgås

En minsta gemensam nämnare kan vara naturkontakt. Möjlighet till naturkontakt bör finnas i allas närmiljö.

Kiruna kommun har även att förhålla sig till de tio nationella mål för friluftspolitiken som fastställdes år 2012. Naturvårdsverket är samordnande myndighet för dessa tio mål men en rad andra myndigheter deltar i arbetet.

De tio nationella målen är:

1. Tillgänglig natur för alla
2. Starkt engagemang och samverkan
3. Allemansrätten
4. Tillgång till natur för friluftsliv
5. Attraktiv tätortsnära natur
6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet
8. Ett rikt friluftsliv i skolan
9. Friluftsliv för god folkhälsa
10. God kunskap om friluftslivet

Tillgången och tillgängligheten till natur för friluftsliv, rekreation och avkoppling har visat sig ha stor betydelse för människors hälsa och välmående. Det är därför särskilt viktigt att kartlägga områden av betydelse för olika former av friluftsliv och att friluftslivets intressen vägs mot andra intressen, exempelvis exploatering för bebyggelse, rennärning, skogsbruk och gruvnäring i den fysiska planeringen. Särskilt viktigt är att det finns bostadsnära angränsande naturområden och mindre grönytor insprängda i bebyggelsen vilket har stor betydelse särskilt för grupper som inte alltid tar sig så långt på kort tid som barn, funktionsnedsatta, äldre och sjuka.

Intill skolor kan skolskogar utgöra ett viktigt inslag i undervisningen, speciellt om natur och djurlivet men även för friluftsliv. Skolskogar kan med fördel läggas in i planeringen av nya skolområden.

En friluftsplän skulle kunna identifiera områden av betydelse för friluftslivet och dess förutsättningar i kommunen. Den kan tydliggöra politiska ställningstaganden för friluftslivets hantering i efterföljande planering och lovgivning samt tydliggöra ansvarsfördelning och resursbehov. Den kan också spela en viktig roll för att tillgängliggöra friluftslivet för alla, inte minst i tätortsnära områden.

Friluftslivet kan påverka naturen negativt genom att fler besökare kan leda till ökat slitage på mark och anläggningar eller störningar för t.ex. rennärningen. Underhåll av anlagda åretruntleder, skoter- och vandringsleder är viktigt så att människor nyttjar dessa för att minimera skador på markvegetationen. Påverkan kan vara genom nedskräpning och mer avfall som måste tas om hand, ökad skotertrafik och andra sätt att färdas i terräng som blir allt mer populära (t.ex. terrängcykling, heliski, olika former av tävlingar som lockar många människor till en begränsad yta m.m.).

Planeringsöverväganden - 5.4 Friluftsliv

- I planering och byggande ska en målsättning vara att natur och grönytor finns inom en radie på 300 meter från bostäder samt inom en radie på 200 meter när det gäller skolor, vård och omsorg.
- Gröna stråk ska så långt möjligt anläggas som binder samman bostadsområden med omgivande natur- och friluftsområden.
- När det gäller skolans yttre miljö bör närheten till natur- och grönområden också prioriteras.
- Det bör finnas grönområden med god tillgänglighet i direkt anslutning till ett nytt sjukhus.
- Människors tillgänglighet till natur- och friluftsområden bör beaktas i kommunens trafikstrategi, gång- och cykelprogram samt kollektivtrafikprogram.
- Naturområden som har stor betydelse för olika former av friluftsliv, rekreation och turism bör kartläggas.
- En kommunal friluftsplän bör tas fram, till detta arbete kan LONA-medel sökas genom länsstyrelsen.
- Agenda 2030 mål 11 vill se en universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser för alla.

5.5 Kulturmiljö

Kulturmiljön är i princip hela den miljö som människor format genom tiderna som vittnar om människors liv och villkor. Kulturmiljön synliggör vår historia och spåren kan vara alltifrån bebyggelse och fornlämningar till stora landskapsavsnitt; byar och odlingslandskap, städer, industrilandskap eller skogsområden. I Kiruna kommun finns en bredd av kulturmiljöer som skildrar olika berättelser och historier. Kulturmiljön skyddas genom olika lagar men det största skyddet för en kulturmiljö är kunskap, förståelse och intresse.

Lagstiftning

Kulturmiljöer med höga värden av allmänt intresse ska värnas av det offentliga i enlighet med gällande lagstiftning. Den bebyggda miljön hanteras i olika lagar och förordningar. Till de ur kulturmiljösynpunkt viktiga hör kulturmiljölagen, miljöbalken samt plan- och bygglagen.

Kulturmiljölagen (SFS nr 1988:950)

Kulturmiljölagen är den centrala lagen för kulturmiljövården. Lagen innehåller bland annat bestämmelser för skydd av värdefulla byggnader som byggnadsminnen (3 kap KML) liksom fornlämningar (2 kap KML) och kyrkliga kulturminnen (4 kap KML). Lagen uppdaterades vid årsskiftet 2013-2014 vilket framför allt berör fornlämningar, där lämningar yngre än 1850 inte längre per automatik räknas som fornlämningar.

Byggnadsminnen

De mest värdefulla byggnaderna i Sverige skyddas som byggnadsminnen. I Kiruna tätort finns två byggnadsminnen enligt kulturmiljölagen 3 kap. Hjalmar Lundbohmsgården flyttades under 2017 och för Jerusalem pågår diskussioner hur den ska behandlas, om och på vilket sätt den skulle kunna flyttas. Två byggnader i Kiruna har förlorat sin byggnadsminnesstatus på grund av stadsomvandlingen, det är Kiruna järnvägsstation och Kiruna stadshus. I Abisko skyddas Abisko Östra station som byggnadsminne.

I Masugnsbyn ligger gamla bruksgården, Masugnsbyns hembygdsgård, med tillhörande ekonomi- och industribyggnader. Bruksgården förklarades som byggnadsminne enligt 1942 års lag men då lagar skrivits om har denna fallit mellan stolarna. Länsstyrelsen utreder för närvarande om bruksgården i Masugnsbyn har sådana höga kulturhistoriska värden att den fortfarande ska vara byggnadsminne och därmed skyddas av kulturmiljölagen. Tills beslut fattas av länsstyrelsen ska bruksgården hanteras varsamt och restriktivt. Bruksgården ägs av Kiruna kommun. Byggnaden är i behov av renovering.

Alla kyrkobyggnader och kyrkotomter byggda eller anlagda före 1940 skyddas som kyrkliga kulturminnen. Kiruna kyrka kommer att flyttas kring 2025-26 och för krematoriet i Kiruna kommer beslut av länsstyrelsen behöva fattas hur den ska hanteras. Arbete pågår med att se över hur den nya kyrkomiljön vid nya Kiruna centrum ska se ut.

I Kiruna finns även statliga byggnadsminnet Malmbanan som skyddas av förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen. Malmbanan har haft stor betydelse för Sveriges industriella utveckling och är en viktig del av länets industri- och teknikhistoria. Följande byggnader och miljöer ingår i byggnadsminnet: Torneträsk transformatorstation, Stenbackens stations omformarstation, Kaiseniemi banvaktstuga 512, Kaisepakke station inom ett avgränsat område, Solbacken banvaktstuga 522, Tornehamn banvaktstuga 532, Kopperåsens station inom ett avgränsat område och del av Vassijaure transformatorstation.

Fornlämningar och fornvårdsmiljöer

Kända fornlämningar inom kommunen uppgår till tusentals. De är samtliga skyddade enligt kulturmiljölagen, kända såväl som okända. Stora ytor inom kommunen är inte inventerade. Inom länsstyrelsens Forntid i Norrbotten vårdas 82 kulturhistoriska platser i länet. Här berättas länets kulturhistoria från stenåldern och fram till det som kan kännas som igår. 14 fornvårdsmiljöer ligger i Kiruna kommun och ansvaret för deras skötsel ligger hos länsstyrelsen. De utvalda platserna är skyltade och/eller markerade i terrängen. Skötseln av platserna utförs av entreprenörer, markägare och ideella föreningar och den kan till exempel bestå av röjning, slåtter och spångning.

De 14 fornvårdsmiljöerna är följande: Masugnsbyns fornlämningsområde, Idivuoma stenvalvsbroar, Vivungi fångstgropar, Rounala forna kyrkas fornlämningsområde, Läppäkoski lämningar, Pahtavaara koppargruvas lämningar, Tornehamn rallarsamhälles lämningar, Svappavaara järn- och koppargruvas lämningar, Riskgränsens lokstallsruin, Sjängeli koppargruvas lämningar, Rallarvägens materialtransportväg, Louteenkoski härdar, Vuontisjärvi boplatz och Ryssäjoki fångstgropar.

Lokstallsruinen i Riksgränsen skyddades som fornlämning fram till ändringen av kulturmiljölagen 2013-2014, då ruinen är yngre än 1850. En del av ruinen byggs in som en del av ett nytt hotell som står färdigt i mars 2018. Ruinen skyddas i detaljplan.

Miljöbalken (1998:808)

Mark- och vattenområden som har betydelse ur allmän synpunkt på grund av områdenas kulturvärden, ska så långt möjligt skyddas. Balkens kapitel 3 och 4 behandlar områden som bedöms vara av riksintresse, däribland kulturmiljöer.

Riksintresse

Riksintressen för kulturmiljövården är ett urval av miljöer som ska representera hela landets 10 000-åriga historia från stenålder till nutid. I dessa områden ska kulturmiljövårderna beaktas vid förändring och planläggning av mark. Områden, som är av riksintresse, ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön (MB 3:6).

Åtta områden inom Kiruna kommun är skyddade som riksintresse för kulturmiljövården: Svappavaara, Vivungi, Kiruna, Jukkasjärvi, Rautasjaure, Torneträskområdet, Råstojaure och Masugnsbyn.

Spår av tidigare jägarfolk och den samiska kulturen är ett av landets största sammanhängande fångstgropssystem som finns i Vivungi. Runt Rautasjaure och Råstojaure finns miljöer som belyser äldre samisk kultur och religion. I Jukkasjärvi finns spår från nybyggartiden, med kyrka och marknadsplats, som illustrerar statsmaktens strävan att på 1600-talet hävda svensk besittningsrätt i lappmarken.

Riksintressanta objekt som redovisar rallarepoken kring sekelskiftet är hela området runt järnvägen från Abisko till Riksgränsen. Järnvägsbygget var ett svenskt-norskt samarbete under unionens sista år och innebar en teknisk prestation i svår terräng och hårt klimat. Längs vägen mellan Abisko och Riksgränsen finns lämningar av flera slag. Som exempel kan nämnas lokstallsruinen och husgrunderna i Riksgränsen. I Tornehamn finns den gamla rallarkyrkogården och gamla husgrunder från det samhälle som låg där under rallartiden.

Järnvägen blev Sveriges första elektrifierade längre bana, vilket de stora stationshusen i bl.a. Torneträsk, Abisko och Vassijaure med sina transformatorstationer vittnar om.

Flera spår efter malmhantering finns i kommunen. Svappavaara har brukslämningar från 1600-talet, inslag av jordbruksbebyggelse samt det moderna gruvarbetarsamhället från 1960-talet. Spår efter hanteringen i Masugnsbyn är också riksintressanta och utgör början på den industriella järnhanteringen i Norrbotten. Vidare är gruvberget Kirunavaaras profil samt bebyggelsen i bolagsområdet och SJ-området m.m. i Kiruna centralort av riksintresse.

Stadsomvandlingen i Kiruna tätort påverkar kulturmiljön och riksintresset

Kiruna kommun har överenskommit med LKAB, i ett civilrättsligt avtal från 2011, om byggnader som ska flyttas. Enligt detta avtal ska följande byggnader flyttas på bekostnad av LKAB: Hjalmar Lundbohmgården, Kiruna kyrka, Länsmansbostaden, Ingenjörsvillan, flerbostadshuset B5, Svedbergiska huset B55, upp till 12 stycken ”bläckhorn” från kvarteren Fjällsippan/Fjällbruden och ett bevarat hus i kvarteret Vagntipparen 4. De första sju byggnaderna som flyttades under 2017 var Hjalmar Lundbohmgården, Ingenjörsvillan, arbetarbostaden B5, tre bläckhorn samt Länsmansbostaden. Efter omfattande undersökningar har det visat sig att Bolagshotellet inte är möjligt att flytta. Därmed måste byggnaden rivas. Förutom Länsmansbostaden, som flyttats ned mot nya Kiruna centrum, har övriga byggnader flyttats till Luossavaara för att där bilda en ny kulturmiljö.

Olika omständigheter har medfört att avtalet mellan Kiruna kommun och LKAB behöver revideras. Bland annat berörs inte alla byggnader i avtalet av gruvbrytningen. Då den kulturmiljöanalys (DIVE etapp 2) som genomförts efter 2014, tagit ett helhetsgrepp på stadens kulturmiljövärden, har det också blivit tydligt att det tidigare urvalet inte är tillräckligt för att kunna representera riksintresset.

Våren 2017 startades därför ett arbete mellan länsstyrelsen, LKAB och Kiruna kommun för att se över vilka byggnader med kulturhistoriskt värde, som påverkas av utbrytningen av huvudnivån KUJ 1365, som har sådana värden att en flytt rekommenderas. Val av byggnader utgår från kulturhistoriskt värde, byggnadens skick, framtida brukare, framtida placering och när i tid de påverkas. Kulturmiljöanalys DIVE används i denna process som ett underlag. Byggnaderna som väljs ska representera hela Kirunas historia och de tre ursprungliga stadsplanerna.

Plan och bygglagen (2010:900)

Krav på hänsyn till kulturmiljön finns också i plan- och bygglagen. Förvanskningförbud och varsamhetskrav kan ställas på särskilt värdefulla byggnader och bebyggelseområden. Särskilt värdefulla byggnader är sådana som är särskilt värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synvinkel. Särskilt värdefulla byggnader får inte förvanskas varken invändigt eller utvändigt.

Världsarv enligt Unesco

I Kiruna kommun finns ett världsarv, Struves meridianbåge. Ett världsarv är en särskilt värdefull kultur- eller naturmiljö som visar människans eller jordens historia. Struves meridianbåge består av 265 mätpunkter i tio länder. Mätningarna pågick 1816–1855 under ledning av den tyskfödde astronomen Wilhelm Struve med syftet att bestämma jordens form. 34 av de 265 punkterna är sedan juli 2005 upptagna på Unescos världsarvslista. Punkterna är markerade genom borrarade hål, ristade kors, stenkummel eller obelisker. I Kiruna kommun finns en punkt på berget Tynnyrilaki. Tre andra punkter finns i Sverige: i Haparanda, Övertorneå och Pajala. Det pågår ett arbete mellan de berörda kommunerna, länsstyrelsen och lantmäteriet att ta fram en förvaltningsplan för världsarvet. Denna ska vara klar under 2018.

Pågående och avslutade inventeringar

Norrbottens kulturmiljöprogram

Länsstyrelsen i Norrbotten har tagit fram ett gemensamt program för kulturmiljövården i länet. Programmet ska bland annat användas för att prioritera olika insatser för att bevara och dokumentera eller tillgängliggöra länets kulturarv och kulturmiljö under åren 2010-2020. Programmet är tänkt att fungera som planeringsunderlag för kommuner och kulturmiljövården och även ligga till grund för olika insatser för regional utveckling.

Programmet pekar ut ca 220 värdefulla kulturmiljöer som är valda ur ett regionalt och nationellt perspektiv. 27 av dessa miljöer finns i Kiruna kommun; Övre Soppero, Jukkasjärvi, Kaalasjärvi, Kattuvuoma, Kiruna, Kuoksu, Könkämä älvs fjällägenheter, Läppäkoski, Louteenkoski, Masugnsbyn, Nedre Parakka, Nikkaluokta, Puoltsa, Rautasjaure, Rensjön, Råstojaure, Rounala, Sjangeli, Svappavaara, Torneträskområdet, Treriksroset, Tynnyrilaki, Vierruohkka, Viikusjärvi, Vivungi, Vuontisjärvi samt Vuoskojaure.

Bevarandeplan och kulturmiljöprogram

Kiruna kommun har en bevarandeplan från 1984. Syftet med den var att få en övergripande syn på bevarandefrågorna i hela tätorten för att ha som underlag för fysisk planering och bygglovhantering. Bevarandeplanen pekar ut byggnader och miljöer som bör skyddas, och många byggnader blev efter denna också skyddade i detaljplan.

Bevarandeplanen fokuserar på den äldre bebyggelsen men sedan 1984 har synen på vad som anses vara kulturhistoriskt värdefullt förändrats till att omfatta även modernare byggnader. Kiruna har fin arkitektur från 1950-talet och framåt som också har kulturhistoriskt värde och där förändringar inte får ske som förvanskar detta.

Kiruna stad står även inför stora förändringar som påverkar bebyggelsen, varför en ny uppdaterad kulturmiljöplanering behövs. Även kommunens andra samhällen, byar och områden behöver inventeras och sammanställas i ett kulturmiljöprogram. Det nya kulturmiljöprogrammet kommer därför att bli kommunövergripande och innefatta byarna och större samhällen vilka tidigare saknat en samlad inventering av kulturvården. En planering för hur programmet ska var upplagt och på vilket sätt och i vilken ordning programmet ska tas fram bör påbörjas snarast.

Kulturmiljöanalys DIVE

2008 gjordes första delen av en kulturmiljöanalys i Kiruna stad på grund av påverkan av gruvbrytningen. 2014 var andra och avslutande delen klar. Det övergripande målet var att ta fram underlag och redskap för att säkerställa att Kirunas kulturarv blir en resurs i det framtida Kiruna. Kulturmiljöanalysen är gjord enligt en metod som heter DIVE. En viktig del av innehållet i denna rapport utgörs av värderingar av och rekommendationer för den bebyggelse och de kulturmiljöer i Kiruna tätort som påverkas av gruvbrytningen. En slutsats är också att fler byggnader och andra slags byggnader än de redan beslutade bör flyttas. Kulturmiljöanalys DIVE används i kommunens planering och vid hantering av områden som påverkas.

Kulturvården

Inventering av kulturvården i staden görs innan en byggnad rivs för att se om det finns vissa värden som bör tas till vara. Detta är gjort inför rivningen 2017 av det forna byggnadsminnet Kiruna järnvägsstation där armatur och smidesdetaljer är bevarade. Bevarade kulturvården bör sedan återbrukas i nya Kiruna, i järnvägsstationen i nytt centrum, eller bevaras på annat sätt. En inventering och arbete med kulturvården i Kiruna stadshus pågår. Inventering finns även för Kiruna kommuns verksamhetslokaler som påverkas och kommer rivas. Där finns det utpekade kulturvården som bör flyttas med till ny byggnad med samma funktion. För nya räddningstjänsten har inventeringen inneburit att vissa kulturvården tas med.

Dokumentation

Dokumentation av de byggnader och miljöer som påverkas i Kiruna tätort pågår i Gruvstadspark 1 (GP1)-området och färdigställs under 2017. Arbetet kommer avslutas med en utställning 2018. Diskussioner mellan LKAB och kommunen hur dokumentationen ska gå till i GP2 pågår. En dokumentation av Masugnsbyns hembygdsförening tas fram genom en vård- och underhållsplan.

Planeringsöverväganden - 5.5 Kulturmiljö

- Ett kommunövergripande kulturmiljöprogram bör upprättas.
- Byggnader med kulturhistoriskt värde i Kiruna tätort som flyttas på grund av stadsomvandlingen bör skyddas i detaljplan.
- Kulturvärden är viktiga att beakta i stadsomvandlingen och en strategi bör tas fram för återbruk av kulturvärden. Kiruna kommun bör verka för att byggnadsminnet Jerusalem flyttas samt att ytterligare kulturhistoriskt värdefulla byggnader i Kiruna stad skyddas som byggnadsminnen nu när två byggnadsminnesskydd har tagits bort. En aktuell byggnad kan vara gamla brandstationen om den flyttas.
- Kommunen bör arbeta för att få Kiruna gamla brandstation flyttad och skyddad som byggnadsminne. Byggnaden har ett mycket högt kulturhistoriskt värde och är en av stadens symbolbyggnader. Byggnaden bör användas för offentlig verksamhet såsom café och skulle fungera bra som stadsmuseum. I Kiruna saknas ett samlat ställe att berätta om Kirunas spännande historia. Byggnaden bör få en synlig friliggande placering, t.ex. i stadsparken.
- Hjalmar Lundbohmsgården har flyttats till Luossavaara och ska vara tillgänglig för allmänheten. Kommunen bör vara en aktiv part i det fortsatta arbetet efter flytten.
- Bruksgården i Masugnsbyn bör underhållas och driften säkerställas. En vård- och underhållsplan är påbörjad. Syftet med en vård- och underhållsplan är att skapa långsiktiga förutsättningar för arbetet med skötsel, underhåll och framtida planering med prioriteringar mellan olika åtgärder samt att sammanställa tillgänglig baskunskap på ett överskådligt sätt.
- Kulturmiljölagen uppdaterades vid årsskiftet 2014 och lämningar yngre än 1850 räknas inte längre per automatik som fornlämningar. Detta gäller t.ex. hela Malmbanans lämningar. De utpekade miljöerna kan därför komma att förändras. Kommunens ståndpunkt är att även om ett område inte skyddas som fornlämning är platsen fortfarande värdefull. Alla fasta fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen, vare sig de är kända eller inte.
- Arkeologisk utredning föreslås i områden med många kända fornlämningar och kulturlämningar, men även vid större exploateringar. Utredningen bekostas av kommunen/exploatören enligt KML 2 kap 11 §. Vid alla byggen och andra markgrepp som planeras inom 150 meter från en fornlämning ska samråd ske med länsstyrelsen enligt kulturmiljölagen, KML 2 kap 10 §. Länsstyrelsen bedömer om fornlämningen berörs. Om fornlämningen påverkas krävs arkeologisk undersökning enligt KML 2 kap 12-13 §.
- Rörande Rallarvägen så har kommunen ett samarbete med länsstyrelsen, Narviks kommun, Trafikverket och inblandade verksamheter längst sträckan. Syftet är att se över skötseln av Rallarvägen och hitta ett varaktigt underhåll. Kiruna kommun bör verka för att Rallarvägen sköts och underhålls och blir ett attraktivt besöksmål.
- Hänsyn till utpekade kulturhistoriska värdefulla områden ska beaktas i all planering. Riktlinjer för hur ny bebyggelse ska anpassas till den lokala bebyggelsestraditionen bör utformas. Hänsyn till riksintresseområdena måste tas vid all planering och utbyggnad så att riksintressena inte påtagligt skadas.
- Inom områden av riksintresse för kulturmiljövården ska kulturmiljövårderna beaktas vid förändring och planläggning av mark och skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada

kulturmiljön (MB 3:6).

- Vid översyn av riksintresse för kulturmiljö i Svappavaara bör övervägas om Ralph Erskines Ormen Långe ska ingå i riksintresset, speciellt med hänsyn till att andra Erskinebyggnader snart försvinner i Kiruna.
- Alla världsarv ska ha en förvaltningsplan. Det finns inte för Struves meridianbåge, men sedan 2015 pågår samarbete mellan länsstyrelsen, lantmäteriet och de fyra kommunerna att ta fram en sådan. Den planeras att vara klar att antas av kommunerna tidigt under 2018. Kommunerna har ansvar för sin punkt. Punkterna skyddas även som fornlämningar enligt kulturmiljölagen och är upptagna i Norrbottens kulturmiljöprogram. Ett av målen med förvaltningsplanen är att sprida kunskapen om världsarvet. Kommunen bör sträva efter att sprida kunskap om världsarvet och se till att punkten tas om hand.

6. Kommunikationer

Sjätte kapitlet tar upp planeringsöverväganden för kommunikationer och infrastruktur i form av väg, järnväg, buss- och båttrafik, flyg, samt bredband och IT-infrastruktur. Planeringsöverväganden tar bland annat upp behovet av cykel- och gångbanor i kommunen, upprustning av väg E10, E45, 870 och 395, ny dragning av E10 runt Kiruna, förväntad ökning av malmtransporter på järnväg, förlängning av flygfältets landningsbana, utveckling av forskning och testverksamhet kopplat till infrastruktur, bredband- och IT-struktur i kommunen, centrumnära placering av resecentrum. Trafiken med långträdare förväntas också öka varför det finns ett behov av terminaler, rastplatser och långtradarstopp.

6.1 Inriktningen för trafikplaneringen i Kiruna kommun

Trafikplaneringen i Kiruna kommun har sin utgångspunkt i kommunens trafikstrategi som antogs av kommunfullmäktige år 2014. Trafikstrategin anger i korthet hur kommunen avser att tillgodose transportbehovet inom Kiruna kommun, med fokus på ett hållbart transportsystem.

Trafikstrategin betonar vikten av att i ett tidigt skede i planeringen begränsa transportbehovet med bil. I den fysiska planeringen handlar det om att motverka utglesning av tätorter och stadsdelar. Verktyg för att uppnå detta är förtätning och samlokalisering av olika typer av verksamheter såsom bostäder, arbetsplatser och handel.

Transportbehovet ska lösas med gång-, cykel- och kollektivtrafik. Genom att minska avstånden i en stad eller tätort kan resbehovet tillgodoses genom att människor ges möjlighet till att gå, cykla eller åka buss. Av den anledningen är det också viktigt att man i tidigt skede planerar för att resbehovet i första hand ska tillgodoses genom gång-, cykel- och kollektivtrafik.

I kommunens trafikobjektslista, som sedan ligger till grund för kommunens ansökan till Länstransportplanen för kommunala projekt, framgår det tydligt att fokus ligger på att rusta upp/säkerhetsanpassa busshållplatser och skapa bättre förutsättningar för gående och cyklister. Vissa av de kommande årens objekt är även för att anpassa vägrum till sänkta hastigheter.

Viktiga dokument som knyter an på programnivå till Kiruna kommuns trafikstrategi:

- Trafikplan för Kiruna centralort
- Fördjupad trafikplan
- Parkeringsprogram för Kiruna kommun
- Hastighetsprogram, antogs i kommunfullmäktige 19 september 2017. Hastighetsprogrammet behandlar Kiruna tätort, Abisko, Jukkasjärvi, Svappavaara, Vittangi, Karesuando – de tätorter som är föreskrivna som tätbebyggt område i LTF (lokala trafikföreskrifter).
- Arbetet med ett kommunalt gång- och cykelprogram samt kollektivtrafikprogram kommer att påbörjas under 2017/2018.

2015 fastställdes en Trafikmättningsplan för att på så sätt se till att det finns bra mätdata på trafikflödena i tätorten Kiruna. Under en vecka i maj 2015 mättes 44 mätpunkter. Under följande 3 år skulle punkt 1-15 mätas år 1, punkt 16-30 mätas under år 2 och punkt 31-44 mätas under år 3. År 4 skall en ny mätning utföras på alla 44 mätpunkter under samma mätperiod (maj månad) - för att kunna göra bra jämförelser.

Åtgärdsvalsstudie (ÅVS) E10 Torneträsk

En åtgärdsvalsstudie har genomförts åren 2016-2018 i samverkan mellan berörda aktörer - Trafikverket, Kiruna kommun, länsstyrelsen, Regionala kollektivtrafikmyndigheten i Norrbotten (RKM), länstrafiken och turistnäringens organisationer. I samband med ÅVS-processen har Kiruna kommun med utgångspunkt i den kommunövergripande trafikstrategin anpassat trafikstrategin till förutsättningarna i Torneträskområdet, där de mål som är relevanta för fjällbyarnas förutsättningar har renodlats.

Fyra av trafikstrategins inriktningar påverkar de åtgärder som föreslås i åtgärdsvalsstudien:

1. Utvecklad kollektivtrafik

Det största området handlar om att utveckla kollektivtrafiken mellan Kiruna och den turistverksamhet som berörs av ÄVS:en. Dagens avgångstider med buss och tåg från Kiruna är inte anpassade så att hållbara transporter blir ett naturligt val. Det finns också mycket sämre möjligheter att resa från Kiruna sommartid än under vintersäsongen. Även lokala transporter mellan Riksgränsen – Björkliden – Abisko behöver utvecklas så att man inte är beroende av bilen för dessa.

2. Ökad trafiksäkerhet för gående och cyklister

Fler som väljer bussen eller tåget kommer att ge fler som måste korsa E10 för att ta sig till eller från järnvägsstationer eller busshållplatser. Beroende på att biltrafiken efter E10 varierar mycket kraftigt under året kommer också upplevelsen som en fotgängare har av att korsa vägen eller som en cyklist har av att färdas efter E10 också att variera. I vissa lägen kan planskildheter vara alternativ.

3. Planera smart

När utveckling sker i kommunen är det viktigt att samhällsfunktioner placeras nära varandra för att minska behovet av att ta bilen mellan dessa. En ökad turism i Riksgränsen, Björkliden och Abisko medför också att samhällsservice, i första hand dagligvarubutiker och liknande service, kan komma att byggas ut eller byggas upp. För nya etableringar i form av exempelvis handel, fritidshus och bostäder är det positivt om dessa placeras och har anslutningar så att befintliga och nya områden och verksamheter kan nås utan att behöva använda bilen. Målsättningen ska vara att så långt som möjligt undvika att blanda lokal och långväga trafik.

4. Platsens karaktär

Det är viktigt att ta hänsyn till platsens karaktär och skapa och bibehålla attraktivitet. För aktuellt område innebär det att man i möjligaste mån ska försöka samla bebyggelsen för att även fortsättningsvis ha kvar de stora orörda områdena som är så viktiga för attraktiviteten.

6.2 Vägar

Funktionella stråk

Inom Kiruna kommun är avstånden stora mellan tätorterna och i vissa sammanhang är bil eller buss det enda alternativet för att ta sig till jobbet eller uppsöka samhällsservice som inte finns på orten. Omvänt krävs goda förbindelser för att garantera försörjningen av varor och livsmedel. För att garantera tillgängligheten till samhällsservice och arbetstillfällen inom och utom kommunen är det därför viktigt att de statliga vägarnas trafiksäkerhetsstandard ökar för att medge kortare restider. Så långt det är möjligt ska därför anslutningar och därmed konfliktpunkter mot bland annat E10 minimeras genom att utfarter från nya områden kanaliseras till en punkt, helst befintlig. Oskyddade trafikanter bör, om möjligt, erbjudas separata utrymmen i vägmiljön och alternativa vägar till statlig väg för att ta sig mellan lokala målpunkter, bl.a. planskilda lösningar vid korsande av europavägarna.

Viktiga statliga vägar i Kiruna kommun är E10, E45, väg 395 och väg 870. Vissa delar av dessa vägar har redan fått höjd säkerhetsstandard, men anpassningen är inte färdigställd.

Parkeringsplatser inom detaljplanlagda områden

Det allmänna parkeringsbehovet, i form av besöksparkering och korttidsparkering inom det kommunala gatunätet, är förhållandevis väl tillgodosett.

I Kiruna centralort är det avgiftsfritt att parkera på kommunens allmänna parkeringsplatser under förutsättning att parkeringsskiva används.

Parkeringsplatser-naturrastplatser utmed allmänna vägar

Utmed det allmänna vägnätet finns parkeringsfickor, parkeringsplatser och naturrastplatser.

Parkeringsfickor är uppställningsplatser för fordon invid vägen (parkering tillåten i max 24 h).

Parkeringsplatser är särskilt anordnade ytor utanför vägen som är avsedda för parkering (tillåten tid att parkera varierar). Rastplatser är platser för rast och vila för fordonsförare, som minst är utrustade med toalett, bord med sittplatser, sopkärl samt information (parkering tillåten i max 24 h). Trafikverket tillgodoser behovet av att vila och rasta för den långväga trafiken genom parkeringsfickor samt särskilda rastplatser längs de statliga vägarna. Trafikverket har följande rastplatser i Kiruna kommun: Pessisjåkka,

Bessesjohka, Suptallen, Ryssäjoki. Planering för en rastplats i Kiruna centralort pågår. Det finns även kommunala rastplatser.

Ansvarsfördelning

- Anläggning, drift och underhåll av det nationella och regionala (statliga) vägnätet åvilar Trafikverket.
- Anläggning, drift och underhåll av vägar och gator inom detaljplanlagda områden för fastbebyggelse åvilar oftast kommunen.
- Anläggning, drift och underhåll av enskilda vägar åvilar vägens huvudman. Huvudman är oftast en enskild person, vägförening eller i enstaka fall kommunen.

Enskilda vägar kan i vissa fall beviljas vägbidrag av Trafikverket, det kallas statsbidrag för enskild väg. Bidragets storlek avgörs av vilken kategori vägen klassificeras som. Det finns sex olika klasser. Normalt betalar Trafikverket 2/3 av bidraget och kommunen 1/3.

Vägar som inte har beviljats statsbidrag och har en längd mellan 150-1 000 meter kan beviljas kommunalt vägbidrag. Vägen skall vara farbar med bil året om, sökandes fastighet används för permanentboende, fastigheten är taxerad för permanentboende. Bidrag utgår inte för vägar inom fritidsområde eller hus som har byggnadslov för fritidsändamål även om denna nyttjas som fast bosättning.

Det kommunala vägbidraget ligger på 8,75 kr för år 2016. Bidraget indexjusteras varje år utifrån Trafikverkets index för vägbidrag.

Det av skogsbruket byggda skogsbilvägnätet har varit och är av stor betydelse för skogsbruket. Skogsbilvägarna är också av avgörande betydelse för andra areella näringar t.ex. turism, rennäring och prospektering.

Det finns bebyggelse på båda sidor om älven i Lannavaara, Lainio och Parakka där det saknas fast förbindelse. All bebyggelse norr om Maunu saknar vägförbindelse. Bebyggelsen nås via finska sidan.

Infartsvägen från E10 saknar redundans söder om anslutningen till det östra industriområdet. Enligt flygplatsen behövs en mer sydlig väg av säkerhetsskäl samt för att säkerställa framtida kapacitetsbehov. Viktigt ur ett säkerhetsperspektiv i det fall vägen in till flygplatsen inte går att använda.

Infartsvägen från E10 är inte ändamålsenlig, direkt farlig under perioder med hög trafik. Den är för smal och saknar helt ytor för gång och cykeltrafik. Även anslutningen vid E10 behöver förbättras, ev. med en rondell. Veckovisa tillbud sker under högsäsong.

Andra program/studier

I den stora Länstransportplanen för perioden 2014-2026 har Kiruna kommun framhållit att man tycker att för liten del av länets investeringar satsas i Malmfälten som är en region med gruvnäring och en snabbt växande turistindustri. Man framhåller även att riksvägarna i kommunen glöms bort och är i stort behov av upprustning.

I den nationella planen för transportsystemet 2014-2025 konstateras det att av planen är det 3,4 % av investeringsmedlen som planeras gå till det fyra nordligaste länen. Hur stor del av det som kommer Kiruna kommun till godo är svårt att utläsa.

De problem och behov som lyfts fram i översiktsplanen avseende Torneträskbygden, har studerats inom ramen för den åtgärdsvalsstudie som har genomförts. Syftet med åtgärdsvalsstudien var att med fokus på transportsystemets funktion skapa bättre förutsättningar för samordnad planering i Torneträskområdet. Målet är ett långsiktigt hållbart trafiksystem i Torneträskområdet. Åtgärdsvalsstudien utgör underlag för beslut om åtgärder och eventuella vägplaner som krävs. Flertalet av åtgärderna kommer dock inte kräva att föregås av vägplan utan kan utföras inom vägområdet som en så kallad trimningsåtgärd.

Inom åtgärdsvalsstudien upprättas ett gemensamt övergripande gestaltningsprogram. Genom att arbeta medvetet med gestaltning för hela åtgärdsvalsstudiens område skapas en hög igenkänningsfaktor och en ökad förståelse för att det, trots långa avstånd, är ett sammanhållet turistområde. Vägen får en tydlig identitet och orienterbarhet och förståelsen av vägen, dess funktioner och dess omgivning försterks.

Planeringsöverväganden – 6.2 Vägar

- Kiruna kommuns trafikplanering har sin utgångspunkt i kommunens trafikstrategi med fokus på ett hållbart transportsystem. Kommunen är stor till ytan med glest bebyggd. Avstånden är stora mellan tätorterna och i vissa sammanhang är bil eller buss de enda alternativen för att ta sig till jobbet eller uppsöka samhällsservice som inte finns på orten. Detta medför att det ställs höga krav på infrastrukturen.
- Åtgärdsvalsstudien för E10 Torneträskområdet (sträckan Abisko till norska gränsen), inklusive det övergripande gestaltungsprogrammet, är ett viktigt planeringsunderlag och ska beaktas.
- Det är viktigt med hög trafiksäkerhetsstandard på statliga vägar och kortare restider. Anslutningar och därmed konfliktpunkter mot bl.a. E10 bör därför så långt som möjligt minimeras.
- För att utveckla möjligheterna till ett hållbart resande och hållbara sätt att transportera gods måste vägarnas säkerhetsstandard öka.
- Säkerhet, tillgänglighet och framkomlighet är viktiga ledord. E10 bör anpassas till mötesfri väg (2+1-väg) med viltstängsel på hela sträckan mellan Töre och Kiruna, vilket även är ett av Trafikverkets långsiktiga mål. Trafiksäkerheten mellan Kiruna och Riksgränsen behöver även förbättras. E45 behöver upprustning på sträckan mellan Vittangi och Karesuando, väg 870 behöver upprustning mellan LKAB:s södra infart och Nikkaluokta. På väg 395 pausade Trafikverket upprustnings- och anpassningsarbetet på sträckan mellan Vittangi och Pajala på grund av att gruvföretaget gick i konkurs. Nu signaleras det att en omstart av gruvverksamheten är på gång och blir det så att transportererna återigen skall köras till Svappavaara, måste de pausade ombyggnationerna återupptas.
- Trafikverket påbörjar nybyggnationen av E10 förbi Kiruna tätort hösten 2017. Planen är att sträckan mellan Karhuniemi och Tuolluvaara skall vara färdigställd hösten 2019. Arbetet pågår fortfarande med vägplan "Gång- och cykelvägar och passager" samt vägplan förbi Kiruna centrum.
- Nationella vägar

Med tanke på den diskussion som finns i EU-perspektivet ifråga om inom unionen viktiga kombinerade s.k. transportkorridorer, finns all anledning att lansera den faktiska kommunikationskorridor som representeras av de parallellt löpande Europaväg 10 och Malmbanan. Denna "Ofoten-Botnian Corridor" utgör vid sidan av havsleden längs norska kusten och Murmanskbanan ett av de tre riktigt tunga dominerande transportstråken inom Barentsregionen.

E10 finns redan upptagen som TEN-sträcka och kommunen bör arbeta för att även E45 erhåller samma status. Detta avgörs av regeringen och EU.
- Gång- och cykelvägar

Gång- och cykelvägen mellan Kiruna och Jukkasjärvi bör färdigställas. Sträckan mellan Kiruna och Laxforsen saknas.

I planeringen bör ingå utbyggnad av gång- och cykelvägstråk som sammanbinder de olika stadsdelarna i Kiruna centralort. Denna aspekt är extra viktig då centrumkärnan flyttas österut.

Med den utökade verksamheten vid Institutet för rymdfysik (IRF) öster om Tuolluvaara finns behov av gång- och cykelväg längs E10 från tätorten till IRF. Likaså finns önskemål om att busshållplatsen och infarten till Campus från E10 förbättras ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Det finns ett stort behov av gång- och cykelväg längs E10 mellan Riksgränsen och Katterjåkk. Det ger möjlighet för boende i de olika byarna och för turister att förflytta sig på ett säkert sätt utan bil mellan byarna och anläggningarna och det ger möjlighet för lokal arbetspendling för dem som arbetar på de olika anläggningarna.

Gång- och cykelväg längs E45 genom byn Karesuando bör anläggas. Gående och cyklister delar vägrummet med bilisterna. Vägen saknar vägren och upplevs otrygg och farlig.

Trafikverket har byggt gång- och cykelväg längs med E45 och väg 395 i anslutning till centrum av samhället Vittangi. Det finns önskemål om att förlänga gång- och cykelvägen en bit till längs väg 395 mot Masugnsbyn. Detsamma gäller längs E45 mot Karesuando fram till bron i Vittangi.

Gång- och cykelväg efterfrågas längs E10 vid Svappavaara.

I anslutning till tätorter längs de stora vägarna kan det vara lämpligt att anlägga gång- och cykelvägar.

- Kulturmiljöhänsyn

De kulturhistoriskt värdefulla vägmiljöerna, inklusive stolpar och skyltar i förekommande fall, behandlas med varsamhet enligt de rekommendationer som finns i rapporten "Värdefulla vägmiljöer", länsstyrelsens rapportserie nr 1/2001. Även utformning av planerade gång- och cykelvägar bör i byar med utpekade kulturhistoriska värden anpassas till bymiljöerna.

- Rastplatser och långtradarstopp

Tillgång till rastplatser och parkeringar behöver ses över vid väg 870. Tillgång till parkeringar behöver ses över vid E10 norr om Kiruna.

Längs väg 870 finns planlagda icke utförda parkeringsplatser i Puoltsa, Holmajärvi, Ajtejåkk, Akkarjåkk, Årosjåkk och Vistasjohka. Naturrastplatserna underhålls av kommunen och Trafikverket.

Inom kommunen finns detaljplanlagda husvagnsplatser i Torneträsk, Björkliden, Katterjåkk och Riksgränsen. Uthyrning, drift- och underhåll av platserna i Björkliden och Riksgränsen handhas av respektive hotell medan husvagnsplatserna i Torneträsk, Katterjåkk tillsammans med provisoriska husvagnsplatser i Abisko och Vassijaure drivs på entreprenad genom kommunal upphandling. Kommunen bör verka för att beredskap med detaljplaner finns för anläggande av husvagnsplatser i attraktiva lägen ifall efterfrågan uppstår.

Långtradartrafiken på det allmänna vägnätet inom kommunen har ökat och kommer att öka ytterligare med vägarnas statushöjning med kvalitetsförbättring som följd. Efterfrågan på terminaler och långtradarstopp i närheten av Kiruna centralort kommer att öka. För tillfället löser kommunen och Trafikverket behovet

av långtradarstopp med en tillfällig lösning i närheten av IRF söder om Kiruna

- **Bebyggelselokalisering**
 Prövning av bygglov intill vägområde skall ske i enlighet med väglagens föreskrifter. Utökat vägområde på 30 m finns utmed vägarna E10 och E45, vilket framför allt berör en del bebyggelse i östra kommundelen. Vid byggande inom 30 meter respektive 12 meter från vägområdet till E10 respektive väg 870 och väg 874 krävs tillstånd från Länsstyrelsen. Prövning av bygglov bör även ske mot PBL för bedömning av lokaliseringens lämplighet. Bebyggelse bör lokaliseras med hänsyn till buller. Riktvärdena är 30 dB(A) inomhus ekvivalentnivå, 45 dB(A) inomhus maximalnivå nattetid, 70 dB(A) maximalnivå utomhus och 55 dB(A) utomhus ekvivalentnivå invid bostadshusets fasad.

6.3 Järnvägar

Omfattning och betydelse

Malmbanan som är av riksintresse enligt miljöbalken kap 3:8 och går genom kommunen, ingår i riksnätet och an knyter till inlandsbanan i Gällivare och till stambanan i Boden. Alla tåg stannar vid stationerna i Kiruna C, Abisko Ö, Abisko Turist, Björkliden och Riksgränsen. I övrigt finns ett stort antal mindre hållplatser, där vissa tåg stannar. Till Malmbanan hör också sidobanan till Svappavaara som enbart används till godstransporter. Tågtrafiken har stor betydelse för såväl gods- som persontrafiken till och från och genom Kiruna.

Persontåg, godståg och malmtåg kör på den 50 mil långa sträckan mellan Boden och Riksgränsen och vidare till Narvik i Norge. Malmbanan är den enda järnvägen i Sverige som tillåter 30 tons axellast, vilket innebär 8 600 ton tunga och 750 meter långa tåg med totalt 68 vagnar. Mellan Kiruna och Narvik går det idag sammanlagt 22 malmtåg per dygn i båda riktningarna och mellan Malmberget och Luleå tio tåg per dygn. Kraven ökar på längre och tyngre tåg på sträckan. Eftersom Malmbanan är enkelspårig har bangårdarna en central roll för att trafikeringen ska kunna ske med god kapacitet.

Godstrafiken på Malmbanan har såväl nationell som internationell betydelse. Utöver gruvnäringens stora godsvolymer förekommer andra viktiga och utvecklingsbara godstransporter. Ett exempel är de så kallade ARE-tågen. Stora utvecklingspotentialer bedöms finnas för fisktransporter till marknaderna i östra Europa.

Kapaciteten på Malmbanan (Kiruna–Riksgränsen) och Ofotenbanan (Riksgränsen–Narvik) är i dag högt utnyttjad, och behöver förstärkas. Studier visar att dubbelspår är det som bäst kan öka kapaciteten så att den motsvarar framtida transportbehov.

Kraven på den 50 mil långa Malmbanan ökar när både längre och tyngre tåg kommer att trafikera banan. Eftersom Malmbanan är enkelspårig spelar driftplatserna (bangårdarna) en central roll för tågmöten. I dag är 27 av 53 driftplatser anpassade för att 750 meter långa tåg ska kunna mötas. Omfattande investeringar är nödvändiga och att bygga ut till dubbelspår mellan Kiruna–Riksgränsen är den åtgärd som bäst uppfyller framtida transportbehov. Utöver godstrafiken är järnvägen viktig för turistnäringen.

Det finns funktionella och gränsöverskridande samband inom flera sektorer längs malmbanestråket. Gruvindustrin har utvecklat samband mellan Malmfälten och malmutskeppningen i Narvik och Luleå. Turismen har sedan länge varit långväga och gränsöverskridande. Tjänsteresandet och resandet till och från utbildningsorter är andra funktionella samband. Befolkningen finns huvudsakligen i några få, relativt tunga befolkningskoncentrationer. Dessa sammanfaller med näringslivets geografiska lokalisering. Idag sker resandet med ett brett spektrum av ändamål. Den långväga turismen är basen för tågresaandet. Till fjällanläggningarna i Riksgränsen, Björkliden och Abisko är det många av gästerna som reser med nattåget. Turismen i Norge är växande och näringen har stor utvecklingspotential.

Infrastrukturen i form av E10 och Malmbanan har brister och vid dåligt väder kan inte helikopter användas. Detta medför att det kan vara svårt att komma till sjukvården på övriga sjukhus i länet och utanför länet.

Malmbanan är avgörande för både den regionala och nationella tillväxten

LKAB investerar för att öka sina malmtransporter. Dessutom planerar ett flertal andra gruvbolag verksamhet i Malmfälten och efterfrågar kapacitet för sina transporter. Till det kommer persontågstrafiken som också håller på att utvecklas inte minst på grund av turistnäringens behov av transporter. Sammantaget ställer det ökade behovet stora krav på Malmbanan. Trafikverket har genomfört en fördjupad åtgärdsvalsstudie av dubbelspår för den svenska delen av Malmbanan mellan Kiruna och Riksgränsen. Man har även stämt av resultatet med studier av den norska delen, Ofotenbanan, som sträcker sig mellan Riksgränsen och Narvik.

Trafikverket påbörjar bygget av dubbelspåret som tidigast 2019, under förutsättning att finansiering och nödvändiga planer är klara.

På grund av stadsomvandlingen har den tidigare järnvägsstationen i Kiruna centralort rivits och är ersatt med en tillfällig järnvägsstation i norra delarna av centralorten. Kiruna kommun planerar för ett resecentrum i anslutning till Kiruna nya centrum. Resecentrumet planeras att vara navet för tågtrafik, länstrafik, lokaltrafik, taxi m.m. För att detta skall bli verklighet krävs det att en ny järnväg byggs in till Kiruna centralort. I den fördjupade översiktsplanen för Kiruna centralort har korridorer för järnväg in till nya centrum reserverats. Trafikverket har genomfört en samhällsekonomisk bedömning samt åtgärdsvalsstudie för ny järnvägsstation/järnväg i Kiruna centralort. Fortfarande finns ett flertal alternativa placeringar av järnvägsstation/järnväg kvar. Trafikverket har inte tagit beslut om att påbörja en järnvägsplan.

Placeringen av resecentrum inklusive järnvägsstation i Kiruna tätort är viktig för att skapa en regionförstoring där kollektivt resande underlättas. Med ett stationsläge i centrum skapas goda förutsättningar för att länka samman regionen på ett bättre sätt, men det skapar också goda förutsättningar för arbetspendling mellan Kiruna och Gällivare med tåg. Det minskar även miljöbelastningen och det underlättar sjuktransporter mellan Kiruna och Sunderby sjukhus.

Planeringsöverväganden – 6.3 Järnvägar

- För att utveckla möjligheterna till ett hållbart resande och hållbara sätt att transportera gods måste järnvägens kapacitet höjas.
- Malmbanan är i behov av upprustning. Det råder stor kapacitetsbrist och byggandet av dubbelspår för att tillgodose behovet hos gruvnäringen, men också för att skapa bättre förutsättningar för annan gods- och persontrafik är avgörande. Trafikverket har påbörjat arbetet med järnvägsplaner på sträckan mellan Kiruna och Riksgränsen med en första etapp på fem mil mellan Peuravaara - Bergfors och Kopparåsen - Vassijaure.
- Säkerhet, tillgänglighet och framkomlighet är viktiga ledord. Inom en överskådlig framtid är det önskvärt att dubbelspår anläggs längs hela Malmbanan från Luleå till Riksgränsen.
- Resecentrum ska placeras centralt.
- Kommunen ska verka för att järnväg för persontrafik dras in till nya centrum.

6.4 Buss- och båttrafik

Busstrafiken

I Kiruna kommun trafikerar länstrafiken - som innefattar det länsomfattande stomnätet, lokala landsbygdslinjer och kompletteringstrafik på landsbygden - samt kommunens lokaltrafik inom centralorten Kiruna.

Länstrafikens stomlinjer ska tillgodose behovet av regionala förbindelser på sträckor där alternativa resmöjligheter saknas och de kortare lokala landsbygdslinjerna skall ansluta till stomlinjerna om behov finns av längre resor.

Resor till närmaste serviceort och till sjukhusen i Sunderbyn och Gällivare har betydelse liksom godstrafik, postgång, färskvarutransporter samt skolskjutsar under skoltid och turistresor under turistsäsongen. Anslutningen mellan tåg och flyg och turistorterna är också otroligt viktig.

I Kiruna trafikerar länstrafiken med stomlinjer mellan Kiruna-Riksgränsen, Kiruna-Vittangi-Karesuando, Kiruna-Vittangi-Pajala, Kiruna-Nikkaluokta, Kiruna-Svappavaara-Gällivare. Lokala landsbygdslinjer finns mellan Kiruna-Jukkasjärvi-Paksuniemi, Kiruna-Kurravaara Vittangi-Lainio, Kiruna-Rensjön, Karesuando-Kuttainen-Sudjavaara. Under högsäsong trafikerar även en gränsöverskridande linje Kiruna-Riksgränsen-Narvik.

Utöver detta finns även efterfrågestyrda servicelinjer mellan Riksgränsen-Torneträsk, Vittangi-Paracka och Saivomuotka-Karesuando.

Lokaltrafiken i Kiruna centralort trafikerar med fyra busslinjer under vardagar. Gul linje trafikerar Lombolo Signalen-Centrum-Porfyren, Röd linje trafikerar Tuolluvaara-Lombolo Backe-Centrum och Blå Linje trafikerar Lombolo Backe-Centrum-LKAB. Lila linje trafikerar Hagelstigen-Centrum. Lördag och söndag trafikerar med Grön linje.

Antalet resor i lokaltrafiken inom Kiruna centralort uppgick ca 436 000 st. år 2016. 2011 infördes avgiftsfri kollektivtrafik (buss) för resor inom Kiruna kommun för alla kommunmedborgare. Antalet resande med lokaltrafiken har sedan införandet av avgiftsfri kollektivtrafik ökat med närmare 400 %. 355 000 km kördes under år 2016.

Antalet resor med Länstrafikens utbud inom Kiruna kommun uppgick till ca 83 000 st. år 2016. Linjerna 501(Kiruna-Jukkasjärvi-Paksuniemi), 91(Kiruna-Riksgränsen-Narvik) och 92(Kiruna-Nikkaluokta) står för mer än 90 % av alla resor. Sedan införandet av avgiftsfri kollektivtrafik (buss) har resandet fördubblats på länstrafikens bussar. Efterfrågan efter mer kollektivtrafik i form av buss har även blivit större.

Turistisk båttrafik

Omfattande turistisk båttrafik finns i Kilpisjärvi. Flera turer går dagligen mot Treiksröset.

Över Allesjaure och Ladjojaure körs turistisk båttrafik för alla de som vill slippa gå några kilometer längs Kungsleden. Båttrafiken är omfattande under vandringsperioden.

Planeringsöverväganden - 6.4 Buss- och båttrafik

- Kiruna kommun har sedan hösten 2011 avgiftsfri kollektivtrafik med buss för kommunmedborgare som vill resa inom kommungränsen. Detta har medfört att resande med kollektivtrafik inom kommunen har ökat.
- Det fortsatta arbetet med kollektivtrafiken bygger på att skapa bättre förutsättningar för att arbets- eller skolpendla inom kommunen men även för längre resor utanför kommungränsen. Målsättningen är att det ska kännas gent, snabbt och naturligt att välja buss eller tåg oavsett om resan är i arbetssyfte eller privat.
- En viktig strategisk åtgärd för ökad sysselsättning och attraktivitet är att planering av kollektivtrafik i större utsträckning tar hänsyn till besöksnäringen och inte enbart ser arbetspendling och skoltransporter som underlag för trafik. Här är det viktigt att planera efter de säsongsvariationer som föreligger.
- Bussförbindelserna på landsbygden bör planeras på ett sådant sätt att flera olika typer av transporter kan kombineras till exempel gods- och matutkörning, skolskjuts, färdtjänst m.m. Detta även med hänsyn till handikappkrav.
- På grund av stadsomvandlingen i Kiruna centralort så kommer lokaltrafikens linjedragning att påverkas. Delar av nuvarande bebyggelse kommer att avvecklas och ny bebyggelse kommer att byggas upp. I takt med förändringarna måste linjedragningen justeras och periodvis kommer det att krävas mer trafikering för att klara av att täcka gamla stadsdelar som ännu inte avvecklas och nya stadsdelar som byggs upp.
- I Agenda 2030 är en av målsättningarna under mål 11 att alla ska ha tillgång till säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem. Trafiksäkerheten kan förbättras särskilt genom att bygga ut kollektivtrafiken, med särskild uppmärksamhet på behoven hos människor i utsatta situationer, kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning samt äldre personer.

6.5 Flygtrafik

Kiruna flygplats

Kiruna flygplats är av riksintresse för luftfarten, en viktig nod för kommunikation mot omvärlden och avgörande för näringslivet och befolkningsutvecklingen. Flygplatsen drivs på kommersiell basis av Swedavia.

Utvecklingstrenderna generellt, visar att flygplatserna har blivit noder och strategiska generatorer i och med utvecklingsinsatser i kombinerade sammanhang. Detta behov är högaktuellt framför allt mot bakgrunden av den utvidgade ozonforskningsverksamheten och det inledda charterflyget på Kiruna. Anslutning till andra länder och södra delarna av Sverige är också beroende av bra flygförbindelser till Arlanda med dess flyg/tågförbindelser till andra platser.

Kiruna flygplats - belägen ca 9 km från Kiruna centrum - är därför en mycket viktig del i Kirunas infrastruktur och är riksintresse enligt miljöbalken. Vid flygplatsen bedrivs all sorts flygtrafik. Reguljärt till och från Stockholm. Militär trafik, helikoptertrafik, en flygskola med flygutbildning och privatflyg är också vanliga inslag på flygplatsen. Under de senaste åren har det varit skett en kraftfull satsning på incharter för besöksnäringen.

Resandet har haft en positiv utveckling sedan och har legat runt 250 000 passagerare under 2010 och framåt. Ett mycket viktigt inslag för flygplatsen och övrigt näringsliv i Kiruna är de aktiviteter som genereras via den stora hangaren Arena Arctica. Där sker i första hand ozonforskning med diverse mätflygplan. Vintern 2000 har NASA från USA haft forskningsaktiviteter där med två plan och upp till 250 personer. Ett vanligt inslag vintertid är också europeiska forskargrupper med sina mätflygplan.

Köldtester är ett annat område där flygplatsen varit mycket framgångsrik. Världens två största flygplanstillverkare, Boeing och Airbus, har varit på flygplatsen för tester liksom ett antal stora helikoptertillverkare såsom Eurocopter och Agusta.

Helikopter och sjöflyg

Start- och landningsplatser för helikopter i Kiruna med närområde finns vid sjukhuset, vid Luossajärvi (f.d. fiskodlingen) och Máttaráhkká. I Kurravaara finns en anläggning med sjöflyg och helikopter. Start- och landningsplatsen vid Luossajärvi ligger inom område som ska övergå till gruvindustri och måste avvecklas. Helikopterverksamhet bedrivs även i Torneträsk, Abisko, Björkliden och Riksgränsen. Segelflygverksamhet finns i Pirttivuopio och på Kalixfors flygplats.

Planeringsöverväganden - 6.5 Flygtrafik

- En förlängning av landningsbanan med 500 meter är en strategiskt angelägen infrastruktursatsning för framtiden.
- Två alternativa lägen för start- och landningsplats för helikopter i Abiskoområdet samt ett nytt läge i Ylipääområdet (Pirttivuopio) föreslås.

6.6 Bredband och IT-infrastruktur

Inledning

Utan bredband stannar dagens samhälle. En väl utbyggd bredbandsinfrastruktur stödjer utveckling såsom demokrati, utbildning, omsorg, välfärdstjänster, samt innovation och utvecklingen av den egna verksamheten.

Framtiden kommer att innebära stora utmaningar för samhället avseende vård och äldreomsorg. Behoven ökar, vårdinsatserna blir fler och allt mer omfattande, samtidigt som befolkningsutvecklingen innebär att andelen äldre kommer att bli betydligt större. Den tekniska utvecklingen kommer att innebära nya möjligheter och kan ge samhället gynnsamma förutsättningar.

Forskningsinstitutet Acreo har på uppdrag av Bredbandsforum genomfört en förstudie som tydligt visar att det finns ett samband mellan fiber och samhällsekonomisk utveckling. Den visar också att det finns samband mellan förekomst av fiber och ekonomisk tillväxt. Till exempel har Stockholms stad minskat sina kommunikationskostnader med 45 miljoner kr per år, tack vare fibernätet. Stockholms läns landsting och Norrbotten minskade sina kommunikationskostnader med 50 %. I avfolkningsbygder har antalet företag ökat efter det att fibern installerats.

Kiruna Kommun vill säkerställa tillgång till högkvalitativt bredband för de boende inom hela kommunen. Det är därför viktigt att förstärka intrycket genom att kunna visa på att det inom kommunen finns tillgång till data- och bredbandsinfrastruktur med hög standard.

Enligt PTS:s bredbandskarta har 65 % av invånarna 100 Mbit/s eller mer och 58 % har tillgång till fiber.

Infrastrukturens utbyggnad och kapacitet

Bredband i Kiruna ska vara tillgängligt, säkert och robust

Beslut om utbyggnad av bredband i projektform är taget i kommunfullmäktige. Projektets mål är att fram till 2020 bygga ut en hållbar infrastrukturlösning som uppfyller samhällets framtida kapacitets- och

säkerhetsbehov och som finns tillgänglig för minst 90 % av hushållen i Kiruna kommun. Hushållen ska ha tillgång till fiber med hög hastighet och obegränsad överföring.

Kiruna ska verka för en öppen och konkurrensneutral bredbandsmarknad

Kiruna har ambitioner att ligga i topp vad det gäller utbyggnad, tjänsteutbud och attraktiva priser. Ett sätt att öka tjänstevariationen och samtidigt minska produktionskostnaden per kund och tjänst är att ha många tjänsteleverantörer som delar på infrastrukturen. Konkurrens sker via en öppen infrastruktur för alla att konkurrera på lika villkor.

Planeringsöverväganden - 6.6 Bredband och IT-infrastruktur

- Vid detaljplaneläggning samt bygglov bör samråd och dialog ske med aktörer som har infrastruktur inom aktuellt område.
- Infrastruktur för IT bör samförläggas med annan infrastruktur
- Samordning bör ske med andra aktörer
- Bredband i Kiruna ska vara tillgängligt, säkert och robust.

7. Energi

Kapitel sju om energianvändningen i kommunen fokuserar på planeringsöverväganden för minskad och mer effektiv energianvändning, samt hur öka andelen förnybar energi. En uppföljning av energiplanen pågår som behöver synkroniseras med miljömålen. I övrigt handlar kapitlet om hanteringen av avfall utifrån ett ekologiskt hållbarhetsperspektiv, respektive förutsättningarna för vindkraft i kommunen.

Analysen har visat att en av de mest effektiva åtgärderna för att skapa effektiva infrastruktursystem, är att betrakta alla delsystem samlat vid samhällsplaneringen, d.v.s. avfall, VA, energi, fiber, fastigheter m.m. Exempelvis måste fastigheternas uppvärmningssystem och energieffektivitet anpassas till vald teknisk lösning i fjärrvärmesystem (önskvärt är restvärme från industrin), avfallssystemets uppbyggnad anpassas när avfallsförbränning upphör, kollektivtrafikens energilösning anpassas till avfalls- och/eller elsystemet (biogas alt. eldrivet) osv. Detta ställer krav på att vid samhällsplanering jobba brett med många aktörer inblandade.

7.1 Energiplan

En uppföljning av energiplanen pågår. Den kan behöva synkroniseras med kommande lokala miljömål. I dagsläget finns följande målsättningar i Energiplanen:

Övergripande mål för Kiruna kommuns energi- och klimatarbete:

Kiruna kommun strävar efter att minska koldioxidutsläpp inom kommunens geografiska område med minst 20 % till år 2020 och med minst 30 % till år 2030 jämfört med basåret 2005. De kvantifierade målen har satts med undantag för basindustrins utsläpp.

Mål för en övergång till förnyelsebara energikällor

- Kommunen ska främja introduktionen och utbyggnaden av nyutvecklad, miljöanpassad energiteknik genom att i översiktsplaner och andra planer beakta energifrågor.
- Kommunen ska aktivt uppmuntra och underlätta för användandet av miljövänlig och förnybar energi, såsom vindkraft, solenergi, biobränslen.
- Kommunen ska arbeta för en effektiv och ur miljösynpunkt skonsam kraftvärmeproduktion samt främja övergång till fjärrvärme i alla områden där det är tekniskt möjligt och ekonomiskt försvarbart.
- Mål för energihushållning och effektivisering
- Kommunen ska inom sin egen verksamhet genomföra energieffektiviseringar där miljövinster och ekonomiska vinster finns att hämta.
- Kommunen ska aktivt arbeta med information och rådgivning i energifrågor, resurshushållning och återvinning. Rådgivning för energianvändning skall erbjudas allmänhet, företag och organisationer.

Mål för Fysisk planering - Delmål för Kiruna och kommunkoncernen

- Minst ett bostadsområde med hållbar stadsplanering och lågenergihus har byggts till år 2030.

7.2 Energianvändning

Nuläge

Dagens energiförsörjning bygger till stor del på restenergi såsom restvärme från industrin och förbränning av avfall och returträ. Men fortfarande består mycket av den spetslast som behövs under vinterhalvåret av fossila energikällor.

Även om överskottsenergi finns idag i samhället, görs den inte alltid tillgänglig på grund av att helhetsperspektivet glöms bort där samhälle, industri och privata aktörer skulle kunna samverka på ett bättre sätt. Energisystemet är inte heller alltid optimerat ur perspektivet på energikvalitet (exergi) och primäre energi, t.ex. används elenergi med hög kvalitet till uppvärmning vilket istället borde användas till belysning, elektronik eller drift av elfordon.

En idag delvis outnyttjad potential i energiomställningen är energieffektiviseringar. I dag ligger mycket fokus på energins ursprung, men även resursförbrukningen, d.v.s. hur mycket energi som används, är en viktig del i påverkan på miljö och klimat.

Framtid

Med det internationella klimat- och miljöarbetet i grunden sker en snabb förändring i principerna för energiförsörjning och effektivisering. Energi är den självklara angreppspunkten för att klara intentionerna inom t.ex. COP21 där kommunerna ytterst utgör verktyget för genomförandet. Allvaret bakom avtalet i form av klimathotet utgör i detta fall en trygghet i beslut som strävar mot minskad energianvändning och reducerade utsläpp av koldioxid. Agerande i motsatt riktning blir med stor sannolikhet både riskabelt och dyrt över tid.

Utifrån det internationella avtal som tecknats har Sverige utarbetat en miljö- och klimatstrategi som stärks av bl.a. en klimatlag som ska garantera genomförandet. Detta blir en viktig förutsättning i Kirunas planer. Genom att aktivt anta klimatutmaningen pekar allt på att det skapas möjligheter för kommuner genom stöd och genom att nya utvecklingsområden uppstår.

Sveriges klimatmål:

- Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Senast år 2045 ska utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium vara minst 85 procent lägre än utsläppen år 1990. För att nå nettonollutsläpp får kompletterande åtgärder tillgodoräknas. Det kan exempelvis vara ökade upptag av koldioxid i skog och mark samt investeringar i andra länder.
- Utsläppen i Sverige utanför EU ETS bör senast år 2030 vara minst 63 procent lägre än utsläppen 1990 och senast år 2040 vara minst 75 procent lägre. För att nå målen till år 2030 och 2040 får högst 8 respektive 2 procentenheter av utsläppsminskningarna ske genom kompletterande åtgärder.
- Utsläppen från inrikes transporter utom inrikes flyg ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010. Anledningen till att inrikes flyg inte ingår i målet är att inrikes flyg ingår i EU ETS.

För att minska risker och skapa ett långsiktigt hållbart samhälle i alla dess former; ekonomi, ekologi och socialt måste Kiruna sträva efter att följa internationella och nationella ambitioner. En viktig del i detta är ett optimerat nyttjande av energiresurser, minskat nyttjande av jungfruliga bränslen och energier samt naturligtvis helt undvika fossila bränslen. Detta skapar även ett behov av övervägande mellan energins ursprung (primäre energi) i relation till en cirkulär energianvändning i form av återvinning av energi.

I energiplanen för Kiruna kommunkoncern anges de viktigaste principerna för att verkställa målen:

- minska energianvändningen
- använda energin mer effektivt
- öka andelen förnybar energi
- verka för att transportererna sker miljösamt

Planeringsöverväganden – 7.2 Energianvändning

- Minska energianvändningen.
 Detta mål kan nås med två metoder.
 I grunden ligger resurshushållningsprincipen som även gäller energi. Detta betyder att energieffektiviseringar i samband med investeringar är det primära sättet. Detta gäller alla typer av energi, transporter, uppvärmning m.m. I samband med stadsomvandlingsprocessen ges unika möjligheter att energieffektivisera samhället. Energieffektivt byggande är centralt och skall placeras geografiskt så att klimatsmart energi prioriteras. Även planering och utveckling av kollektivtrafik m.m. är viktiga verktyg.

 Utöver detta finns möjligheten att på alla nivåer i samhället jobba med energiåtervinning, i allt från övergripande energiförsörjningssystem till återvinning på t.ex. fastighetsnivå. Ökad användning av spillvärme eftersträvas. I Kirunas fall finns unika möjligheter då LKAB:s pelletsverk kan tillhandahålla merparten av den energi staden behöver. Kiruna kommer därför att verka för att prioritera fjärrvärme som energiförsörjningssystem genom att i första hand utveckla områden där fjärrvärme finns tillgängligt. Där fjärrvärme inte finns tillgängligt skall förnyelsebar energi prioriteras och berg- eller jordvärmesystem med god verkningsgrad förordas. Direktverkande el och fossila bränslen skall fasas ut helt.
- Använda energin mer effektivt.
 Den enklaste vägen fram till minskad energianvändning samt klimat- och miljöbelastning är en fråga om att använda rätt energi till rätt ändamål. Maximera nyttjandet av återvunnen lågvärdig energi till t.ex. uppvärmning då samtliga samhällen har gott om detta. Minimera elanvändningen och allokera även el för kommande behov av t.ex. elektrifierade transporter.
- Öka andelen förnybar energi.
 Att snarast helt fasa ut fossila bränslen ligger på allas ansvar. Den fossila energin måste samhället kompensera för genom energieffektiviseringar, energiåtervinning samt produktion av förnyelsebar energi. På fastigheter uppmuntras och prioriteras god framförhållning för att leva upp till kommande krav på energieffektivitet. Förutsättningar för klimatsmarta och energieffektiva transporter måste skapas. Möjliga områden för t.ex. vindkraft bör undantas från bebyggelse. Områden för storskalig energiproduktion med biobränslen behöver utredas framöver.

- Verka för att transportererna sker miljösmart.
Det är viktigt att även energin som används i transportsektorn ingår i betraktelsen av samhällets energisystem och dess balans. Detta kommer att påverka planeringsförutsättningarna. Transporter av gods till och från Kiruna bör ske med järnväg eller annat klimatsmart transportmedel. Samordning av lokala transporter blir viktigt i kombination med ny teknik. Resandet skall utvecklas med miljövänlig och klimatneutral kollektivtrafik både lokalt och regionalt. Gång och cykel måste prioriteras i utvecklingen av stadsmiljöer. Behovet av bil bör minimeras. Klimatsmarta fordon kommer att uppmuntras genom utveckling av t.ex. laddinfrastruktur i hela kommunen. Laddningsstationer för elbilar och cyklar får anordnas generellt i tätorter, längs vägar och parkeringar.
- Agenda 2030 mål 7 handlar övergripande om att säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla.

7.3 Material/avfall

Nuläge

Renhållningsansvaret i Kiruna kommun ligger hos Tekniska Verken i Kiruna AB (TVAB). TVAB ansvarar för insamling av avfall, behandling och omlastning av avfall, bortskaffande av avfall, samt utveckling och planering.

Mat- och restavfall samlas i dag in i kärl som blandad fraktion (brännbart avfall) som förbränns i Kiruna värmeverk. Beslut om att införa separat utsortering av matavfall är taget i kommunfullmäktige i november 2017 och gäller fr.o.m. 2019. I nuläget är planen att insamlingen kommer ske i separat kärl, d.v.s. ett kärl för matavfall och ett kärl för restavfall (brännbart avfall). TVAB arbetar med att hitta en avsättning för matavfallet.

TVAB driver 8 stycken återvinningscentraler (ÅVC) för sorterat grovavfall och farligt avfall. Den största centralen är belägen i Kiruna tätort och övriga i byar i kommunen. Hushållen kan lämna sitt sorterade avfall kostnadsfritt på ÅVC. Företag kan lämna in sitt avfall mot en avgift på Kiruna ÅVC samt Vittangi ÅVC.

Farligt avfall från hushållen samlas främst in genom ÅVC. TVAB har även placerat ut insamlingsskåp för elavfall, ljuskällor och batterier på två av de största matvarubutikerna i Kiruna centralort. Utöver detta finns batteriholkar och glödlampsholkar utplacerade i kommunen. TVAB arbetar med att förbättra detta insamlingssystem.

Fett samlas idag inte in i kommunens regi, kunder hänvisas till privata aktörer. Fettavskiljarslam samlas in med slambil, de kommunala renhållningsföreskrifterna föreskriver tömningsintervall på minst en gång per år.

Utöver det avfall som ingår i det kommunala renhållningsansvaret uppstår även avfall som omfattas av producentansvaret, där ingår förpackningar och returpapper, bildäck, batterier, bilar, elektriska och elektroniska produkter samt läkemedel. När det gäller förpackningar och returpapper visade både statistik från Förpacknings- och Tidningsinsamlingen AB (FTI, som är ansvariga för insamlingen i Sverige av detta avfall) och plockanalyser som utförts, att insamlingen i Kiruna kommun ligger under genomsnittet i Sverige.

Övrigt avfall som inte omfattas av det kommunala renhållningsansvaret eller producentansvaret utgörs av avfall från verksamheter av olika slag, så kallat verksamhetsavfall. Verksamhetsavfall är avfall som uppkommer som direkt följd av verksamheten och som inte är hushållsavfall eller därmed jämförligt avfall. Verksamhetsutövaren ansvarar själv för transport och omhändertagande av detta avfall.

Framtid

Samhället är under omställning med fokus på ekologisk hållbarhet. I dessa sammanhang utgör energi och avfall några av de grundläggande frågorna. Förändringen av avfallssystemet har pågått under många år och tiden börjar nu vara mogen att ta steget från begreppet avfall till material. Avfall är ett problem och en kostnad, material är en resurs samt råvara och kan förädlas till ett värde.

Erfarenheter från andra kommuner visar att en hög servicenivå, fastighetsnära/kvartersnära insamling, bidrar till en ökad sortering.

Kiruna kommun kan ställa krav på fastighetsnära/kvartersnära insamling i nya Kiruna centrum i sin fysiska planering samt avfallsplanering. Tekniska Verken arbetar med att ta fram ett förslag på en ny kommunal avfallsplan. I förslag till ny kommunal avfallsplan föreslås bland annat att mål sätts upp på att öka insamlade mängder förpackningar och returpapper och minska mängden av detta material i restavfallet. En aktivitet för att nå detta är att möjliggöra att förpackningar och returpapper ska kunna lämnas fastighetsnära/kvartersnära i nya Kiruna centrum.

Från europeisk och nationell nivå finns en tydlig styrning mot allt större andel materialåtervinning.

Sveriges riksdag har satt som mål att lämna över ett samhälle till nästa generation där våra stora miljöproblem är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Det betyder också att vi behöver minska vår svenska konsumtions bidrag till klimat- och miljöpåverkan i andra länder.

I ett antal punkter beskrivs vad som behöver vara uppfyllt för att vi ska nå generationsmålet. Det innebär att kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen, och att konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Det finns vidare 16 miljö kvalitetsmål som närmare beskriver innebörden av generationsmålet. Ett av dessa mål är ”En god bebyggd miljö”. För att målet ska anses vara uppnått finns det ett antal preciseringar, varav en handlar om avfall:

”Avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.”

Regeringen har också antagit 24 etappmål för att underlätta möjligheterna att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Etappmålen identifierar en önskad samhällsomställning. Det finns två etappmål om avfall:

Ökad resurshushållning i livsmedelskedjan

Insatser ska vidtas så att senast år 2018 sorteras minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara. Minst 40 procent av matavfallet behandlas så att även energi tas tillvara.

Ökad resurshushållning i byggsektorn

Åtgärder ska vidtas så att förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av ickefarligt byggnads- och rivningsavfall är minst 70 viktprocent senast år 2020.

Utöver detta finns nationella mål för återvinning av förpackningar som beroende av materialslag skall nå 65-90% senast 2020.

För att genomföra detta kommer Kiruna kommun att ha en central roll för att skapa förutsättningar. En omställning i denna omfattning kommer att förändra hantering i hushåll och företag, anläggningar och transportbehov, framför allt med de speciella förutsättningar som råder i Kiruna kommun gällande geografi och klimat. Bland annat kommer den nuvarande kommunala avfallsanläggningen att helt förändras i typ av verksamhet. Detta som ett resultat av att Tekniska Verken i Kiruna AB beslutat att under de kommande åren lämna avfallsförbränning och i stället fokusera på materialåtervinning och återbruk. Kiruna kommuns ambition är att bygga upp ett system som inte är beroende av förbränning. Önskvärt är att fjärrvärmenätet energiförsörjs med spillvärme från LKAB:s pelletsverk.

Planeringsöverväganden – 7.3 Material/avfall

- Avfallshanteringen skall riktas mot återbruk och återvinning.
- Ny avfallsanläggning ska samverka med återbruk.
- Lösning för hushållsavfall anpassas till hushållets hela behov, d.v.s. även det som idag ansvaras av andra aktörer.
- För att nå ambitionen med en hållbar kommun kommer ett materialhanteringssystem att behöva integreras i samhället. Ytor för insamlingsstationer m.m. måste reserveras, liksom ytor för större anläggningar på strategiska platser i kommunen. Avfalls/materialhantering är en naturlig del av samhällets verksamhet och måste därför få en naturlig och tillgänglig plats. Även möjlighet till fastighetsnära insamling och/eller kvartersnära insamling bör beaktas.
- Den nya kommunala avfallsplanen kan kompletteras med en utredning där kostnaden för fastighetsnära/kvartersnära insamling av förpackningar och returpapper ställs mot den ökade servicen och kundnöjdheten.
- Vid hantering av dessa materialströmmar skall resurshushållningsprincipen och kretsloppsprincipen beaktas. Material skall lämna Kiruna i så rena fraktioner som möjligt. Uttransport skall ske med tåg i så stor utsträckning som möjligt.
- Agenda 2030 mål 12 handlar övergripande om att säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Mängden avfall ska minska väsentligt genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall.

7.4 Vindkraft

I Kiruna kommun finns 6 vindkraftverk på Viscaria gruvområde. Vindkraftverken på Viscaria kommer att avvecklas om gruvverksamheten återupptas. En detaljplan för vindkraft finns vid Pahtohavaregruvan. Även här pågår en utredning om återupptagande av gruvdriften.

Mål för den svenska klimat- och energipolitiken till år 2020 är:

- 40 procent minskning av klimatutsläppen
- minst 50 procent förnybar energi
- 20 procent effektivare energianvändning
- minst 10 procent förnybar energi i transportsektorn

Målet är kopplat till miljömålet ”Begränsad klimatpåverkan”.

Energimyndighetens kriterier vid utpekande av riksintresse för vindkraft

- Vindförutsättningar – I området ska det blåsa mer än 7,2 m/s i årsmedelvind 100 meter ovan mark (MIUU 2011).
- Området ska vara större än 5 kvadratkilometer.
- Avstånd till bebyggelse (hus och kyrkor) – Avståndet mellan vindkraftverk och bebyggelse ska vara mer än 800 meter.

Undantagna områden:

- Riksintresse obruten kust, 4 kap. 3§ MB
- Riksintresse obrutet fjäll, 4 kap. 5§ MB
- Natura 2000-områden på land, 4 kap. 1§ och 7 kap. 28§ MB (ej till havs)
- Nationalparker, 7 kap. 2§ MB
- Natur- och kulturresevat, 7 kap. 4§ och 9§ MB (ej till havs)

Kommunens kriterier för utpekande av områden för vindkraft

Energimyndighetens kriterier tillämpas vid kommunens bedömning av lämpliga områden för vindkraft. Utöver dessa kriterier undantas områden av riksintresse för friluftsliv, 4 kap. 2§ MB och 3 kap. 6§ MB. Turism är en av kommunens viktigaste näringar och friluftsliv är av stor betydelse för kommuninvånarna. Även möjligheter till friluftsliv i närområden till bebyggelse måste beaktas vid utredning av vindkraft.

I planen redovisas även vindförhållandena på 140 meter ovan mark. Utvecklingen av vindkraftstekniken kan i framtiden ändra förutsättningarna och nya kriterier för vindhastighet kan bli aktuella.

Vindförhållanden i kommunen

I kommunen finns områdena med vind över 7,2 m/s och 100 m över mark i stort sett inom obrutet fjäll. Ett större sammanhängande område finns söder om Karesuando. I övriga områden är det bara små ytor som uppfyller vindkriteriet. Se bild 7.4.1. Om man ser på vindförutsättningarna 7,2 m/s 140 m över mark tillkommer ytterligare områden. Se bild 7.4.2.

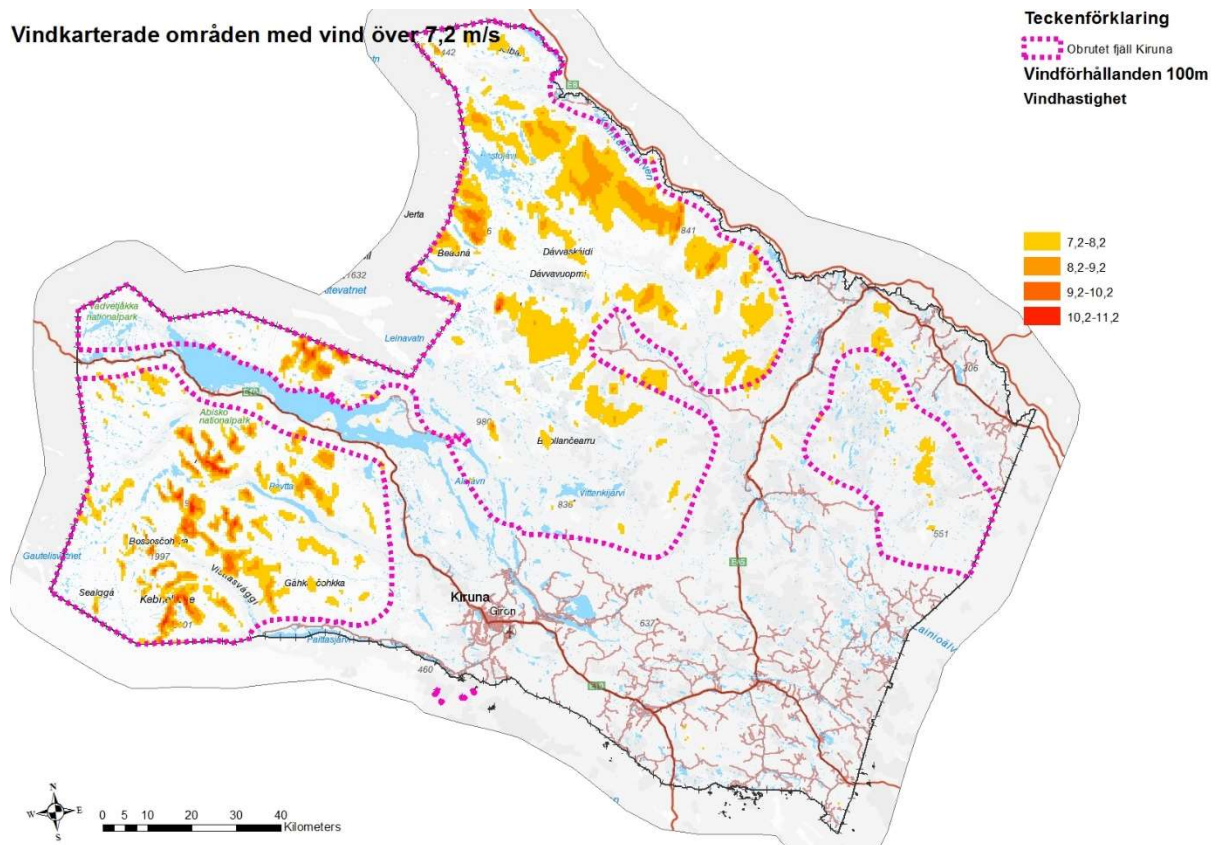

Bild 7.4.1 Områden med vindförhållanden över 7,2 m/s 100 m över mark

Vindkarterade områden med vind över 7,2 m/s

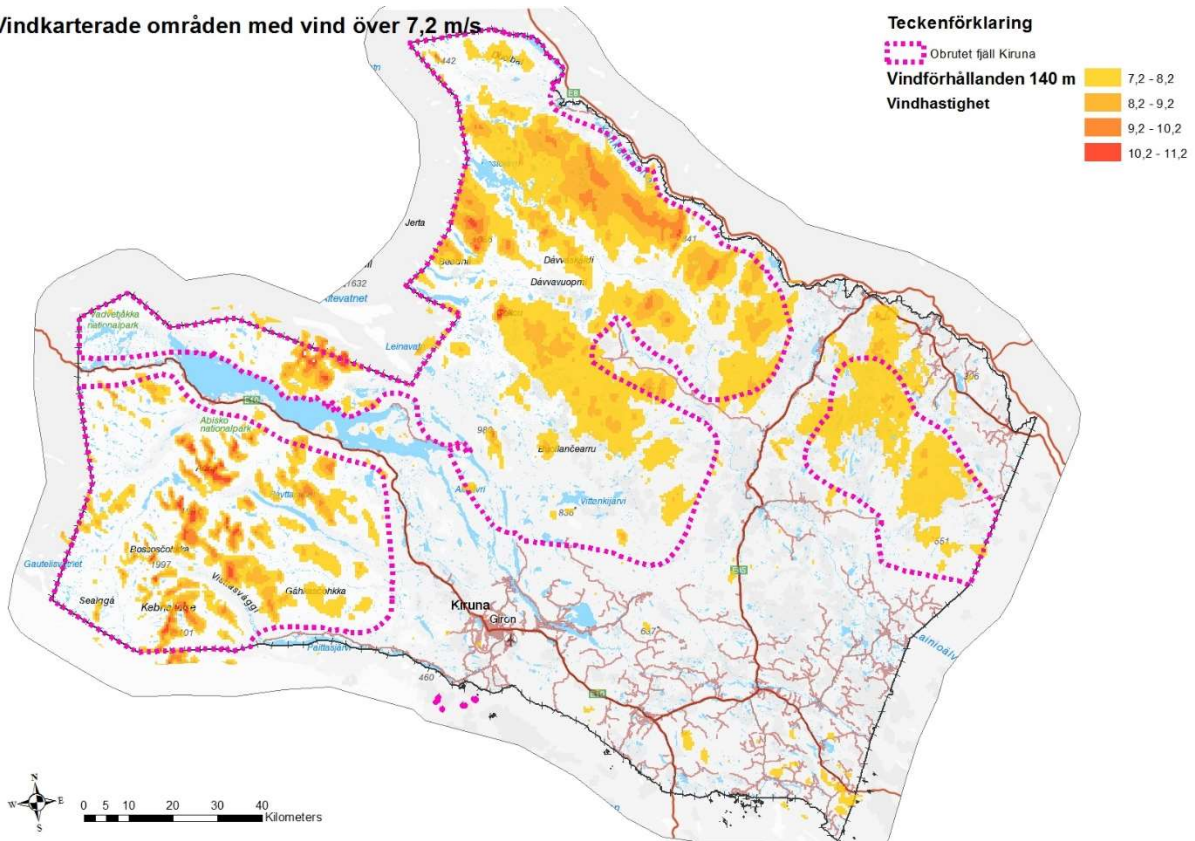

Bild 7.4.2 Områden med vindförhållanden över 7,2 m/s 140 m över mark.

Undantagna områden för vindkraft

Vindkraft får inte anläggas inom: obrutet fjäll, område för turism och rörligt friluftsliv, nationalparker, naturreservat eller Natura 2000. OBS. Försvarsmakten kan ha intressen som gör att vindkraft inte kan anläggas. Se bild 7.4.3. Landskapsbilden påverkas av vindkraft och vid prövning i närheten av de skyddade områdena ska hänsyn tas till påverkan på dessa.

Vindkarterade områden med vind över 7,2 m/s

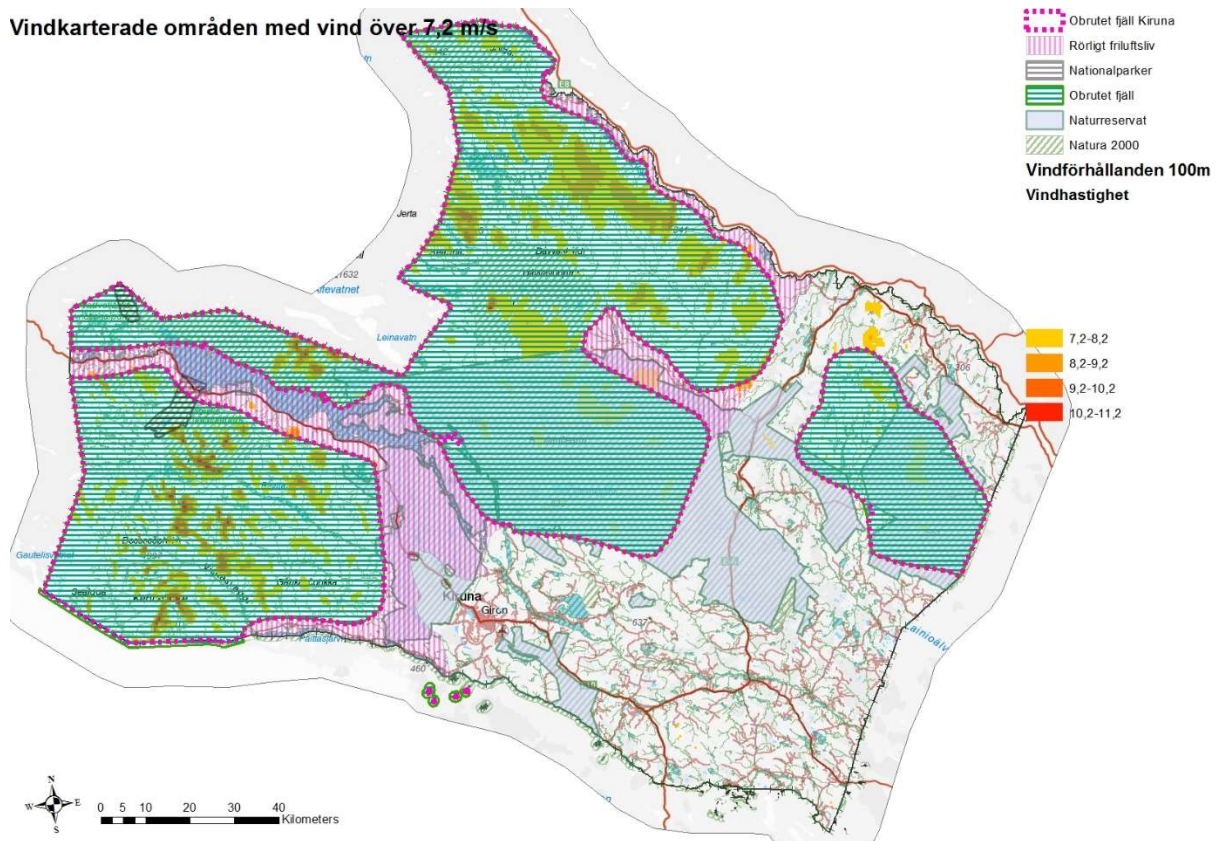

Bild 7.4.3 Områden där vindkraft inte får anläggas. OBS. Försvarsmakten kan ha intressen som gör att vindkraft inte kan anläggas.

Områden för prövning av vindkraft

I områden utan skyddade områden kan prövning av vindkraft få ske. Hänsyn tas till landskapsbild, bebyggelse, områdets storlek, annan markanvändning som rennäring och skogsbruk samt övriga riksintressen.

Landskapsanalys har gjorts över hela kommunen. Av områden som inte undantagits är det ett myrmarksområde mellan Lainioälven och Torneälven samt söder om Pessinki, som är känsliga ur landskapsbildsynpunkt.

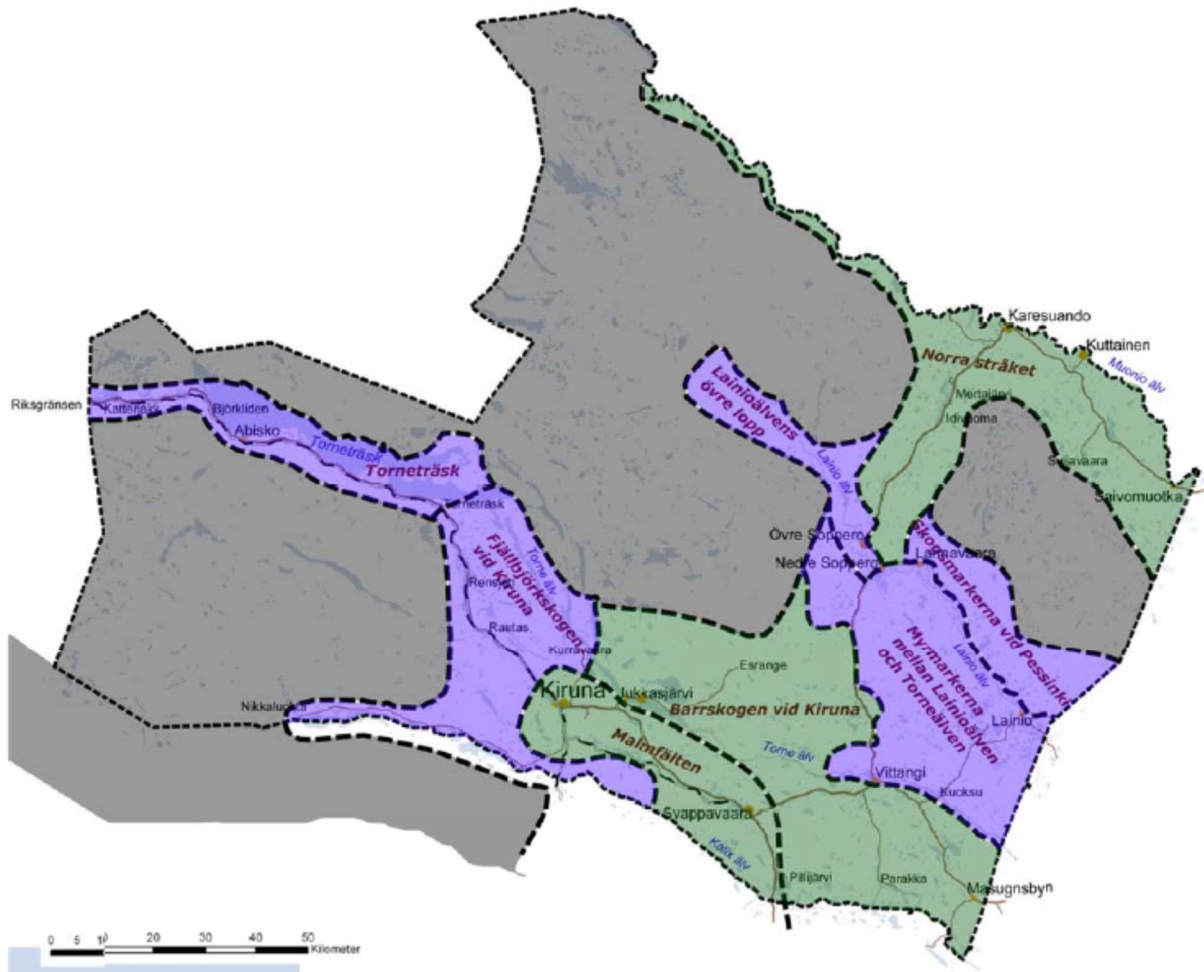

Bild 7.4.4 Känsligheten för förändringar genom vindkraft hos de olika landskapskaraktärerna i Kiruna kommun. Blått = mer känslig landskapskaraktär. Grönt = mindre känslig landskapskaraktär. Grått = ej utredda områden som utgörs av område för obrutet fjäll. Källa: Landskapsanalys, SWECO 2011

Lainioälvens övre lopp kring Sopperobyarna har höga natur- och friluftsvärden. Myrmarkerna mellan Lainioälven och Torneälven är ett relativt öppet landskap och viktiga för rennäringen. Skogsmarkerna söder om Pessinki har höga naturvärden.

I området söder om väg 395 mellan Kiruna och Pajala och öster om E10 finns riksintresse för rennäringen. Inom Laevas sameby finns många markanspråk. Den kumulativa effekten gör att ytterligare exploateringar kan vara avgörande för rennäringens möjligheter till passager och betesro. Utöver det så pågår en naturreservatsbildning norr om Parakka och inventerade områden med höga naturvärden finns i stora delar av området, bl a Luongastunturi.

Trafikverkets krav på hänsyn till kommunikationsanläggningar

Vid allmänna vägar ska master och vindkraftverk lokaliseras och utformas så att de inte lockar bilisternas uppmärksamhet från trafiken. Med tanke på säkerheten bör master och vindkraftverk i möjligaste mån placeras så att de anpassas till omgivande landskap och bebyggelse. Enligt väglagen samt plan- och bygglagen ska byggnader och andra anläggningar placeras och utformas så att de inte inverkar menligt på trafiksäkerheten. Hänsyn ska tas till risken för så kallade iskast, där is eller hårt packad snö slungas från rotorbladen. Byggnader och andra föremål som är högre än 20 meter kan komma att påverka luftfarten. Därför ska en lokaliseringsbedömning (flyghinderanalys) göras vid varje enskild etablering.

Planeringsöverväganden - 7.4 Vindkraft

- Alla höga objekt ska samrådas med Försvarmakten. Med högt objekt avses objekt över 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse respektive 45 meter inom sammanhållen bebyggelse.
- Vindförutsättningar – I området ska det blåsa mer än 7,2 m/s i årsmedelvind 100 meter ovan mark (MIUU 2011).
- Området ska vara större än 5 kvadratkilometer.
- Avstånd till bebyggelse (hus och kyrkor) – Avståndet mellan vindkraftverk och bebyggelse ska vara mer än 800 meter.
- Riksintresse obrutet fjäll, 4 kap. 5§ MB är undantaget.
- Riksintresse turism och rörligt friluftsliv 4 kap. 2§ MB är undantaget.
- Natura 2000-områden på land, 4 kap. 1§ och 7 kap. 28§ MB är undantaget.
- Nationalparker, 7 kap. 2§ MB är undantagna.
- Natur- och kulturresevat, 7 kap. 4§ och 9§ MB är undantagna.
- I områden där vindkraft kan prövas ska särskilt rennäringens intressen beaktas.
- Trafikverket har krav på hänsyn till kommunikationsanläggningar. Samråd med Trafikverket ska ske om nya kommunikationsanläggningar blir aktuella.

8. Miljö, hälsa och säkerhet

Miljöns utveckling respektive förutsättningarna för verksamhetsutveckling belyses ur aspekterna luft och buller, markförhållanden, vatten och avlopp, samt Kiruna kommuns geologiska och geotekniska förhållanden.

Befolkningens samlade hälsa benämns folkhälsa och folkhälsan är ett tvärsektoriellt område som inte bara handlar om hälso- och sjukvård utan påverkas av de flesta kommunala sektorer och de förutsättningar som de ger för människors livsmiljö och levnadsvillkor; från miljö till utbildning, arbetsmarknad, trafik, boende, fritid och kultur, service med flera.

Det kommunala ansvarsområdet och planeringsöverväganden inom säkerhet utgörs främst av räddningstjänstens verksamhet, riksintressen samt övriga områden och verksamheter av intresse för totalförsvaret, samt riskanalyser för riskverksamheter och riskområden i kommunen.

8.1 Miljöns utveckling i Kiruna kommun

I detta kapitel beskrivs hur miljön och viktiga miljöfrågor har utvecklats i Kiruna kommun sedan föregående översiktsplan antogs 2002. Kiruna kommun har ren luft och rent vatten. Kommunen strävar efter att fortsättningsvis ha hög miljö kvalitet.

Gruvverksamheten har ökat sedan 2002. Gruvverksamheten i Svappavaara har återupptagits. Utredningar pågår för att återöppna kopparbrytningen i Viscariagruvan nordväst om nuvarande Kiruna centrum. Gruvan i Mertainen har förberetts för gruvbrytning, men ingen brytning har påbörjats. Trenden mot eldrivna fordon ökar intresset för brytning av mineraler som grafit/grafen i Nunasvaara vid Rovasunto och kobolt i Kiskamaavaara söder om Esrange. Gruvverksamhet innebär utsläpp till vatten och luft och tar stora markområden i anspråk. Risk finns för tung trafik genom bebyggelse.

Utredningarna om sjön Ala Lombolos föroreningar är i stort sett färdiga. Sanering av sjön Ala Lombolo med kvicksilverförorening i sedimenten planeras inom något år. Sveriges Geologiska Undersökningar är huvudman för projektet.

Andra utsläppskällor är avloppsvatten från avloppsreningsverken, trafikens utsläpp till luft, uppvärmning och avfallshantering samt dagvattenutsläpp. Buller från flyg- och helikopterverksamhet, trafiken och industrier påverkar människors hälsa. Avloppsreningen i framför allt Torneträskområdet har förbättrats, men den teoretiska utsläppsmängden från de anslutna skulle närma sig taket vid fullt utnyttjande, d.v.s. vid året runt verksamhet.

Stadsomvandlingen

I Kiruna centralort pågår en stadsomvandling som innebär att delar av bebyggelsen övergår från bostäder, handel, kontor m.m. till gruvindustri med övergångsanvändningen Gruvstadspark. Gruvbrytningens konsekvenser för bebyggelsen i centrala Kiruna beror på att marken deformeras allt eftersom brytningen fortgår. Deformationerna breder ut sig mot befintligt centrum och beräknas nå fram till Adolf Hedinsvägen i nordost. Nedan redovisas en tidplan för flytt och deformationsprognosen för pågående brytningsnivå 1365.

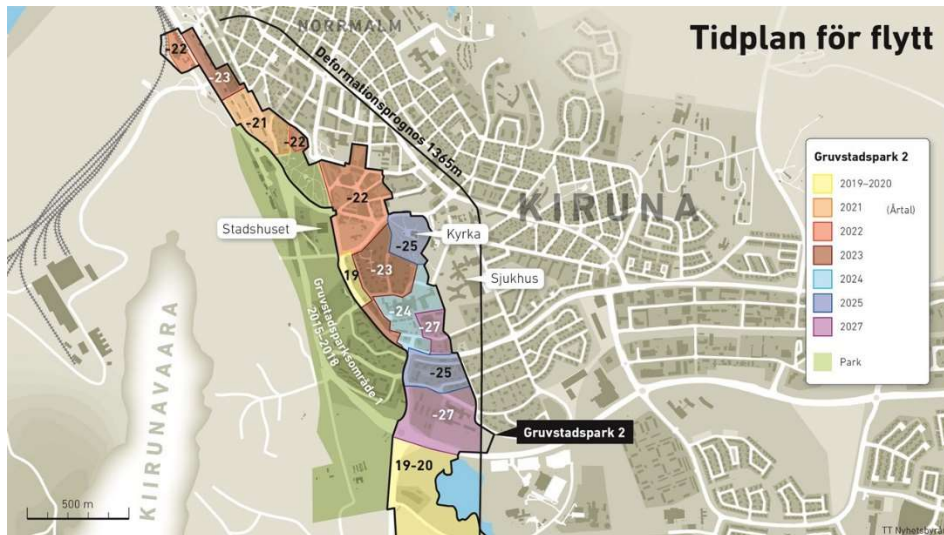

Bild 8.1.1 Tidplan för flytt, LKAB

Under 2017 har bostadshus flyttats till ny plats i Luossavaara. Många hus har rivits, se bilaga 1. Rivningsmassor som uppkommer återanvänds eller återvinns så långt som möjligt. Hantering av rivningsmassor inom gruvindustrialområdet anmäls till tillsynsmyndigheten Länsstyrelsen.

Nytt centrum och nya bostäder planeras på ett tidigare industriområde och på del av gruvindustrialområdet i Tuolluvaara samt på gamla skjutbanan vid Kurravaaravägen. Tidigare verksamheter har förorenat marken, som nu saneras till planerad markanvändning. Förorenade massor saneras på Kiruna avfallsanläggning. Kartläggningen av föroreningar har visat på punktvis höga kvicksilverhalter men ingen källa har identifierats. Kviksilverförorenade massor saneras i Finland. Vissa massor, som är klassade som lämpliga för mindre känslig markanvändning, har använts inom t.ex. golfbanan och nya skjutbanan. Massor, som är klassade som icke farligt avfall, återanvänds som täckmassor på Kiruna avfallsanläggning. Föroreningar inom Tuolluvaara gruvområde anmäls till Länsstyrelsen.

Verksamhetsutveckling

Östra industriområdet söder om Tuolluvaara är i det närmaste fullt. Ett fåtal tomter finns kvar. Kommunen behöver ny mark för industrier. I den fördjupade översiktsplanen finns ett område som avsatts som utredningsområde för småindustri, men innan det kan planläggas måste ny persontrafikjärnväg till nya resecentrum vara beslutad. Utvecklingen av rymdverksamheten norr om Esrange har påbörjats genom att tillståndsansökan för ny bro över Vittangiälven pågår. Utvecklingen av företag kopplat till rymdverksamheten bör samordnas kring nuvarande verksamhet vid Institutet för Rymdfysik, IRF. Detta område har nödvändig infrastruktur i form av vägar, vatten och avlopp samt IT-kommunikation. Trafikverket upprättar järnvägsplaner för dubbelspår på Malmbanan mellan Kiruna och Riksgränsen.

Områden för verksamheter och småindustri bör även finnas i övriga tätorter. Ett större område för industri föreslås även i korsningen E10-väg 875 till Jukkasjärvi.

Luft och buller

Kiruna kommun har varit aktiv i luftkvalitetsmätningar sedan 1970-talet, främst inne i centrala Kiruna men även i Svappavaara. Sammanfattning av luftövervakningen i Kiruna är att luftkvaliteten i Kiruna har blivit mycket bättre sedan 1970-talet beroende på ökade krav på svavelhalten i olja, högre krav på rening av utsläpp från industrin och från uppvärmning, införande av fjärrvärme och inte minst genom ändringen av trafiken i centrum. Sedan 2006 har pelletsproduktionen ökat och ska ökas ytterligare 2015 upp till 16,2 Mton från idag tillståndsgiven nivå på 14,8 Mton per år. Mätningarna av kväveoxider, flyktiga organiska ämnen VOC, samt små partiklar PM10 och PM2,5 ligger i det nationella övervakningsprogrammet. Ozonhalt mäts ute vid Esrange av IVL, Svenska miljöinstitutet. Resultaten av luftövervakning i centrala Kiruna visar värden som klart understiger miljömålen för bensen, NO₂, PM_{2,5}. För PM10 översteg värdena för åren 2010-2012 miljömålet 30 µg/m³. Åren 2009, 2013-2015 ligger värdena under gränsen. Överskridandet av miljökvalitetsnormen 2013 noteras för NO₂ där dygnsmedelvärdet överskreds 2 dygn.

Överskridandena har skett under januari och februari. Inga senare överskridanden har noterats. Med anledning av gruvbrytningen i Svappavaara bör framtida mätningar av partiklar vara av intresse. Luften i övriga delar av kommunen påverkas i stort sett av trafiken och uppvärmning.

Trafikflödena i Kiruna centralort följs upp genom regelbundna trafikmätningar. Den tunga trafiken till LKAB går via södra infarten från Nikkaluoktavägen. Den nya infarten för persontrafiken har förändrat flödena med minskning på vissa gator men ökning på gator i Nedre Norrmalm och Luossavaara. När nuvarande E10 stängs bedöms trafiken flytta till Hjalmar Lundbohmsvägen.

Ny E10 ska vara färdigställd mellan Kurravaaravägen och Karhuniemi under 2018. Genomfartstrafiken mot Norge men även trafik mellan bostadsområden i södra delen av Kiruna och norra delen av Kiruna kommer att trafikera nya E10:an. Det är viktigt att kollektivtrafiken tidigt utvecklas för att möta resebehovet till och från nya centrum så att kommunens ambitioner i trafikstrategin uppfylls.

I samband med malmtransporter från Kaunisvaara i Pajala kommun till Pitkäjärvi/ Svappavaara i Kiruna kommun, byggdes delar av väg 395, E45 och E10 om. I Vittangi och Masugnsbyn påbörjades förbifarter som pausats i samband med Northlands konkurs 2014. När gruvverksamheten återupptas i Kaunisvaara bedöms buller i Vittangi och Masugnsbyn bli ett miljöproblem. För övrigt har det mesta av planerade åtgärder inom Kiruna kommun genomförts, men det återstår vissa åtgärder såsom stängsling och ekodukter.

Skoterkörning i närheten av bostadsbebyggelse såväl som ute i fjällvärlden orsakar störningar genom buller och avgaser. Terrängkörningsförbud råder inom vissa delar av fjällvärlden och i tätorter. Ytterligare restriktioner för skotertrafiken finns i Vassivagge, där skoterförbud råder under mars-maj. Samebyarna ansöker årligen om tillfälliga skoterförbud under våren för att minska störningarna inför renarnas kalvningsperiod.

Det finns en skoterledsplan, som innebär att leder iordningställs över hela kommunen.

Det pågår försöksverksamhet med skoterkörning inne i bebyggelsen. I åtta områden vid ytterkanterna av centralorten är det tillåtet att köra skoter på allmänna gator till närmaste skoterled med begränsning av hastighet och tid för skoterkörningen. Miljö- och byggnämnden/Trafiknämnden har beslutat att överlämna frågan till kommunstyrelsen för utredning om ytterligare områden ska ges möjlighet till att köra från bostaden till närmaste skoterled. Utvärderingar av försöket under 2016-17 visar att större delen av de som besvarat enkäten visar en positiv attityd till skoterkörning mellan bostaden och skoterleden.

Miljöstörningar från flygplatser innebär flyg- och biltrafikbuller, vattenföroreningar och luftföroreningar. Verksamheten vid Kiruna flygplats har nyligen prövats enligt miljöbalken. I verksamheten planeras flygning med Jas 39 Gripen upp till 600 flygrörelser per år. Denna störning har inte bedömts som betydande miljöpåverkan eller att miljö kvalitetsnormen för buller överskrids. Den civila flygverksamheten har betydligt lägre bullernivåer än den militära trafiken.

Buller från helikopterverksamhet har blivit ett problem för utvecklingen i Abisko. Den militära verksamheten är begränsad i tid medan den civila trafiken förekommer under stor del av året. För en god bebyggd miljö kan bostäder inte planeras söder om väg E10.

Malmtågtrafiken har ökat och för att öka kapaciteten på Malmbanan har mötesplatser anlagts, men ytterligare kapacitet behövs. Trafikverket utreder därför utbyggnad med dubbelspår. Flera järnvägsplaner är under framtagande. En del av Malmbanan passerar känsliga naturområden och utgör en barriär i naturen. Vid utförandet är det av vikt att gestaltningen prioriteras, att upplag inte lämnas på platsen och att ianspråktagande av mark minimeras.

Luktproblem och buller kan förekomma kring avloppsanläggningar. Miljöstörningar från avfallsupplag är lukt, risk för grundvattenföroreningar, nedskräpning, ökad förekomst av skadedjur, buller (arbets- och transportfordon), rökutveckling vid brand i upplaget och förfulning av landskapet. Avfallshanteringen vid Kurravaaravägen måste förändras när bebyggelsen börjar utvecklas i nya centrum och skjutbaneområdet. Tekniska Verken har tagit fram en lokaliseringstudie. Dagens verksamhet leder fortfarande till luktstörningar. Vid brand kan konsekvenserna bli stora.

Vatten och avlopp

Miljökvalitetsnormer för vatten behandlas i kapitlet om miljökvalitetsnormer. Miljökvalitetsnormen överskrids i Luossajokisystemet nedströms Kiruna avloppsreningsverk. Föroreningar i vatten kommer från utsläpp från avloppsreningsverken och gruvorna. Flertalet avloppsreningsverk har moderniserats och har låga utsläpp.

Det finns avloppsreningsverk i kommunen som inte har uppgraderats. Miljötilstånd och miljödomar för avloppsutsläpp i Torneträsk innebär att det teoretiska av riksdagen beslutade utsläppskravet 11 300 kg BOD7/år till Torneträsk och dess nederbördsområde överskrids, vilket också påtalats av länsstyrelsen i samband med miljöprövningen av utökningen av tillståndet i Björkliden. Det verkliga utsläppet i vattensystemet är betydligt lägre än den teoretiska utsläppsmängden framför allt för att exploateringen i Riksgränsen är liten och att detaljplanen för nybyggnation i Björkliden inte antagits, samt en god drift. Turistanläggningarna har säsongsverksamhet framför allt under vårvintern, vilket också påverkar totalutsläppen. I Abisko turist pågår verksamheten under större delen av året. Lapland Resorts anläggning i Björkliden har öppet även sommar och höst, medan Riksgränsen under denna period är stängd.

Kurravaara, Laxforsen och Poikkijärvi är tätbebyggda områden med enskilda avloppsanläggningar och enskilda vattentäkter. Kommunen utreder nu om avloppsanläggningarna påverkar grundvattnet i områdena eller ger utsläpp till ytvatten och därmed påverkar hälsa och miljö.

En ny damm och tömningen av ytterligare en del av Luossajärvi är nyligen genomförd. Huvuddelen av Luossajärvis utflöde är nu i norra delen av sjön. En kanal har grävts mot ett myrområde för vidaretransport via Pahtajoki och Rautasälven till Torneälven uppströms råvattenintaget i Oinakkajärvi. I miljötilståndet anges mängden vatten som ska tillföras sjöarna Ala och Yli Lombolo. Luossajoki är även en recipient för Kiruna avloppsreningsverk. Recipienten är liten i förhållande till utsläppsmängden. Det pågår en utredning om Luossajoki. Ytvattenförekomsterna i kommunen har i regel god kemisk status om man undantar kvicksilverhalterna som överstigen normen över hela landet. Sjön Ala Lombolo uppnår inte god kemisk status även om kvicksilver undantagits. Av de vattendrag som har måttlig ekologisk status har de flesta tidigare varit flottleder men även grunddammar och trösklar samt vandringshinder i form av vägtrummor förekommer på ett flertal ställen. Vägtrummor kan också påverka sjöars ekologiska status. Två vattendrag har utsatts för rätning och rensning.

Delar av Luossajoki och Pahtajoki har otillfredsställande status. Båda vattendragen påverkas av gruvverksamheten i Kiirunavaara och den nedlagda Viscariagruvan. Luossajokisystemet påverkas dessutom av dagvatten och utsläpp från avloppsreningsverket och värmeverket. Miljökvalitetsnormen överskrids i Luossajokisystemet nedströms avloppsreningsverket.

Kommunens ytvatten håller mycket hög kvalitet, men närmast nedströms avloppsreningsverken är vattnet förorenat. Detta gäller i Katterjäkk, Vassijaure, Viepmatluokta i Riksgränsen, och en bäck från Vassijaure reningsverk. Abiskojäkka nedströms turiststationen, Björklidens och Abisko Östras utsläpp i Torneträsk är också förorenade liksom vattendrag nedströms Kebnekaise fjällstation. Rakkurisjöarna och Rakkuribäcken påverkas av industriutsläpp. Ala Lombolo, Luossajoki och Torne älv nedströms Luossajokis utlopp t.o.m. Luspen påverkas av Kiruna och Jukkasjärvi reningsverk. Sjöarna vid Svappavaara, Torne älv några km nedströms Vittangi är påverkade av avloppsutsläpp. Lainio älv några km nedströms Övre Soppero, Nedre Soppero, Lannavaara och Lainio är påverkade av avloppsutsläpp liksom Muonio älv några km nedströms Karesuando, Kuttainen och Saivomuotka. Juhlajärvi i Kuttainen är

Nästan alla orter har kommunalt dricksvatten. Abisko turist, Kebnekaise, Esrange har egna vattentäkter. Vattenskyddsområden är beslutade för Jukkasjärvi, Kuttainen, Rensjön och Vassijaure grundvattentäkter. Beslutet för Jukkasjärvi vattenskyddsområde är överklagat till regeringen men gäller tills regeringen beslutat i ärendet. Förslag till vattenskyddsområden i Björkliden och Katterjäkk är klara för beslut i kommunstyrelsen. För vattentäkterna i Idivuoma, Lannavaara, Nedre Soppero, Parakka och Sudjavaara har skickats till länsstyrelsen för beslut. För byarna Masugnsbyn, Lainio, Svappavaara, Karesuando, Saivomuotka samt Övre Soppero har inget arbete med vattenskyddsområden påbörjats än.

På sikt ska kommunens samtliga vattentäkter ha vattenskyddsområden.

Kiruna centralort (Oinakkajärvi), Vittangi (Torneälven) och Abisko (sjö söder om Abisko) har idag ytvattentäkter. Abiskos ytvatten kommer att ersättas av grundvatten. Bunnar är redan borrade och här

finns ett preliminärt skyddsområde framtaget, som behöver omarbetas då ytterligare brunnar borrar under 2017.

Förslag till vattenskyddsområde för ytvattentäkten i Oinakkjärvi utreds och samråd planeras under vintern. Det är ett relativt stort område som omfattas av det kommande skyddsområdet. Området innefattar E10:s passage över Rautasälven samt delar av Luossajärvi i det preliminära förslaget.

Ett vattenskyddsområde för Vittangi ytvattentäkt ligger längre fram i tiden.

Grundvattenförekomsten i Poikkijärvi har utretts som ny vattentäkt för Kiruna centralort. Ett preliminärt vattenskyddsområde har tagits fram. Skyddsområdet omfattar stora ytor. Vattenförekomst är lämplig att skydda för framtiden som antingen ny vattentäkt eller reservvattentäkt. Förekomsten har klassats med hög prioritet i ett regionalt perspektiv.

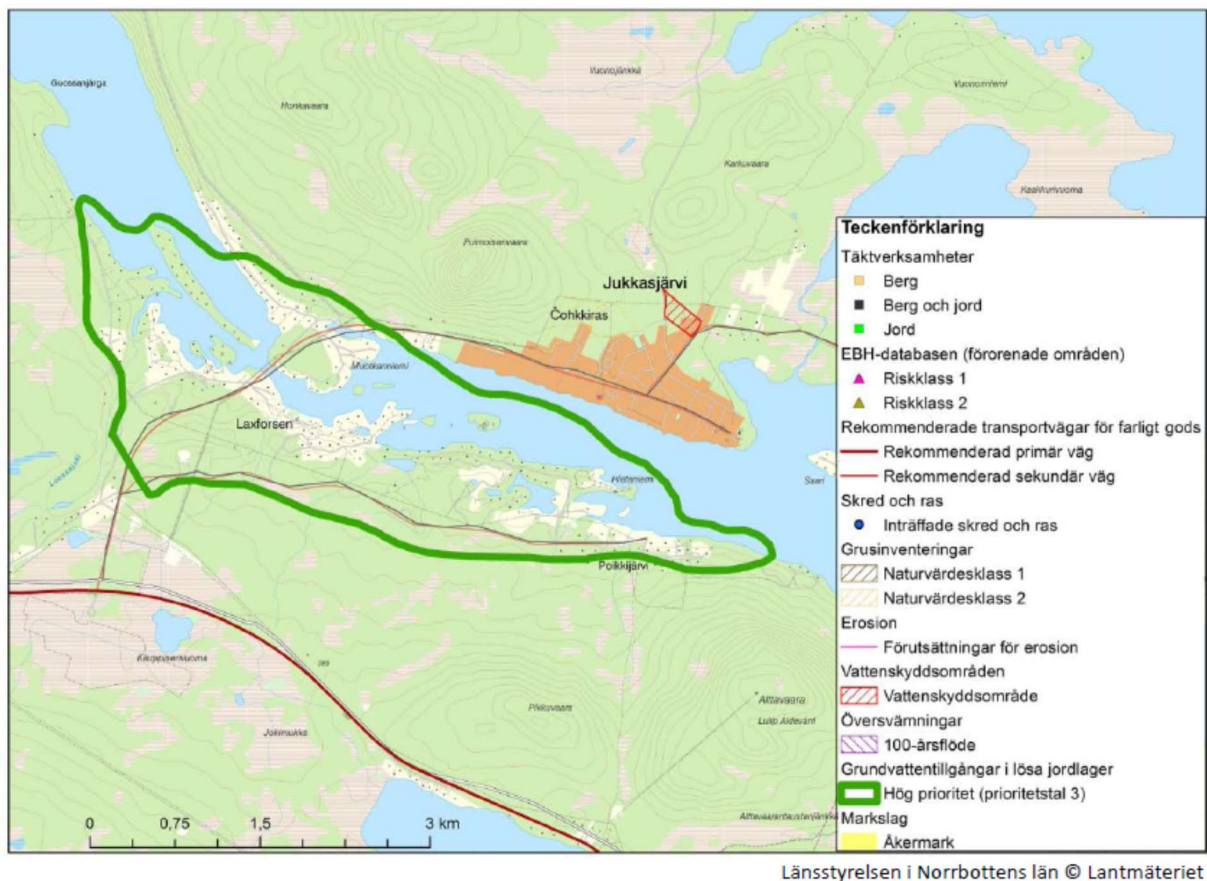

Bild 8.1.2 Poikkijärvi grundvattenförekomst i den regionala vattenförsörjningsplanen

För ny bebyggelse utanför verksamhetsområdet bör det finnas en framtagna VA-plan. Möjlighet till anslutning utanför verksamhetsområde för VA erbjuds alltid med avtalsförfarande, såvida det är inom rimligt avstånd till området. Ny bebyggelse bör vara planerad att inkluderas i verksamhetsområdet så riktlinjer finns när enstaka bygglov kommer. I byar där fördjupad översiktsplan ska tas fram är det ett lämpligt tillfälle att även ta fram en VA-plan. I övrigt så bör behovet att förändring av VA-verksamhetsområden beaktas i ett mycket tidigt skede

Marken

Markförhållandena för bebyggelse är mycket goda i kommunen som helhet.

I Kiruna centralort är det ofta berg i dagen eller ett förhållandevis tunt lager av morän på berg. På vissa ställen (bl.a. i Abisko, Riksgränsen, Kuoksu, Karesuando) kan enstaka lerstråk uppträda. Frostfria djupet i morän i kommunen ligger på 3,5 -4,0 meter.

Kiruna kommun tog 1989 fram en övergripande radonutredning för sex orter i kommunen; Kiruna centralort, Svappavaara, Vittangi, Jukkasjärvi, Masugnsbyn och Karesuando. Utredningen omfattade

befintlig bebyggelse. I delar av Kiruna centralort finns områden som har krosszon i berggrunden med tunt jordtäckte och områden med små uranmineraliseringar. Västra delen av centralorten ligger inom ett område med lokal förekomst av högradonmark. Byggnader som har god täthet mot omgivande mark klarar riktvärdet medan byggnader med inläckage via t.ex. sprickor eller rörgenomföringar har ökad risk för högt radon.

En översiktskarta över kommunen redovisar kända områden med hög radiumhalt i berggrunden. Stråk med alunskiffer finns i västra fjällområdet (Kirunafjällen). Riksgränsen - Katterjåkk - Vassijaure har områden med uranrik granit i berggrund eller jordarter samt uranmineraliseringar. Alunskifferstråk finns i nordligaste kommundelen från Trieriksroset ner mot Råstojaure. Längs med E10 mellan Stordalen och Kaisepakte ner mot Nikkaluokta slingrar sig ett alunskifferstråk. Uranrik granit finns på norra sidan av Torneträsk runt Laimoluokta, mellan Vittangjärvi och Torneälven, i Parakkaområdet och i Masugnsbyområdet. Uranmineraliseringar finns norr om Kiruna centralort samt norr och väster om Masugnsbyn. Ytterligare information kring radon finns på Sveriges Geologiska Undersökningars hemsida. Det finns till exempel mätning av gammastrålning från uran över stor del av kommunen. Se karta i miljökonsekvensbeskrivningen.

Radon i kallkällor har påträffats utanför Masugnsbyn och i grundvattenrör norr om Kiruna centralort. Vissa kommunala grundvattentäkter har förhöjda radonhalter. Vissa kommunala grundvattentäkter har förhöjda radonhalter. Problemet åtgärdas via reningssteg som avskiljer radonet. Kontroller av radon i enskilda grundvattentäkter har gjorts. Undersökningen är inte heltäckande.

Radonhalten i kommunens dricksvattentäkter är åtgärdad. Mätningar inom nya Kiruna gjordes i en övergripande miljökonsekvensbeskrivning. Resultatet blev låg- till normalradonmark. Ytterligare markradonmätningar har gjorts i Luossavaaraområdet.

Risker för ras i raviner och slänter i morän och grov sedimentjord, erosion samt slamströmmar i bebyggda områden har kartlagts översiktligt i en utredning gjord av MSB och SGI 2016. Utredningen visar att det finns anledning att göra geotekniska utredningar i större omfattning vid byggande i sluttande terräng.

Risker för översvämningar, rasrisker, moränskred och slamstömmar är förknippade med klimatförändringar och beskrivs närmare i kapitel 9.

Planeringsöverväganden - 8.1 Miljöns utveckling i Kiruna kommun

- Kortsiktiga gruvprojekt ska undvikas eftersom de inte är hållbara.
- En strukturerad masshantering är nödvändig. Massor ska så långt som möjligt återanvändas efter sanering. Upplag av massor ska ske på i förhand prövade platser. De ska uppdelas efter saneringsgrad.
- Sanering av Ala Lombolo bör påskyndas.
- Nya industriområden utreds
- Trafikflödena i Kiruna centralort följs upp genom regelbundna trafikmätningar.
- Förbifarterna i Vittangi och Masugnsbyn bör byggas om malmtrafiken återupptas.
- En helikopterplats för den civila trafiken planeras vid Miellejohka öster om Abisko för att minska bullerproblemet i byn.
- Avfallshanteringen vid Kurravaaravägen måste förändras när bebyggelsen börjar utvecklas i nya centrum och skjutbaneområdet. Tekniska Verken har tagit fram en lokaliseringstudie. Dagens verksamhet leder fortfarande till luktstörningar.

- Eftersom utsläppen i Torneträsk närmare sig den teoretiska gränsen för hur mycket som får släppas ut måste kommunen ha en klar strategi över var utveckling får ske.
- Samtliga grundvattentäkter ska förses med vattenskyddsområden.
- Vattenskyddsområde för samtliga ytvattentäkter Oinakkjärvi och Vittangi bör upprättas.
- Grundvattenförekomsten i Poikkijärvi beaktas vid all exploatering i närområdet.
- Radon i mark och vatten beaktas i detaljplaner och mätning av radonhalten i nyproducerade bostäder bör göras.
- Risker för ras i raviner och slänter i morän och grov sedimentjord, erosion samt slamströmmar beaktas. Geotekniska och geohydrologiska utredningar är viktigare än tidigare p.g.a. påverkans från klimatförändringar.
- För ny bebyggelse utanför verksamhetsområdet bör det finnas en framtagen VA-plan. Möjlighet till anslutning utanför verksamhetsområde för VA erbjuds alltid med avtalsförfarande, såvida det är inom rimligt avstånd till området. Ny bebyggelse bör vara planerad att inkluderas i verksamhetsområdet så riktlinjer finns när enstaka bygglov kommer.

8.2 Geologiska och geotekniska förhållanden

Citat ur Förstudie och översiktlig kartering av stabiliteten i raviner och slänter i morän och grov sedimentjord SGI MSB 2016:

”Kiruna kommun utgörs av skogsland i öster och högfjällsområde i väster. Hela Kiruna kommun ligger över Högsta kustlinjen (HK), vilket betyder att de av isen avlagrade jordarterna inte blivit utsatta för svallning och omlagring.”

Berg- och jordarter

Fjällens berg- och jordarter

Berggrunden i fjällområdet består till stor del av omvandlade fjällkedjebergarter, som kan vara mycket kalkrika. Berggrunden har eroderats kraftigt av inlandsisen som avsmälte från Norrbottens inland för något mindre än 8 500 år sedan. Områden med mer motståndskraftiga bergarter har varierande topografi och där berggrunden är blottad är den vanligtvis starkt frostsprängd. Inom fjällens högsta delar finns flera nutida glaciärer. Inom många områden har det underliggande urberget eroderats fram, exempelvis vid Abiskoområdet och Kebenekaisefjällen, som karaktäriseras av högfjällsnatur. Området norr om Torneträsk har inte samma högfjällskaraktär.

Fjällens jordarter domineras av moränen, som här kännetecknas av att den kan innehålla skiffer och andra lösa bergarter. Moränen kan därmed vara något siltig och lerig. Terrängformerna och klimatet medför att tjälskjutning och jordflytning starkt påverkar det övre jordlagret. Frostsprängt och söndersprucket berg har också stor utbredning. I dalgångarna förekommer isälvsavlagringar såsom åsar och sand- och grusfält, som delvis är utformade som deltan. Vidare förekommer lokala yngre sedimentavlagringar (sand och silt) t.ex. i de dalar som leder ut från nutida glaciärer.

Förfjällens jordarter

Landskapet vid randen av fjällkedjan är flackare och mjukare i formerna. Förfjällsområdet i öster domineras av skogsklädda morän- och myrområden, men är fattigt på kalt berg.

Inlandets jordarter

Ur jordartsgeologisk synpunkt kan urbergsdelen av Kiruna kommun, den delen som ligger öster om

fjällkedjan indelas i två delområden med olika karaktär. De östligaste delarna karaktäriseras av ett moränbacklandskap med starkt bruten och oroligt utformad morfologi. Torvmarksarealen är betydande, men myrarna är i stor utsträckning insprängda mellan moränkullarna. Landskapet är som en mosaik. Vissa delar är mycket hållfattiga och isälvs sediment har lokalt stor utbredning.

Inom området väster därom, som sträcker sig från moränbacklandskapet i öster till fjällranden i väster blir moränformerna mjukare, moränen utbildar vanligtvis ett relativt jämnt täcke ovanpå berggrunden och utbredningen av kalt berg är större. Moränen kan ha växlande karaktär allt ifrån den normala hårda bottenmoränen till småkulliga moränområden med luckrare och grusigare inslag.

Torvmarker täcker lokalt stora arealer, framförallt i de lägre, östra delarna. Måktigheten är vanligen mellan 2 m och 4 m, men måktigheter på 8-10 m kan förekomma.

När landisarna smälte frigjordes stora mängder smältvatten, som förde med sig material från såväl isen som från underliggande morän. Block, stenar, grus och sand avlagrades efterhand längs kanaler och håligheter i isen och bildade isälvsavlagringar i form av åsar och kullar när isen smälte bort. Avsattes materialet utanför isranden bildades flackare sand- och grusfält. Isälvarna följde oftast dalgångarna, men framför allt i de norra delarna av kommunen förekommer isälvsavlagringar i flack terräng. Det är också i de norra och östra delarna av kommunen som isälvsavlagringarna upptar de största arealerna. Isälvs sedimenten är där mestadels relativt sandiga.

Det finkorniga slammet i isälvarna avsattes som silt och lera i insjöar. Siltiga sediment avsattes snart efter det att strömhastigheten avtagit och återfinns därför i nära anslutning till de grovkorniga sedimenten.

Alunskiffer och uranrik granit

Från norr till söder går ett relativt brett stråk med alunskiffer i berggrund eller jordarter. Stråket går från Trefriksröset till norr om Råstojaure och vidare in i Norge. Norr om Torneträsk kommer stråket in i Sverige och passerar området mellan Kaisepakte och Stordalen på vägen ner mot Rautasjaure och vidare mot Kebnekaiseområdet. Ett mindre stråk med alunskiffer finns i den västligaste delen av fjällen. Uranrik granit i berggrund eller jordarter återfinns i Riksgränsen-Vassijaureområdet, norr om Torneträsk, nordost om Kurravaara samt i sydöstra delen av kommunen i Masugnsbyn-Parakkaområdet. Uranmineraliseringar finns strax norr om Kiruna centralort, och i anslutning till de uranrika granitområdena (SGAB Markradon utredning för 6 tätorter i Kiruna kommun 1988).

Rasrisk

En förstudie och översiktlig kartering av stabiliteten i raviner och slänter i morän och grov sedimentjord har gjorts av SGI MSB 2016. Kartläggningen är begränsad till befintlig bebyggelse. Nedan beskrivs resultaten i utredningen.

Risker för ras i raviner och slänter i morän och grov sedimentjord, erosion samt slamströmmar i bebyggda områden har kartlagts översiktligt i en utredning gjord av MSB och SGI 2016. Den översiktliga utredningen kan inte användas vid exploatering. I förstudien har områden i samlad bebyggelse med förutsättningar för slamströmmar och/eller jordrörelser inventerats. Kriterierna utgjordes av raviner i morän eller grov sedimentjord med bebyggelse ovanför, i eller nedanför ravinen samt sluttningar brantare än ca 17°.

Utifrån dessa kriterier valdes Björkliden, Jukkasjärvi, Lannavaara, Laxforsen, Riksgränsen och Övre Parakka för kartering. Lannavaara och Övre Parakka bedömdes inte nödvändiga att gå vidare med. Inga jordrörelser, inga förutsättningar för transport av lösa block noterades och skogskläddmark minskade riskerna.

I Björkliden konstaterades att en slänt öster om stugbyn behöver hållas under kontroll. För tillfället är marktäcket intakt och skredrisken inte akut. Det pågår ett detaljplanearbete med bebyggelse i slänten nedanför stugbyn. Det kan förändra förhållandena både i nutid och i ett framtida klimat. Nedströms järnvägen bedöms att ravinen med Råkkasjohka har risk för slamströmmar och översvämning.

I Riksgränsen finns en slänt norr om hotellbyggnaden med risk och en bäck ovanför befintlig matvarubutik. Erosion har förekommit och erosionsskyddet har för liten dimension. Området med slänten norr om hotellet är detaljplanlagt för fler hotellbyggnader. I bygglov för hotellet framgår att grundläggningen är på morän, inte berg. Information har skickats till fastighetsägaren.

I Laxforsen finns två områden med branta slänter med risk för skred. En kompletterande utredning visade att risken för skred är liten under förutsättning att vegetationen är kvar och att schaktning och fyllning inte görs utan geoteknisk stabilitetsbedömning. Ravinen med Kauppsisenjoki visar inga tecken på erosion, men vägtrumorna är otillräckliga och kan orsaka risk för dämning.

I området längst till väster om Jukkasjärvi bedöms slänterna stabila, men det finns branta, korta partier nedanför husen mot älven, i vilka mindre ras kan inträffa om de utsätts för erosion från sjön. Inget utredningsbehov föreligger, men dessa slänter bör hållas under observation.

Denna kartering av områden och vattendrag där risk för översvämning, skred, erosion och slamströmmar föreligger är relevant även vid framtida klimatförändringar. Karteringen utgör även ett underlag för framtagande av planeringsförutsättningar. De karterade områdena beskrivs närmare i bygdebeskrivningarna.

En översiktlig erosionskartering i Parakkaområdet längs Kalixälven finns tillgänglig hos Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, MSB. LIS-områden har inte lagts i områden med erosionsrisk.

I kommunen finns gruvdammar i Kiruna och Svappavaara samt Luossajärvi som är en reglerad sjö. Det saknas uppgifter om hur framtida klimat påverkar riskerna vid eventuellt dammbrott. Damarna är utformade för att klara 10 000-års regn.

Kulturmiljöer är oftast lokaliserade på platser som ligger högt och som inte påverkas av översvämningar.

Planeringsöverväganden - 8.2 Geologiska och geotekniska förhållanden

- Byggnader bör inte placeras på släntkrön vid större vattendrag. Gäller även inom LIS-områden.
- Vegetation i slänter ska behållas.
- Geotekniska utredningar för att säkerställa stabiliteten i lutande terräng, brantare än 17°, är nödvändiga. Det gäller också områden där erosion förekommit eller där risk för erosion föreligger.
- Områden med uranrik granit, uranmineraliseringar och alunskiffer ska radonundersökas innan bygglov beviljas eller i detaljplan.
- Bostäder eller andra lokaler där människor stadigvarande vistas bör radonmätas före slutligt slutbesked.

8.3 Folkhälsa och social hållbarhet

Översiktsplanen ska bidra till en god miljö och hållbar utveckling. Samråd och miljöbedömningar är viktiga delar i planeringsprocessen.

Hållbarhet kan enligt Boverket definieras ur tre dimensioner: ekonomisk, ekologisk och social. De utgör tillsammans viktiga delar för utveckling. Miljöbedömningar med en social dimension innehåller analys och information om faktorer som direkt och indirekt kan påverka hälsa och välmående. De kan sammanfattas med det övergripande folkhälsopolitiska målet: ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen” (prop. 2002/03:35).

Folkhälsa är ett tvärsektorielt arbete och berör många olika aktörer inom kommunal planering. Detta eftersom hälsa är beroende av en kombination av olika faktorer som sociala förhållanden och ekonomisk fördelning men också av fysiska livsmiljöer. Kommissionen för jämlik hälsa skriver i SOU 2017:4; s. 138 (”För en god och jämlik hälsa – En utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket”) att kommissionen vill uppmuntra ”såväl de kommuner, landsting och regioner som redan i dag arbetar aktivt med en god och jämlik hälsa att fortsätta att utveckla sitt arbete och de, som av olika skäl inte prioriterar sådant arbete, att

lyfta upp frågan högt upp på dagordningen.” Att i Kiruna kommuns översiktsplan lyfta in aspekten med folkhälsa och jämlik hälsa bidrar till ett långsiktigt arbete med hållbarhet.

Boverket skriver om en socialt god livsmiljö att det ”handlar bland annat om god tillgång till service, arbetsplatser, utbildning, kollektivtrafik, rekreationsområden, kultur, fritidsaktiviteter och mötesplatser. Den främjar vardagslivet för medborgarna och ger goda förutsättningar för social sammanhållning, integration, trygghet, rekreation och fysisk aktivitet. En mångfunktionell bebyggelsestruktur som används dygnet runt där bostäder, arbetsplatser och service blandas ökar möjligheten till säkerhet och trygghet i samhället. Korta avstånd till funktioner i vardagslivet ökar också tillgängligheten. De gröna och rekreativa ytornas betydelse för människors hälsa, rekreation och välbefinnande måste dock balanseras mot en allt tätare bebyggelsestruktur och utgå från vikten av att staden ska fungera och vara tillgänglig för alla.

En tillgänglig och användbar livsmiljö i den översiktliga planeringen handlar om att möjliggöra allas tillgång till olika funktioner i den fysiska miljön oavsett rörelse- och orienteringsförmåga. Det gäller exempelvis kultur- och fritidsaktiviteter, kollektivtrafik, offentliga byggnader och mötesplatser. Att skapa ett bostadsutbud utan segregation som tillgodoser allas bostadsbehov är också en central fråga i sammanhanget. En översiktsplan som innehåller strategier för att göra den fysiska miljön anpassad för olika former av funktionsnedsättningar ger bättre förutsättningar att leda till ett samhälle som blir mer tillgängligt för alla.”

Kunskap om den lokala befolkningens hälsa och hur den är fördelad på den kommunala nivån utifrån faktorer som socioekonomi, kön samt annan könsidentitet och geografi är en viktig utgångspunkt för att i nästa steg kunna planera och prioritera åtgärder för en god och jämlik hälsa. Det knyter också an till en del av den övergripande målsättningen som Kiruna kommun har; att vi har plats för alla, vi är ett jämställt och inkluderande samhälle.

I samverkan med Länsstyrelsen i Norrbotten, Region Norrbotten och Norrbottens Kommuner har den regionala folkhälsostategin reviderats. I förarbetet har en sammanställning av Kiruna kommuns styrkor och utmaningar formulerats i ett fokusblad för Kiruna, ur folkhälsodata från SCB, Svenska Kommuner och Landstings (SKL) Öppna Jämförelser, Hälsa på lika villkor, Hälsosamtalen i skolan, samt andra undersökningar. Uppföljning för Öppna Jämförelser publiceras vart fjärde år, Hälsa på lika villkor är en enkät som genomförs årligen med olika nationella urval men där kommuner och regioner kan köpa till ett större underlag. Hälsosamtalen i skolan är enkät och samtal med skolsköterskan som genomförs årligen i de fyra nordligaste länen i årskurserna 4, 7, gymnasiet år 1 samt förskoleklass. Hälsö- och sjukvården samt kommunerna rapporterar in data från sin verksamhet till SCB och olika myndigheter.

För Kiruna kommun är hälsoutmaningarna enligt sammanställningen från regionala folkhälsostategins förarbete att det i kommunen finns: ett högt insjuknande i hjärt- och kärlsjukdomar, det är vanligare att vara överviktig eller lida av fetma bland barn och unga, det är vanligare med riskabla kostvanor i kommunen än i riket, det är vanligare med äldre medborgare i kommunen som inte mår bra än i riket, det är vanligare att dricka sötade drycker bland ungdomar i kommunen än i riket och det finns även färre kariesfria 19-åringar i kommunen. Män och kvinnor lever kortare i Kiruna kommun än i riket. Barnfattigdom finns i största delen bland barn med utländsk bakgrund liksom i övriga delar av länet och riket, men i Kiruna kommun finns fler barn med svensk bakgrund i ekonomiskt utsatta hushåll än i länet och riket.

Befolkningsprognosen från SCB visar att idag försörjer varje person i åldern 20-64 år i Kiruna 0,74 kommuninvånare. År 2020 beräknas motsvarande siffra vara 0,76 och år 2035 ökat till 0,84. Det innebär att personerna i åldersgruppen 20-64 år kommer att behöva försörja fler i kommunen. Det innebär ur hälsosynpunkt att det är fler som behöver vara vid god hälsa i alla åldrar och att det finns ett behov av att planera in perspektivet och använda prognosen i kommande planer.

Styrkor i sammanställningen ur fokusblad för Kiruna är att i kommunen är människor trygga med att gå ut själva, litar på människor i allmänhet, ungdomar som är nöjda med sin relation till familjen, goda resultat bland elever i grundskolan, färre ungdomar som provat att dricka än i riket, färre unga som är fysiskt inaktiva än i länet, fler som är fysiskt aktiva.

Kiruna uppvisar under 2000-talet de genomsnittligt högsta medelinkomsterna i landet utanför de tre storstadskommunerna med kringliggande höginkomsttagarkommuner. Kiruna har högsta

medelinkomsterna i länet. Låg arbetslöshet och stor andel arbetskraft inom privat näringsliv och inte minst gruvindustrin har bidragit till detta. Höga lönelägen på den lokala privata arbetsmarknaden har även påverkat offentlig sektor. Både män och kvinnor har högre löner än snittet i riket och länet men skillnaden mellan män och kvinnor är större än i riket och länet och ligger på ca 100 000 kr per år. Ungefär hälften av männen räknas som höginkomsttagare på den lokala arbetsmarknaden, kvinnor ligger strax under 20 % i motsvarande siffra. Stora skillnader mellan kön, skillnader mellan hög- och låginkomsttagare ställer extra krav på samhällsplanering för att minska och motverka segregation och utanförskap, det gäller exempelvis att det finns en blandning av bostäder och att det planeras för ekonomisk tillgänglighet till fritid-, kultur- och idrottsaktiviteter.

Översiktsplanens uppgift är att, utifrån presenterade utmaningar och styrkor, ge riktlinjer för hur den fysiska miljön bör utformas då den påverkar vardagsaktiviteter och rörelsemönster och därigenom fysisk hälsa. Exempelvis så är gång- och cykelvägar viktiga i hela kommunen och platser för fritidsaktiviteter behöver tillgängliggöras för alla, eftersom ekonomiska förutsättningar krävs för biltrafik såsom körkortsutbildning och tillgång/ekonomi till bil och drivmedel. I kommunens landsbygd behövs ytor för att skapa möjligheter till aktiva transportval såsom gång, spark, cykel, kollektivtrafik samt för att ta sig fram på ett säkert sätt med rullator/rullstol.

Bilen är betydelsefull för längre transporter och för resor av mer brådskande karaktär. Kvinnor och män, som är de två könsidentiteter som har använts i statistiken, har olika hälsoutmaningar samt olika ekonomiska förutsättningar för t.ex. val av transportmedel. I kommunen finns även barnfattigdom som en faktor att ta hänsyn till i planeringsunderlag.

Det finns dokumenterade sammanlänknings mellan hälsa och ekonomi samt utbildning; att indikatorer som kostvanor och tandhälsa talar om ekonomiska frågor men även är en fråga om tillgänglighet till vård. Dock är det de vardagliga levnadsvanorna och en ändring av dem som kan ge en stor effekt på både individ- samt befolkningsnivå.

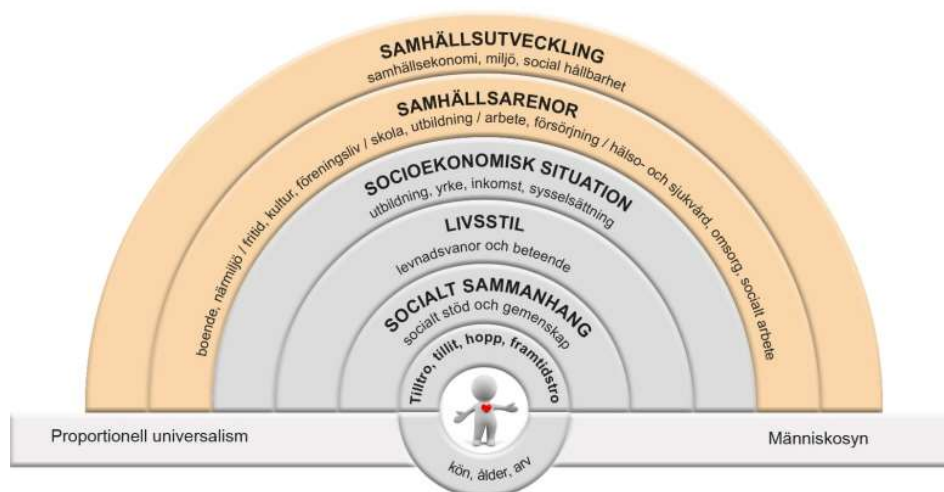

Bild 8.3.1 "Östgötamodellen för jämlik hälsa – ett samspel mellan individ, miljö och samhälle". Orange färg markerar de samhälleliga förutsättningar som är avgörande för de individuella (grå) bestämningsfaktorerna för hälsa. Modellen är framtagen av Jolanda van Vliet och Margareta Kristensson, 2014, baserad på hälsans bestämningsfaktorer av Dahlgren och Whitehead, 1991.

Planeringsöverväganden - 8.3 Folkhälsa och social hållbarhet

- Folkhälsa är ett tvärsektorielt ämne som sträcker sig över flera av kommunens planeringsområden. Därför knyter folkhälsan också an till flertalet av Agenda 2030:s målområden. De mål som berörs främst är mål 3 om att främja hälsa och välbefinnande för alla i alla åldrar, mål 4 om en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla, mål 5 om jämställdhet, samt mål 10 om att minska ojämlikheten och öka inkludering och delaktighet i samhället för alla ur socialt, ekonomiskt och politiskt perspektiv.
- Gång- och cykelvägar är viktiga i hela kommunen och platser för fritidsaktiviteter behöver tillgängliggöras för alla. Se vidare kap 6.2.
- Gång- och cykelvägar och området närmast dessa ska vara belysta.
- Gång- och cykelvägar bör prioriteras vid snöröjning.

8.4 Riskanalyser

Omfattning

Det finns olika typer av riskfaktorer som man måste ta hänsyn till vid planering. Räddningstjänsten utarbetar ett handlingsprogram för skydd mot olyckor och har ett PM kring statistik över olyckor 2017.

Särskilda riskområden är gruvområden, vägar, järnvägar, flygplatser, industriområden med farliga ämnen, högradonmark, översvänningsområden samt rasriskområden. Verksamheten på Esrange är beroende av att det finns ett raketnedslagsområde där få människor vistas. Mineralprospektering, rennäring, turism, jakt och fiske, önskemål om fritidshus m.m. är exempel på verksamheter som har intresse av området. Transporter av sprängämnen liksom gasoltransporter och hantering av gasol är särskilda risker. Bensinstationer utgör också särskild risk för omgivningen.

Gruvområden, både nedlagda och pågående, innebär sättningsrisker, rasrisker och risk för vattengenombrott i dammar, samt olycksrisker vid besök. Dagbrott och bergtäkter kan innebära risker för kringflygande stenar.

Transport av farligt avfall förekommer på väg och järnväg. Vägar, järnvägar och uppställningsplatser bör planeras så att risker för olyckor med farliga ämnen i bebyggelse och närheten av vattentäkter minimeras. Försiktighet ska iakttas vid lokalisering av verksamheter i anslutning till befintliga vägar, järnvägar och flygplatser.

Verksamheter inom industriområdena och värmeverket kan utgöra en risk för närliggande områden. Vid all etablering och planering ska risker bedömas.

All lokalisering av verksamhet innebär också att tunga transporter, såsom lastbilar, grävmaskiner etc, till och från området ökar.

Områden där ny bebyggelse planeras bör undersökas med avseende på radonrisk i samband med detaljplanarbetet. Uppföljning av radonhalter i samband med färdigställande av nya bostäder och andra lokaler där människor stadigvarande vistas, bör göras. Uppföljningen bör göras vid högradonmark och okänd mark.

Miljöproblemområden

Hit hör miljöstörande verksamhet, bullerstörda områden och förorenade markområden samt förorenade vattenområden. I översiktsplanen ska miljöstödda områden kartläggas för att undvika konflikter mellan olika önskemål om markanvändning. Bullerstörningar från trafiken bör särskilt beaktas. Här återfinns områden för vatten och avlopp, energiförsörjning, kretsloppsanpassad avfallshantering.

Planeringsöverväganden - 8.4 Riskanalyser

- Räddningstjänstens handlingsprogram för skydd mot olyckor, riskanalysen enligt lagen om skydd mot olyckor (LSO) och risk- och sårbarhetsanalysen (RSA) enligt lagen om extraordinära händelser (LEH) ska vara ett underlag vid planering.
- Vid all nyetablering av verksamheter som innebär risker för omgivningen ska en bedömning av riskerna göras.
- Vid alla objekt eller anläggningar där verksamheten ändrar karaktär bör en analys av riskerna göras med avseende på hur förändringen påverkar omgivningen.
- Vid nybyggnation av bostäder eller annan bebyggelse där människor stadigvarande vistas ska hänsyn tas till förekomsten av radon i mark och vatten.
- Transport- och uppställningsplatser för farligt gods bör planeras med skyddsavstånd till bostäder och annan bebyggelse. Att bostäder och annan bebyggelse planeras med skyddsavstånd till utpekade stråk för transporter med farligt gods. Länsstyrelsens riktlinjer för farligt gods tillämpas normalt men i vissa fall, om avvikelser behövs, görs en särskild riskanalys.
- Befintliga vattentäkter ska vara väldokumenterade så att tillräckliga insatser görs vid olyckor och tillbud.
- Verksamhet som exempelvis tyngre industri tillståndsprövas enligt Miljöbalken. Förslagen till skyddsavstånd i Boverkets m.fl. ”Plats för arbete” bör vara vägledande.
- Försiktighetsprincipen ska tillämpas vid lokalisering av anläggningar som alstrar elektriska och magnetiska fält i närheten av bebyggelse och vice versa.
- Hänsyn ska tas till områden med risk för översvämningar samt risk för ras och skred, framför allt i älvdalarna och i lutande terräng.

8.5 Räddningstjänsten

Omfattning

Inne i Kiruna centralort finns brandstation med heltidsanställd personal och vid flygplatsen finns en räddningsstyrka för start och landning. I Vittangi och Svappavaara finns deltidanställd personal, se bild 8.5.1.

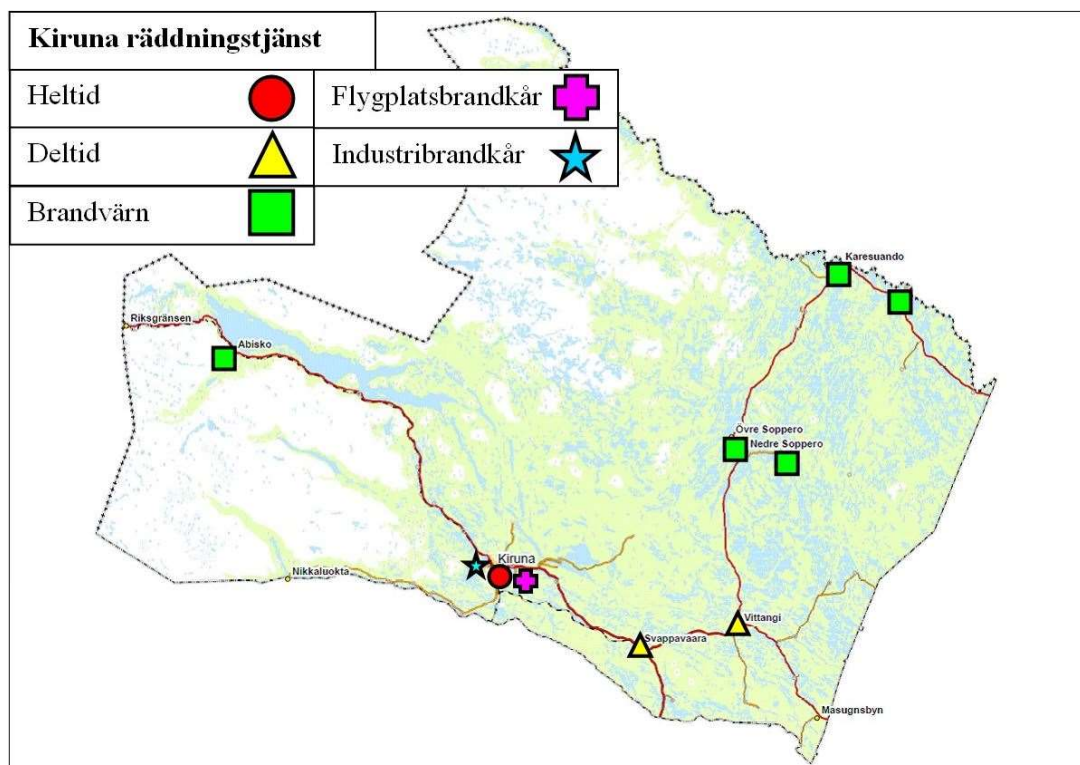

Bild 8.5.1 Bemanning räddningstjänsten.

I hela Karesuandoområdet inklusive Sopperobyarna och Abisko finns det enbart räddningsvörn, vilket innebär att man bara kan hindra yttre brandspridning tills hjälp från Vittangi och Kiruna kommer med rökdykare m.m. Ansamling av människor eller industrier kan innebära att räddningstjänsten kan tvingas övergå från räddningsvörn till deltidanställda.

Kirunas gles befolkade men stora yta innebär speciella svårigheter för räddningstjänsten. Räddningstjänstens insatstider till olika delar inom kommunen varierar kraftigt beroende på organisation, riskobjekt och deras belägenhet. Insatstiden för s.k. grupp 1-objekt (hotell, vårdanläggningar, samlingslokaler, större industrier, företag, skolor och bostadshus) bör vara högst 10 min. Om insatstiden överstiger 20 minuter kan det vara nödvändigt att kräva särskilda åtgärder för byggnader eller verksamheter, exempelvis utvändigt steg om vind i tredje våningen inreds för boende.

Sedan 2015 finns ett samverkansavtal för samverkan mellan räddningstjänsterna inom Norrbotten.

Planeringsöverväganden - 8.5 Räddningstjänsten

- Säkerheten kring vägar, järnvägar och flygplatser måste beaktas i planeringen. Möjligheten för räddningstjänsten att göra insatser vid olyckor måste beaktas.
- Till Kiruna flygplats finns bara en huvudförbindelse vilket innebär risk för igenproppning vid olycka. Ytterligare en tillfartsväg finns dock via det östra industriområdet. Om olycka sker vid korsningen Flygplatsvägen och väg E10 kan denna tillfartsväg användas.

- Utmed järnvägarnas närområden behövs en säkerhetszon för att skydda människor och egendom vid olycka. Malmbanan ingår i Transeuropeiska transportnätet, TEN-T. Avståndet beror på tågens hastighet, banans geometri, vilket gods som transporteras och vilken typ av byggnader som ligger utmed banan - lagerbyggnader och liknande kan ligga närmare en järnväg än bostäder t.ex.
- Vägar där farligt gods transporteras bör inte gå genom tätbebyggda områden. E10 har angivits som transportled. Ny sträckning av väg E10 har beslutats av Trafikverket och byggnation av densamma har påbörjats i oktober 2017. Ny väg E10 ersätter den tidigare då den avvecklas på grund av påverkan av deformationer som uppstår av LKABs gruvbrytning.
- Vattentäkter belägna så att t.ex. trafikolycka eller utsläpp av farliga ämnen vid transporter skulle påverka kvaliteten finns i Vassijaure, Björkliden, Abisko turist, Rensjön, Jukkasjärvi, Svappavaara, Masugnsbyn, Nedre och Övre Soppero, Idivuoma, Saivomuotka och Kuttainen. Skyddsområden för vattentäkter bör ajourhållas och uppdateras när förändringar sker. Kiruna (Rautasälven), Vittangi (Torneälven) och Katterjåkk (Järnvägen) är utsatta för risk vid olycka.

8.6 Totalförsvaret

Lokala förhållanden

Ett militärt skjutfält finns i Kalixfors. Detta är av riksintresse för totalförsvaret. Det tidigare skjutfältet i Sakkaravaara har kvar s.k. OXA-områden med oexploaterad ammunition. För att området ska kunna användas till annat ändamål krävs sanering av området. Förslag i översiktsplanen är framtida plats för avfallshantering i en materialhanteringsanläggning. I området finns ett förslag till en gokartbana.

Inom skjutfältet i Kalixfors finns en väderradar med stoppområde för vindkraft. Tidigare influensområde gällande höga objekt ingår i det nya området med särskilt behov av hinderfrihet, lågflygningsområde, som Försvaret beslutat om i november 2017. Se bild 8.6.1. Försvarets lågflygningsområden utgör område av betydelse för totalförsvarets militära del enligt MB 3 kap 9§ första stycket.

Tre områden i kommunen har redovisats som övriga intresseområden. Ett ligger norr om Kiruna, ett finns norr om Vittangi och ett mellan Vittangi och Svappavaara.

I den mån det är möjligt ur säkerhetssynpunkt bör Kalixfors skjutfält även kunna användas som närrekreation för kirunaborna. Området är betydelsefullt för rennäringen. Situationen i världen har ökat betydelsen för skjutfältet och ökad aktivitet i området förväntas.

Utöver den redovisning av försvarsintressen som kan ske i översiktsplanen finns intresseområden för totalförsvaret som av sekretesskäl inte kan redovisas i kartmaterialet. Försvarsintresset är i sådana områden främst inriktat mot att följa olika markanvändningsförändringar. I de fall försvarets intressen berörs i plan- eller lovärenden eller ärenden om förhandsbesked inhämtas yttrande från Försvaretsmakten och en särskild prövning sker i miljö- och byggnämnden när det gäller bygglov. Om nämnden fattar beslut som inte är i överensstämmelse med försvarets intressen kan beslutet komma att överprövas av länsstyrelsen eller om beslut om sådan överprövning inte har fattats, överklagas av försvaretsmakten. Hänsyn till dessa verksamheter ska tas i detaljplaner.

Ett nytt riksintresse för försvaret har tillkommit i Abisko, där helikopterverksamheten numera är av riksintresse. I riksintresset ingår influensområden för luftrum och område för särskild hinderfrihet.

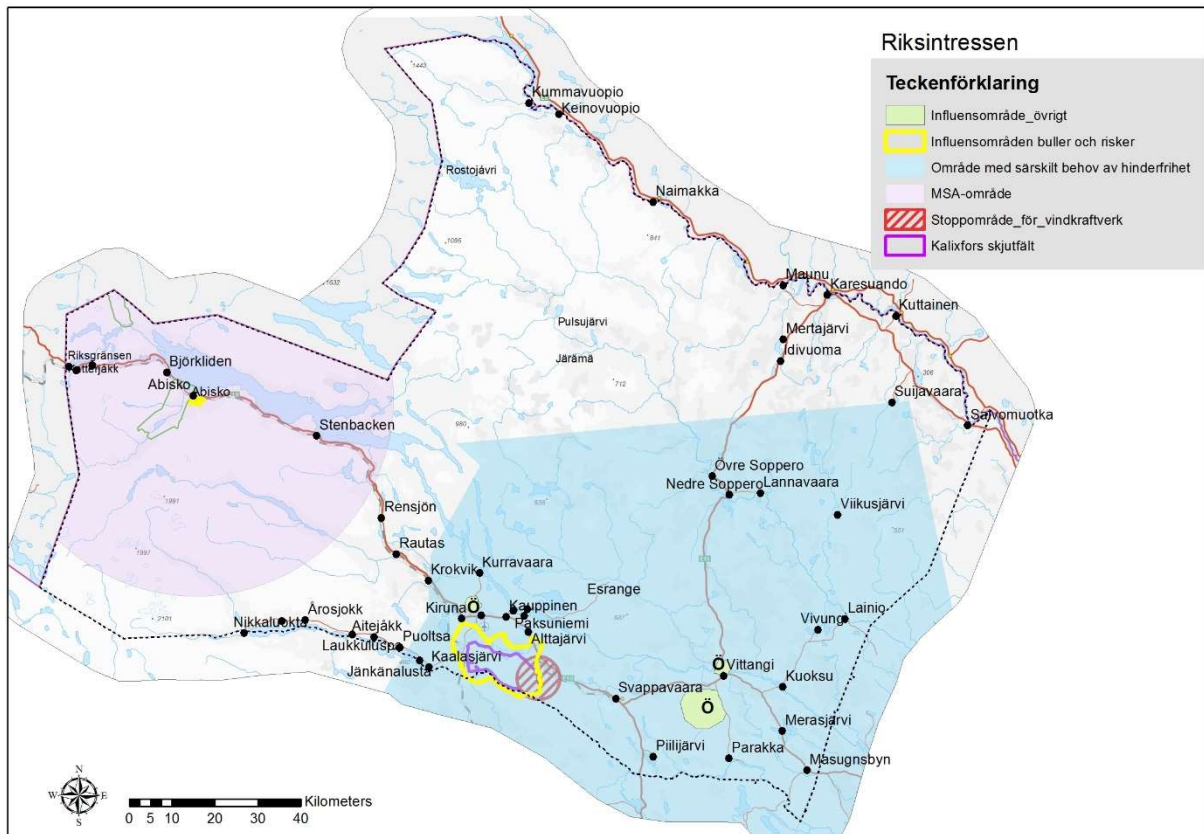

Bild 8.6.1 Kalixfors skjutfält markerat med blåstreckad yta, influensområde skjutfält markerat med röd linje, stoppområde väderradar markerat med rödstreckad yta,

Det pågår även ett arbete hos MSB med att se över bedömningen av behov att identifiera mark eller vattenområden som kan vara av riksintresse för totalförsvarets civila delar.

Planeringsöverväganden - 8.6 Totalförsvaret

- Ur beredskapssynpunkt är det viktigt hur olika verksamheter förläggs i förhållande till varandra. Riskzonen runt mål som bedöms bli utsatt för angrepp under krig bedöms vara 800 m kring flygplatser och rangerbangårdar och 200 m kring broar och andra punktmål. Inom denna zon är det väsentligt att skydda befolkningen i krig, genom att tillämpa skyddsavståndet eller genom byggande av skyddsrum. Samhället ska så långt som möjligt också fungera under krigstid, varför förläggningen av livsviktiga funktioner i förhållande till varandra och till andra krigsmål är viktigt att ta hänsyn till i planeringen. Detta bör framförallt beaktas i kommande detaljplaner och fördjupningar av översiktsplaner i Kiruna centralort med omgivning.
- Om försvarsmakten, vid samråd inom sådana intresseområden för totalförsvaret som av sekretesskäl inte redovisas i översiktsplanens kartmaterial, finner att plan- eller lovändret strider mot försvarsintresset ska inriktningen vara att inte fatta beslut som påtagligt kan motverka eller försvåra detta intresse.

9. Klimatets påverkan på planen

Kapitel nio handlar om klimatets och klimatförändringarnas påverkan på kommunen, både nuläge och trend, samt de planeringsöverväganden som behöver göras utifrån konsekvenserna av klimatet.

9.1 Ett förändrat klimat

De globala klimatförändringarna kan påverka norra Sverige genom förändrade nederbördsmängder, ökade dygnstemperaturer, förhöjda vattennivåer och mer frekventa, extrema vädersituationer.

Prognoserna bygger på en ökande global temperaturhöjning på grund av ökade utsläpp av växthusgaser. Det finns en osäkerhet i prognoserna beroende på vilka val av modeller och scenarier som gjorts i utredningarna. ”Klimatförändringar i Norrbottens kommuner Kiruna”, utgiven av Länsstyrelsen i Norrbotten (2013, rev 2016) samt Framtidsklimat i Norrbottens län enligt RCP-scenarier är underlag för nedanstående beskrivningar. Ras, skred, erosion samt slamströmmar har tagits fram av MSB och SGI. Fokus har lagts på framtida trender.

Årsmedeltemperaturen för Norrbottens län beräknas öka från ca -1,5°C (1961-1990) till ca 2°C enligt RCP4,5 eller ca 5°C enligt RCP8,5 till slutet av seklet. I och med uppvärmningen ökar vegetationsperiodens längd, för RCP4,5 med ungefär en månad och för RCP8,5 ca 50 dagar.

Årsmedelnederbörden väntas öka med 20 % för RCP4,5 och 40 % för RCP8,5. Den största ökningen av nederbörden sker i fjällkedjan. Den kraftiga nederbörden ökar också, maximal dygnsnederbörd kan öka med ca 15- 25 % beroende på RCP-scenario. RCP4,5 är scenariot för begränsade utsläpp och RCP8,5 för höga utsläpp.

Nedan beskrivs perioden 2021-2050 för Kiruna kommun.

Allmänt

Under perioden 2021-2050 kommer årsmedeltemperaturen att vara 1,5 - 2,5 grader högre än under referensperioden 1961-1990. Årsmedelnederbörden under ett medelår kommer att vara runt 10 procent mer än under referensperioden, med den största ökningen under vintern.

Växtsäsongen kommer att vara cirka 10-20 dagar längre och det blir upp emot 25 dagar färre med snö. Risk för extrema flöden i älvarna bedöms inte öka, tvärtom kan vårfloden bli lite lägre men mer utdragen och komma tidigare. Det totala flödet kommer att öka. Det kommer också att bli risk för höga vattennivåer under hösten på grund av stora nederbördsmängder.

Fler flödestoppar kan öka den kontinuerliga erosionen och successivt leda till skador på älvsslånter. Kraftiga regn, speciellt under höst- och vinterhalvåret då marken ofta är vattenmättad, kan också komma att orsaka översvämningar av VA-system och i bebyggelse, och skapa problem med erosion, ras, skred och slamströmmar.

Hälsan kan påverkas negativt i ett förändrat klimat, till exempel genom en ökad smittorisk och större risk för värmeböljor. Den kan också påverkas positivt genom att hälsoproblem förknippade med kyla minskar.

Besöksnäringen kan komma att stärkas då vinterförutsättningar är mer stabila än i andra delar av Sverige och Europa.

Generellt sett kan översvämning, problem med kommunikationer och förändrade råvarupriser påverka övrigt näringsliv.

Antalet nollgenomgångar ökar d.v.s. antalet dygn då dygnets högsta temperatur varit över 0°C 2 m över marken under samma dygn som dygnets lägsta temperatur varit under 0°C.

Kirunas förmåga att klara av förändringarna beror bland annat på hur kommunen lyckas anpassa planering och verksamhet till de nya förutsättningarna.

Nuläget

Kiruna präglas, särskilt i de nordvästra delarna, av de höga altituderna och fjällandskapet. Årstiderna märks tydligt, med både bistra vintrar och, trots det nordliga läget, relativt varma somrar. Årsmedeltemperaturen i Kiruna är ca -1,5 - -3°C. Mest nederbörd faller under sommarmånaderna och minst i februari. Av den totala årsnederbörden om 450-1 500 mm faller ca 50 procent som snö och största snödjupet under vintern är stora delar av kommunen runt 80 cm i medeltal, och ända upp till 130 cm i fjälltrakterna (SMHI, 2011A).

Genom kommunen går två av länets stora älvar, Kalixälven och Torneälven samt även Lainioälven, Vittangälven och Könkämä/Muonioälven. Älvarna är oreglerade. Avrinningen under vintern är mycket låg i hela länet då nederbörden som regel magasineras i snötäcket. Under våren ökar avrinningen i och med att snösmältningen startar, vilket leder till höga flöden i samband med vårfloden. Den största avsmältningen sker dock under sommaren i fjälltrakterna (SMHI, 2011A)

Trender

I framtiden kommer klimatet i Kiruna att utvecklas mot att bli både varmare och blötare under tiden fram till mitten av seklet. De tydligaste förändringarna i statistiken är att medeltemperaturerna för både år och årstider kommer att höjas flera grader under århundradet. Enligt prognoserna blir största höjningarna i den nordöstra delen av kommunen. Det är främst vintrarna som blir varmare och snöperioden blir kortare upp till 25 dagar. Växtsäsongen blir längre 10-20 dagar och upp till 30 dagar i södra delen av kommunen. Perioden med tjäle blir kortare men tjäldjupet behöver inte bli mindre. Nederbörden i form av regn ökar över året och särskilt under höst och vinter. Prognoserna visar ökade snömängder framförallt i området kring Kiruna tätort, österut och även åt nordost. Nederbörden ökar i slutet av seklet. Ökningen beror även på vilket scenario för temperaturökning som inträffar. Antalet dagar med snötäcke oavsett vatteninnehåll minskar med ca 15 dagar vid mindre temperaturökning och upp till 35-40 dagar vid högre temperaturökning i slutet av seklet.

Kommunen omfattar ett stort geografiskt område med olika förutsättningar och även ett varierande klimat.

Under den senare delen av seklet fortsätter trenden med ett varmare och nederbördsrikare klimat.

Generella konsekvenser

Översvämningar

Översvämningar i Kiruna kan ske längs vattendrag och i urbana miljöer. Trots att nederbörden ökar så visar klimatscenarioerna att 100-årsflöden kommer att minska. Inte heller bedöms de största flödena i Torneälven öka. Under första halvan av seklet inträffar vårfloden något tidigare och varar längre period. I slutet av seklet inträffar vårfloden ännu tidigare men är mindre. Perioden med högre flöden varar längre och höstflödena blir större. Vattenflödena blir inte lika stora över hela vattendraget, men en viss ökning sker även i Kiruna kommun.

Översvämningsskartering utförd av Myndigheten för Samhällsskydd och beredskap MSB finns för Lainioälven och Torneälven samt en äldre beskrivning av översvämningsskartering i Karesuando dispositionsplan och Kuttainen fördjupad översiktsplan.

Flödena i små vattendrag förväntas öka och för fjällen öka ytterligare. Ökning sker under höst, vinter och vår medan en minskning ses under sommaren. I slutet av seklet minskar 100-årsflödena ytterligare medan flödena blir större i de nordvästra fjällen.

Erosion, ras, skred och slamströmmar

Den ökade årsmedelnederbörden och höga medelvattenföringen i vattendrag ökar risken för erosion längs slänter och bottnar i vattendrag. Åtgärder i form av erosionskydd kan flytta erosionen till områden nedströms. Ravinutveckling kan komma att öka.

Ökad nederbörd påverkar markens stabilitet med ökad risk för ras och skred. Intensiva regn och vattenmättade jordlager ökar risken för skred i moränmark och slamströmmar. I framtiden kan områden som idag anses vara stabila behöva åtgärdas om samma säkerhetsnivå ska hållas. Statens Geologiska

Institut, SGI, har inventerat riskområden i befintlig bebyggelse i Kiruna kommun. I Riksgränsen, Björkliden och Laxforsen har totalt 6 områden i bebyggelsen med förhöjd risk identifierats.

Vegetation

Trädgränsen klättrar högre upp på fjällsidorna. Nya arter dyker upp, andra försvinner. Om medeltemperaturen stiger 2,5°C kommer klimatet att motsvara dagens klimat i södra Lappland.

Konsekvenser för samhället

Kommunikationer

I framtiden beräknas nivåerna i de mindre vattendragen minska i större delen av kommunen eftersom snötäcket blir mindre och avdunstningen ökar i ett varmare klimat. Det lokala 100-årsflödet minskar och därmed översvämningsrisken vid höga flöden. I stället förväntas den totala årsmedeltillrinningen öka och förskjutas mot större flöden under hösten, vilket innebär en skillnad jämfört med dagens situation. Ett förändrat nederbördsmonster och ökade nederbördsmängder ~40 % medför ökad risk för översvämningar i både små och stora vattendrag. Det kan få stora konsekvenser genom bortspolade vägar och avbrott i kommunikationerna. Det finns många osäkra faktorer, som snabbare snösmältning på våren samt sammanfallande vårflod och fjällflod, som skulle kunna ge stora flöden med ökad översvämningsrisk i de stora vattendragen.

I och med den ökade årsmedelvattenföringen ökar risken för erosion längs älvbrinkarna och därmed risken för ras och skred. Stabiliteten längs älvarna kan minska. Det är inte klarlagt om risken för ras och skred ökar eller minskar i framtiden. Det bedöms finnas en medelstor risk för ras och skred i det kommunala vägnätet. I fjällkedjan bedöms risken för moränskred och slamströmmar öka i ett klimat med ökade regnmängder i stället för snö. Kommunen har få vägar i fjällområdet.

I ett varmare klimat förväntas fler nollgenomgångar som ökar risken för halka och tjälskador på vägar. Användning av vägsalt ökar. Betongkonstruktioner påverkas både av temperaturväxlingar och salt. Lavinrisken kan öka i Riksgränsenområdet, men vägavsnitt med risk för påverkan är få.

En åtgärd för att minska konsekvenserna vid översvämningar är att se till att vägtrumorna är tillräckligt dimensionerade och rensade. Huvuddelen av vägarna är statliga och klimatanpassning ska göras av Trafikverket. Kommunen kan genom dialog med Trafikverket och i beredskapsplaner bidra till att minimera risken för större avbrott i kommunikationerna.

Bebyggelse och kulturmiljöer

Bebyggelse och kulturmiljöer kan drabbas av skador vid översvämningar, ras, skred och erosion i samband med kraftig nederbörd och intensiva skyfall. Strandnära bebyggelse vid älvstränder kan drabbas vid höga flöden. Byggnader kan skadas eller spolas bort. I lågpunkter i bebyggelsen finns risk för översvämningar om kapaciteten för bortledande av dagvatten är för liten. I områden med kombinerade system för avloppsvatten och dagvatten kan källare översvämmas vid överbelastning av systemen.

Risker för ras i raviner och slänter i morän och grov sedimentjord, erosion samt slamströmmar i bebyggda områden har kartlagts översiktligt i en utredning gjord av MSB och SGI 2016. Den översiktliga utredningen kan inte användas vid exploatering. I förstudien har områden i samlad bebyggelse med förutsättningar för slamströmmar och/eller jordrörelser inventerats. Kriterierna utgjordes av raviner i morän eller grov sedimentjord med bebyggelse ovanför, i eller nedanför ravinen samt slutningar över ca 17°.

Utifrån dessa kriterier valdes Björkliden, Jukkasjärvi, Lannavaara, Laxforsen, Riksgränsen och Övre Parakka för kartering. Efter första undersökningen bedömdes Lannavaara och Övre Parakka inte nödvändiga att gå vidare med. Inga jordrörelser, inga förutsättningar för transport av lösa block noterades och skogskläddmark minskade riskerna.

I Björkliden konstaterades att en slänt öster om stugbyn behöver hållas under kontroll. För tillfället är marktäcket intakt och skredrisken inte akut. Det pågår ett detaljplanearbete med bebyggelse i slänten. Det kan förändra förhållandena både i nutid och i ett framtida klimat. Nedströms järnvägen bedöms att ravinen med Råkkasjohka har risk för slamströmmar och översvämning.

I Riksgränsen finns en slänt norr om hotellbyggnaden med risk och en bäck ovanför befintlig matvarubutik. Erosion har förekommit och erosionsskyddet har för liten dimension. Området med slänten norr om hotellet är detaljplanlagt för fler hotellbyggnader. I bygglovets för hotellet framgår att grundläggningen är på morän, inte berg.

I Laxforsen finns två områden med branta slänter med risk för skred. En kompletterande utredning visade att risken för skred är liten under förutsättning att vegetationen är kvar och att schaktning och fyllning inte görs utan geoteknisk stabilitetsbedömning. Ravinen med Kauppsisenjoki visar inga tecken på erosion men vägtrumorna är otillräckliga och kan orsaka risk för dämning.

I området längst till väster om Jukkasjärvi konstateras att bedöms slänterna stabila, men det finns branta, korta partier nedanför husen mot älven, i vilka mindre ras kan inträffa om de utsätts för erosion från sjön. Inget utredningsbehov föreligger, men dessa slänter bör hållas under observation.

Denna kartering av områden och vattendrag där risk för översvämning, skred, erosion och slamströmmar föreligger är relevant även i framtida klimatförändringar. Karteringen utgör även ett underlag för framtagande av planeringsförutsättningar. De karterade områdena beskrivs närmare i bygdebeskrivningarna.

I kommunen finns gruvdammar i Kiruna och Svappavaara samt Luossajärvi som är en reglerad sjö. Det saknas uppgifter om hur framtida klimatet påverkar riskerna vid eventuellt dammbrott. Damarna är utformade för att klara 10 000-årsregn.

Kulturmiljöer är oftast lokaliserade på platser som ligger högt och som inte påverkas av översvämningar.

Kommunen bör identifiera områden med risk för översvämningar i befintlig bebyggelse.

LIS-områden planeras utifrån översvämningssrisker och erosionsrisk vid stränder. I nya områden bör höjdsättning av mark göras i detaljplanerna för anpassning till översvämningssrisker. I den fördjupade översiktsplanen för Torneträsk 2014 rekommenderades en lägsta nivå vid sjön Torneträsk på ca 343 möh.

Geotekniska utredningar bör alltid genomföras i detaljplanarbeten om markens lutning är över 17°.

Dricksvattensystem

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och den viktigaste samhällsfunktionen. Smittspridning och avbrott i dricksvattenförsörjningen innebär stora påfrestningar i samhället och för individen. Riskerna för vattenburen smitta bedöms ha ökat i samhället och kan förutsättas öka i ett varmare klimat med större nederbörds mängder. Grundvattennivåerna förväntas bli högre. Ytvattentäkter finns för Kiruna centralort, Abisko och Vittangi. Vid större nederbörds mängder, kraftiga regn och översvämningar ökar humusämnen, risken för mikrobiologiska sjukdomsframkallande föroreningar.

Övriga tätorter och anläggningar har grundvattentäkter. 98 % av befolkningen är anslutna till kommunalt vatten. I dagsläget kan man i större delen av fjällområdet dricka vatten direkt ur bäckar och sjöar.

Kirunas ytvattentäkt i Oinakkajärvi påverkas av humus under vårfloden. I ett förändrat klimat kan humuspåverkan ske under fler tillfällen. Risken för påverkan av mikrobiologiska föroreningar ökar vid ökade nederbörds mängder genom bräddningar och utsläpp från enskilda anläggningar uppströms vattenintaget. Förändringen av utloppet från Luossajärvi innebär en potentiell risk för påverkan på Kirunas ytvattentäkt. Vittangi ytvattentäkt har både Kirunas och Jukkasjärvis avloppsutsläpp samt gruvverksamheten i Svappavaara uppströms. Sjön Ala Lombolo är en riskfaktor uppströms Vittangis ytvattenverk. Utspädningseffekten i Torneälven är stor och ännu större vid ökad nederbörd. Högre vattentemperaturer ökar risken för mikrobiologisk tillväxt i ledningsnätet. Lågt belägna grundvattentäkter är mer sårbara vid översvämningssituationer och ställer därmed krav på bra brunnskonstruktion.

Vattenskyddsområden har fastställts för ett flertal vattentäkter och arbete pågår för resten av vattentäkterna.

Under 2000-talet har en grundvattenförekomst i Poikkijärvi/Laxforsen utretts. Det är inte nu aktuellt att ersätta nuvarande ytvattentäkt, men den kan fungera som reservvattentäkt för Kiruna centralort. Det är därför viktigt att skydda vattenförekomsten och beakta den i all planering i närområdet. I beredningsplaner för kommunen bör hänsyn till effekter av extremväder tas.

Behovet av förbättrad rening av parasiter och virus samt humus och alger bör övervägas. Trenden bör följas.

Avloppssystem

Ökad nederbörd och skyfall ställer stora krav på avloppssystemen. Vid kraftiga flöden överskrider kapaciteten i systemen och bräddningar sker. Det gäller ledningar, pumpstationer, reningsverk. Inläckage av tillskottsvatten är idag problem i många avloppsledningar i kommunen.

En helhetssyn i planeringen bör omfatta uppströms liggande mark, höjdsättning och val av avloppssystem. Dagvattenkapaciteten i befintlig bebyggelse bör anpassas till ökad nederbörd och beaktas i nya bebyggelseområden. Hänsyn bör tas till bakåtströmmande vatten från t.ex. recipient. I riskområden bör backventiler eller pumpar installeras. Fördröjning och avledning till mindre känsliga områden bör övervägas för att minska risken för översvämning.

Elsystem

Energiförsörjningen är samhällsviktig. Vid en framtida klimatförändring kan förändringar i tjäldjup och period med tjäle påverka stabiliteten för stolpar och träd. Mer tung blötsnö kan knäcka ledningar. Huvuddelen av elledningarna hanteras av företag som har nätkoncession.

Hälsa

Vissa negativa konsekvenser för människors hälsa kan uppkomma i ett framtida varmare och blötare klimat. I Kiruna kommun kommer klimatet i slutet av seklet motsvara dagens klimat i Dalarna.

Viss risk för smittspridning finns. En ökad utbredning av fästningar som kan sprida TBE och borrelia. Högre dricksvattentemperatur kan ge snabbare tillväxt av bakterier och parasiter. Risken kan öka i vattendrag och sjöar utmed leder. Varmare vatten och varmare klimat ökar risk för infektioner via badvatten. En annan djursmitta är sorkfeber som kan bli vanligare. Påverkan av extremtemperaturer sommartid bör inte bli så omfattande men det kan finnas anledning att se över solavskärmning vid äldreboenden, skolor och arbetsplatser. Mildare vintrar och mindre snö kan ha positiva effekter på hälsan. Luftföroreningar från uppvärmning minskar.

Näringsliv

Gruvverksamheten kan påverkas av ökat vattenflöde och föroreningar spridas. Risken ökar för bräddning från dammarna. Annan allvarlig påverkan är avbrott i kommunikationer. Annan industriverksamhet påverkas på samma sätt som bostäder och bebyggelse.

Identifierade miljöfarliga verksamheter och riskobjekt som kan påverka vattenområden, se bild 9.1.1.

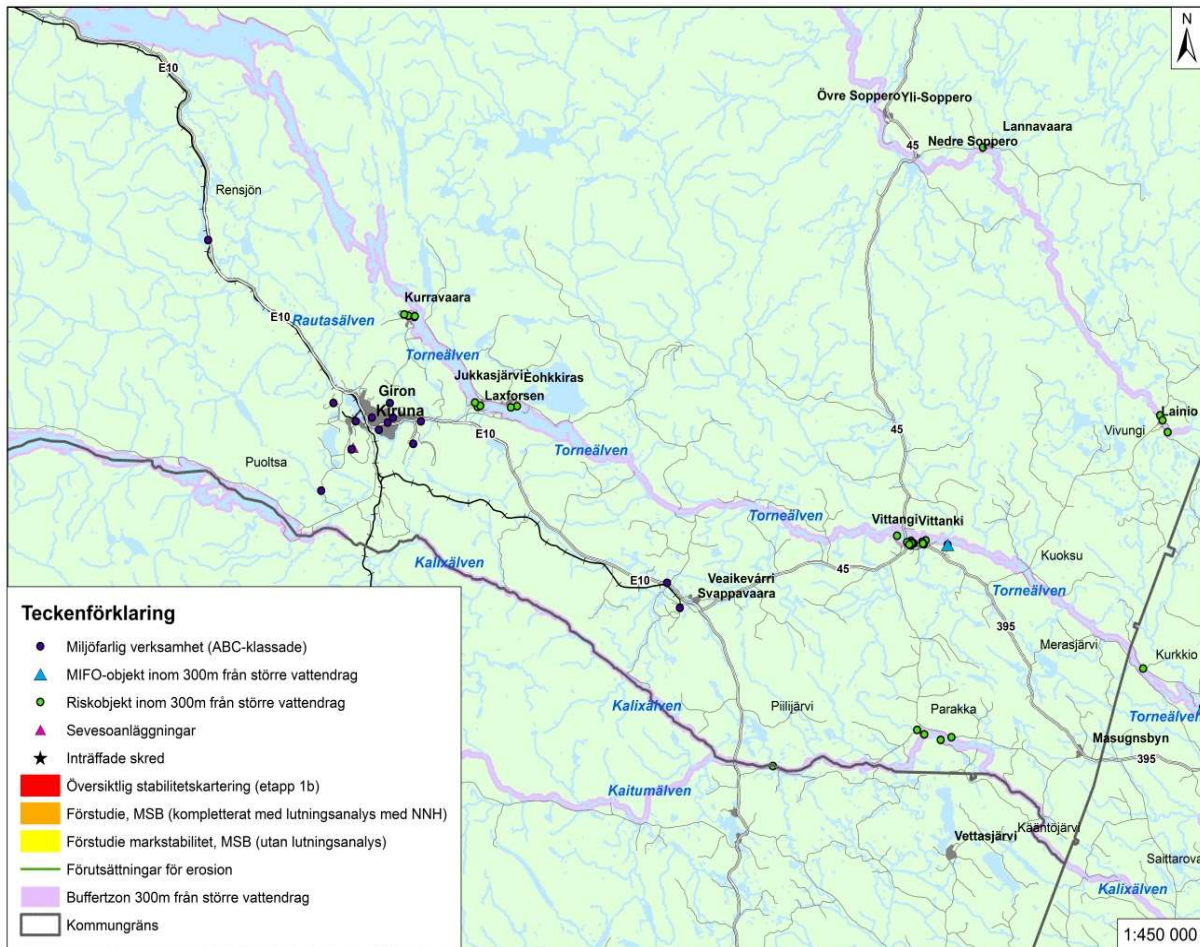

Bild 9.1.1. Identifierade miljöfarliga verksamheter och riskobjekt som kan påverka vattenområden.

Rennäringen kommer att påverkas av det framtida klimatet. Kalfjällen minskar genom att trädgränsen flyttar uppåt. Insektsplågan i skogsområden ökar. Antalet nollgenomgångar kan ge problem med åtkomst till betet. Sämre isar förändrar flyttmönstret och risk finns för olyckor där renar trampar igenom isen, vilket även leder till ekonomisk skada. Konkurrensen om marken ökar.

Den turistiska verksamheten kan påverkas positivt genom att vinterförhållanden fortfarande finns i de nordliga fjällen men även här blir snösäsongen kortare. Sommarperioden blir däremot längre. I kommunen är jordbruket minimalt, men i varmare klimat med längre växtsäsong kan intresset öka. Skogsbruket i den sydöstra delen av kommunen kan gynnas av ett varmare klimat.

Planeringsöverbäganden - 9.1 Ett förändrat klimat

- LIS-områden vid Lainio och Torne älv föreslås i områden som ligger utanför beräknat 100-årsflöde.
- Inom LIS-områden ska hänsyn tas till risk för översvämning, erosion, ras och skred. Erosionskartering finns i Parakkaområdet.
- En geoteknisk utredning av stabiliteten i markområden, som är brantare än 17° ska göras i detaljplaner och bygglov. Det gäller även ovanliggande områden. Områden med lutning 10-17° bör en geoteknisk utredning övervägas. De i rapporten utpekade klass 2-områdena behöver kontrolleras med jämna mellanrum. (MSB och SGI 2016)

- Bebyggelse bör inte placeras på släntkrön vid branta slänter.
- Vegetation ska behållas i slänter och på släntkrön.
- Hantering av dagvatten i ny bebyggelse ska ingå i detaljplanen.
- I nya områden bör höjdsättning av mark göras i detaljplanerna för anpassning till översvämningsrisker.
- Generella minimihöjder kan där det är lämpligt tas fram kring sjöar. T ex bör inte bebyggelse vid Torneträsk placeras lägre än ca 343 m.ö.h. med hänsyn tagen till 100-årsflödet.
- Vattenskyddsområden ska finnas för alla vattentäkter och reservvattentäkter.
- Stora grundvattenförekomster bör skyddas från olämplig bebyggelse eller anläggningar.
- Solavskärmning eller annan åtgärd för temperaturkontroll bör finnas i äldreboenden, skolor och arbetsplatser.
- Agenda 2030:s mål 13 syftar till att vidta åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

10. Miljömål och kvalitetsnormer

11 av de 16 nationella miljömålen har identifierats som relevanta för översiktsplanen. Lokala miljömål håller på att tas fram under 2018. Kapitlet innehåller också planförslagets påverkan på miljö kvalitetsnormer, MKN, gällande vatten respektive utomhusluft.

10.1 Miljömål

Det finns 16 nationella miljömål. De regionala miljömålen för Norrbotten har ersatts av de nationella miljömålen. Länsstyrelsen har, efter att inhämtat synpunkter från olika berörda aktörer, beslutat att det inte finns regionala särdrag som motiverar att länet ska ta fram egna regionala anpassningar av miljö kvalitetsmål, preciseringar och etappmål för Norrbottens län. I Kiruna kommun pågår ett arbete med lokala miljömål. De beräknas antas under 2018.

Kommunerna har det samlade ansvaret lokalt att åstadkomma en god livsmiljö genom att utveckla och omsätta miljö målen på lokal nivå.

I bilaga 1, Miljökonsekvensbeskrivning, formuleras aktuella miljömål på nationell nivå med preciseringar.

Följande miljömål har identifierats som relevanta för översiktsplanen:

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Giftfri miljö
- Säker strålmiljö
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Storslagen fjällmiljö
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt och djurliv

Planförslagets påverkan på miljö målen och åtgärder

Begränsad klimatpåverkan

Miljö målet är beroende av övergripande politiska beslut på global nivå. Bebyggelsen i Kiruna centralort innebär att staden blir rundare redan på kort sikt. Avstånden mellan bostadsområden och service blir relativt korta. Planens övergripande mål anger att man bör planera frekventa målpunkter så att de blir tillgängliga för gång och cykel, vilket dessutom är hälsobefrämjande. Det ger bra förutsättningar för gång-spark- och cykeltrafik. Det uppfyller Kirunas mål för begränsad klimatpåverkan. En minskning av transportbehovet blir resultatet. En kompakt stadskärna ger lägre kostnader för teknisk infrastruktur. Den pågående utbyggnaden i Luossavaara i väster ger en förlängning av staden, vilket minskar de goda effekterna, men tyngdpunkten ligger i östra delen av staden. Planförslaget innehåller t ex förutsättningar för elbilar, ökad spillvärmeanvändning, energieffektivare bebyggelse i nya Kiruna. En ökning av pendling till och från Svappavaara kan öka biltrafiken om inte goda förutsättningar för kollektivtrafik finns.

Förutsättningarna för kollektivtrafiken i Kiruna centralort är mycket goda i och med Kirunakortet 100 kr per år. Kortet gäller även för kollektivtrafiken i orterna utanför centralorten.

Frisk luft

Miljö målet preciseras genom halter av ett flertal ämnen. Kiruna har varit aktiv i luftkvalitetsmätningar sedan 1970-talet främst inne i centrala Kiruna men även i Svappavaara. Mätningarna av kväveoxider, flyktiga organiska ämnen VOC, samt små partiklar PM10 och PM2,5 ligger i det nationella övervakningsprogrammet. Ozonhalt mäts ute vid Esrange av IVL, Svenska miljöinstitutet. Resultaten för luftövervakning i centrala Kiruna visar värden som klart understiger miljö målen för bensen, NO2, PM2,5. För PM10 överstiger värdena för åren 2010-2012 miljö målet för 99 % -ilen för dygnsmedelvärde 30

$\mu\text{g}/\text{m}^3$. Åren 2009, 2013-2015 ligger värdena mellan 26,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ och 29,8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, vilket är under gränsen 30 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ i miljömålet.

Med anledning av gruvbrytningen i Svappavaara bör framtida mätningar av partiklar vara av intresse.

Giftfri miljö

Utsläpp från gruvnäringen medför ökad påverkan miljön. Gruvlokaliseringar styrs av förekomsten och verksamheten prövas enligt miljöbalken. Risken för spridning av framför allt kvicksilver från de förorenade sjöarna Yli och Ala Lombolo till Torneälven ökar om åtgärder inte vidtas. På lång sikt kan deformationerna nå sjöarna med risk för friläggning av sediment och även läckage av förorenat vatten till gruvan. Sanering av Ala Lombolo utreds för att eliminera ovan beskrivna konsekvenser. Sjön Ala Lombolo har höga halter av främst kvicksilver. Giftfri miljö påverkas även av hur vi lever. Stora mängder kemikalier finns i samhället idag och kommer ut i våra vattendrag via t ex avloppsreningsverken. Avloppsreningsverk är inte gjorda för att ta hand om miljögifter som petroleum, läkemedelsrester och andra miljöstörande produkter. Bra produktval och en medvetenhet av befolkningen kan minska påverkan.

Säker strålmiljö

Förekomsten av radon i befintlig bebyggelse beaktas. En övergripande radonkartering finns från 1989. Reglerna i bygglagstiftningen säkerställer radonhalten. Försiktighetsprincipen tillämpas vid planering i närheten av anläggningar med risk för elektromagnetisk strålning.

Skyddande ozonskikt

Utvecklingen av ozonskiktet är beroende av globala, centrala, regionala och lokala insatser i form av tillsyn och information. Noggrann hanteringen av köldmedia i vitvaror och andra anläggningar både i driftskedet och avfallsskedet bör vara prioriterad. Uttunnning av ozonskiktet ökar risken för många hudcancerformer. En uttunnning av ozonskiktet medför en ökning i mängden ultraviolett strålning (UV-B) som når jordytan.

Ingen övergödning

Utsläpp av avloppsvatten från avloppsreningsverk och enskilda avloppsanläggningar samt dagvatten, jordbruk, annan odling och skogsbruk, sprängämnestillverkning och sprängämnesanvändning ger risk för övergödning. I kommunen är de flesta avloppsreningsverk av hög standard. Separat reningssteg för kväverening saknas, men fosforeringen är hög. Enskilda avlopp har i regel infiltration, som minskar påverkan men även här saknas kvävereduktion. I Torneträskområdet inklusive tillhörande tillringsområde finns begränsning av mängden fosfor och BOD7 (Biokemisk syreförbrukande ämnen), som får släppas ut per år. Gruvindustrin och annan materialutvinning använder stora mängder sprängämnen som innehåller kväveföreningar. Rester från verksamheterna går ut i recipienterna. Utsläppskraven finns i miljödomarna. Övrig sprängämnesanvändning är ofta tillfällig och lokal. Större projekt i känsliga områden kräver i regel miljöprövning och miljökonsekvensbeskrivning.

Levande sjöar och vattendrag

Gruvnäringen påverkar vattendragen runt centralorten. Luossajokisystemet inklusive Ala Lombolo har brister i den ekologiska statusen och för Ala Lombolo även den kemiska statusen se vidare under avsnittet om miljö kvalitetsnormen. När vattenföringen i Luossajokisystemet minskar på grund av gruvverksamheten minskar även förutsättningarna för normalt liv i vattendraget.

Utanför gruvverksamheter kan t ex för små trummor, andra vandringshinder, skogsavverkningar bidra till påverkan på sjöars och vattendrags livsbetingelser. I VISS (Vatten Informations System Sverige), som är en databas som har utvecklats av vattenmyndigheterna och länsstyrelserna samt Havs- och vattenmyndigheten finns kartläggning av vattendrag och sjöar.

Grundvatten av god kvalitet

Beslutade skyddsområden för några av kommunens vattentäkter saknas. Tidigare föreslagna skyddsområde omarbetas med hänsyn till nya bestämmelser. Grundvattenförekomster som är möjliga reservvattentäkter skyddas. Vid planering av framtida begravningsplats tas hänsyn till Sveriges Geologiska Undersökningars uppgifter om grundvattenmagasin i Poikkijärvi. För att miljö kvalitetsmålen för *grundvatten av god kvalitet* ska kunna uppfyllas ställs höga krav på utökad avloppsreningskapacitet samt rätt hantering av

dagvatten. Enskilda avloppsanläggningar inom skyddsområden kan behöva förbättras. Det krävs tillstånd att släppa ut orenat avloppsvatten. Nya avloppsreningsverk miljöprövas.

Myllrande våtmarker

Stora myrmarker finns i kommunen. De flesta påverkas inte av pågående utveckling, men framtida gruvverksamheter kan påverka. Dikning av mark för bebyggelse kan påverka myrmarker. Ramsarområden berörs inte av planen. Länsstyrelsens våtmarksinventering utgör ett relevant underlag vid planering. Myrskyddsplaner beaktas vid kommande planering. Ripakaisenvuoma ingår i område med lokalt naturskydd.

Levande skogar

Inom kommunen bedrivs skogsbruk huvudsakligen i de sydöstra delarna. Stora områden är avsatta som naturreservat. I vissa områden finns skogsområden av urskogskaraktär. Översiktsplanen bedöms inte påverka miljömålet. Skogsstyrelsen har det övergripande ansvaret för miljömålet.

Ett rikt odlingslandskap

Även om det idag inte förekommer odling i någon högre grad i kommunen så kan markerna ha ett större värde som odlingsmark i framtiden. Klimatförändringarna innebär längre växtsäsong och ett varmare klimat, vilket ger bättre förutsättningar för odling. Länsstyrelsen har ett bevarandeprogram för värdefulla odlingslandskap i både fjällområdena och älvdalarna. I Kiruna kommun är Kaalasjärvi, Kuoksu, Kuttainen, Könkämä älvdals fjällägenheter, Lainio, Nedre Parakka, Mertajärvi-Närvä, Puoltsa och Övre Soppero bedömda som högsta bevarandeklass. Utöver dessa finns ängs- och hagmarksobjekt som ingår i Jordbruksverkets inventering. Ängs- och betesmarker ska inte bebyggas. Det kan bli aktuellt att göra en avvägning mellan utveckling i en ort och jordbruksmarkens bevarandevärde.

Storslagen fjällmiljö

Storslagen fjällmiljö berörs med hänsyn till rennäringen, som har stort behov av sammanhängande områden från kust till fjäll och där åtgärder inom kommunen kan påverka rennäringen. Fortsatt renskötsel liksom annan djurhållning behövs för att bevara ett vidsträckt och betespräglat fjällandskap som erbjuder livsmiljöer för många arter. I översiktsplanen påverkas rennäringen i viss utsträckning. Trots kommunens stora yta sammanfaller rennäringens markintressen med kommunens intresse för etablering av verksamhet. Det beror på rennäringens omfattande behov av mark. Vid planeringen tas hänsyn till rennäringen och vid placering av verksamheter försöker kommunen minimera påverkan.

God bebyggd miljö

Att bevara bebyggelsens kulturvärden, minska påverkan från trafikbuller och dålig inomhusmiljö samt minimera det farliga avfallet är viktiga utmaningar.

Hela Kiruna centralort och delar av samhällena Svappavaara, Jukkasjärvi och Masugnsbyn är riksintresse enligt miljöbalken 3:6. I riksintresseområdet Ofotenbanan ligger bebyggelse från Riksgränsen till västra delen av Abisko.

Den gamla bykärnan i Svappavaara planlades 2003 för att bevara de gamla ängarna med ladorna.

Vid gruvbrytningen i Kiruna centralort kommer stora delar av den gamla kulturmiljön att övergå till gruvområde och ett fåtal byggnader flyttas till ny plats. Avfallsmängderna ökar genom rivning. En del av konsekvenserna mildras genom att vissa byggnader flyttas till nya områden.

Stor del av marken i kommunen är tillgänglig för rekreation, men gruvområden och raketskjutfältet (periodvis) minskar tillgängligheten, liksom i militärt skjutfält i Kalixfors.

Möjligheten till rekreation är en angelägen fråga och möjligheter till ekosystemtjänster som t.ex. jakt, fiske och bärplockning är goda.

Dagvattenstrategi har utarbetats för centralorten, en öppen lösning som ska fungera som ett blått/grönt stråk. Det innebär att det kommer att bli en mer levande gatumiljö med rinnande vatten i nya stadskärnan. Med ett öppet dagvattensystem blir det smidigare att rena dagvatten från eventuella föroreningar och lättare att hantera skyfallshändelser.

Nya centrumområdet har i utvecklingsplanen för området grönstråk som utgår från centrum mot omgivande natur, liksom en lång stadspark som går igenom hela centrumområdet.

Bebyggelsestrukturen med tätorter och vissa bebyggelseområden för fritidshus behålls. Nya etableringar utanför de befintliga strukturerna föreslås inte, vilket bidrar till en hållbar utveckling. Kollektivtrafik och utökning av antalet gång- och cykelvägar har utvecklingspotential.

Vissa utvecklingsområden angränsar till bullerutsatta lägen, varför frågan bör belysas. Genom åtgärder för buller, som exempelvis placering av ny bebyggelse i terrängen och i vissa fall bullerplank eller bullervallar kan miljökonsekvenserna minimeras och miljömålet god bebyggd miljö uppfyllas.

I vissa fall kan bullervallar och plank påverka landskapsbilden och begränsa möjligheten till attraktiva utsiktslägen. I sådana fall bör istället bebyggelsen placeras på tillräckligt avstånd från bullerkällan så att riktvärdena för buller uppnås.

Trafiksäkerhetsproblem kan uppstå vid illegala passager över väg- och järnvägsområden, där det saknas planskilda korsningar. Problemen bedöms vara störst i de mest exploaterade områdena där den mänskliga aktiviteten är stor, såsom Riksgränsen/Katterjåkk, Björkliden och Abisko. Ett ökat antal trafikanter i olika riktningar och av olika trafikslag medför en ökad olycksrisk. Här är det extra viktigt att skapa trafiksäkra passager och koppla samman dessa till tydliga stråk. Alternativa passager bör förhindras genom stängsel och liknande skyddsåtgärder. På så vis kan miljö kvalitetsmålet god bebyggd miljö uppfyllas.

Med anledning av den storslagna naturkaraktären inom Torneträskbygden, bedöms landskapsbilden vara extra känslig. Ny bebyggelse riskerar på många ställen att bli utmärkande med tanke på den kuperade terrängen. För att minimera påverkan på landskapsbilden ska detaljplan upprättas som styr bebyggelsens utformning och planens exploateringsgrad. Mörka och naturnära fasadkulörer bör föreskrivas för att byggnaderna på ett behagligt sätt ska samspela med omgivningen. Mörka sadeltak rekommenderas för det mesta för att kunna behålla området karaktär. Genom noggranna gestaltungsöverväganden kan miljö kvalitetsmålet god bebyggd miljö uppfyllas.

Belysning i bebyggelse och vid vägar ska utformas så att ljusföroreningar minimeras. Det är särskilt viktigt i Kiruna kommun eftersom turister från hela världen kommer till Kiruna, Jukkasjärvi och Abisko samt övriga resmål för att uppleva norrskan.

Höga markradonhalter bedöms finnas i Riksgränsen - Katterjåkk - Vassijaure samt i Stenbacken. Vid nybyggnation av bostäder gäller Boverkets byggregler. Dessa skall uppfyllas. Byggnader kan radonskyddas eller radonsäkras. Med rätt byggnadssätt och övriga skyddsåtgärder mot radon kan god bebyggd miljö uppnås. Radonhalten i dricksvatten bör undersökas. Åtgärder i form av luftning minimerar riskerna.

Ett rikt växt- och djurliv

Vid exploatering av nya områden utanför redan ianspråktagen mark bör förekomst av hotade och sårbara arter beaktas. Naturinventeringar i sådana områden bör vara regel. I planen finns stora naturområden med markanvändning huvudsakligen för rennäring och rörligt friluftsliv utöver skyddade områden, obrutet fjäll och Natura-2000 områden. Länsstyrelsen/Skogsstyrelsen har inventerat områden med höga naturvärden som har naturreservatsklass, vilket redovisas i planen. Naturinventering ska göras vid större exploatering av mark som kräver detaljplan inom riksintresse naturvård.

Planeringsöverväganden - 10.1 Miljömål

- Kommunens påverkan på klimatet ska beaktas i alla beslut. (Begränsad klimatpåverkan)
- Mätningar av luftkvaliteten bör fortsätta i centralorten men även i Svappavaara. (Frisk luft)
- Kommunens önskemål om att en 300 m skogsridå ska behållas vid älvarna. (Bara naturlig försurning)
- Sjön Ala Lombolo saneras. (Giftfri miljö)
- Radon beaktas i bygglov och byggnamålan. Försiktighetsprincipen tillämpas vid risk för elektromagnetisk strålning. (Säker strålmiljö)

- Ytterligare utredningar och åtgärder är nödvändiga i Luossajokisystemet. (Levande sjöar och vattendrag)
- På sikt ska samtliga kommunala grundvattentäkter ha aktuella vattenskyddsområden. Vattenförekomsten i Poikkijärvi ska beaktas vid all exploatering i och omkring området. Avloppsanläggningar inom skyddsområden ses över. (Grundvatten av god kvalitet)
- Våtmarker med höga naturvärden ska inte exploateras. Länsstyrelsens våtmarksinventering är vägledande. (Myllrande våtmarker)
- Ängs- och betesmarker ska inte bebyggas men det kan bli aktuellt att göra en avvägning mellan utveckling i en ort och jordbruksmarkens bevarandevärde. (Ett rikt odlingslandskap)
- Vid planeringen tas hänsyn till rennäringen och vid placering av verksamheter försöker kommunen minimera påverkan. (Storslagen fjällmiljö)
- Bebyggelsens kulturvärden ska bevaras. Riksintresset kulturmiljö får inte skadas påtagligt. Möjligheten att flytta byggnader i stället för rivning bör alltid prövas. Trafik- och industribuller beaktas i planering av bostäder. I detaljplaner i Torneträskbygden bör hänsyn tas till landskapsbilden. Gestaltningen är viktig. Belysning i bebyggelse och vid vägar ska utformas så att ljusföroreningar minimeras. (God bebyggd miljö)
- I områden med höga naturvärden av naturreservatsklass och inom riksintresse naturvård ska naturinventering göras vid detaljplaneläggning. Vid lovärenden bör de naturvärden som inventerats av länsstyrelsen/Skogsstyrelsen beaktas. (Ett rikt växt- och djurliv)

10.2 Miljö kvalitetsnormer

Bestämmelserna om miljö kvalitetsnormer finns i miljöbalkens 5:e kapitel. Precisering av normerna finns i olika förordningar.

Miljö kvalitetsnormer finns för föroreningar i utomhusluft (SFS 2010:477), för vattenkvalitet i fisk- och musselvatten (SFS 2001:554), för omgivningsbuller (SFS 2004:675) samt för olika parametrar i vattenförekomster (SFS 2004:660).

Miljö kvalitetsnormerna beaktas i tillståndsärenden och vid myndigheters tillsyn samt i den fysiska planeringen. Om en miljö kvalitetsnorm överskrids ska ett åtgärdsprogram upprättas.

Kommunen ska i den fysiska planeringen beakta och planera utifrån den aktuella vattenkvaliteten i området samt att vidta åtgärder i åtgärdsprogram.

Miljö kvalitetsnormer omgivningsbuller

Miljö kvalitetsnormen omfattar större vägar med mer än 3 miljon fordon/år, järnvägar med mer än 30 000 tåg/år och flygplatser med mer än 50 000 rörelser/år. I kommunens trafikprognos från 2013 har olika scenarier undersökts. Trafikverket bygger en ny E10 norr om staden. Trafikmängderna på gatorna i centralorten kommer att variera de närmaste 10-20 åren beroende på rivningar och utveckling i nya centrum. Beräknade trafikmängder visar inte på någon risk för att MKN buller uppnås i bostadsområden.

Miljö kvalitetsnormer vattenförekomster i kommunen

Vattenförekomster i kommunen omfattar kemisk och kvantitativ status för grundvatten, kemisk och ekologisk status för vattendrag och sjöar. Statusklassningar 2009-2015 och miljö kvalitetsnormer för 2017-2021 beskrivs.

Grundvatten

Alla 74 grundvattenförekomster i kommunen har en god kemisk och kvantitativ status och i dagsläget är ingen i riskzonen att försämrats till år 2021.

Ytvatten

Totalt sett i kommunen finns 540 vattendrag och 251 sjöar. Samtliga ytvattenförekomster har i dagsläget klassats med "uppnår ej god" kemisk status. Att ingen ytvattenförekomst uppnår god kemisk status är till följd av att gränsvärdet för det prioriterade ämnet kvicksilver överskrids i samtliga ytvattenförekomster i Sverige. Endast några få objekt har klassats m.a.p. kemisk status utan överallt överskridande ämnen. Miljö kvalitetsnormen anger att samtliga både klassade och oklassade ytvatten ska ha god kemisk status 2017-2021.

En sjö, Ala Lombolo, uppnår inte kemisk ytvattenstatus 2015, trots undantag för kvicksilver och kvicksilverföreningar och bromerad difenyleter. I Luossajokisystemet där Ala Lombolo ingår överskrids miljö kvalitetsnormen nedströms Kiruna avloppsreningsverk. Övriga vattendrag som inte har god eller hög ekologisk status har fysiska hinder t ex för små vägtrummor, dammar mm.

Totalt sett för Kiruna kommuns del rörande ytvattnets ekologiska status och potential ser sammanställningen ut enligt tabell nedan. Den visar att av kommunens 540 vattendrag har 66 st en risk att inte uppnå god ekologisk status till år 2021. Andelen är 12 % av totala antalet men längdmässigt sett är det 22 % av vattendragen som har en ekologisk risk till 2021.

Sett till kommunens 251 sjöar är samma risk för ekologiska statusen och potentialen att 22 st har en ekologisk risk. Andelen är 9 % och ytan är 3 % - det vill säga relativt små sjöar har en risk att inte uppnå ekologisk status till 2021.

Risk att ekologisk status & potential inte uppnås 2021

(Parameter)

Kiruna (Kommun) 2017-04-23	Vattendrag	Vattendrag (%)	Vattendrag Storlek (km)	Vattendrag Storlek (%)	Sjö	Sjö (%)	Sjö Storlek (km ²)	Sjö Storlek (%)
God status	474	87,78	2 995,37	77,98	229	91,24	844,63	97,14
Uppnår ej god	66	12,22	845,79	22,02	22	8,76	24,82	2,86
Data saknas	0	0	0	0	0	0	0	0
Summa	540	100 %	3 841,17	100 %	251	100 %	869,4619	100 %

Tabell 10.2.1 Kiruna kommuns ytvattens kemiska status med hänsyn till att kvicksilvernivåerna inte får öka från värden december 2015, VISS 2017-04-23.

Kiruna kommun ingår i Bottenvikens vattendistrikt, som sträcker sig från Tornedalens avrinningsområde i nordost, ner till och med Töreälvens avrinningsområde i söder och är indelat i 13 vattendelområden. Följande finns inom Kiruna kommun:

- Tornedalens vattenparlamentsområde (VPO1)
- Kalix- och Töreälvens vattenrådsområde (VRO3)

Sett ur landareal så är i princip hela kommunen i Tornedalens vattenområde utom en smal remsa längs hela södra kommungränsen som ingår i Kalix- och Töreälvens vattenområde. Kiruna centralort ligger på gränsen för deras vattendelare.

De huvudsakliga miljöproblemen inom Torneälven med kustvattens vattenparlamentsområde är:

- fysisk påverkan i form av vandringshinder
- vägtrummor
- gamla f.d. flottledsrensningar

- markanvändning i närområdet

Miljögiftsbelastningen som bidrar till sänkt status består av bly, kadmium, koppar, zink, ammoniak och nitrat. Lokala övergödningproblem finns i några vattenförekomster. Samtliga vatten skapas på naturlig väg. Undantaget är dock att kommunen är huvudman för en mindre damm i närheten av Kiruna flygplats.

Miljökvalitetsnormer med anmärkning inom Tornedalens Vattenparlamentsområde (VPO1)

Torneälven är oreglerad och ingår i Natura 2000-område. Sammanfattningsvis har de vatten som finns inom Kiruna kommun samt Torneälvens vattenparlamentsområde har följande status.

Vatten	Antal	Ekologisk status	Ekologisk potential/mål	Kemisk status
Torneälven		God kvantitativ status		
Samtliga vattendrag	480 st (där ingår delsträckor av de stora älvarna)	5 st har otillfredsställande, 45 st har måttlig ekologisk status, 35 har god samt övriga 395 st har hög ekologisk status.	De med god resp. hög status ska vidmakthålla den. De med måttlig och otillfredsställande ska öka den till, årtalen för målet varierar enbart.	
Samtliga sjöar	223 st	18 st har måttlig ekologisk status, 16 har god samt övriga 189 st har hög ekologisk status.	De med god resp. hög status ska vidmakthålla den. De med måttlig och otillfredsställande ska öka den till, årtalen för målet varierar enbart.	1 sjö har dålig kemisk status och hög risk *

Tabell 10.2.2 Sammanfattning av status och risker för de vatten som ligger i Torneälvens vattenparlamentsområde VPO1 men inom Kiruna kommun, VISS 2017-04-24. * Ala Lombolo

Av de vattendrag som har måttlig ekologisk status har de flesta tidigare varit flottleder men även grunddammar och trösklar samt vandringshinder i form av vägtrummor förekommer på ett flertal ställen. Vägtrummor kan också påverka sjöars ekologiska status. Två vattendrag har utsatts för rätning och rensning.

Delar av Luossajoki och Pahtajoki har otillfredsställande status. Båda vattendragen påverkas av gruvverksamheten i Kiirunavaara och den nedlagda Viscariagruvan. Luossajokisystemet påverkas dessutom av dagvatten och utsläpp från avloppsreningsverket samt utsläpp från Kiruna Värmeverk liksom påverkan från flygplatsen och dess brandövningsplats. Påverkan från enskilda avlopp utmed Luossajoki är marginell.

Den ekologiska statusen för sjöar påverkas i de flesta fall av vandringshinder av olika slag. Sjön Ala Lombolo har förorenade sediment och är en del i Luossajokisystemet med dess föroreningar. Yli Lombolo är också en del i Luossajokisystemet. Sjön är syrefattig och påverkas av övergödning och gruvverksamheten samt tidigare avloppsutsläpp.

Sammanfattningsvis så är alla sjöar i närheten av Kiruna centralort, gruvbrytningen vid LKAB eller nedlagda gruvor påverkade. Kiruna centralort och gruvbrytningens utbredning påverkar vissa av dem redan idag. För Ala Lombolo har kommunen efter en lång tid som huvudman av förstudie av sanering av sjön tillsammans med länsstyrelsen fransagt sig huvudmannaskapet för den kemiskt förorenade sjön (kviksilver) och dess sanering. Statens Geologiska Undersökning, SGU är numera huvudman för denna. Ett projekt lett av dem pågår för att projektera hur en sanering av sjön ska ske tillsammans med kommunen, LKAB och länsstyrelsen.

Luossajärvi är reglerad. Tidigare avbördades sjön helt via Luossajoki och Lombolosjöarna. LKAB har ändrat flödet från Luossajärvi norrut via ett dammutskov och pumpning, miljötillstånd finns. I miljötillståndet regleras vattenmängden som ska tillföras Luossajoki. Miljökontoret konstaterar att tillförsel av vatten inte når Luossajoki och sjöarna. Luossajoki som recipient för avloppsvatten blir svagare om inte tillförseln fungerar. Luossajokis (delen Lombolo-sammanflödet av Pahtajoki öster om Kiruna) ekologiska

status är otillfredsställande, men den kemiska statusen är god om överallt överskridande ämnen undantas. Totalfosforhalten varierade mellan 15 och 180 µg/l, vilket är långt över bakgrundsvärdet 6 µg/l. Avloppsreningsverkets utsläpp av fosfor bedöms vara en del av klassificeringen betydande påverkan. Havs- och Vattenmyndighetens förslag på åtgärder som är möjliga att genomföra eller skulle behöva genomföras för att nå god vattenstatus är dagvattenåtgärder för minskad belastning av näringsämnen (26 miljoner kronor). Installation av kemisk fosforfällning för bräddat avloppsvatten vid Kiruna avloppsreningsverk. (8,6 miljoner kronor). En ökning av fosforeringen i avloppsreningsverket (21 miljoner kronor).

Kiruna kommun har tagit fram en dagvattenstrategi för nya Kiruna. Kommunal mark mellan planområdet och recipienten kommer att nyttjas för trög avledning, fördröjning samt rening av dagvattnet innan det släpps ut i Luossajoki. Därtill är åtgärder uppströms i dagvattensystemet fortsatt viktiga. Detta kan handla om regelbunden tömning av sandfång i brunnar, sopning av vägar, information mm.

Bedömningen uppnår ej god status med avseende på prioriterade ämnen baseras på att gränsvärdet för kvicksilver och bromerade difenyletrar med stor sannolikhet överskrids i vattenförekomsten. Vattenförekomsten har tydligt förhöjd halt av PFOS (Perfluorooktansulfonsyra och dess derivat) och överskrider med största sannolikhet gällande miljö kvalitetsnorm.

Påverkan från IED-industri bedöms som betydande. Källor som utpekats är LKAB och Kiruna värmeverk. Mätningar av miljögifter visar att föreslagna riktvärden för särskilt förorenande ämnen och/eller miljö kvalitetsnorm för prioriterade ämnen överskrids. Påverkan bedöms även komma från diffusa källor som förorenad mark/gammal industrimark. För fisk gäller otillfredsställande status.

Situationen i Luossajoki överskrider miljö kvalitetsnormen för vatten.

Utöver pågående utredning av Luossajoki finns det behov av ytterligare utredning av förbättrad rening i Kiruna avloppsreningsverk och Kiruna värmeverk.

Miljö kvalitetsnormer med anmärkning inom Kalix- och Töreälvens vattenrådsområde (VRO3)

Kalixälven är en av de större älvarna i Norrbotten. Den har sitt ursprung i fjälltrakterna runt Kebnekaise och rinner ut i Repskärsfjärden vid kusten. Kalixälven får en stor del av sitt vatten från Torneälven som den är sammanbunden med via bifurkationen Tarendöälven.

Kalixälven är oreglerad och är utpekad som en av Sveriges fyra nationalälvar. Både Kalixälven och Töreälven är utpekade som värdefulla för fisk och fiske och laxbeståndet i Kalixälven är ett av landets mest värdefulla. Inom Kalixälvens avrinningsområde finns sju kända bestånd av flodpärlmussla och här har man även dokumenterat förekomst av utter. Kalixälven ingår i Natura 2000.

Sett ur landareal så är det i princip enbart en smal remsa längs hela södra kommungränsen som ingår i Kalix- och Töreälvens vattenrådsområde. Kiruna centralort är på gränsen för deras vattendelare. Sammanfattningsvis har de vatten som finns inom Kiruna kommun samt Kalixälven och Töreälvens vattenrådsområde följande status.

Vatten	Antal	Ekologisk status	Ekologisk potential/mål	Kemisk status
Kalixälven	.-	God kvantitativ status	.-	.- *
Samtliga vattendrag	52 st (där ingår delsträckor av de stora älvarna)	13 st har måttlig ekologisk status, 7 har god samt övriga 32 st har hög ekologisk status.	De med god resp. hög status ska vidmakthålla den. De med måttlig och otillfredsställande ska öka den till, årtalen för målet varierar enbart.	.- *
Samtliga sjöar	23 st	2 st har måttlig ekologisk status, 3st har god samt övriga 18 st har hög ekologisk status.	De med god resp. hög status ska vidmakthålla den. De med måttlig och otillfredsställande ska öka den till, årtalen för målet varierar enbart.	.-

Tabell 10.2.3 Sammanfattning av status och risker för de vatten som ligger i Kalix- och Töreälvens vattenrådsområde VRO3 men inom Kiruna kommun, VISS 2017-04-24.

Samtliga 13 vattendrag i tabell 4, bilaga 2, har anmärkning i ekologiska statusen på grund av flödesproblem orsakade av tidigare flottleder.

Om man tar och filtrerar bort de vattenförekomster som har problem med flödesförändringar kvarstår två sjöar av de vattenförekomster som har anmärkning på den ekologiska statusen.

I kommunen finns följande vatten med anmärkning på ekologisk status:

- Tunturijärvi, sydöst om Svappavaara
- Mettä Rakkurijärvi, just söder om Kiruna

Tunturijärvi har trösklar och grunddamm och Mettä Rakkurijärvi påverkas av utsläpp från klarningsdammen i Kiirunavaaragruvan.

Planförslaget påverkan på MKN vatten

Torneträskbygden

Inom området finns Katterjaure, västra delen av Paktajåkka och en bäck som rinner ut i Vuoskkonjaure och Stordalen som har klassen måttlig ekologisk status. Vattenområdena berörs inte av föreslagen markanvändning.

Påverkan av markanvändningen på vatten med god eller hög ekologisk status kommer inte att uppkomma eftersom huvudsaklig exploatering sker inom områden med avloppsreningsverk som har miljöprovats. Vid exploatering utanför dessa områden krävs tillstånd enligt miljöbalken eller anmälan om verksamhet. Vid tillståndsprövningen beaktas både vattendragens ekologiska status och utsläpp av fosfor och biologiskt syreförbrukande ämnen. Helikopterplats föreslås vid Mieliejohka. Framtida avloppsanläggning prövas enligt miljöbalken. Avståndet till Mieliejohka blir minst 100 m. Föreslagna områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-områden) finns.

Kirunafjällen

Samtliga vatten har hög eller god ekologisk status. Inga åtgärder planeras i norra fjällen. I Kirunafjällen kan ytterligare bebyggelse inom Kebnekaise fjällstation, samt i anslutning till fjällstugorna utmed lederna. Risk för påverkan av ytvatten hanteras i prövning av avloppsreningsverk eller enskilda avlopp.

Kiruna centralort med närområde

Del av Rautasälven nordost om Maunuvaara har måttlig ekologisk status fram till Pahtajokis utlopp i älven. Orsaken är höga zinkvärden utan känd källa, troligen naturlig. Frågan utreds av vattenmyndigheten. Pahtajoki har otillfredsställande ekologisk status. Pahtajoki är påverkad av gruvverksamheten via Luossajärvi och även av tidigare gruvverksamhet i Viscaria. Luossajärvi har måttlig ekologisk status. Sjön Mettä Rakkuri belastas av utsläpp från gruvverksamheten och hanteras i tillstånd och tillsyn enligt

miljöbalken. Stadsomvandlingen har prövats i fördjupad översiktsplan för Kiruna centralort. Omfattande saneringar av tidigare förorenad industrimark pågår liksom anläggning för dagvattenhantering. Miljökvalitetsnormen för vatten överskrids i Luossajoki. Utöver pågående utredning av Luossajoki finns det behov av ytterligare utredning av förbättrad rening i Kiruna avloppsreningsverk och Kiruna värmeverk. Vid en ökning av antalet abonnenter i avloppsreningsverket måste hänsyn tas till miljökvalitetsnormen i Luossajoki. Kiruna kommuns mål att antalet arbetstillfällen ska öka med 1000 nya jobb påverkar miljökvalitetsnormen.

Enstaka enskilda avlopp kan tillkomma främst i Kalixälvdal. Anmälan eller tillstånd krävs enligt miljöbalken.

Jukkasjärvibygden

Endast Väkkärjärvi och Sulajoki har måttlig ekologisk status p.g.a. vandringshinder/vägtrumma i bäcken. Ny bebyggelse bedöms inte påverka möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormen. Förslag till utveckling av byn Jukkasjärvi västerut längs med vägen kan innebära utbyggnad av kapaciteten i avloppsreningsverket. Utredning visar på relativt god kapacitet för vatten och avlopp i Jukkasjärvi. Utbyggnad av ytterligare kapacitet i VA-verk beror på hur stor expansion som planeras. Enstaka enskilda avlopp kan tillkomma. Anmälan eller tillstånd krävs enligt miljöbalken. Förslaget bedöms inte påverka Torneälvens höga ekologiska status. LIS-områden finns i Jukkasjärvi inom grundvattenförekomsten i Poikkijärvi. Området är till största delen anslutet till kommunalt VA och påverkar därmed inte grundvattenförekomsten.

Svappavaara-Vittangibygd

Vattenförekomsterna i området ligger både inom Torneälven och Kalixälvens vattenområde. Vattendrag och sjöar med måttlig ekologisk status har någon form av vandringshinder eller så har de använts som flottled. Suolajärvi norr om Lainio på östra sidan om Lainioälven har förhöjd halt av fosfor som bedöms vara naturlig. Bäcken Pounujoki norr om Svappavaara har klassats som måttlig ekologisk standard. Klassningen baseras på data från elfiskeregistret för perioden 2009-2012. Ett elfisketillfälle på en lokal. Sovasjärvi och Paavijärvidammen i Vivungi medför vandringshinder för fisk på grund av grunddammar/trösklar. Utrivning av hindret eller anordnande av fiskväg är föreslagna inte bindande åtgärder enligt Vatteninformationssystemet VISS. Enstaka enskilda avlopp kan tillkomma. Anmälan eller tillstånd krävs enligt miljöbalken. Föreslagna områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge.

Sopperobygd

Samtliga vattendrag som klassats som måttlig ekologisk status har varit flottled eller har vandringshinder i form av vägtrummor. Föreslagna områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-områden) finns.

Karesuandobygd

Hirvasjärvi och Hirvasjoki klassas som måttlig ekologisk status p.g.a. vandringshinder i form av vägtrumma vid väg 99. Kaareavuopio har måttlig ekologisk status och stort behov av åtgärder. Vattenmyndigheten har utrett åtgärder. Planförslaget innehåller ingen utökad eller ny markanvändning runt Kaareavuopio. Kiltijoki vid Mauno och Idijärvi har vandringshinder i form av vägtrummor. Det finns även en grundvattenförekomst som är upptagen i den regionala vattenförsörjningsplanen i Idivuoma. LIS områdena ligger till stor del inom kommunalt VA. Föreslagna områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-områden) finns.

Rostu fjällområde

En mindre del av Lainioälven i östra delen av området och Vittangälven har måttlig ekologisk status p.g.a. flottled. Ett föreslaget område för landskapsutveckling i strandnära läge (LIS-områden) finns.

Pessinki fjällområde

Ett par vattendrag har god ekologisk status och de övriga har hög ekologisk status.

Åtgärder Luossajoki

Förslag på åtgärder som är möjliga att genomföra eller skulle behöva genomföras för att nå god vattenstatus i Luossajoki från E10 till Torneälven omfattar huvudsakligen åtgärder i verksamheter som har miljödömande/miljöstillstånd. Utöver pågående utredning av Luossajoki finns det behov av ytterligare utredning av förbättrad rening i Kiruna avloppsreningsverk och Kiruna värmeverk. Vid en ökning av antalet abonnenter i avloppsreningsverket måste hänsyn tas till miljökvalitetsnormen i Luossajoki. Kiruna kommuns mål att antalet arbetstillfällen ska öka med 1000 nya jobb påverkar miljökvalitetsnormen.

Havs- och Vattenmyndigheten har tagit fram möjliga förslag till åtgärder för Luossajokisystemet som omfattar dagvattenåtgärder, ekologiska kantzoner längs Luossajoki, utsläppsreduktion av miljögifter vid Kiruna avloppsreningsverk, Kiruna flygplats, Kiruna värmeverk, Kiirunavaaragruvan, Viscariagruvan.

Bästa möjliga teknik för enskilda avloppsanläggningar ska styras av aktuell skydds nivå.

Avsnittet mellan Luossajoki och Ala Lombolo påverkas av gruvbrytningen och deformationerna.

Miljökvalitetsnormer MKN utomhusluft

Risk för att överskrida MKN finns i områden med mycket trafik och utsläpp från uppvärmning av bostäder och andra lokaler samt från industrier.

Följande miljökvalitetsnormer finns för utomhusluften.

Förorening	Gränsvärdesnorm/"skallnorm" (G) eller målsättningsnorm/"börnorm" (M)				Utvärderingströsklar		Tröskelvärde för larm och information	
	Medelvärdesperiod	MKN-värde	Antal tillåtna överskridanden per kalenderår	Tid för uppfyllelse	NUT	ÖUT	Tidsperiod	Tröskelvärde
NO2	Timme	90	175 h ¹	2006(G)	54 µg/m ³ , ³	72 µg/m ³ , ⁴	3 h	400 µg/m ³ (larm)
	Dygn	60	7 dygn		36 µg/m ³ , ⁵	48 µg/m ³ , ⁶		
	År	40 µg/m ³			26 µg/m ³	32 µg/m ³		
SO2	Timme	200 µg/m ³	175 h ²	1998(G)	100 µg/m ³ , ⁷	150 µg/m ³ , ⁸	3 h	350 µg/m ³ (larm)
	Dygn	100 µg/m ³	7 dygn		50 µg/m ³ , ⁹	75 µg/m ³ , ¹⁰		
CO	8 h	10 mg/m ³		2005(G)	5 mg/m ³	7 mg/m ³		
Bensen	År	5 µg/m ³		2010(G)	2 µg/m ³	3,5 µg/m ³		
Partiklar (PM10)	Dygn	50 µg/m ³	35 dygn	2005(G)	25 µg/m ³ , ¹¹	35 µg/m ³ , ¹²		
	År	40 µg/m ³			20 µg/m ³	28 µg/m ³		
Partiklar (PM2,5)	År		25 µg/m ³	2010(M)	12 µg/m ³	17 µg/m ³		
			25 µg/m ³	2015(G)				
Partiklar (PM2,5) – exponering sminskning	År	% minskning ¹³ 20 µg/m ³		2010(M) 2015(G)				
Bens(a)pyren	År		1 ng/m ³	2012(M)	0,4 ng/m ³	0,6 ng/m ³		

Arsenik	År	6 ng/m ³	2012(M)	2,4 ng/m ³	3,6 ng/m ³		
Kadmium	År	5 ng/m ³	2012(M)	2 ng/m ³	3 ng/m ³		
Nickel	År	20 ng/m ³	2012(M)	10 ng/m ³	14 ng/m ³		
Bly	År	0,5 µg/m ³	1998(G)	0,25 µg/m ³	0,35 µg/m ³		
Ozon	8 h	120 µg/m ³	2010(M)			1 h 1 h	180 µg/m ³ (information) 240 µg/m ³ (larm)

¹ Förutsatt att föroreningsnivån aldrig överstiger 200 µg/m³ under en timme mer än 18 gånger per kalenderår

² Förutsatt att föroreningsnivån aldrig överstiger 350 µg/m³ under en timme mer än 24 gånger per kalenderår

³ Överskrids mer än 175 gånger under ett kalenderår

⁴ Överskrids mer än 175 gånger under ett kalenderår

⁵ Överskrids mer än 7 gånger under ett kalenderår

⁶ Överskrids mer än 7 gånger under ett kalenderår

⁷ Överskrids mer än 175 gånger under ett kalenderår

⁸ Överskrids mer än 175 gånger under ett kalenderår

⁹ Överskrids mer än 3 gånger under ett kalenderår

¹⁰ Överskrids mer än 3 gånger under ett kalenderår

¹¹ Överskrids mer än 35 gånger under ett kalenderår

¹² Överskrids mer än 35 gånger under ett kalenderår

¹³ Det procentuella minskningsmålet bestäms i enlighet med kraven i bilaga XIV A dir 2008/50/EG

Tabell 10.2.4 Vägledning från Naturvårdsverket

För skydd av växtlighet

För skydd av växtlighet	Gränsvärdesnorm (G) eller målsättningsnorm (M)			Utvärderingströsklar	
	Medelvärdesperiod	MKN-värde	Tid för uppfyllelse	NUT	ÖUT
NO _x	År	30 µg/m ³	1998 (G)	19,5 µg/m ³	24 µg/m ³
SO ₂	Vinter (1 okt–31 mars)	20 µg/m ³	1998 (G)	8 µg/m ³	12 µg/m ³
	År	20 µg/m ³	1998 (G)	8 µg/m ³	12 µg/m ³
Ozon	AOT 40	18 000 µg	2003 (M)		
		6 000 µg	2020 (M)		

Tabell 10.2.5 Vägledning från Naturvårdsverket

Planförslagets påverkan på MKN utomhusluft

Luftkvaliteten i Kiruna centralort har mätts sedan 1970-talet. Från 1986 har Kiruna varit med i Urbanmättnätet under långa perioder. Mätningar av PM10 (2009-2015), PM2,5 (2013-2014), bensen (1997-2013), Nitrat NO2 (1986-2015), Svaveldioxid SO2 (1986-1996). Inga överskridanden av MKN för PM10 har skett under perioden 2009-2015. Överskridandet av MKN 2013 noteras för NO2 där dygnsmedelvärdet överskreds 9 dygn jämfört med gränsen 7 dygn. Överskridandena har skett under januari och februari.

Konsekvenserna av stadsomvandlingen har bedömts i miljökonsekvensbeskrivningen för Kiruna centralort. Det finns ingen risk för överskridanden i övriga delen av kommunen.

Planeringsöverväganden - 10.2 Miljö kvalitetsnormer

- Vid trafikplanering måste antalet fordon beaktas så att miljö kvalitetsnormen för omgivningsbuller inte påverkas.
- Kommunen ska i den fysiska planeringen beakta och planera utifrån den aktuella vattenkvaliteten i området samt vidta åtgärder i åtgärdsprogram så att inte miljö kvalitetsnormen vattenförekomster påverkas.

11. Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)

Kapitel 11 ger en bakgrund till lagstiftning och strandskyddets tillkomst, samt hur urvalsprocessen gått till för framtagande av områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge, så kallade LIS-områden.

Bedömningen är att landsbygdsutveckling i strandnära läge inom hela kommunen bidrar till attraktiva livsmiljöer och besöksmål vilket i sin tur kan öka inflyttningen, ge positiva sysselsättningseffekter och bidra till bibehållande och utveckling av service.

11.1 Bakgrund

En ny strandskyddslagstiftning beslutades av riksdagen i juli 2009. Syftet var att öka det regionala och lokala inflytandet över strandskyddet. Ändringarna innebär i korthet, att de särskilda skäl för dispens som tidigare tillämpats och redovisats som allmänna råd nu är lagstiftade samt att ett ytterligare skäl för dispens, landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS), har tillkommit (Miljöbalken 7 kap 13 § - 18 §). För detta dispensenkål krävs att kommunen i sin översiktsplan eller i ett tillägg till den, har redovisat lämpliga områden där en åtgärd i ett strandnära läge kan ge ett långsiktigt bidrag till utvecklingen av landsbygden, som till exempel ett ökat underlag för service och/eller en positiv sysselsättningseffekt. I LIS-planeringen anges områden som bedömts lämpliga för utveckling av landsbygden, men i det stora hela måste strandskyddets syften, det vill säga allemansrättsligt tillgängliga strandområden samt goda livsvillkor för växt- och djurliv, även fortsättningsvis kunna tillgodoses.

Strandskyddslagen kom till 1950 i syfte att bevara allmänhetens friluftsliv. Tack vare strandskyddet har vi möjlighet att bada, fiska, åka skridskor och stanna till med båten. Nu för tiden syftar strandskyddet, förutom att säkra allmänhetens tillgång till stränderna, också till att bevara land- och vattenområdena för att de är biologiskt värdefulla och viktiga för de djur och växter som lever på och i närheten av stränderna och vattnet.

I Norrbotten gäller strandskyddslagen de sjöar och vattendrag som finns med på Norrbottenskartan i skala 1:500 000 och det innebär att det är förbjudet att till exempel bygga ett hus eller att anlägga en brygga, pir eller väg inom strandskydds-zonen. För att få bygga, gräva, anlägga eller på något annat sätt påverka strandskyddsområdet krävs dispens. För att få dispens krävs att ett särskilt skäl kan åberopas enligt lagen. Generellt är strandskyddsområdet 100 meter, både på land och i vattenmiljön, men på vissa platser (till exempel i en del tätorter) är strandskyddet borttaget och på andra platser (till exempel vid Vistasväggi) är det utökat till upp till 300 meter. Områdena med utökat strandskydd finns redovisade hos Länsstyrelsen i Norrbotten.

11.2 Allmänt om strandskydd

Kommunerna har det primära ansvaret för att hantera frågor om strandskydd. Felaktiga beslut upphävs av länsstyrelsen vilket kan överklagas till högre instans. Länsstyrelsen fattar beslut om dispenser och upphävande av strandskyddet i områden som skyddas enligt 7:e kap. miljöbalken, till exempel inom ett naturreservat, samt när det gäller försvarsanläggning, allmän väg eller järnväg.

Två förutsättningar ska vara uppfyllda för att dispens ska kunna ges från någon av de åtgärder som är förbjudna i strandskyddsområde enligt 7 kap. 15 § miljöbalken:

1. Det ska finnas så kallade särskilda skäl enligt 7 kap. 18 c § /18 d § miljöbalken
2. Syftet med strandskyddet påverkas inte, det vill säga djur- och växtlivet påverkas inte på ett oacceptabelt sätt och allmänhetens tillgång till strandområden försämras inte.

Som särskilda skäl vid prövningen av en fråga om upphävande av eller dispens från strandskyddet beaktas detta endast om aktuellt område avser mark som:

1. redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
2. genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering är väl avskild från området närmast strandlinjen,
3. behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området,

4. behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området,
5. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller
6. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse

eller om:

7. en byggnad, anläggning, verksamhet eller åtgärd bidrar till utvecklingen av landsbygden. En översiktsplan ska ge vägledning vid bedömningen om en plats ligger inom ett område som är lämpligt för utvecklingen av landsbygden, så kallat "LIS-område".

Med strandskyddslagstiftningen har alltså kommunerna getts möjlighet att genom översiktsplaneringen peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS). Det är kommunerna som enligt lagstiftningen har huvudansvaret för både dispensbeslut och för upphävande av strandskydd i detaljplaner. Länsstyrelsen beslutar om dispens från strandskyddet när det gäller anläggandet av allmänna vägar och statligt skyddade områden. Statligt skyddade områden är till exempel naturreservat, Natura 2000-områden, fågelskyddsområden och vattenskyddsområden. Det generella strandskyddet återinträder bland annat i samband med att en detaljplan ersätts med ny detaljplan. Strandskyddet måste då upphävas med bestämmelse på den nya detaljplanekartan och särskilt skäl måste anges. Länsstyrelsen ska bevaka strandskyddets intressen och vid behov pröva kommunala beslut om dispenser/upphävanden om de återopade särskilda skälen inte anses giltiga.

Vid ett beslut om att ge dispens, eller att upphäva strandskyddet, ska alltid en fri passage lämnas mellan tomtplatsen och stranden. Detta gäller inte om en sådan användning av området närmast strandlinjen är omöjlig med hänsyn till de planerade byggnadernas eller anläggningarnas funktion (7 kap. 18 § miljöbalken). Ett beslut om att upphäva eller ge dispens från strandskyddet ska därmed inte omfatta den fria passagen. Att fri passage lämnas är inte ett skäl att ge dispens.

Vid en strandskyddsdispens ska en tomtplatsbestämning göras för att bestämma gränsen mellan det område där markägaren kan hävda privat zon och det område som allmänheten har möjlighet att använda (fri passage). Utanför tomtplatsen eller hemfridszonen gäller (vanligtvis) allemansrätten. En tomtplats är inte samma sak som en fastighet och den behöver inte sammanfalla med fastighetsgränser. Tomtplatsavgränsningen bestäms i det enskilda fallet och utifrån rådande omständigheter. Enligt miljöbalkspropositionen bör till exempel en fritidshustomt (fastighet) normalt inte omfatta mer än 2 000 m².

Inom detaljplanelagda områden ska detaljplanen följas. Dispens ska sökas för varje enskilt fall.

11.3 Landsbygdsutveckling i Kiruna kommun

Kiruna kommun är en glesbygdskommun. Tätorten Kiruna är relativt liten. Bedömningen är att landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) inom hela kommunen bidrar till attraktiva livsmiljöer och besöksmål vilket i sin tur kan öka inflyttningen, ge positiva sysselsättningseffekter och bidra till bibehållande och utveckling av service. LIS-områden i fritidshusområden är kopplade till orter med service även om avståndet är långt. En väl fungerande service är viktig för att uppnå social och ekonomisk hållbarhet. Landsbygdsutvecklingen ska också ske med hänsyn till ekologisk hållbarhet.

Befolkningsutvecklingen har sedan 2002 huvudsakligen varit negativ i de flesta byar vilket har betytt att även servicen har minskat. Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) syftar till att kunna bibehålla och även öka befolkningen och ge bättre förutsättningar för att kunna behålla arbetstillfällena och service och även utveckla nya verksamheter vilket kan ge positiva sysselsättningseffekter. Ingen arbetslöshet råder i östra kommundelen. Efterfrågan på arbetskraft inom vård och omsorg väntas öka pga den åldrande befolkningen. Ökad befolkning kan ge viktigt tillskott av arbetskraft inom bland annat serviceyrken.

En levande landsbygd med god näringslivs- och samhällsutveckling är nödvändig för kommunens överlevnad. I visionsdokumentet för Kiruna kommun (2013) har kommunstyrelsen slagit fast att

”kommersiell och offentlig service ska samordnas över sektorsgränser i effektiva helhetslösningar inte minst för att skapa förutsättningar för utveckling på landsbygden”.

I det antagna näringslivsprogrammet (2016) står så här:

Det befintliga näringslivet inom gruvindustri, turism och rymdindustri har löpande behov av att stärka sin konkurrenskraft genom att bredda sig på internationell/nationell marknad och därigenom öka sitt kundunderlag i syfte att minska konjunkturberoende över tid och bidra till en hållbar ekonomisk utveckling i hela kommunen. Branscher som bedöms särskilt möjliga att utveckla är: besöksnäring och turism, rymdverksamhet, rennäring och samiska näringar, kultur som näring. Samverkan med offentliga aktörer som stöttar offentlig och kommersiell service på landsbygden i syfte att stimulera företagande. Viktigt för utveckling är även samverkan mellan olika branscher som besöksnäring/kultur/rymd/samiska näringar/gruva samt de insatser som stödjer och utvecklar företagande i hela kommunen.

11.4 Urvalsprocessen

Urvalsprocessen är uppdelad i tre steg:

1. En karta upprättas som visar skyddsvärda objekt och miljöer.
2. Kommunen tar fram möjliga områden för LIS.
3. Framtagna möjliga LIS-områden utreds utifrån satta kriterier (se rubrik Villkor för urval av område) och skydd. Lämpliga LIS-områden presenteras.

Utredningsunderlag bifogas. Se Övriga handlingar.

Steg 1

I det första steget har alla skyddsvärda objekt och miljöer i kommunen identifierats. De beskrivs i ”Generella planeringsförutsättningar” och har sedan delats upp i två olika grupper. En grupp utgör skyddsvärda objekt och miljöer som bedöms påverkas negativt av LIS. Denna grupp finns med i steg ett och inga LIS-områden kommer att pekas ut inom dessa områden. Den andra gruppen utgör skyddsvärda objekt och miljöer som bedöms kunna kombineras med LIS. Denna grupp finns inte med i steg ett då LIS-områden generellt bedöms kunna samverka med dessa skyddsvärda objekt och miljöer. I steg tre kommer dessa skydd att beskrivas mer i detalj för respektive område och det kan då finnas skäl till att inte anlägga LIS-områden inom eller i närheten av dessa skyddsvärda objekt och miljöer.

De skyddsvärda objekt och miljöer som bedöms påverkas negativt av LIS är:

- Riksintresse för totalförsvaret 3:9 MB
- Riksintresse för värdefulla ämnen och material 3:7 MB
- Riksintresse för obrutna fjäll 4:5 MB
- Nationalparker 7 kap. MB
- Naturreservat 7 kap. MB
- Utpekade områden enligt Natura 2000 fågeldirektivet (SPA)
- Vattenskyddsområden 7 kap. MB
- Ramsarområden
- Myrskyddsplan (Naturvårdsverket 2007, reviderad 2013)
- Generalplan Esrange raketskjutfält (Regeringsbeslut 1987-96-25)

De skyddsvärda objekt och miljöer som bedöms kunna kombineras med LIS är:

- Riksintresse för kulturmiljövård 3:6 MB
- Riksintresse för rennäringen 3:5 MB
- Riksintresse för naturvård 3:6 MB
- Riksintresse för friluftsliv 3:6 MB
- Riksintresse för kommunikation 3:8 MB
- Riksintresse för turism och friluftsliv 4:2 MB

- Natura 2000 habitatdirektivet (SCI/SAC)
- Kulturresevat 7 kap. MB
- Områden med kulturskyddade objekt och miljöer 2-4 kap. KML (t.ex. fornlämningar och kyrkliga kulturminnen)
- Djur- och växtskyddsområden 7 kap. MB
- Fågelskyddsområden

En karta har upprättats där områden med skyddsvärda objekt eller miljöer som bedöms påverkas negativt av LIS markerats. Inom dessa områden pekas inga LIS-områden ut.

Steg 2

I steg två har kommunen tagit fram möjliga LIS-områden utifrån kartan som upprättats, de villkor för urval av LIS-områden som kommunen har tagit fram samt utifrån kända förhållanden vad gäller till exempel bygglovsförfrågningar från enskilda markägare/verksamhetsutövare, tidigare planeringsmaterial, föreslagna utbyggnadsområden, forssträckor (ska undvikas med hänsyn till friluftslivet), översvämningsrisker, erosionsrisker samt risker för ras och skred.

Översvämningskarteringar (MSB) finns för Lainioälven och Torneälven. Information om översvämningsrisker finns också i gamla dispositionsplaner för Karesuando och Kuttainen.

För att göra denna process smidigare har kommunen delats in i bygder med serviceorter, där offentlig och kommersiell service finns. Bygderna är: Kiruna centralort, Kiruna närområde, Jukkasjärvibygden, Torneträskbygden, Svappavaara-Vittangbygden, Sopporbygden, Karesuandobygden, Pessinki, Rostufjällen, Kirunafjällen. Genom att peka ut LIS-områden i anslutning till serviceorterna skapas förutsättningar för bibehållen eller utökad service. Fjällområdena har delats in i tre områden. Inom dessa finns inga serviceorter.

Villkor för urval av LIS-områden:

- Åtgärder inom LIS-området ska inte motverka strandskyddets syften. Tillgången till stränder för allmänheten och goda livsvillkor för växt- och djurliv ska tillgodoses långsiktigt.
- LIS-området ska direkt eller indirekt bidra till positiva sysselsättningseffekter eller ökat serviceunderlag inom bygden.
- Utvecklingen ska ske inom eller i nära anslutning till infrastruktur (väg, VA, tele, el m.m.).
- LIS-området ska bidra till att bevara eller utveckla offentlig service (skola, förskola, äldreomsorg m.m.) inom bygden.
- LIS-området ska bidra till att bevara eller utveckla kommersiell service (affär, kollektivtrafik m.m.) inom bygden.

Alla villkor behöver inte uppfyllas för varje LIS-område. Åtgärder inom LIS-området får dock aldrig motverka strandskyddets syften. Vid ett beslut om att ge dispens, eller att upphäva strandskyddet, ska alltid en fri passage på minst 25 meter lämnas mellan tomtplatsen och stranden, se bild 11.4.1. Vegetationsridåer ska sparas vid strandkant och mot bebyggelsen.

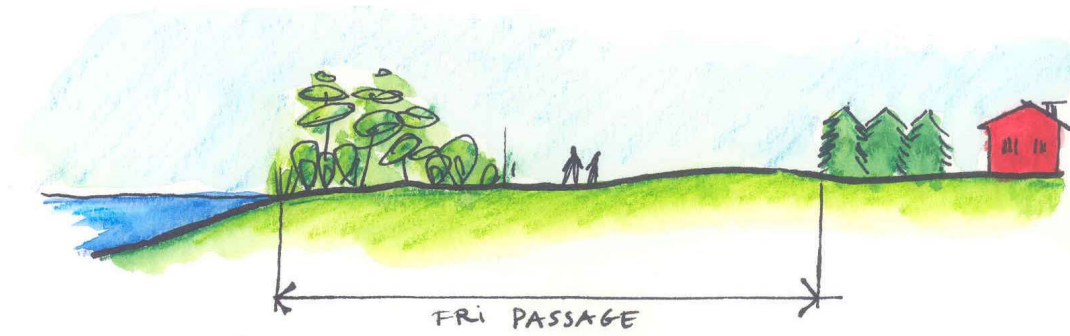

Bild 11.4.1. Vid ett beslut om att ge dispens, eller att upphäva strandskyddet, ska alltid en fri passage på minst 25 meter lämnas mellan tomtplatsen och stranden och en vegetationsridå ska sparas. Källa: Boverket.se

Steg 3

I steg tre har de framtagna möjliga LIS-områdena utretts utifrån påverkan på strandskyddets syften samt utifrån påverkan på de skyddsvärda objekt och miljöer som generellt bedömts kunna samverka med LIS. Kommunen har slutligen pekat ut lämpliga LIS-områden. LIS-områdena presenteras inom respektive bygd i del 2. I förhållande till kommunens storlek är områdena för LIS i planen små.

Bedömning

LIS-områdena har avvägts mot rennäringens riksintresse, men det finns ställen där de sammanfaller i anslutning till befintlig bebyggelse. Bebyggelsen får däremot inte blockera eller försvåra användningen av renflyttleder eller placeras i kärnområden eller så att rastbete omöjliggörs.

I vissa fall har LIS-områden pekats ut inom områden med känd översvämningsrisk. I dessa fall är det området närmast stranden som kan översvämmas medan det är möjligt att placera bebyggelse ca 40-50 meter från stranden. Detta beskrivs i de aktuella områdena.

Kartering av stränders eroderbarhet finns för mindre områden inom kommunen (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap). Inom områden med viss eroderbarhet och potentiellt hög eroderbarhet har inga LIS-områden föreslagits.

LIS-områden vid grunda vikar har undvikits pga höga naturvärden och eventuell negativ påverkan av mänsklig aktivitet.

I områden med höga naturvärden av naturreservatsklass har inga LIS-områden pekats ut.

Inom de av Jordbruksverket inventerade ängs- och betesmarkerna har inga LIS-områden pekats ut.

Bevarandeprogrammet för odlingslandskapet Vårt hävdade Norrbotten (Länsstyrelsen i Norrbottens län) innefattar hela byar. Jordbruksmark kan ha höga natur- och kulturvärden. En mycket liten del av jordbruksmarken berörs av LIS-områden. En utveckling måste kunna ske i byarna trots att de ingår i bevarandeprogrammet. Det kan därför bli aktuellt att göra en avvägning mellan utveckling i en ort och bevarandevärdet.

Inga LIS-områden har föreslagits vid utsläppspunkter för kommunalt vatten och avlopp.

LIS-områden

LIS-områdena visas bygdevis på en översiktskarta samt under respektive ort/by i del 2. Nedan visas lokaliseringen av utpekade LIS-områden på kommunnivå.

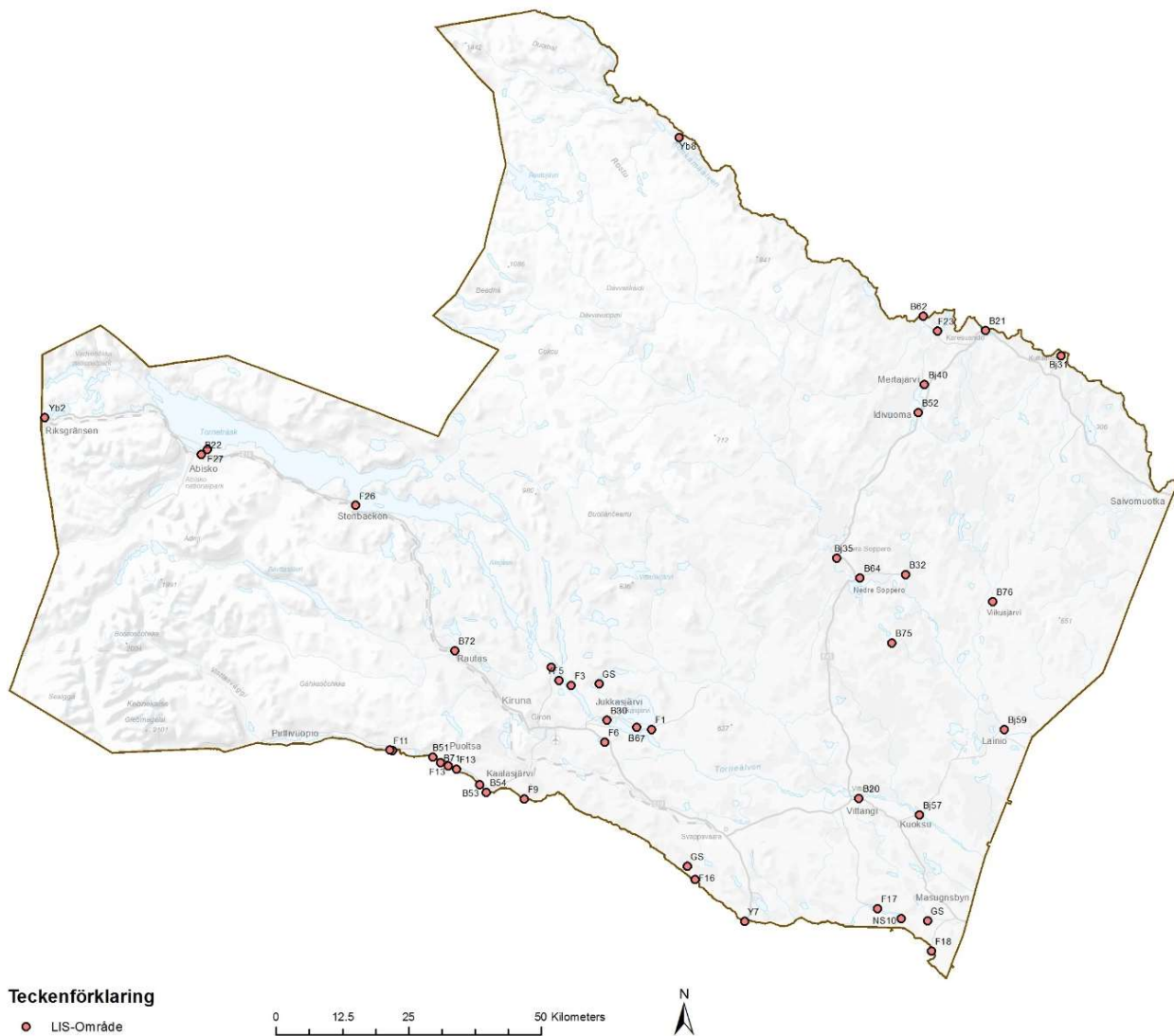

Bild 11.4.2. Lokalisering av utpekade LIS-områden på kommunnivå.

12. Riksintressen

I Kiruna kommun berörs alla riksintressen enligt miljöbalken kap. 3 5§-9§ och kap. 4 2§, 5§, 8§, vilket är en utmaning vid planering då motstående intressen berörs. I kapitel 12 ges planeringsförutsättningar utifrån riksintressen när det gäller lokalisering av helikopterverksamhet, avfallsanläggning, begravningsplats och krematorium, respektive utvecklingsområden bebyggelse, industri, gokartbana samt utökning av renkötselaneläggning i Abisko.

Bakgrund

Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål de är mest lämpade för. Användningen ska medföra en ur allmän synpunkt god hushållning med resurser. I miljöbalken kap. 3 och 4 finns bestämmelser angående områden som är av riksintresse. Bara om två eller flera riksintressen enligt 3 kapitlet i miljöbalken är oförenliga kan man godta att något av riksintressena skadas. Reglerna i miljöbalken om hur dessa avvägningar ska göras säger att företräde ska ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Totalförsvarets intressen skall ges företräde.

Hanteringen av motstående intressen sker så att en verksamhet som prövas och är av stor betydelse för orten ska väga tyngst om verksamheten är utformad och ansökt enligt de lagar och bestämmelser som normalt reglerar den. Handlar det om riksintressen i konflikt måste den användning av marken som bäst säkrar en långsiktigt god hushållning väljas. En långsiktigt god hushållning avser miljömässiga, sociala, kulturella och samhällsekonomiska aspekter.

Inom kommunen berörs alla riksintressen enligt miljöbalken kap. 3 5§-9§ och kap. 4 2§, 5§, 8§.

Miljöbalken MB kapitel 4:2

Riksintresset för turism och rörligt friluftsliv finns i Torneträskbygden och Kiruna närområde samt i anslutning till MB 4:5 obrutet fjäll Rostufjällen. Turistnäringen är en av kommunens viktigaste näringar med stor utvecklingspotential särskilt i Torneträskbygden. Kommunen bedömer detta riksintresse enligt MB 4:2 som mycket viktigt och att det vid avvägningar ska ges stor tyngd. Vid avvägning mellan riksintressen gäller att den verksamhet som bäst främjar en långsiktigt god hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt ska ges företräde.

Miljöbalken MB 4:5

Byarna Viikusjärvi, Coalmi/Salmi och Guortuluokta/Korttolahti ligger inom obrutet fjäll (Kirunafjällen). I Coalmi/Salmi och Guortuluokta/Korttolahti norr om Torneträsk är det numera övervägande fritidshusbebyggelse. Byarna norr om Torneträsk har en enskild väg som utgår från Bieggaluokta/Piekkalahti dit man kommer med båt från Torneträsk. Trots att alla byarna är sammanbundna med väg så ligger en av byarna, d.v.s. Coalmi/Salmi, samt del av Guortuluokta/Korttolahti, inom obrutet fjäll, vilket är ologiskt. Tillgängligheten till Coalmi/Salmi och Guortuluokta/Korttolahti är inte sämre än till övriga byar på norra sidan av Torneträsk. Byn Viikusjärvi öster om Lannavaara ligger också inom område för obrutet fjäll (Pessinki). Kommunen föreslår att gränsen för obrutet fjäll flyttas tillbaka till tidigare läge, så att Viikusjärvi åter kommer utanför gränsen. Om Viikusjärvi ligger kvar innanför gränsen kan trovärdigheten för denna undergrävas, eftersom Viikusjärvi är en by som förutom fast bosättning också har en hel del fritidshus, en del relativt nybyggda, samt är ansluten till det allmänna vägnätet. Kommunen anser att avgränsningen för obrutet fjäll bör ändras så att dessa tre byar inte påverkas av riksintresset. Inom obrutet fjäll har inga nya markanvändningar föreslagits förutom LIS-områden i Viikusjärvi, som är en ort med permanentbebyggelse.

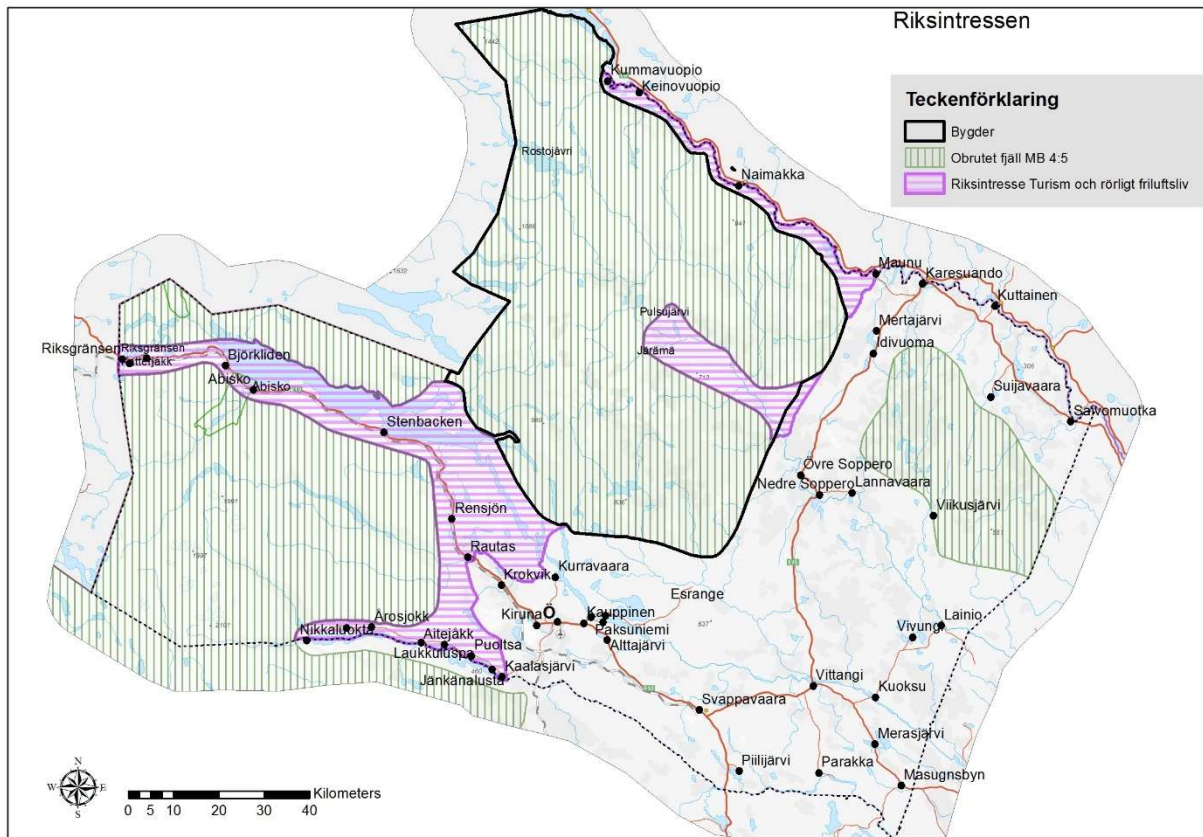

Bild 12.1 Riksintresse obrutet fjäll MB 4:5 och rörligt friluftsliv och turism MB 4:2

Miljöbalken MB 4:8 Natura 2000

Markområden som är Natura 2000 är i huvudsak i skyddade områden såsom nationalparker och naturreservat enligt MB kap. 7. Vattenområdena Kalix- och Torne älvar är Natura 2000 och omfattar i stort sett alla sjöar och älvar i kommunen. De områden enligt fågeldirektivet och habitatdirektivet som saknar formellt skydd ligger huvudsakligen inom obrutet fjäll med markanvändning rennäring och rörligt friluftsliv. Riepakaisenvuoma i östra kommundelen saknar skydd enligt miljöbalken. Området kommer liksom i nuvarande plan att vara naturområde i översiktsplanen. Vid utsläpp av avloppsvatten till recipient beaktas påverkan på Natura 2000 för Kalix älv och Torne älv.

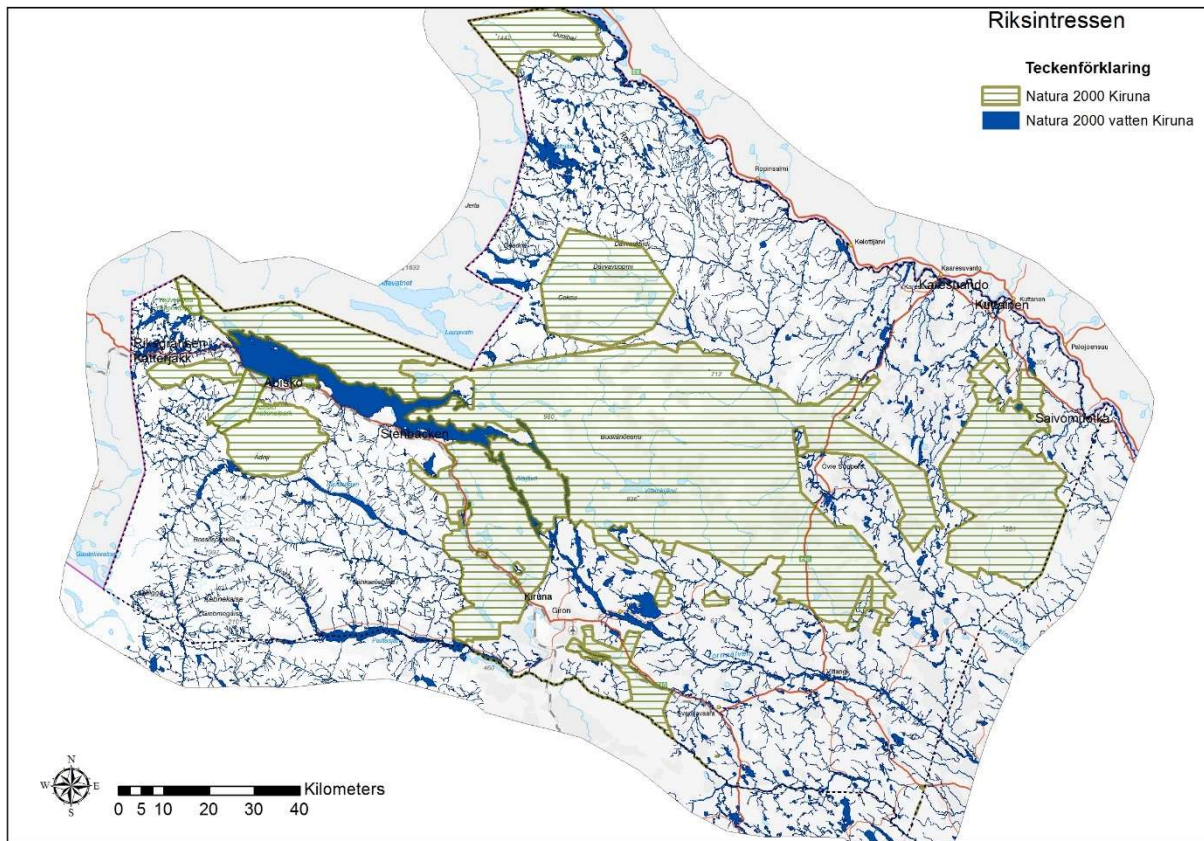

Bild 12.2 Riksintressen Natura 2000 MB 4:8

Miljöbalken MB kapitel 3

I kapitel 3 i miljöbalken MB finns riksintressen för rennäring MB 3:5, naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv MB 3:6. Riksintresse värdefulla ämnen och material finns i MB 3:7, kommunikationer i MB 3:8 samt försvaret i MB 3:9. För samtliga gäller att åtgärder inte får orsaka påtaglig skada och att vid avvägning mellan riksintressena ska försvaret ges företräde.

Rennäring och värdefulla ämnen och material

Riksintresseanspråken för rennäringen omfattar stora områden i kommunen, vilket innebär att kommunen i stort sett påverkar dessa i de flesta markanvändningsförslag, särskilt i Riksgränsen-Torneträskområdet, Kiruna centralort och närområde samt kring Laxforsen, Jukkasjärvi och Kurravaara samt Kalixälvdal. I Riksgränsen-Torneträskområdet har stor hänsyn tagits till rennäringens behov i den fördjupade översiktsplanen för Torneträsk. Stora riksintresseområden utmed älvarna sammanfaller med kommunens fritidshusområden. Föreslagna LIS-områden, landsbygdsutveckling i strandnära läge, har anpassats till rennäringens riksintresse, men det kan finnas ställen där de sammanfaller i anslutning till befintlig bebyggelse. Hänsyn har tagits till rennäringens intressen i områden med kända problem samt vid rastbetesområden och svåra passager samt kärnområden. LIS-områden i områden för fritidshus (F-områden) som sammanfaller med riksintresse rennäring är av liten omfattning. För den nu gällande markanvändningen i fritidshusområden gäller att fritidshus ska kunna byggas även i delar av riksintresset rennäring. Bebyggelsen får däremot inte blockera eller försvåra användningen av renflyttleder eller placeras så att rastbete omöjliggörs. Avvägningen bygger på bedömningen att enstaka fritidshus kan placeras så att riksintresset inte skadas påtagligt. Samråd i bygglov och detaljplan ska ske med aktuell sameby. Utökningen av verksamheten vid Esrange öster om befintlig verksamhet påverkar riksintresse rennäring inom ett kärnområde och en renflyttled med svår passage. Passagen ska inte stängas och inhägnat verksamhetsområde är begränsat. Ett strategiskt markområde för grafitförekomsten i Nunasvaara som är ett punktavsatt riksintresse ligger i anslutning till rennäringens riksintresse. Konsekvenserna för rennäringen vid en brytning av grafiten prövas bäst i miljötillståndsprocessen för brytningsverksamheten. OBS. Statens Geologiska Undersökning har 2018-07-05 beslutat om ett nytt riksintresse för värdefulla ämnen och material sydost om Esrange vid Kiskamavaara. Riksintresset gäller koboltförekomsten.

Riksintressen rennåring och mineraler

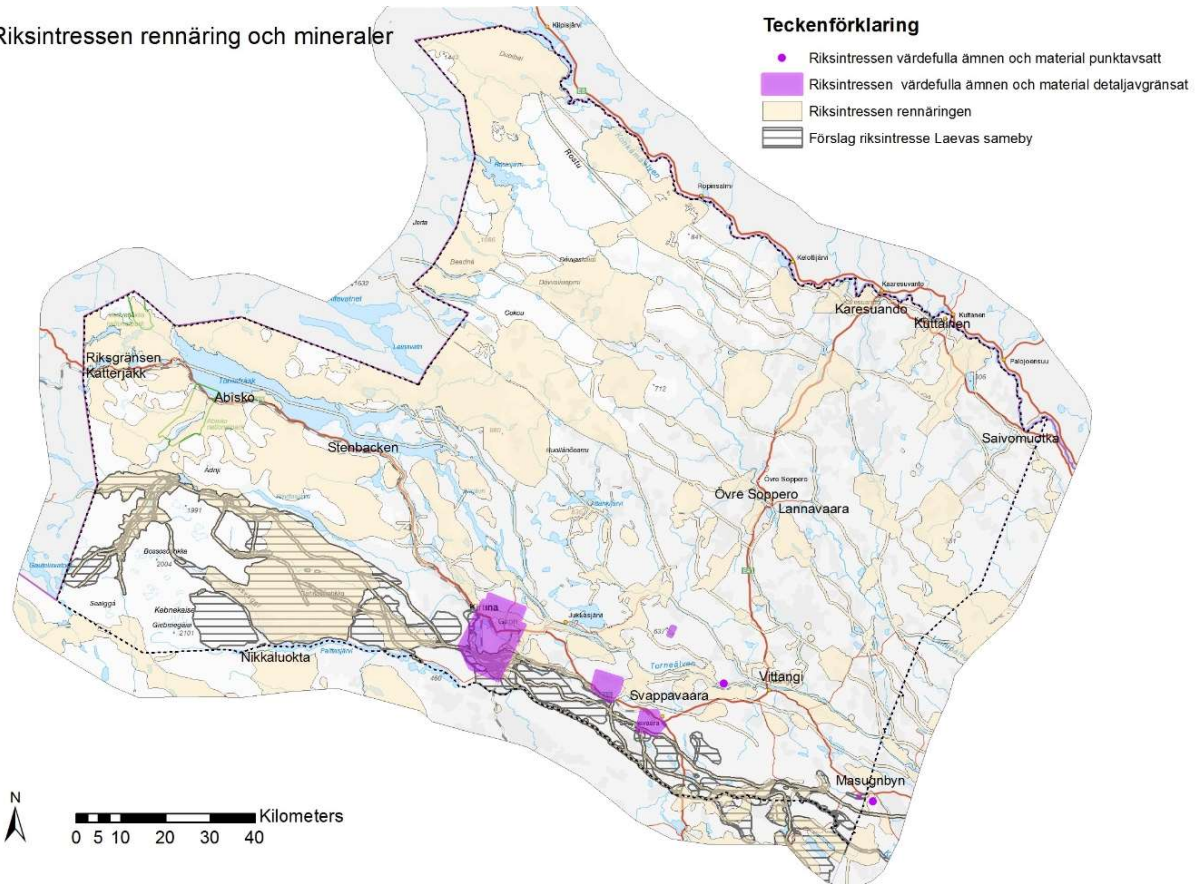

Bild 12.3 Riksintresse rennåring MB 3:5 och värdefulla ämnen och material MB 3:7

Naturvård och friluftsliv

Stora områden för naturvård finns i älvdalarna och sammanfaller med riksintresse friluftsliv. Inom dessa områden finns de flesta av kommunens bostadsorter och fritidshusområden sedan tidigare. Dessa kommer att finnas kvar även i denna plan och i vissa lägen föreslås även LIS, landsbygdsutveckling i strandnära läge. LIS-områden har huvudsakligen föreslagits i anslutning till befintlig bebyggelse i tätorter, bebyggelse i fritidshusområden som ligger nära bygdens serviceort/huvudort och i områden med väg. Forssträckor har i stort sett undantagits. Med hänsyn till riksintresset naturvård finns långa sträckor längs med älvarna avsatta som naturområden. En del är naturreservat medan andra är bedömda av kommunen som områden för natur. Länsstyrelsen/skogsstyrelsens naturinventeringar där områden med höga naturvärden utpekats har undantagits från LIS.

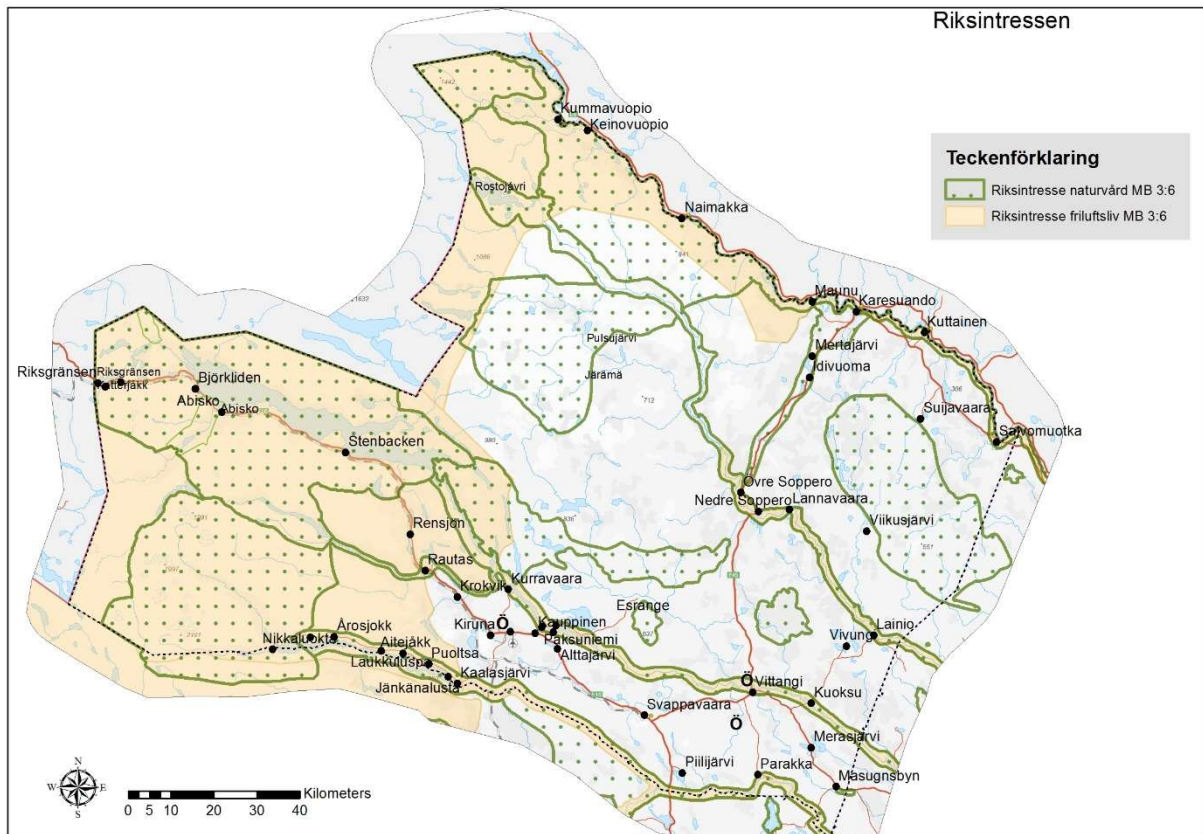

Bild 12.4 Riksintresse naturvård MB 3:6 och friluftsliv MB 3:6

Kulturmiljövård

Riksintresse för kulturmiljövården finns i Kiruna centralort. Avvägningen gjordes i den fördjupade översiktsplanen för Kiruna centralort. Här gavs riksintresset värdefulla ämnen och material företräde framför kulturmiljön. För att minska den påtagliga skadan på riksintresset har tre bläckhorn, bostadshuset B5, Hjalmar Lundbohmgården, Länsmansbostaden och Ingenjörsvillan flyttats till nya lägen. För att minska skadan på riksintresset har ett projekt startats tillsammans med LKAB och länsstyrelsen där man tillsammans ser över vilka fler byggnader och bebyggelsegrupper som bör flyttas p.g.a. av deras höga värde.

Riksintresse för kulturmiljö finns även i Råstojaure, Torneträskområdet/Ofotenbanan/Sjängeli, Rautasjaure, Jukkasjärvi/kyrkudden, Svappavaara, Vivungi och Masugnsbyn. Inga ändrade markanvändningar föreslås i Rautasjaure, Råstojaure, Jukkasjärvi, Svappavaara eller Vivungi. Riksintressanta objekt från tidigare jägarfolk och den samiska kulturen är ett av landets största sammanhängande fångstropssystem som finns i Vivungi. Runt Rautasjaure och Råstojaure finns miljöer som belyser äldre samisk kultur och religion. Riksintressanta objekt från nybyggartiden är bebyggelsen i Jukkasjärvi, med kyrka och marknadsplats, som illustrerar statsmaktens strävan att på 1600-talet hävda svensk besittningsrätt i lappmarken.

Riksintressanta objekt som redovisar malmhanteringen i kommunen finns i Sjängeliområdet samt i Svappavaara med brukslämningar från 1600-talet, inslag av jordbruksbebyggelse samt det moderna gruvarbetarsamhället från 1960-talet. Beskrivning av riksintresset för kulturmiljö i Svappavaara finns i den fördjupade översiktsplanen för Svappavaara. Masugnsbyn med Junosuando gruvor är också riksintressanta och utgör början på den industriella järnhanteringen i Norrbotten. Riksintressanta objekt som redovisar rallarepoken kring sekelskiftet är hela området runt järnvägen från Abisko till Riksgränsen. Järnvägsbygget var ett svenskt-norskt samarbete under unionens sista år och innebar en teknisk prestation i svår terräng och hårt klimat. Längs vägen mellan Abisko och Riksgränsen finns lämningar av flera slag. Som exempel kan nämnas kraftverken i Abisko och Katterjäkk samt lokstallsruinen och husgrunderna i Riksgränsen. I Tornehamn finns den gamla rallarkyrkogården och gamla husgrunder från det samhälle som låg där under rallartiden och var ett komplement till rallarsamhället i Rombaksbotn i Norge.

I Torneträsk/Ofotenbanan pågår Trafikverkets planer för dubbelspår. Kommunens markanvändning i området sker inom befintliga orter och riksintresset hanteras i detaljplan.

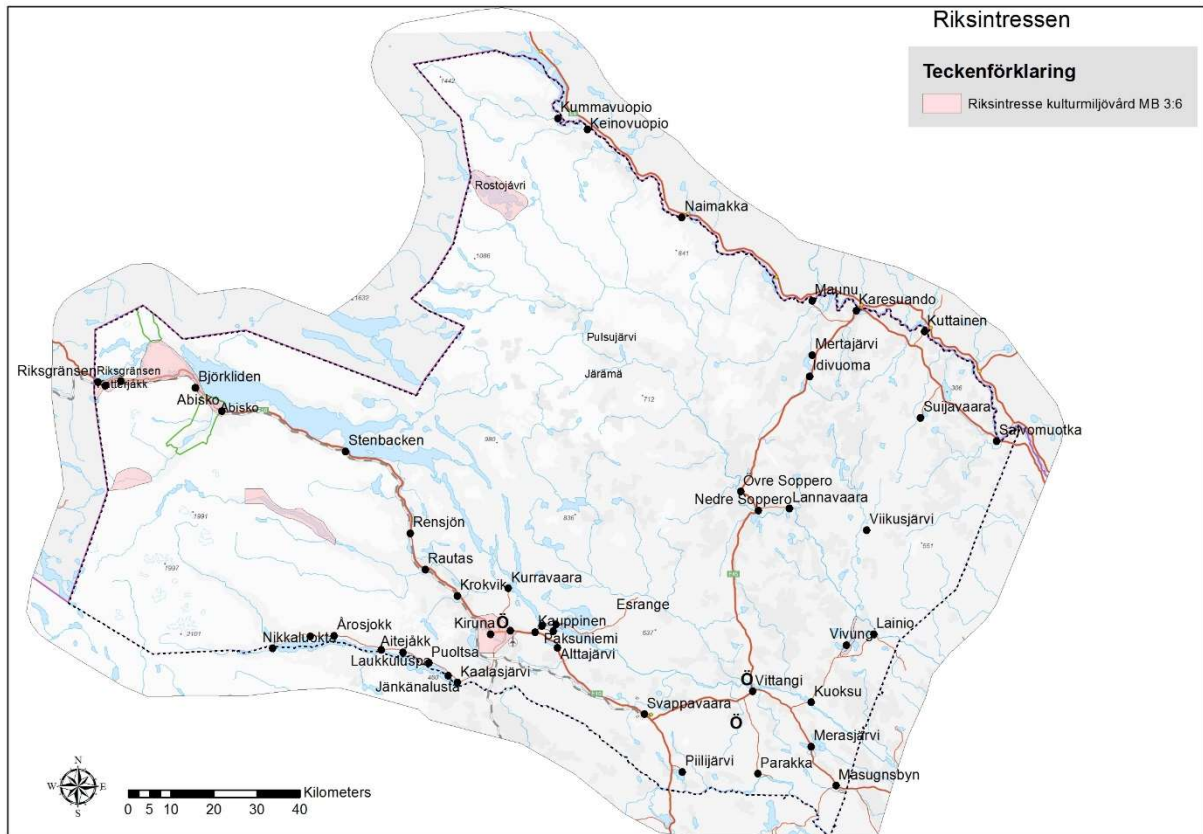

Bild 12.5 Riksintresse kulturmiljövärd

Kommunikationer

I riksintresset kommunikationer ingår flygtrafik, väg E10, E45, väg 878 och väg 395 samt järnvägarna Malmbanan och Svappavaarajärnvägen. Flygverksamhetens krav på hinderfrihet gör att vissa områden antingen inte kan bebyggas med högre byggnader eller att flyghinderanalyser ska göras för högre byggnader. Översiktsplanen innebär ingen påtaglig skada på riksintresset väg. Riksintresset järnväg kommer att omfatta utbyggnaden av dubbelspår och under utredningstiden kan de berörda områdena omfattas av en järnvägskorridor med risk för stora begränsningar i kommunens möjligheter till utveckling i Torneträskområdet. Här är det nödvändigt att järnvägsplanerna fastställs så tidigt som möjligt för att kommunen ska få fram nödvändiga planer. Riksintresset för kommunikationer bedöms i respektive bygd.

Försvarets riksintressen

Försvarmakten har stora riksintressen i Kiruna kommun. Kalixfors skjutfält med influensområde, stoppområde för höga objekt samt område med särskilt behov av hinderfrihet som sträcker sig över stora delar av södra och östra kommundelen. Därutöver finns tre områden betecknade som övriga influensområden. Väderradar med stoppområde finns inom skjutfältet med ett influensområde berör bebyggda områden.

I Abisko finns en helikopterflygplats med influensområde för buller, område med särskilt behov av hinderfrihet samt ett MSA-område (Minimum Sector Altitude) som omfattar stor del Torneträskbygden och Kirunafjällen. Efter samråd angående verksamheten i Abisko finns möjlighet att fortsätta med detaljplanen för bostäder söder om järnvägen. Bullret från försvarets verksamhet är begränsad i tid och omfattning jämfört med den civila verksamheten.

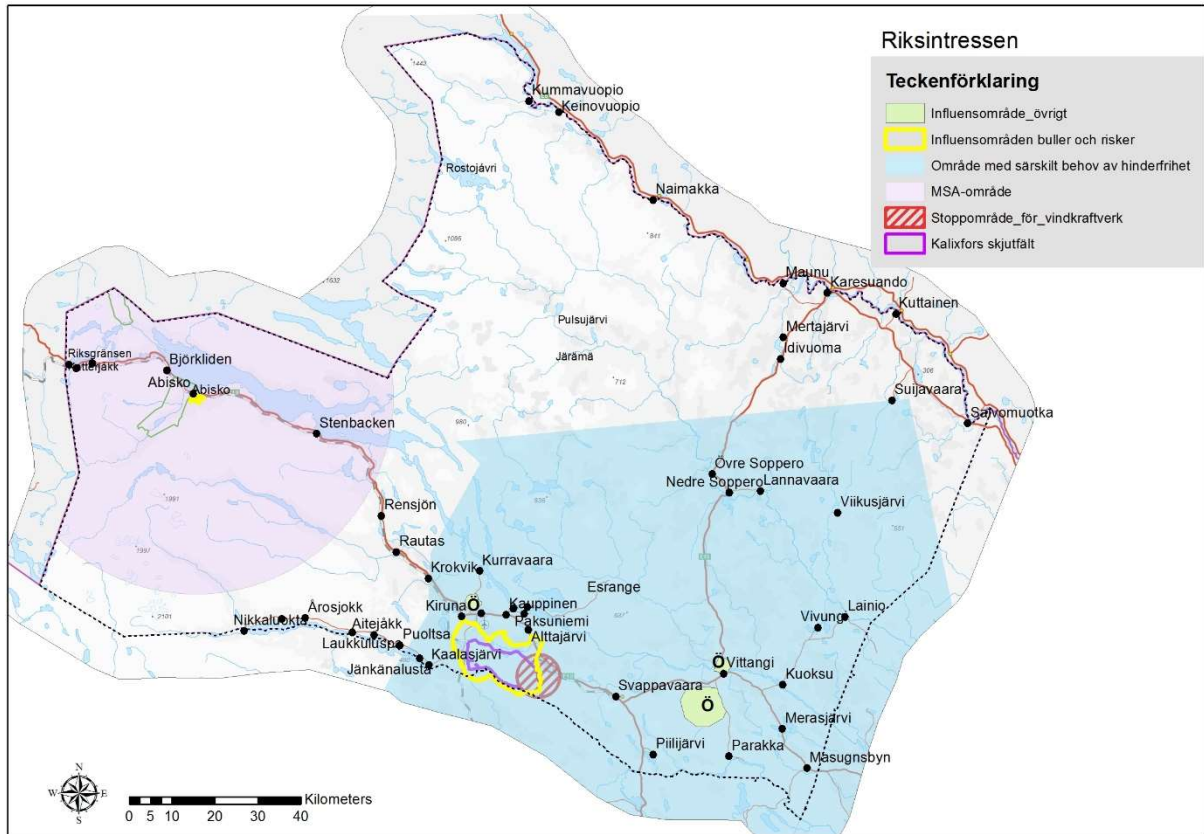

Bild 12.6 Försvarets riksintresse MB 3:9 i Kiruna kommun

Planens påverkan på riksintressena

I miljökonsekvensbeskrivningen finns ingående beskrivningar av påverkan på riksintressena för hela planförslaget. Nedan beskrivs vissa nya lokaliseringars påverkan.

Ny plats för avfallsanläggning

Kommunen, Tekniska Verken AB, har tagit fram en lokaliseringstudering för ny avfallsanläggning. En avfallsanläggning är en samhällsviktig verksamhet och behöver lokaliseras på lämplig plats. I framtiden kommer avfallsmängderna att minska och hanteringen ändras till materialåtervinning. Förutom nuvarande anläggning har fyra andra lokaliseringar utretts av Tekniska Verken. I denna plan kvarstår en av dessa alternativa lokaliseringar, nämligen den vid Sakkaravaara.

Verksamheten i befintlig anläggning vid Kurravaaravägen strax norr om området för nya Kiruna har pågått sedan slutet av 1960-talet. Platsen ligger nära nya centrum och planerade områden för bostäder på ”skjutbaneområdet”.

Sakkaravaara har funnits med som plats för ny avfallsanläggning i nu gällande översiktsplan. Området har använts för militär verksamhet och är ett sk OXA-område. Det måste utredas och saneras med avseende på explosiva ämnen innan någon verksamhet påbörjas. Ett område med höga naturvärden av naturreservatsklass finns i Sakkaravaara. Föreslagna anläggningar kommer inte att placeras i naturområdet.

Föreslagna lokaliseringar av avfallsanläggningar vid Sakkaravaara och befintlig avfallsanläggning ligger inom riksintresset för värdefulla ämnen och material MB 3:7. Sakkaravaara ligger längst ut i riksintresseområdet värdefulla ämnen och material och har ingen utpekad mineralisering eller malm. Ett undersökningstillstånd finns på området ”Lappmalmen 3”.

Riksintresset för värdefulla ämnen och material MB 3:7 bedöms inte skadas påtagligt av framtida avfallshantering i Sakkaravaara. Framtida avfallshantering ska bedrivas som materialhanteringsanläggning och i betydligt mindre skala än idag.

Utvecklingsområden bebyggelse, industri och gokartbana samt utökning av renskötseplanläggning i Abisko

Torneträskbygden Abisko

Det föreslagna bebyggelseområdet norr om E10 omfattar nuvarande husvagnscamping och marken fram till naturreservatet. Om det är möjligt att revidera naturreservatsområdet bedömer kommunen att bebyggelse i denna del av Abisko skulle vara en naturlig utveckling av tätorten. Hela det föreslagna området ligger inom skyddszone kring avloppsreningsverket. Frågan om bebyggelse i naturreservatet utreds vidare i den fördjupade översiktsplanen.

Föreslaget utvecklingsområde i befintlig bebyggelse i sydvästra Abisko ligger utanför rennäringens riksintressen. Utvecklingen av området ska så långt som möjligt anpassas till Gabna samebys verksamhet i bebyggelsen. Utökning av renskötseplanläggningen Ra26 söder om bebyggelsen i Abisko berör en grundvattenförekomst.

Det nya riksintresseanspråket för försvaret i Abisko innebär begränsningar av bebyggelseutvecklingen i Abisko. Utvecklingsområdena ligger inom riksintresset för kulturmiljö, men berör inte den bebyggelsen eller järnvägs miljön som är uttryck för riksintresset. Sydvästra utvecklingsområdena ligger i närheten av riksintresset kommunikationer MB 3:8 väg och det sydvästra området berör järnväg med framtida dubbelspår.

Utveckling av renskötseplanläggningen söder om kraftledningen kan påverka vandringsleden från Abisko söderut. En föreslagen utveckling av fritidshusområdet i sydvästra Abisko norr om kraftledningen ska ske med stor hänsyn till rennäringens verksamhet. Bedömningen är att föreslagen utveckling av det sydvästra området i Abisko inte ger påtaglig skada på riksintresset rennäring MB 3:5 om bebyggelsen anpassas till Gabna samebys verksamhet i området. Bedömningen är att renskötseplanläggning är i enlighet med riksintresset rennäring MB 3:5. Bedömningen är att föreslagen utveckling av bebyggelse i sydvästra Abisko och renskötseplanläggningen inte påtagligt skadar riksintresset naturvård eller friluftsliv MB 3:6, turism och rörligt friluftsliv MB 4:2 eller riksintresset rennäring MB 3:5. Åtgärd är att anpassa leden och renskötseplanläggningen till varandra så att vandringsleden fungerar.

Hänsyn till rennäringens verksamhet ska tas.

Bedömningen är att föreslagen utveckling av renskötseplanläggningen kan skada befintlig vandringsled söderut påtagligt och därmed riksintresset friluftsliv MB 3:6 och turism och rörligt friluftsliv MB 4:2. Åtgärd är att anpassa leden och renskötseplanläggningen till varandra så att båda verksamheterna fungerar.

I området finns fler riksintressen t.ex. rörligt friluftsliv MB 4:2, naturvård och friluftsliv MB 3:6 samt rennäring MB 3:5. Turism och rörligt friluftsliv är mycket viktigt i området. Här går leden från Abisko Ö mot Kungsleden. Vid avvägning mellan dessa två intressen föreslås åtgärder för att det ska vara möjligt att passera renskötseplanläggningen. Riksintresset för försvaret ska tillgodoses.

Kiruna centralort och närområde

I planförslaget finns ett förslag till utbyggnadsområde för bebyggelse norr om Tuolluvaara. Kommunen behöver områden för bostäder på både lång och kort sikt. Förslaget berör riksintresse för kommunikationer MB 3:8 (Kiruna flygplats influensområde flyghinder) och riksintresset rennäring MB 3:5. Översiktlig bedömning av bebyggelse norr om Tuolluvaara är att riksintresset kommunikationer flyghinder inte skadas påtagligt om bebyggelsens höjd anpassas till flyghinderhöjden. Området kommer att ligga nära renflyttleden. Avståndet är beroende på områdets avgränsning mot renflyttleden. Ytterligare utredningar behövs. Detta görs i samband med detaljplan.

Föreslaget område för industriområde öster om väg 870 i Kiruna centralort berör riksintresse för kommunikationer (flygplatsen influensområde flyghinder) MB 3:8, rennäring MB 3:5, kulturmiljö MB 3:6 och värdefulla ämnen och material MB 3:7. Det föreslagna områdets placering och omfattning är osäkert p.g.a. kommande persontrafikjärnväg. Behovet av framtida industrimark är stort. Översiktlig bedömning

av utredningsområdet för nytt industriområdes påverkan av riksintressena är att normal byggnadshöjd i ett industriområde inte påverkar riksintresset kommunikationer (flyghinder). Rennäringen påverkas av förslaget. Möjlighet för samebyn att kunna nyttja ekodukten får inte påverkas. Avståndet till ekodukten är ca 3 km. Förslaget industriområde har flyttats ca 1 km norrut jämfört med samrådsförslaget och stängslas in. Riksintressena värdefulla ämnen och material och kulturmiljö skadas inte. Ytterligare utredningar behövs när järnvägslinjen beslutats.

Avvägning mellan riksintressena vid förslaget industriområde sker senare. Kommunen prioriterar ny järnväg till nya centrum vilket kan innebära att området kan vara inaktuellt inom ett par år.

Föreslagna lokaliseringar för gokartbana är Sakkaravaara, befintlig motorbana i Råttjedalen söder om Kiruna vid väg 870 samt väster om flygplatsen. Lokaliseringen vid flygplatsen berör riksintresse kommunikationer MB 3:8. Lokaliseringen vid flygplatsen ligger inom område som utgör riksintresse rennäring (flyttled) samt kan beröra våtmarken Piekkusvuoma klass 3 värden i Våtmarksinventeringen VMI. Läget är inte exakt. Här gäller även att persontrafikjärnvägen ska vara beslutad. Sakkaravaara berör riksintresse för värdefulla ämnen och material. Riksintresse rennäring MB 3:5 skadas inte påtagligt av lokalisering av gokartbanan på befintlig motorbana i Råttjedalen eller vid Sakkaravaara. Inte heller riksintresset för värdefulla ämnen och material skadas påtagligt. Vid flygplatsen krävs en fördjupad utredning av rennäringens riksintresset och även riksintresset kommunikationer (flyghinder). Här gäller även att persontrafikjärnvägen ska vara beslutad. Detsamma gäller placeringen vid flygplatsen. I det fallet är avståndet ca 4,5 km. För närvarande utreder motorklubben en lokalisering vid befintlig motorbana i Råttjedalen. De övriga båda lokaliseringarna behålls som reservområden.

Jukkasjärvibygden

Förslaget industriområde vid E10 i korsningen med väg 875 till Jukkasjärvi ger mer trafik och berör riksintresset kommunikationer. Vissa störningar på trafiken kan uppstå. En åtgärdsvalsstudie för säkrare väg pågår för sträckan mellan Mertainen och Kiruna. Gabna sameby och Trafikverket för dialog om passager över kommande 2+1 väg.

Området berör riksintresse rennäring MB 3:5 i utkanten av riksintresset. Förslagen utbyggnadsriktning i Jukkasjärvi berör riksintresse för rennäring, friluftsliv samt naturvård. Kiruna kommun behöver möjligheter för framtida bostadsbebyggelse. Utvecklingsområdet ligger i direkt anslutning till Jukkasjärvi med tillgång till infrastruktur som kan byggas ut. Förslaget område ligger i anslutning till en svår passage vid Laxforsen. Passagen på södra sidan av älven måste vara säkerställd innan området kan tas i bruk. Området söder om väg 875 i västra delen av Jukkasjärvi är redan bebyggd. Utveckling i och i anslutning till befintlig tätort bedöms inte beröra dessa riksintressen. Riksintresset kommunikationer MB 3:8 för industriområdet bedöms inte skadas påtagligt. Åtgärder för att minska störningen för trafiken på E10 kan behövas. Riksintresset rennäring MB 3:5 bedöms inte skadas påtagligt vid lokaliseringen i Jukkasjärvi-korsningen, då den ligger i utkanten av riksintresset för rennäring.

Riksintresset rennäring MB 3:5 i utvecklingsområdet i Jukkasjärvi bedöms inte skadas påtagligt om åtgärder för passagen i Laxforsen genomförts. Riksintresset naturvård och friluftsliv MB 3:6 påverkas lokalt men bedöms inte skadas påtagligt utifrån det faktum att det är mycket stora områden som avsatts som riksintresse.

Utvidgningen av verksamheten vid Esrange behandlas under MB 3:5 riksintresse för rennäring och yrkesfisket.

Planeringsöverväganden – 12. Riksintressen

- Vid avvägning mellan MB 3:5 rennäring och MB 3:6 friluftsliv ska rennäringen ges företräde om påtaglig skada på rennäringen uppkommer.
- Vid avvägning mellan riksintressen för rennäring MB 3:5 och friluftsliv och naturvård MB 3:6 och riksintresse friluftsliv, rörligt friluftsliv samt turism MB 4:2 ska den verksamhet som bäst främjar en långsiktigt god hushållning med vatten, marken och den fysiska miljön i övrigt ges företräde.
- I områden med riksintresse naturvård ska naturinventering göras i detaljplan vid större exploatering.
- Riksintresset för rennäring är så omfattande att det är svårt att utveckla bebyggelse kring Kiruna centralort, Jukkasjärvi, Laxforsen-Poikkijärvi samt i Kurravaara.
- Riksintresset för värdefulla ämnen och material kan beröras av nya anläggningar. Åtgärder som försvårar utvinning är olämpliga.
- Rennäringsintressena är känsliga och de sammantagna förändringarna av markanvändningen måste beaktas.
- Vid förändringar av vatten och avlopp måste påverkan på och valet av recipient utredas noga för att undvika påverkan på riksintresset för naturvård och Natura 2000.
- Flygets karta över flyghinderytor måste beaktas vid etablering av bebyggelse, master, höga byggnader etc, vilka måste placeras på platser där de inte påverkar flygplatsens förutsättningar att bedriva verksamheten.
- Detaljplaneläggning av områden som berör försvarets riksintressen ska ske i samråd med Försvarsmakten.

13. Konsekvenser

I detta kapitel redovisas de konsekvenser som ett genomförande av översiktsplanen medför. Kapitlet är uppdelat på miljökonsekvenser respektive övriga konsekvenser.

13.1 Miljökonsekvenser

Enligt miljöbalken MB 6:11 ska miljöbedömning göras för kommunala planer och program som har en betydande miljöpåverkan. Översiktsplanen kan till vissa delar antas ha en betydande miljöpåverkan och en miljöbedömning inklusive en miljökonsekvensbeskrivning har utarbetats. Påverkan på nationella miljömål redovisas i tabellform.

Riksintressen

Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål de är mest lämpade för. Användningen ska medföra en från allmän synpunkt god hushållning med resurser. I miljöbalken kap. 3 och 4 finns bestämmelser angående områden som är av riksintresse. Bara om två eller flera riksintressen enligt 3 kapitlet i miljöbalken är oförenliga kan man godta att något av riksintressena skadas. Reglerna i miljöbalken om hur dessa avvägningar ska göras säger att företräde ska ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Totalförsvarets intressen skall ges företräde.

Riksintressen finns över hela kommunen och i stora delar av kommunen finns flera riksintressen som överlappar varandra.

Riksintresseanspråken för rennäringen omfattar stora områden i kommunen, vilket innebär att kommunen i stort sett påverkar dessa i de flesta markanvändningsförslag, särskilt i Riksgränsen-Torneträskområdet, Kiruna centralort och närområde samt kring Laxforsen, Jukkasjärvi och Kurravaara samt Kalixälvdal.

Turistnäringen är en av kommunens viktigaste näringar med stor utvecklingspotential särskilt i Torneträskbygden. Kommunen bedömer detta riksintresse enligt MB 4:2 som mycket viktigt och att det vid avvägningar ska ges stor tyngd. Vid avvägning mellan riksintressen gäller att den verksamhet som bäst främjar en långsiktigt god hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt ska ges företräde.

I områden med höga naturvärden av naturreservatsklass och inom riksintresse naturvård ska naturinventering göras vid detaljplaneläggning. Vid lovärenden bör de naturvärden som inventerats av länsstyrelsen/Skogsstyrelsen beaktas.

Vid avvägning mellan rennäring och friluftsliv i övriga delar av kommunen ska rennäringen ges företräde om påtaglig skada på rennäringen uppkommer.

Riksintresset för rennäring är så omfattande att det är svårt att utveckla bebyggelse kring Kiruna centralort, Jukkasjärvi, Laxforsen-Poikkijärvi samt i Kurravaara. Rennäringsintressena är känsliga och de sammantagna förändringarna av markanvändningen måste beaktas. Påverkan på rennäringen ger behov av åtgärder för att minska påverkan, t ex stängsel kring begravningsplats och helikopterplatser.

Riksintresset för värdefulla ämnen och material kan beröras av nya anläggningar. Åtgärder som försvårar framtida utvinning är olämpliga. Miljökonsekvenserna vid brytning av mineraler provas bäst i miljötillståndsprocessen för brytningsverksamheten.

Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormerna för omgivningsbuller överskrids inte i kommunen. Vid trafikplanering måste antalet fordon beaktas så att miljö kvalitetsnormen inte påverkas. Miljö kvalitetsnormen för utomhusluft i centralorten överskrids inte så att åtgärdsprogram krävs.

För miljö kvalitetsnormen vattenförekomster finns det förekomster som inte uppfyller god eller hög ekologisk status. De flesta har tidigare varit flottleder men även grunddammar och trösklar samt vandringshinder i form av vägtrummor förekommer. Vissa förekomster är utredda och har åtgärdsplaner.

Delar av Luossajoki och Pahtajoki har otillfredsställande status. Miljö kvalitetsnormen överskrids i Luossajokisystemet, vilket innebär krav på åtgärder. Kirunas mål på 1000 nya jobb betyder att befolkningen ökar och även om avloppsreningsverket är dimensionerat för ökningen så krävs åtgärder för att Luossajoki ska uppnå god ekologisk status. Båda vattendragen påverkas av gruvverksamheten i Kuirunavaara och den nedlagda Viscariagruvan. Luossajokisystemet påverkas dessutom av dagvatten och utsläpp från avloppsreningsverket. Svårigheten att överföra vatten från Luossajärvi medför ytterligare försämringar i Luossajokisystemet. Sjön Ala Lombolo har förorenade sediment och är en del i Luossajokisystemet med dess föroreningar. Saneringen av Ala Lombolo prioriteras. SGU är huvudman för saneringen av Ala Lombolo.

Kommunen ska i den fysiska planeringen beakta och planera utifrån den aktuella vattenkvaliteten i området samt att vidta åtgärder i åtgärdsprogram.

Klimatförändringar, översvämning, ras och skred

I framtiden beräknas nivåerna i de mindre vattendragen minska i större delen av kommunen, eftersom snötäcket blir mindre i delar av kommunen och avdunstningen ökar i ett varmare klimat. Det lokala 100-årsflödet minskar och därmed översvämningsrisken vid höga flöden. Istället förväntas den totala årsmedeltillrinningen öka och förskjutas mot större flöden under hösten, vilket innebär en skillnad jämfört med dagens situation. Ett förändrat nederbördsmönster och ökade nederbördsmängder ~40 % medför ökad risk för översvämningar i både små och stora vattendrag. Det kan få stora konsekvenser genom bortspolade vägar och avbrott i kommunikationerna. Det finns många osäkra faktorer som snabbare snösmältning på våren samt sammanfallande vårflod och fjällflod, som skulle kunna ge stora flöden med ökad översvämningsrisk i de stora vattendragen. Nederbördsprognoser visar att snömängderna i Kiruna centralort och i ett stråk mot nordost ökar. Ökningen blir större i slutet av seklet. Hur stor ökningen blir beror på vilket klimatscenario som inträffar.

Risker för ras i raviner och slänter i morän och grov sedimentjord, erosion samt slamströmmar i bebyggda områden har kartlagts översiktligt i en utredning gjord av MSB och SGI 2016. I förstudien har områden i samlad bebyggelse med förutsättningar för slamströmmar och/eller jordrörelser inventerats. Kriterierna utgjordes av raviner i morän eller grov sedimentjord med bebyggelse ovanför, i eller nedanför ravinen samt sluttningar över ca 17°. Obebyggda områden har inte karterats.

Risker för ras och skred samt slamströmmar i sluttande terräng måste beaktas vid planläggning. Hänsyn till markförhållandena blir allt viktigare. Geotekniska och geohydrologiska utredningar i detaljplaner är viktigare än tidigare. De i rapporten utpekade klass 2-områdena behöver kontrolleras av fastighetsägaren med jämna mellanrum.

Utsläpp av avloppsvatten

De tillståndsgivna utsläppsnivåerna till Torneträsk börjar närma sig de tillåtna värdena för biologiskt syreförbrukande ämnen enligt riksdagsbeslut 1974. De faktiska utsläppen är betydligt lägre eftersom stora delar av verksamheterna inte bedrivs året runt. I Abisko samhälle och Abisko turiststation närmar sig avloppsreningsverkens kapacitet gränsen för antalet anslutna. Möjligheten till utökning av hotellkapaciteten i Abisko Turist påverkas av förutsättningarna i turistanläggningens avloppsreningsverk.

Kommunen bör tydliggöra framtida utveckling i området. Exploatering som leder till att avloppreningskapaciteten måste utökas ska föregås av utredning av konsekvenserna för exploatering i hela området. Man kan även behöva överväga att omfördela avloppskapaciteten mellan orterna.

Kommunen behöver ha en utvecklingsstrategi för utbyggnad i Torneträskområdet samt för Kurravaara, Laxforsen och Poikkijärvi.

Påverkan på Natura 2000

De flesta områdena är skyddade som naturreservat, nationalpark eller så ingår de i obrutet fjäll. Vid utsläpp av avloppsvatten till recipient beaktas påverkan på Natura 2000 för Kalix- och Torneälven.

Radon

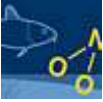

För att uppnå god bebyggd miljö ska områden med uranrik granit, uranmineraliseringar och alunskiffer radonundersökas innan bygglov beviljas eller i detaljplan. Bostäder eller andra lokaler där människor stadigvarande vistas bör radonmätas före slutligt slutbesked.

Kulturmiljö

Arkeologisk utredning föreslås i områden med många kända fornlämningar och kulturlämningar, men även vid större exploateringar. Utredningen bekostas av kommunen/exploatören enligt KML 2 kap 11 §. Vid alla byggen och andra markinslag som planeras inom 150 meter från en fornlämning ska samråd ske med länsstyrelsen enligt kulturmiljölagen, KML 2 kap 10 §. Länsstyrelsen bedömer om fornlämningen berörs. Om fornlämningen påverkas krävs arkeologisk undersökning enligt KML 2 kap 12-13 §.

Påverkan på nationella miljömål

Miljömål	Påverkan	Åtgärder befintliga och planerade
Begränsad klimatpåverkan	Global uppvärmning som får effekter på lokal nivå. Utsläpp från uppvärmning, trafik mm.	Övergripande politiska åtgärder Äldre bebyggelse ersätts av ny mer energieffektiv bebyggelse vilket ger positiv påverkan på lång sikt. Förutsättningar för elbilar ges. Kommunen har redan kollektivtrafik med Kirunakortet som kostar 100 kr/år.
Frisk luft	Tätare bebyggelse i nya Kiruna centrum. Ökad biltrafik under en övergångstid.	Subventionerad kollektivtrafik Trafiklösningar med fokus på gång-, cykel- och kollektivtrafik Möjliggöra laddning av elbilar i hela kommunen
Bara naturlig försurning	Övergripande politiska beslut centralt och globalt är nödvändiga. Naturligt sura sjöar och vattendrag finns i östra kommundelen enligt en utredning som gjordes i början av 1980-talet.	Kommunen har i planen uttalat ett önskemål om att en 300 m skogsridå vid älvar behålls vid skogsavverkning.
Giftfri miljö	Gruvverksamheter medför ökade utsläpp. Påverkan på fisk av främst kvicksilver är ett globalt problem.	Sanering av Ala Lombolo
Skyddande ozonskikt	Utvecklingen av ozonskiktet är beroende av globala, centrala, regionala och lokala insatser i form av tillsyn och information.	
Säker strålmiljö	Radon i befintlig bebyggelse och nybebyggelse	Äldre kartläggning följs upp Mäts i nya bostäder inom riskområden eller okända områden

	Ingen övergödning	Avloppsutsläpp och sprängämnesrester i vattendrag	Fortsatt god rening i avloppsreningsverken Strävan att minimera utsläppen av sprängämnesrester i gruvverksamheter Tillsyn av enskilda avloppsutsläpp
	Levande sjöar och vattendrag	Vattendrag och sjöar i Kirunas närområde är utsatta för påverkan från gruvverksamheter. Vandringshinder i form av dammar, små vägtrummor. Tidigare flottning	Beakta vandringshinder i vattendrag vid planering Sanering av Ala Lombolo
	Grundvatten av god kvalitet	Risk för förorenande verksamheter i närheten av vattentäkter och vattenförekomster	Hänsyn har tagits till vattenförekomster/isälvsavlagringar genom att olämpliga verksamheter valts bort. Flera vattenskyddsområden har fastställts Nya skyddsområden tas fram
	Myllrande våtmarker	Stora våtmarker finns i kommunen. De flesta påverkas inte av pågående utveckling, men framtida gruvverksamheter kan påverka. Dikning av mark för bebyggelse kan påverka våtmarker.	Myrskyddsplaner beaktas En tidigare identifierad våtmark med höga naturvärden, Ripakaisenvuoma, ingår i område med lokalt naturskydd.
	Levande skogar	Skogsstyrelsen har det övergripande ansvaret för miljömålet.	Stora områden är avsatta som naturreservat. Nya naturreservat utreds av länsstyrelsen. I vissa områden finns skogsområden av urskogskaraktär. Översiktsplanen bedöms inte påverka miljömålet.
	Ett rikt odlingslandskap	I princip har all djurhållning och alla jordbruk lagts ner. Risk för förbuskning eller att marken bebyggs så att odlingsmarken försvinner	Även om det idag inte förekommer odling i någon högre grad i kommunen så kan markerna ha ett större värde som odlingsmark i framtiden. Klimatförändringarna innebär längre växtsäsong och ett varmare klimat vilket ger bättre förutsättningar för odling. Hänsyn tas i planen.
	Storslagen fjällmiljö	Trädgränsen flyttar längre upp. Förbuskning om rennärings minskar.	Vid planeringen tas hänsyn till rennärings och vid placering av verksamheter försöker kommunen minimera påverkan. Behåller Ortsstruktur Rennärings behov Ingen vindkraft i fjällen Tillgängliggörs för rörligt friluftsliv och besöksnäring
	God bebyggd miljö	Gruvans expansion in i bebyggelsen. Rivning av nuvarande centrum är negativ för kulturmiljön trots åtgärder Bebyggelse i tidigare orörda områden. Radon i mark och vatten	”Gröna fingrar” i nya centrum, lång stadspark Utveckling måste ske men ortstrukturen med små tätorter och liten spridd bebyggelse behålls. Buller och barriäreffekter bevakas i infrastrukturprojekt Landskapsbilden beaktas i områden med stora naturvärden Radon beaktas vid ny bebyggelse
	Ett rikt växt- och djurliv	I en stor kommun finns stora naturvärden som kan hotas vid exploatering	Beakta sårbara arter vid exploatering Naturinventeringar i nya områden och inom riksintresseområden i detaljplan

		I planen finns stora naturområden med markanvändning huvudsakligen för rennäring och rörligt friluftsliv utöver skyddade områden, obrutet fjäll och Natura-2000 områden

13.2 Övriga konsekvenser

I kapitlet beskrivs de konsekvenser översiktsplanen medför utifrån kommunens övergripande mål, respektive översiktsplanens konsekvenser på planeringsområdena folkhälsa och social hållbarhet, mark- och planfrågor, tillväxt, samt förebyggande åtgärder kopplat till klimatförändringar.

Kommunens övergripande mål

1000 nya jobb

I översiktsplanen minskas detaljplanekravet för enstaka fritidshus och små turistanläggningar inom markanvändning fritidshus F, bostäder B och områden som betecknas med GS. Inom GS gäller markanvändningen rennäring, friluftsliv, enstaka fritidshus och enstaka små turistanläggningar samt skogsbruk. GS-områden finns främst i bygderna i den östra kommundelen kring Vittangi, Soppero och Karesuando, men även i Jukkasjärvi-bygden. Marken ägs i huvudsak av enskilda personer eller företag. I områden för fritidshus kan även mindre turistanläggningar tillåtas. Ändringen ger fler möjligheter att enklare etablera små turistverksamheter i dessa områden.

Ett nyckelområde för besöksnäringen är Abisko. Ytterligare bebyggelse i Abisko kräver stora förändringar av markanvändningen. I planen föreslås en fördjupning av översiktsplanen.

Ett industriområde föreslås i korsningen E10 - Jukkasjärvi väg 875. Marken ägs av enskilda personer. Ett område föreslås öster om väg 870 inom Kiruna centralort. Området är inte tillgängligt innan järnvägslinjen in till nya centrum fastställt. Marken ägs av Statens Fastighetsverk.

Framtida markbehov för bostadsbebyggelse, verksamheter och industrier i Jukkasjärvi och Kiruna centralort måste utredas vidare.

En utökning av befolkningen innebär att man behöver se över kapacitet och reningsgrad i avloppsreningsverket pga överskridande av miljökvalitetsnormen i Luossajoki.

En ny näringslivsstrategi ska tas fram under 2018.

400 heltidsstudenter

För ett ökat antal högskolestudenter och gymnasieelever behövs fler studentbostäder. I nuvarande centrum finns endast ett femtiotal studentrum och mindre lägenheter. Malmfältens folkhögskola har ett antal internatrum för folkhögskolans elever samt Rymdgymnasiets årskurs 1. I nya centrum har 72 stycken studentlägenheter byggts på skjutbanelområdet. För att göra Kiruna till en attraktiv studentstad behövs mer än boende till överkomliga hyror. Det behövs kollektivtrafik med busshållplats samt gång- och cykelvägar för att studenterna ska kunna ta sig till utbildningslokaler, service, fritidsaktiviteter och nöjen, samt flygplats och resecentrum året om. Även lärosätena har ett ansvar för god boende- och livsmiljö för sina studenter/elever.

Ett jämställt och inkluderande samhälle

Den inledande portalparagrafen till plan- och bygglagen anger att syftet med lagen är att bl.a. främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden. Även Kiruna kommuns Vision 2.0 utgår från människors lika värde. Det övergripande nationella målet avseende jämställdhet lyder: "Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Målen i översiktsplanen är relaterade till Vision 2.0.

Översiktsplanen syftar till att göra kommunen attraktiv som bostadsort för såväl män som kvinnor som barn, att främja social integration och särskilt beakta barns och ungdomars behov. Därför är det viktigt med tillgängligt fritids- och friluftsliv i form av exempelvis motionsspår och grönytor/parker även i

närområden inom Kiruna C, tillgängliga gång- och cykelstigar samt fortsatt attraktiv kollektivtrafik för att kunna ta sig till skolor och fritidsaktiviteter även utan bil.

Översiktsplanen bedöms därmed beakta jämlikhets-, jämställdhets- och barnperspektivet. Vissa aspekter som har med detta att göra kan dock beaktas först i senare planeringsskeden, där utformningen av den fysiska miljön behandlas mer detaljerat.

Det är viktigt att både kvinnors och mäns samt barns kunskap, erfarenheter och synsätt används för att skapa ett bredare och bättre beslutsunderlag.

Arbete med att ta fram en jämställdhetsstrategi och en integrationsstrategi har påbörjats.

Folkhälsa och social hållbarhet

En tillgänglig och användbar livsmiljö i den översiktliga planeringen handlar om att möjliggöra allas tillgång till olika funktioner i den fysiska miljön oavsett rörelse- och orienteringsförmåga. En översiktsplan som innehåller strategier för att göra den fysiska miljön anpassad för olika former av funktionsnedsättningar ger bättre förutsättningar att leda till ett samhälle som blir mer tillgängligt för alla.

Kunskap om den lokala befolkningens hälsa och hur den är fördelad på den kommunala nivån utifrån faktorer som socioekonomi, kön och geografi är en viktig utgångspunkt för att i nästa steg kunna planera och prioritera åtgärder för en god och jämlik hälsa. Det knyter också an till en del av den övergripande målsättningen som Kiruna kommun har; att vi har plats för alla, vi är ett jämställt och inkluderande samhälle.

För Kiruna kommun är hälsoutmaningarna 2015 enligt sammanställning från regionala folkhälsostategins faktaunderlag följande: högt insjuknande i hjärt- och kärlsjukdomar, vanligare att vara överviktig eller lida av fetma bland barn och unga, vanligare med riskabla kostvanor än i riket, vanligare med äldre medborgare som inte mår bra än i riket, vanligare att dricka sötade drycker bland ungdomar och även färre kariesfria 19-åringar. Män och kvinnor lever kortare än i riket. Barnfattigdom finns i största delen bland barn med utländsk bakgrund men Kiruna kommun har fler barn med svensk bakgrund i ekonomiskt utsatta hushåll än riket och länet. Vid bostadsbyggande behövs en variation av prislägen för att skapa trygga miljöer och undvika segregation mellan olika åldrar och olika socio-ekonomisk bakgrund.

I översiktsplanen finns planeringsövervägande för utveckling av kollektivtrafiken, gång- och cykelbanor i stora delar av kommunen som påverkar vardagsaktiviteter och rörelsemönster. Det är viktigt med möjligheter till rörelse och en aktiv fritid oavsett ekonomiska resurser. Även delaktighet och den sociala miljön är viktig för att möjliggöra olika former av mötesplatser kring bostadsområden och andra miljöer. Den fysiska utformningen och ett lagom flöde av människor påverkar känslan av trygghet för både barn, unga och vuxna. Övriga föreslagna åtgärder i kapitel 8 om folkhälsa hanteras i kommande detaljplanering.

Mark- och planfrågor

Kommunens marktillgång är begränsad. För att kunna genomföra föreslagen utveckling måste kommunen förvärva mark. Marken i Kiruna centralort och närmaste omgivning ägs av Statens Fastighetsverk. Mark i Jukkasjärvi och dess närhet, Svappavaara-Vittangibygden och Karesuandobygden samt Sopperobygden ägs av enskilda och företag. Kommunen äger små skogsområden i kommunen. Även Jukkasjärvi och Vittangi samt Karesuando församlingar äger en del mark i kommunen.

I Karesuando och Vittangi finns detaljplaner för småhus. Kommunen saknar mark för utbyggnad av äldreboendet Videgården i Karesuando. Möjligheten att utveckla verksamheter längs förbifart Vittangi innebär behov av mark. I den fördjupade översiktsplanen för Svappavaara finns ett verksamhetsområde i östra delen. Kommunen bör följa utvecklingen i Svappavaara för att i god tid ha tillräcklig markberedskap för industriverksamhet.

Vid en utveckling av bebyggelsen i Jukkasjärvi och industriområdet i korsningen E10 - Jukkasjärvi väg 875 krävs tillgång till marken. Detsamma gäller för framtida utveckling av bebyggelse norr om Tuolluvaara. Även området norr och öster om E10 i anslutning till nya centrum bör kunna förvärfas. Marken ägs av Statens Fastighetsverk.

De föreslagna utvecklingsområdena i Abisko kräver förvärv av mark eller arrende. Mark för fritidshus i Stenbacken-Torneträsk bör vara möjligt att förvärva eller arrendera. Markägare är Statens Fastighetsverk. Mark kan även behövas i Riksgränsen-Katterjåkk för att utveckla området enligt den fördjupade översiktsplanen.

För övriga anläggningar behövs i första hand markförvärv antingen av verksamhetsutövarna eller kommunen. För vissa enstaka anläggningar kan arrende vara tillräckligt.

Detaljplaner bör tas fram för en snabbare utveckling av verksamheter.

Vid försäljning av kommunal mark till exploitörer är det viktigt att villkor för genomförandetid och återköp finns i köpehandlingarna.

Tillväxt

Översiktsplanen ger förutsättningar för förenkling av processen att starta mindre verksamhet i byarna. Undantag är Jukkasjärvi och Torneträskområdet, där detaljplan krävs. Mer industrimark föreslås och även utveckling av nya bostadsområden. Ökade förutsättningar för mindre turistanläggningar kan ge sysselsättningseffekter i landsbygden. Se vidare ”Mark- och planfrågor” ovan.

En diversifiering av arbetsmarknaden är nödvändig. Tjänsteföretag förutsätts etableras antingen i kommande verksamhetsområden eller i kontorslokaler i nya centrum.

Förebyggande åtgärder kopplat mot klimatförändringar

Översvämningar i Kiruna kan ske längs vattendrag och i urbana miljöer. Trots att nederbörden ökar så visar klimatscenarioerna att 100-årsflöden kommer att minska. Inte heller bedöms de största flödena i Torneälven öka. Under första halvan av seklet inträffar vårfloden något tidigare och varar längre period. I slutet av seklet inträffar vårfloden ännu tidigare men är mindre. Perioden med högre flöden varar längre och höstflödena blir större. Vattenflödena blir inte lika stora över hela vattendraget, men en viss ökning sker även i Kiruna kommun.

Flödena i små vattendrag förväntas öka och för fjällen öka ytterligare. Ökning sker under höst, vinter och vår medan en minskning ses under sommaren. I slutet av seklet minskar 100-årsflödena ytterligare medan flödena blir större i de nordvästra fjällen.

Den ökade årsmedelnederbörden och höga medelvattenföringen i vattendrag ökar risken för erosion längs slänter och bottenar i vattendrag. Åtgärder i form av erosionsskydd kan flytta erosionen till områden nedströms. Ravinutveckling kan komma att öka.

Ökad nederbörd påverkar markens stabilitet med ökad risk för ras och skred. Intensiva regn och vattenmättade jordlager ökar risken för skred i moränmark och slamströmmar. I framtiden kan områden som idag anses vara stabila behöva åtgärdas om samma säkerhetsnivå ska hållas. Statens Geologiska Institut, SGI, har inventerat riskområden i befintlig bebyggelse i Kiruna kommun. I Riksgränsen, Björkliden och Laxforsen har totalt 6 områden i bebyggelsen med förhöjd risk identifierats. Kartläggningen omfattar inte planerade områden eller obebyggda områden.

Kirunas förmåga att klara av förändringarna beror bland annat på hur kommunen lyckas anpassa planering och verksamhet till de nya förutsättningarna. Geotekniska förhållandena bör utredas oftare än vad som sker i nuläget, särskilt vid exploatering i lutande terräng eller i anslutning till slänter eller där risk finns för påverkan från lutande terräng i omgivningarna. Hänsyn måste tas till markförhållandena men även till ökade risker för laviner p g a klimatförändringar. Kommunen bör identifiera områden med risk för höga flöden och översvämningar, erosion, och ta hänsyn till detta. Låglänt bebyggelse i anslutning till sjöar eller vattendrag med översvämningrisk bör ha en lägsta höjd. Utreds i detaljplan eller fördjupade översiktsplaner.

Höjdsättning och dagvattenhantering är viktiga delar i detaljplaneringen.

Vid planering måste hänsyn till den prognostiserade ökade snömängden tas. Ökad belastning på tak bör beaktas. Uppläggningsytor antingen i bebyggelsemiljön eller upplag utanför bebyggelsen ska finnas.

Ökad kontakt med forskningsverksamheten i Abisko bör etableras.

Kommunen kan genom dialog med Trafikverket och i beredskapsplaner bidra till att minimera risken för större avbrott i kommunikationerna.

Hänsyn till vattenförekomsten i Poikkijärvi/Laxforsen i all planering i området. Vattenförekomsten är en möjlig reservvattentäkt för Kiruna C.

Ett flertal mindre områden för LIS, landskapsutveckling i strandnära läge, finns i planen. Vid utpekande av LIS-områdena har hänsyn tagits till översvämningsrisker vid 100-årsflöden. Översvämningskarteringar (MSB) finns för Lainioälven och Torneälven samt information i gamla dispositionsplaner för Karesuando och Kuttainen. Risk för erosion i ett förändrat klimat med ökad nederbörd gör att bebyggelse inte bör placeras på slänkrön.

14. Genomförande

Kapitel 14 ger en redogörelse för vilka markägare som finns, kommunens markberedskap för småhus- och fritidshusbebyggelse, olika upplåtelseformer, samt de ekonomiska konsekvensbedömningar vid detaljplaneärenden som bör göras.

14.1 Markägare, markberedskap, upplåtelseformer

Markägare, markberedskap

Förvärv av statlig mark ovan odlingsgränsen är en tidskrävande och omfattande process. Huvuddelen (mer än 80 %) av den mark som finns inom kommunens geografiska utbredning ägs av staten. Marken förvaltas av Statens Fastighetsverk (SFV) och/eller Länsstyrelsen i Norrbotten i vissa ärenden. Kiruna kommun äger mindre än 3 % av marken inom kommunen.

För den statliga marken ovanför odlingsgränsen i Kiruna kommun är det naturresurs- och rennäringensheten vid länsstyrelsens kontor i Jokkmokk som svarar för tidsbegränsade markupplåtelser (arrenden). Det är dock SFV som står som ägare av marken och som svarar för alla försäljningar av mark för såväl större förvärv för samhällsbyggnadsändamål som privatpersoners mindre friköp av arrendetomter eller fjällägenheter. Därmed påverkas SFV av i princip allt som planeras på den statliga marken i allmänhet och förvärv av den statliga marken i synnerhet.

Enligt rennäringsförordningen (1993:384) prövas frågor om försäljning av statens mark ovanför odlingsgränsen av regeringen. I praktiken hanteras förvärvsansökningarna av SFV, som inhämtar yttranden från berörda instanser, främst länsstyrelsen, samebyn och Jordbruksverket. SFV sammanställer yttrandena och överlämnar sedan ärendet tillsammans med sitt eget yttrande till regeringen för beslut. Processen kan vara tidskrävande och det är därför viktigt att i ett tidigt skede inleda en kontakt med SFV när behov av markförvärv uppstår.

Utöver försäljningsärendena rörande Kiruna nya centrum, får SFV även förfrågningar om friköp av statens mark från privatpersoner. Ansökningarna avser främst bebyggd tomtmark där byggnaden ägs av sökanden och marken är upplåten genom arrendeavtal med länsstyrelsen. SFV har haft förfrågan om friköp från kommunens andrahandsarrendatorer. Sådana friköp är inte möjliga.

Vägledning för hur en ansökan om friköp ska bedömas finns i regeringens proposition 1994/95: 100 bil 10 (förnyat i proposition 2009/10: 1) där det framgår att så kallat friköp av statens mark ovanför odlingsgränsen ska kunna medges om marken redan är upplåten och används för permanent boende eller för näringsverksamhet och särskilda skäl inte talar mot en försäljning. Vidare ska friköp enligt proposition 2016/17:1 kunna medges om marken används eller kommer att användas för permanent boende eller deltidsboende minst sex månader per år och boendet har rimliga förutsättningar att långsiktigt bestå. Friköp ska även kunna medges utan att någon upplåtelse föreligger, om särskilda skäl talar för att marken ändå bör få friköpas.

Dialog om markförvärv tas upp för de alternativ till markanvändning som kvarstår i utställningshandlingen antingen som föreslagen markanvändning eller utredningsområde. Luossavaaras alpinanläggning är belägen på statlig mark, som förvaltas av SFV och länsstyrelsen. Marken är utarrenderad till LKAB. SFV har intresse av att få ta del av utvecklingsplanen och efterfrågar en tidig dialog med kommunen den dag som frågan om markförvärv aktualiseras.

Länsstyrelsen diskuterar med SFV om en eventuell naturreservatsbildning vid Sakkaravaara.

Den enskilda marken är uppdelad på ett trettiotal till ytan ganska stora byar. En stor andel av den enskilda marken, ca 20 %, utgör sockenallmänning, som är gemensam för alla jordbruksfastigheter i Jukkasjärvi församling. Vissa byar, t.ex. Lainio och Soppero, har mycket stora oskiftade bysamfälligheter. Bolagen och kyrkan är inga stora markägare i kommunen. Staden Kiruna ligger på före detta statlig mark som senare förvärvats av LKAB, kommunen eller enskilda direkt.

Kommunal tomtmark har sedan början av 1960-talet upplåtits med tomträtt. Med början år 1993 sker utförsäljning av all nyproducerad kommunal tomtmark. Tomträttsinnehavare har också möjlighet att

förvärva tomtmarken. Undantag är mark för flerbostadsbebyggelse där upplåtelse av mark och utförsäljning av befintliga tomträtter bedöms från fall till fall.

LKAB äger fortfarande mycket stora markområden i Kiruna centralort, bl.a. i det så kallade Bolagsområdet. Under senare år har andelen som ägs av LKAB ökat på grund av den pågående stadsomvandlingen. LKAB löser framför allt in mark inom områden för Gruvstadspark 1 samt den pågående planeringen av Gruvstadspark 2. Den senare omfattar stora arealer och är uppdelad i fem etapper. I kommunens byar och mindre tätorter har bebyggelse uppstått i huvudsak på mark i enskild ägo.

I Kiruna centralort har kommunen en stor markreserv i området söder om Lombolo, mellan Luossajoki och Svappavaarajärnvägen. Denna räcker för åtskilliga års tätortsutbyggnad, men kräver samtidigt mycket stora investeringar för att bli tillgänglig. Under senare år har kommunen också anhållit om att få förvärva mark för Kirunas nya centrumkärna (NKC). Aktuellt område är TGA-området och upp mot vägen till Kurraavaara. Anhållan har under andra halvan av 2017 bifallits. I byarna är den kommunala markreserven betydligt mindre med Svappavaara, Jukkasjärvi, Abisko Östra och Riksgränsen som undantag. I Svappavaara är avstyckade tomter för småhus sedan något år avyttrade till LKAB och bebyggda. I Vittangi finns ett 10-tal tomter för småhusbebyggelse i kommunal ägo färdigställda för bebyggelse. I Karesuando har detaljplanlagt ett 30-tal tomter för småhus och småindustriändamål. Även Kuttainen har tomter för småhusbebyggelse som är i kommunens ägo. För tomternas bebyggande krävs investeringar i vatten- och avloppsanläggningar samt vägar.

I övriga tätorter bör den kommunala markberedskapen utökas för att kunna följa intentionerna i olika planer, för att utnyttja gjorda investeringar och för att kunna erbjuda alternativ till byggande på olämplig mark där bl.a. VA- och vägfrågor är svårlösta.

En stor del av fritidsbebyggelsen nära Kiruna centralort och till mindre del nära Vittangi har byggts på kommunal mark upplåten med tomträtt. I Abisko har ett 50-tal tomtplatser på kommunägd mark upplåtits med arrende.

I Jänkäanalusta och Laukkuluspa har kommunen upprättat detaljplaner för fritidsbebyggelse på statlig mark. Kommunen arrenderar marken av länsstyrelsen och upplåter tomterna med andrahandsarrende till fritidshusbyggare. Tomterna är sedan 2014 slutsålda.

Den kommunala markberedskapen för fritidshusbebyggelse bör utökas för att möjliggöra bebyggande utan höga begynnelsekostnader för tomt. Aktuella områden kan vara Kalix älvdal väster om Kalixforsbron samt området norr om befintliga planlagda områden på östra sidan Torne älv mot Vuolosjärvi.

Kommunen har en tomtkö för fritidshusbebyggelse uppdelad på olika områden. Upplåtande av kommunal tomtmark för bebyggande kan upplåtas med äganderätt, tomträtt eller arrende.

Olika upplåtelseformer

Äganderätt

Full äganderätt som kan lagfaras. Kan pantsättas som säkerhet för bostadslån med gynnsamma villkor. Vidareförsäljningsrätten kan inte begränsas.

Tomträtt

Nyttjanderätt som kan upplåtas i statlig eller kommunal mark. Gäller i 60 år för bostäder. Årsavgiften, tomträttsavgälden, fastställs för 10 år i taget och ska förränta tomtens marknadsvärde. Tomträtt kan pantsättas som äganderätt. Byggnaden blir ett tillbehör till tomträtten, som kan säljas exekutivt. Staten/kommunen har i praktiken mycket små möjligheter att styra vidareförsäljning.

Arrende

Nyttjanderätt som kan upplåtas i all mark, på mellan 5 och 50 år för bostäder. Arrende kan inte pantsättas. Byggnader blir lös egendom. Besittningsskyddet gör att arrendatorn i praktiken har fri rätt att överlåta arrendet.

14.2 Ekonomiska bedömningar

De ekonomiska effekterna för kommunen av en plan eller ett exploateringsföretag bör alltid redovisas, vare sig det är kommunen eller annan som är exploatör. Då blir det lättare att göra avvägningar mellan t.ex. miljö, utformning och kostnader. Samtliga exploateringsprojekt bör redovisas i en projektplan för kommande verksamhetsår samt översiktligt utsträckt över tiden på 4 års sikt samt en uppskattad totalsumma för exploateringen.

En redovisning av kostnaderna för detaljplanens genomförande kan också ligga till underlag för fördelning av genomförandekostnaderna mellan exploatören och skattebetalarna. Kommunen har olika medel för åstadkommande av en önskvärd kostnadsfördelning.

Olika former för kostnadsfördelning

Genomförandeavtal

Kommunen och exploatören kan behöva teckna någon form av genomförandeavtal för att styra upp processen för genomförandet av detaljplaner. När kommunen är markägare kallas det markanvisningsavtal och när någon annan äger marken kallas det exploateringsavtal. Används som avtal för att fördela ansvar och kostnader mellan kommunen och exploatören. Gäller t.ex. kostnader för VA, vägar, parkanläggning, marklösen, planläggning. Eftersom kommunen har planmonopol, kan kommunen alltid kräva ett genomförandeavtal.

Gatukostnader

Regler finns i PBL. Ger kommunen rätt att få ersättning för sina gatukostnader där en plan ger byggrätter på enskild mark. Används i stället för genomförandeavtal när flera enskilda markägare får möjlighet att sälja tomter.

Tomtpriset

Via exploateringskalkyler för kommunala planområden kan kommunen genom tomtprissättningen fördela kostnader mellan tomtköparen och kommunens skattebetalare. Eftersom försäljningspriserna för tomtmark avsedd för småhus och industri redan är fastställda av kommunfullmäktige är kostnadsfördelningen enligt ovan enbart tillämpningsbar för tomtmark avsedd för flerbostadshus och fritidshus.

Huvudmannaskap

Även om kommunen förmedlar fritidstomter via tomtkö behöver inte kommunen vara huvudman för plangenomförandet. Det kan överlåtas till anläggningssamfälligheter. Kommunen riskerar annars lätt att ta på sig kostnader som åvilar de enskilda inom andra stugområden.

Avgiftssättning

Kommunen beslutar själv över avgiftsnivåer för anslutning till och brukande av kommunal VA-anläggning, liksom slamtömning av enskilda VA-anläggningar och avfallshantering.

Taxesättning

Via taxorna enligt PBL kan kommunen bestämma hur stor del av kostnaderna för bygglov, detaljplaner och kartläggning m.m. som ska betalas av de som nyttjar tjänsterna.

14.3 Bygglov och kommunal ekonomi

För att mark ska få användas till bebyggelse förutsätts att den prövas från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Detta villkor, enligt PBL 2 kap, gäller även enstaka nybyggnader. Bygglovsprövningen ska även omfatta en bedömning av kommunalekonomiska konsekvenser, t.ex. risken för att kommunen ska åläggas att ordna gemensam VA-försörjning, att skolfrågor och äldreomsorg kan ordnas utan oförutsedda kommunala kostnader etc.

Planeringsöverväganden – 14. Genomförande

- Kommunen bör genom olika åtgärder se till att det finns möjlighet att disponera mark för fritidshustomter.
- De ekonomiska effekterna för kommunen och för berörda sakägare bör studeras och redovisas i anslutning till att ett planärende tas fram till antagande (exploateringsprojekt).
- Kostnadsfördelningen mellan kommunen och den byggande bör studeras i ett sammanhang. Kan ge följder i exempelvis genomförandavtal och annan taxe- och avgiftssättning.

15. Källförteckning

Agenda 2030. <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

Bevarandeplan 1984, Kiruna

Bostad Först. Implementering av en modell för att motverka hemlöshet.

<https://www.vasteras.se/download/18.6069dd5f15a6054f85f2aff/1490112550860/13+Uppf%C3%B6ljning+av+Bostad+f%C3%B6rst.pdf>

Bostadsförsörjningsprogram för Kiruna kommun 2012-2018

Boverket. Hållbar utveckling. <https://www.boverket.se/SV/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/hallbar-utveckling-i-oversiktsplanering/begreppet-hallbar-utveckling>

Boverket. Livsmiljö. <https://www.boverket.se/SV/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/hallbar-utveckling-i-oversiktsplanering/allmannaintressen/livsmiljo>

CEMR-deklarationen för jämställdhet

<https://skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstallldhet/jamstallldhet/internationellt/cemrdeklarationen.5809.html>

Christer Åhlund, professor, Luleå tekniska universitet

Developing interior design briefs for health-care and well-being...

<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17452007.2014.923288>

Havs- och Vattenmyndigheten www.havochvatten.se

Havs- och Vattenmyndigheten. Fakta om fritidsfiske i Sverige. <https://www.havochvatten.se/hav/fiske--fritid/sport--och-fritidsfiske/fakta-om-fritidsfiske/fakta-om-fritidsfiske.html>

Havs- och Vattenmyndigheten. Jordbruksverket. Svenskt Fritidsfiske och fisketurism 2020.

<https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/publikationer/publikationer/2013-04-05-svenskt-fritidsfiske-och-fisketurism-2020.html>

Havs- och Vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Länsstyrelserna, 2017. Svenska fiskeregler.

www.svenskafiskeregler.se

HUI Research. <http://www.hui.se>

Kiruna kommun, 1982. Dispositionsplan för Karesuando, Kiruna kommun. Byggnadsnämnden juli 1982. Antagen av kommunfullmäktige. 1982-11-29, § 216.

Kiruna kommun, 1986. Bevarandeplan. Bevarandeplan Kiruna C. Byggnadsnämnden 1986.

<http://kiruna.se/Kommun/Bygga-bo-miljo/Bevarandeplan/Kulturmiljoprogram/>

Kiruna kommun, 1989. Områdesbestämmelser Esrange generalplan. Antagen av kommunfullmäktige 1990-04-02.

Kiruna kommun, 1989. Fördjupad översiktsplan för Kuttainen, Kiruna kommun. Byggnadsnämnden 1989. Reviderad okt 1989. Antagen av kommunfullmäktige 1990-02-05, § 20.

Kiruna kommun, 1996. Skoterledskarta enligt skoterledsplan antagen av kommunfullmäktige 1996-12-09, § 466.

Kiruna kommun, 2002. Översiktsplan för Kiruna kommun. Del 1. Förutsättningar för sektorövergripande utvecklingsplanering. Antagen 2002-06-17.

Kiruna kommun, 2002. Översiktsplan för Kiruna kommun. Del 2. Mark- och vattenanvändning. Beskrivning och rekommendationer. Antagen 2002-06-17.

Kiruna kommun, 2014. Fördjupad översiktsplan för Kiruna centralort. Antagen av KF 2014-09-01. Laga kraft 2014-10-01.

Kiruna kommun, 2014. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupad översiktsplan för Kiruna centralort. Mars 2014, kompletterad juni 2014.

Kiruna kommun, 2014. Trafikstrategi Kiruna. Antagen i kommunfullmäktige 2014-03-31.

<http://kiruna.se/kommun/Trafik-infrastruktur/Trafikstrategi/>.

Kiruna kommun, 2014. DIVE. Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2. <http://kiruna.se/Kommun/Bygga-bo-miljo/Bevarandeplan/Kulturmiljoprogram/>

Kiruna Lapland, theLoop AB, 2015. Förslag till markplan inkl. LIS-zonering för besöksnäringen i Kiruna kommun, Norrbottens län.

Kommun- och landstingsdatabasen Kolada

https://www.kolada.se/?p=jamforelse&unit_id=16824&tab_id=74606

Kulturmiljöanalys DIVE 2013, Kiruna

Kulturskolan Kiruna. <http://kiruna.se/Kulturskolan/Kurser/>

LKAB, 2016. Årsredovisningar. Års- och hållbarhetsredovisning 2016.

<https://www.lkab.com/sv/Investera/finansiella-rapporter/arsredovisning/>

LRF Norrbotten, Länsstyrelsen i Norrbotten, Norrbottens kommuner, Norrbottens läns landsting.

Norrbottens livsmedelsstrategi Nära mat. <http://www.lansstyrelsen.se/Norrbotten/Sv/lantbruk-och-landsbygd/Primarproduktion-foder-livsmedel/nara-mat/Pages/default.aspx?keyword=livsmedelsstrategi>

Länsstyrelsen i Norrbotten, 2006. Tidsresa i Torne älvdal, Hugin & Munin Kulturinformation, Tryckpoolen, juni 2006

Länsstyrelsen i Norrbotten. Regionalt serviceprogram Norrbottens län 2014-2018.

<http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/Sv/publikationer/2014/Pages/regionalt-serviceprogram-2014--2018.aspx?keyword=regionalt+serviceprogram>

Länsstyrelsen i Norrbotten, 2010. Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020.

<http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/Sv/om-lansstyrelsen/om-lanet/kulturmiljo/kulturmiljoprogrammet/Pages/default.aspx>

Länsstyrelsen i Norrbotten, 2011. Strategi för kulturella och kreativa näringar.

<http://www.lansstyrelsen.se/Norrbotten/Sv/publikationer/2011/Pages/strategi-for-kulturella-och-kreativa-naringar.aspx>

Länsstyrelsen i Norrbotten, 2012. Regional utvecklingsstrategi för hållbar framtid i Norrbotten 2020.

<http://www.lansstyrelsen.se/Norrbotten/Sv/publikationer/2012/Pages/regional-utvecklingsstrategi-for-hallbar-framtid-i-norrbotten-2020.aspx?keyword=regional+utvecklingsstrategi>

Länsstyrelsen i Norrbotten, 2015. Framtidsklimat i Norrbottens län enligt RCP-scenarier, SMHI Klimatologi Nr 32, 2015

Länsstyrelsen i Norrbotten, 2013 rev 2016. Klimatförändringar i Norrbottens kommuner, Kiruna.

Länsstyrelsen i Norrbotten. Karttjänster (webbGIS). <http://ext-webbgis.lansstyrelsen.se/Norrbotten/Planeringsunderlag/>

Länsstyrelsen i Norrbotten. <http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/Sv/djur-och-natur/fiske/Pages/default.aspx>

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) - Översvämning, ras, skred, erosion <https://gisapp.msb.se/apps/kartportal/>

Naturvårdsverket, 2007. Myrskyddsplanen 2007 Norrbotten BD, del 1 och 2. Myrskyddsplan för Sverige. Objekt i Norrbottens län. Rapport 5669 – april 2007. ISBN 91-620-5669-7. ISSN 0282-7298 <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Skyddad-natur/Myrskyddsplan-for-Sverige/2007/>

Naturvårdsverket, 2015. Nationalparksplan för Sverige – genomförande 2015-2020. ISBN 978-91-620-6677-2. <http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6600/978-91-620-6677-2/>

Naturvårdsverket, 2016. Korrektur 2016 till Myrskyddsplanen 2007. Korrektur till Myrskyddsplanen 2007 sammanställd 2016. <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Skyddad-natur/Myrskyddsplan-for-Sverige/2007/>

Naturvårdsverket. www.naturvardsverket.se

Norrbottens politiska plattform för Arktis, Norrbottens kommuner, region Norrbotten, Tillväxtberedningen 17-01-02 https://www.norrbotten.se/publika/lg/regio/2017/Internationellt/arktisk_politisk_plattform_SV_webb.pdf

Näringslivsstrategi 2016-2018. Antagen i kommunstyrelsen 2016-02-01. <http://kiruna.se/Kommun/Naringsliv-arbete/Foretagande-utveckling-och-etablering/Naringslivsstrategi/>

Om förenklat beslutsfattande och särskilda boendeformer för äldre. <http://www.regeringen.se/496173/contentassets/1ff71bf859cd42ce82933cfede95dfb3/om-forenklat-beslutsfattande-och-sarskilda-boendeformer-for-aldre.pdf>

Polarforskningssekretariatet <https://polar.se/>

Prop. 202/03:35. Nationellt mål för folkhälsan. <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2002/12/prop.-20020335/>

Regeringskansliet – Näringsdepartementet, 2013. Sveriges mineralstrategi. Artikelnummer N2013.02. <http://www.regeringen.se/rapporter/2013/02/n2013.02/>

Regeringskansliet - Näringsdepartementet, 2017. För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. Diarienummer: N2017/03643/D <http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2017/05/for-ett-hallbart-digitaliserat-sverige--en-digitaliseringsstrategi/>

Region Norrbotten, 2017. Kulturella och kreativa näringar. <https://www.norrbotten.se/sv/Utveckling-och-tillvaxt/Regional-utveckling-och-framtid/Ett-dynamiskt-naringsliv/Kulturella-och-kreativa-naringar/>

Riksantikvarieämbetet. Forsök. <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Samer. www.samer.se

Sametinget. <https://www.sametinget.se/rennaring>

SCB: Arbetsmarknad, lönestatistik, befolkning

Skogsstyrelsen. Nyckelbiotoper inventerade av Skogsstyrelsen.
<https://www.geodata.se/GeodataExplorerer/index.jsp?loc=sv>

Skogsstyrelsen, 2017. Avverkning i fjällnära skog. <https://www.skogsstyrelsen.se/lag-och-tillsyn/anmalan-eller-ansokan/avverkning-i-fjallnara-skog/>

Socialtjänsten som kunskapskälla – en modell för att ta fram beslutsunderlag för socialt hållbar utveckling.
http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/folkhalsa/folkhalsa-och-samhalle/Socialtj%C3%A4nst/Modellbeskrivning_Socialtjansten_som_kunskapskalla_2014.pdf

Socialtjänstens roll i samhällsplaneringen – det gemensamma ansvaret
https://www.grkom.se/download/18.59a3689157fc2c69be78d57/1477485769826/2012_socialtjanstens_rol.pdf

Statens Folkhälsoinstitut. Aktivt liv i byggda miljöer. Manual för kommunal planering. 2010.

Statens Folkhälsoinstitut. Samhällsplanering för ett aktivt liv - fysisk aktivitet, byggd miljö och folkhälsa. 2008.

Statens offentliga utredningar. Delbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa. För en god och jämlik hälsa- En utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket. 2017:04.

Statens offentliga utredningar, 2015. En rymdstrategi för nytta och tillväxt, SOU 2015:75.
<http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2015/09/sou-201575/>

Sweco Architects, 2011. Översiktlig landskapsanalys – Underlag till Tillägg till översiktsplan för Kiruna kommun.

Tidsresa i Torne älvdal, Länsstyrelsen i Norrbotten, Hugin & Munin Kulturinformation, Tryckpoolen juni 2006

Tillgängligt för alla. <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/5364.pdf?issuusl=ignore>

Trafikverket, 2018. Åtgärdsvalsstudie E10 Torneträskområdet, Ärendenummer: TRV 2016/20622.

Workshop markanvändning för turistisk verksamhet 9/10 2017

Workshop med politiker, tjänstemän, näringsliv 2017.

Källor från miljökonsekvensbeskrivning

Fornsök, Riksantikvarieämbetet <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Fördjupade översiktsplaner för Karesuando och Kuttainen, översvämningsrisker Könkämä älv/Muonio älv

Förstudie och översiktlig kartering av stabiliteten i raviner och slänter i morän och grov sedimentjord, SIG, Statens Geologiska Institut och MSB, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap.

Handböcker, föreskrifter <https://www.naturvardsverket.se> Information miljömål, Naturvårdsverket
<http://www.miljomal.se/>

Klimatförhållanden i Norrbottens län – konsekvenser och anpassning rev. 2016. Reviderad version med regional klimatanalys från SMHI april 2016

<http://www.lansstyrelsen.se/Norrbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/miljo%20och%20klimat/Anpassning%20klimat/Klimatrapport%20Norrbotten%202016%20reviderad.pdf>

Länsstyrelsens hemsida naturreservat, nationalparker, Natura 2000-områden, riksintressen, farligt gods.

Markradonutredning för sex tätorter i Kiruna kommun, Sveriges Geologiska AB (SGAB)

Miljö kvalitetsnorm vatten, Vatteninformationssystem Sverige <http://viss.lansstyrelsen.se/>

Miljörapporter avloppsreningsverk, Miljökontoret

Regional handlingsplan för anpassning till ett förändrat klimat, Länsstyrelsen i Norrbotten, 2014

<http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/miljo%20och%20klimat/Anpassning%20klimat/Regional%20handlingsplan%20för%20anpassning%20till%20ett%20förändrat%20klimat.pdf>

SGU markfrågor, riksintressen <https://www.sgu.se>

Tjänstemän Tekniska verken i Kiruna AB samt Miljökontoret

Urbanmätnätet resultat luftmätningar Kiruna, IVL Svenska miljöinstitutet

Utredning av sjöar i östra kommundelen, Anders Lundkvist

Översvämningskartering <https://www.msb.se/sv/>

16. Bilaga 1 - Flyttade och rivna byggnader

